

DE

Ch. Paves

MELANCHOLIA

ET

MORBIS MELANCHOLICIS.

TOMUS ALTER

Tentamina ad horum curationem complectens.

auctore A. C. Lorry.

His saltem accumulem donis. *Virgil. Æneid. VI.*

LUTETIÆ PARISIORUM,

Apud P. GUILLELMUM CAVELIER, viâ San-
Jacobæâ, sub signo Liliæ aurei.

M. DCC. L X V.

Cum Approbatione & Privilegio Regis.

1831-1832

1831-1832

1831-1832

1831-1832

1831-1832

1831-1832

1831-1832

1831-1832

1831-1832

1831-1832

1831-1832

1831-1832

CL. VIRO
STEPHANO-LUDOVICO
GEOFFROY,
DOCTORI MEDICO PARISIENSI,
MAGNI NOMINIS MAGNO HÆREDI,
IN AMICITIÆ A PUERITIA^A INCHOATÆ,
ET SIMUL COMMORITURÆ,
TESSERAM, PIGNUS, MONUMENTUM
ALTERAM HANC OPERIS SUI PARTEM
DICAT, VOVET, CONSECRAT
A. CAROLUS LORRY, D. M. P.

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Wellcome Library

https://archive.org/details/b30528495_0002

INDEX TITULORUM.

PARS PRIMA.

De curatione Melancholiæ nerveæ.

CAP. I. *De curatione constitutionis
quæ reddat pronos in ner-
veam Melancholiam*, pag. 4

ART. I. *De curatione Debilitatis atque Ten-
sionis nativæ*, 6

ART. II. *De curatione Debilitatis nerveæ acqui-
sitæ*, 44

APPENDIX.

De Debilitatis nerveæ in variis partibus
delitescentis curatione, 75

CAP. II. *De curatione ipsius Melancho-
liæ nerveæ*, 90

ART. I. *De curatione causarum Melancholiæ
nervosæ*, 91

APPENDIX.

De Musices ad sanandam Melancholiam
effectibus, 105

vj INDEX TITULORUM.

ART. II. *De curatione primariorum Melancholix nerveæ effectuum,* 119

§. I. *De iis auxiliis quæ Tensionem melancholicam tollunt,* ibid.

§. II. *De tollendis Sensuum Symptomatibus,* 126

§. III. *De tollendis Motûs Symptomatibus, sive de Anti-spasmodicis,* 138

§. IV. *De tollendâ melancholicâ Atoniâ,* 147

ART. III. *De consensu & repugnantia Melancholix nerveæ cum remediis vacuantibus,* 153

§. I. *De Venæ-sectione in Melancholiâ nerveâ,* 155

§. II. *De Vomitu & Catharsi in Melancholiâ nerveâ,* 160

ART. IV. *De Remediis quibusdam in Melancholiâ nerveâ specificis,* 164

§. I. *De efficaciâ Kina-kinae in Melancholiâ nerveâ,* ibid.

§. II. *De usu Balneorum simplicium in Melancholiâ nerveâ,* 167

§. III. *De Dietæ lacteæ usu in Melancholiâ nerveâ,* 171

COROLLARIUM.

Methodum Therapeuticam in variis Melancholix nerveæ speciebus exhibens, 175

CAP. III. *De Curatione Morborum qui nomine à Melancholiâ nerveâ differunt, ad ipsam verò reipsâ referuntur,* 182

ART. I. *De Morbis qui nomine tantum à Melancholiâ nerveâ distinguuntur,* 183

§. I. *De Affectione hystericâ & hypochondriacâ,* ibid.

INDEX TITULORUM. vij

§. II. De Maniæ verè nerveæ curatione ,	186
§. III. De convulsivo Morbo sanando ,	189
ART. II. De curatione Morborum qui à Melan- choliâ degenerare pendent ,	191
§. I. De Febris lentæ nerveæ curatione ,	ibid.
§. II. De Tabæ nerveâ ,	195
§. III. De Paralyfi & Hydrope nerveis ,	198

PARS ALTERA.

De Melancholiæ Humoralis curatione.

CAP. I. De illorum curatione qui ad Melancholiam humoralem prædispositi sunt ,	205
CAP. II. De curatione causarum varia- rum, quibus Melancholia in- trâ corpus introducitur ,	239
CAP. III. De Melancholiæ humoralis , seu ipsius morbi curatione ,	259
C ART. I. De curatione Melancholiæ qualem Veteres descripsere ,	260
APPENDIX.	
c De Veterum Helleborismo ,	228
ART. II. De Methodo Melancholiæ humoralis curativâ ,	320
§. I. De Melancholiæ humoralis universalis cu- ratione ,	321
§. II. De Melancholiæ humoralis hypochondriacæ Methodo curativâ ,	350

288

viii INDEX TITULORUM.

- §. III. De Melancholiæ caput occupantis curatione , 361
- §. IV. De curatione Humoris Melancholici in varias partes decumbentis , 470
- CAP. IV. De Curatione Morborum melancholicorum , novo nomine distinctorum , 378
- ART. I. De curatione eorum Morborum qui nomine tantum à Melancholiâ abluunt , 379
- §. I. De curatione Affectionis hystericiæ humoralis , ibid.
- §. II. De curatione Maniæ melancholicæ humoralis , 381
- ART. II. De Morbis ab Humore Melancholico degenerare pendentibus , 395
- §. I. De Hydropis Melancholiæ humoralis supervenientis curatione , 396
- §. II. De curatione Phthiseos quæ Melancholiam humoralem excipit , 398

Explicit Index Titulorum.

DE MELANCHOLIA

DE CURATIONE MELANCHOLIÆ,

E T

MORBORUM MELANCHOLICORUM.

N hunc finem tota intendebatur de naturâ atque symptomatibus Morborum Melancholicorum tractatio, ut ad lucem aliquam evidentior curatio eorundem posset evehi & novo cultu adornari; hujus enim in gratiam cætera quæcumque artis Medicæ sagax sollicitudo inquirat peraguntur, atque in hanc unam collineant.

Omne igitur illud quod de morborum horumce divisione, de diversâ prorsus utriusque Melancholiæ naturâ demonstratum confidimus, in memoriam iterum revocare videtur inutile. Prima pars operis, alterius quasi filo regit vestigia, nec in præcipuis curationum adhibendarum differentiis, alia divisio admittenda, quam quæ ipsos à se invicem morbos distinguit atque discriminat. Hinc de nerveâ primùm Melancholiâ, postea de

eâ quæ ab humorum vitio pendet agentes, tùm illa quæ antiqui circa utriusque morbi sanationem instituere, tùm ea quæ recentiorum addidit observatio atque sedulitas, quantum nostra patietur mediocritas, exequemur.

Primâ ergò curationis nostræ parte, ea perpendemus, quibus sensuum atque motuum abnormis aut immodica mobilitas aut demùm exquisita nimis vellicati organi sensilitas, possit regi, temperari, compesci. Posteriore verò, media illa prosequemur, quibus ater hostilis humor aut in ipsâ suâ origine porsus amandari queat, aut adultior atque invalescens debellari.

In utrâque verò is erit tractationis ordo. Ipso in limine, impendentis morbi causæ arcendæ, avertendæ, debellandæ sunt; arte efficaci tollenda conditio illa corporis, ad morbum prono impetu deferens; ut ipse morbus, antequam emicet & irrumpat, prævertatur, &, ut cum Galeno loquar, in ipso exortu suffocetur. Indè verò, magis sedulos adhuc & majori remediorum apparatu instructos, morbus ipse totâ suâ ferociâ defæviens, reposcet. Sua cuique gradui aptanda erit curatio. Quibus expositis quid sibi peculiare vindicent symptomata, supererit expendendum.

P A R S P R I M A.

De curatione Melancholiæ nerveæ.

DE nerveâ Melancholiâ id tantùm concedi postulamus, eam duplicem esse distinguendam. Alteram in quâ motuum atque sensuum organa, in eo tantummodo peccant atque vitiantur, quatenùs ab incurrentium objectorum impulsu, ita percelluntur, ut indè vividius quàm ipsa naturæ temperata conditio postulat, sentiant aut moveantur. Alteram verò, in quâ motus ille atque sensus ita vitiatum est, ut non tantùm ultra nativum tonum evehantur organa, sed etiam extra ordinem naturæ, absurdis aut motu aut sensu, impulsa ferantur & abripiantur.

Quæ quidem ultima Melancholiæ nerveæ species & minùs simplex, & magis morbi nomine digna est priore hujus morbi genere : eaque ut alibi fusè expositum est, non solùm à causis multùm inter se diversis pendet, sed etiam ab interno fomite originem ducere potest, ac sub Spasmi nomine & ab antiquis omnibus, & ab Arabibus, præcipuèque Avicennâ (a), tractata est. Prior verò infirmitatem potius quàm morbum constituit, & eam inducit miserrimam corporis conditionem, quâ illabentibus undequaque infidiis patet & obsequitur. Recentioribus sub nomine mobilitatis atque sensilitatis post Sydenhamum cognita

(a) Fen. 2, Tract. I. Cap. V.

4 DE MELANCHOLIA,

est, à vetustioribus verò Medicis sæpè sub debilitatis atque imbecillitatis ἀσθενείας descripta fuit, sed nec luculenter, nec eâ quâ cætera solebant expiscari naturæ vestigia, attentione.

Hæc verò, ut in priore hujus operis parte satis probatum confidimus, cæterarum omnium Melancholicarum ægritudinum quasi parens est atque scaturigo; aliis sæpiùs viam sternit, nisi præ violentiâ causarum distractæ atque divulsæ machinæ fibræ in ipso suo tono statim pervertantur atque pessumdentur.

Ut ergò à simplicioribus ad magis composita prono itinere devehamur, prima nobis cura esse debet in emendandâ, si fieri possit, ipsâ corporis dispositione, quæ faciat in Melancholiam nerveam pronos atque proclives.

CAPUT PRIMUM.

De curatione constitutionis quæ reddat pronos in nerveam Melancholiam.

CONSTITUTIO illa, nihil aliud supponit in corporis Rudimentis præter tenuitatem summam, quâ tensionis ad exequendas functiones requisitæ pars major ad singulam quamque particulam pertinere debet, cùm illæ ipsâ suâ tenuitate, minorem causis impellentibus superficiem resistentem offerant, adeoque facilius ab iis, è nativo statu dejiciantur, atque deturbentur. Hinc quò per se tenuior est quæque fibrilla, eò etiam ad tensio-

nem, atque effectum tensionis, rupturam scilicet, esse debet maximè proclivis. Nisi tamen aut alluentis liquidi præsentia tensioni nativæ obstat, aut deficientibus viribus, deficiat ipsa etiam tensio. Utriusque porrò conditionis exempla reperire est; prioris, in aquosâ colluvie, posterioris verò in iis qui per hæmorrhagias debilitati fuere, etsi ante ipsam hæmorrhagiam tenuibus fibris fuerint donati.

Verùm si duo illi casus tollantur, qui per se tenuitatem fibræ comitari non tenentur, sed ei superaccidere aliquandò possunt; quò fibra tenuior est, eò & tensionis magis obtinet, undè etiam & rupturæ periculum majus incurrit. Adeoque qui debilis atque delicatæ constitutionis sunt homines, ii omnibus morbis ab erethismo pendentibus, atque tensionem inducentibus, quales sunt inflammatorii, maximè vexantur, vel minimâ de causâ. Et cùm in iis faciliùs rumpatur vasorum textura, purulentiam etiam admittunt illi faciliùs; undè ex illâ præcipuè hominum classe, formatur infelix Phtisicorum soboles, quibus miserrimo hæreditatis jure rumpuntur vasa pulmonum, ruptaque ulcerantur. Cùm porrò acuti omnes morbi, plus minùsve ad inflammationem referantur, nihil mirum est, si iidem acutis ægritudinibus conflictentur frequentiùs atque leviori de causâ. Nec minùs intelligitur cur etiam reconvalescant faciliùs ex summi Hippocratis sententiâ; levior enim causa, majorem medicamentorum actionem admittit, majoremque naturæ actuosæ efficaciam. Si verò in tensione illâ, atque sensilitate præter modum auctâ, tota unicè

consistat corporis vitiati conditio, morbum adesse vix propriè dici potest; nullam enim aut in functionibus læsionem, aut in excretis mutationem supponit illa, quam tamen inducere prompta est, sed si absit causa lædens, omnia ex ordine peraguntur. An ergò curationi subjicienda est? An Medicæ artis sedulitatem non eludit? Mutari certè & in meliùs converti posse ipsam temperiem innatam mox probabimus illi qui non satis adverterit, quantùm sæpè robur infirmis accedat, quàm facili habitu sensus occallescant. Verùm debilitas illa alia nativa est, alia infortunio contracta atque acquisita. Hæc causis depulsis vincitur, illa mutato nativo fibrarum tono emendatur. Utramque distinctis articulis pertractare ordo ipse postulat.

ARTICULUS PRIMUS.

De curatione debilitatis atque tensionis nativæ.

SUB intemperiei nativæ nomine, non solùm eam intelligendam postulamus, quæ à parentibus ad nepotes transmissa, progeniem infirmam ab ortu infirmo efficit, & in quâ debiles creantur debilibus; sed eam etiam quæ pravâ corporis institutione efformata, in habitum trahitur à primis annis infantix. Perindè enim est, sive corpus infirmum per se fuerit, sive perversæ educationi debeat acceptam debilitatem. Utrique eadem medela competit, nisi quòd ea quæ

vitio administrationis contracta est, faciliùs corrigatur, quàm ea quæ cum primævo stamine nata est. Naturâ enim repugnante ars parum proficit.

Quod autem agendum indicatur in illâ corporis constitutione, est ut simul robur fibris accedat, recedatque tensio illa quâ rupturam minitabantur. Utrumque ab aucto robore pendere satis apparebit, si quid sit robur satis intellexerimus.

Robur verò nihil aliud significat, nisi vim illam quâ cohærent partes inter se mutuò, ita ut si fortius premantur, separationi suæ magis resistent; hinc etiam si tendantur magis fibræ robustæ, minores tensionis effectus exerent, tùm quia causis impellentibus minùs cedunt, tùm quia nunquam majores sunt effectus tensionis, quàm cum mox rumpenda est fibra. Igitur licet robustior fibra densior atque strictior sit, tamen minùs tensa jure pronuntiari potest, quod, ut ratio suadet, sic experientiæ tesserâ in priore Operis nostri Parte comprobatum confidimus.

Robur porrò illud an ab artis auxilio debilibus fibris conciliari possit, prima quæstio se se offert enodanda. Cui quidem respondere non dubitabimus rem sic fieri posse, quam reverâ quotidiano usu factam vel maximè barbararum gentium testimoniis confirmatur.

Et certè naturæ opus est nullâ arte imitabile, quo tenuissima sive vegetantium, sive animantium stamina in immanem, à tenerrimis exordiis, molem augentur atque concrescunt, dum roborantur simul & non minus firmitate quàm longitudine crescunt, datâ tamen hac inconcussâ lege.

ut ubi ad præscriptum à nunquam violandâ naturâ apicem pervenere, tunc nutritionem respuant, eâque obruantur, nedùm augescendo invaleant; undè ab ipso fonte qui ipsis vigorem infundebat accedit rigiditas, induratio, decrementum, atque demum mors ineluctabilis. Stupendum certè miraculum, si non quotidiano usu minùs attendentibus vilesceret. Verùm animis ad meditationem natis non minùs admiratione digna est, quàm generatio cujus ope rediviva ex suis feminibus resurgunt corpora perpetuâ successione, illa prodigialis accretio, quâ glans quærna, terræ commissa in immanem arborem extollitur, quæ cùm cacumine cœlos attingat, radice tendit ad tartara. Illa tamen annis labentibus, elanguescere debet, & prorsùs emori, non minùs quàm homuncio ille, qui brevi ævo, ad summa nititur, & majora molitur quàm quæ ipsi sperare permittit brevì delenda corporis tenuissimæ fabrica.

Parùm, hercle, in naturæ observatione saperet, qui id arti tribuere ausus, quod sibimetipsi natura denegavit, sponderet homini robur Elephantinum, aut Colosseam molem. Naturæ tantùm imitatrix imperfecta, sine illius adminiculo ars vacillat. Verùm nec impium nec temerarium videtur spondere illud, posse naturæ imitatione, imò & desumptis ab ejus ubere venâ auxiliis, robur nativum ad aliquam mediocritatem intendi, ut quotidianâ imprudentiâ labefactatum, in pristinam restituitur integritatem. Quod verò artis promissa non vana sint, nec contemptu prosequenda, tùm ratio, tùm experientia suffragantur.

Ratio quidem facilè demonstrat non denegatum esse mortalibus, naturæ mechanismum, aut arte promovere, aut imitando assequi. In roborandis enim corporis partibus, legitimo utitur natura sanguinis per minima diversorum ordinum vascula circuitu, cujus impulsu perpetuò renovato, ros ille nutritius subtilissimus qui ab utero materno ad ultimam usque senectæ metam corpus undequâque perluit, in ipsâ naturæ officinâ ad exquisitissimam tenuitatem deductus, ultimis vasorum penicillis, præ insigni staminum debilitate ferè diffluentibus applicatur, apprimitur. Hac applicatione, stamina mollietie mucosâ in utero materno ferè diffluentia evolvit primùm, dein solidiora efficit, & demùm indurat, ad osseam usque duritiem.

Si ergò victu rectè & ex præscripto artis instituto, ingens ad rorem illum informandum materies sanguini suppeditetur, si auctis sensim vasorum ictibus fortius applicetur illa, & in altiora vasorum penetralia quasi impellatur; nonne inde robur augeri fibrarum auctâ ipsarum nutritione æquum est? Modò sibi provideat ars, ne nimis officiosâ sedulitate præscriptos transcendat limites, obruatque quod ipsi roborandum erat; ne impetu nimio vascula tenuiora, organicamque mucaginem rumpat, aut præposteris viribus, dum maturare robur satagit, infringat proportionem ad totius æquilibrium necessariam. Undè sæpè in ancipiti versari videbitur qui hanc sibi operam insumpserit, summâque indigere illâ prudentiâ quæ artem efficit. Hinc aut ars præpostera, aut ipsa etiam devia natura, tot producit

tophos, tumores inorganicos, concrementa; modò cornuum, modò pilorum, modò ossearum massarum specie, quibus Historiæ Medicæ scatent.

Nec minùs artis efficaciam experientia demonstrat. Quod enim sæpiùs aut casus, aut industria Barbarorum effecit, quidni perpetuum ab arte fieri possit? In eo si quidem ars reponitur, ut exemplo viam monstrante è singularibus collectis, universalia præcepta extundat. Porrò quis negare ausit, sæpè partus septimestres, infantes imbelles atque delicatulos, in robustos atque torosos milites evasisse, impunè comestationibus, præposteræ veneri, & omnibus vitæ perditæ deliciis, animas projicientes. Cùm contrà qui nativo gaudere robore videbantur, pravâ morum institutione, imbecillitatem atque infirmitatem corpori induxere. Id porrò adeò quotidianum est, ut longiori tractatione differere de rebus adeò cognitis, vanam ludere operam videretur.

Quâ igitur ratione possit natura, sapientibus ex ejus penu desumptis adjuta institutis, vires debilitati conciliare, ante omnia operæ pretium est statuere: pro demonstrato enim habemus, eum qui fibrarum nativæ debilitati præsens auxilium tulerit, nervæ etiam Melancholiæ radicem præcidere posse.

Cùm porrò Reipublicæ summè intersit, ut qui aliquando firmissimum robur atque præsidium illi præstare debent, sufficiant oneri ferendo quod ab ipsis suo jure patria reposcit, antiquissimum fuit sapientium gentium institutum, ut rectâ edu-

catione corporis atque animi, assuescerent à teneris pueri, & labores tolerare, & firmare corpus adversùs rerum externarum insultus, quos spernere, atque pro nihilo habere debet, patriæ strenuus auxiliator.

Pro axiomatico igitur ante omnia ponendum est, quòd robur fibræ in eâ proprietate totum consistat, ut ab impellentibus quibuscumque causis minus è nativo statu dejiciatur illa, adeòque multò minùs rupturæ periculum incurrat quàm aliæ quæcumque debiliores. Huc ergo ars tendere debet, & in illud tota conniti, ut cuivis impetui fibra assuefiat, & quasi immota adversùs illum præstet, quod ex principiis in priore parte positis assequemur, si sensim fibra ab uno ad aliud extremorum cautè deducta fuerit, ut à vehementissimo frigore ad æstum maximum, à tepidâ lavatione ad glaciem, ut antiquitùs factum in balneis atque palæstris legimus, si ferculorum atque ciborum ipsa diversitas, doceat nunc famem pati, nunc vires reparare, etiam minus ad salubritatis stateram comparatis eduliis. Fit enim inde, si cautelæ alibi proponendæ observentur, assuefactio quædam quâ ob minorem familiaremque stimulum, tendantur minus, minus moveantur fibræ, adeòque minus divulsionis periculum incurrant.

Non ergò in turpi veterano aut otio languente robur expectandum est, non in ancipitis circuitûs morâ, nec in præcipiti semper ejus furore, sed nunc circuitus major in intima usque penetralia corporis, partes insinuare debet nutritias, nunc ibi hærentes atque hæsitantes applicare,

quietis succedaneæ officium est. Ea non iners, non otio torpens, sed moderato artificiosa motu partes nutritias versat huc & illuc, sibi aptat & quasi ad corporis normam effingit atque delineat. Et ut optima parens natura vigiliæ atque somni vices distinxit, in usum corporis, atque alternam renovationem atque reparationem, sic ars, vitæ variabilis exercitio, robur addit, atque perficit opus à naturâ inchoatum. Scilicet id præcepit primùm, homini peccati reo, atque pœnæ addicto, ipse naturæ summus procreator atque reparator Deus.

Id verò in ipsis heroïcorum temporum incubulis ferunt plurimum formandis heroïbus contulisse, qui labores supra vulgarium hominum robur, videntur magno vulgi admirabundi stupore exantlassè. Sic Achillem instituit Chiron, quem celeritate pedum, vi atque magnitudine corporis sese ipsum jactantem nobis depinxit Homerus; dum alibi pugilatu, palæstræ exercitiis, umbratilibus certaminibus, sphæristeriis sese exercentes, inter armorum moras, morum descriptor veracissimus, nobis fingit Reges atque milites. Nec puellas minùs ex Alcinoi familiâ in pilæ & sphæræ exercitiis exercitatas, & in ipso maris littore contendentes, memorat.

Nec in fabulosis tantùm vetustiorum Poetarum monumentis exercitiorum illorum injecta mentio. Nonne Jacob ad luctam ab Angelo provocatur, in quâ vetustissimum patriarcham hujus institutionis eruditum reperimus.

Jam verò si ex minus cognitis istis temporibus ad certiora historicorum monumenta nos

convertamus, Socraticis (a) temporibus, palæstras gymnasiaque quasi adultam artem & maximè severis fundatam apud Græcos reperimus præceptis. Antiquioribus Persis, jam prædicatam, educandi liberos ad corporis robur adaugendum, methodum, Xenophonte teste, legimus. In eâ nullus cibus est qui non labore quæsitus, & ipsâ suâ simplicitate repudiandus, nisi fame vindice. Nullus somnus quem non vigiliæ compensaverint (b), nec calor nisi post algorem; undè per omnia impressionum extrema deductum corpus, iis omnibus assuefiebat vicissitudinibus quas tolerare, humanæ naturæ conditio imperat. Sic porrò ex alibi positis principiis, crescebat corporis vigor, quo quidem aucto & incrementa capiente, non solùm vigeat laborum tolerantia, sed animi etiam fortitudo ampliabatur, cùm plerasque ille mutuatur à corpore ideas, quæ illud induratum, minùs afficientes, minùs etiam animum afficere necesse est.

Hæc est illa adeò apud antiquos decantata Gymnastice, quæ primævâ suâ institutione in illud unum intendebatur, ut robur nativum aut adaugeretur, aut servaretur, cùm apud illos tantæ æstimaretur corporis fortitudo, quam aiebant animi firmitatem præfagire, ut nullâ aliâ de re jactabundos magis reperias heroas, quàm de corporis magnitudine atque præcellentiâ.

Verùm illa postea ad usus alios detorta, licèt perversâ hominum conditione quâ omnia pejorantur, infamis à Platone & Hippocrate habita

(a) Plato. Dialog. *ἑγῶμαι*. de republicâ passim.

(b) Cyropæd. Lib. 1.

fuerit, in eo laudata semper & usurpata quòd roborandis adolescentibus, à pueritiâ egressis, plurimùm profuerit. Undè etiam apud nos Gymnasiorum nomen ad ea loca servatum est, in quibus juvenes ad litteras & virtutem informantur.

His in locis sub severâ Gymnasiarchæ disciplinâ, sub institutione Pædotribæ hujus artis professoris (a), cursu, luctando, hastâ, disco, pugillatu, pilâ saliendo sese exercebant, & nisi ante solem exorientem adfuissent, præfecto Gymnasii haud mediocres pœnas pendebant. Hic erat Hippodromos, in quo desultorios equos conscendebant, omniaque generatim agebant corporis exercitia, quibus fiebat ut torosi, fortes, mole crassi, pinguedine parcâ evaderent, quales videmus Herculis illas antiquas statuas, quæ hodiè adhucdum pictoribus externæ Anatomix edificandæ tantâ cum admiratione inserviunt. Triplex autem erat Gymnasticæ institutum. Primum ut sanitas aut juvenilis nec satis adhuc firma roboraretur, aut auctorum infirmata restitueretur. Alterum ut bellicis exercitiis aptiores & agiliores evaderent, Platoni de Republicâ agenti, præcipuè commendatum. Tertium verò ut palma in certaminibus Gymnasticis reportaretur, qui quidem ultimus sese exercendi scopus, jure à Philosophis explosus & Medicis, præcipuè verò Hippocrate reprehensus, in id tantùm collineabat, ut cives nisi ad ludicra inutiles, mole inutili præstarent & robore invicto. Undè nulla ratio est cur quis fudet & algeat, multa faciat feratque, venere & vino abstineat, illa re-

(a) Plaut. *Bacchides*.

puer edulia, his ad stateram utatur, officiaque spernat civilia, quibus adaugendis & promovendis homo natus est. Unde athletæ sic dicti, jure meritoque inter adultioris Græciæ mala numerati ab Aristophane fuere, à vulgo etiam postea contempti, imò eorum etiam nomen in opprobrium versum est, & meritò hujus institutorem diætæ athleticæ Herodicum, cum Platone atque Hippocrate, imò & Galeno reprehendemus.

Prætereà verò fatendum est quòd qui unius tantum generis exercitium callebat, aliis inepior ipsâ musculorum roboratione inæquali evaderet, quod ad universi corporis roborationem minus conducit. Unde ingenui adolescentes quinque exercitiorum generibus æqualiter exercebantur. Hinc nomen illud πενταθλοὶ factum, iis qui non primas in quovis generis certamine reportarent, sed secundas in omnibus agerent cum laude.

A nostro prorsus instituto alienum foret longius in hoc palæstræ athleticæ genere insudare, sed genus utile tantùm prosequemur in illud destinatum, ut debiliora corpora roborarentur, quod quandam corporis educationem constituebat omnibus ingenuis communem apud Græcos imò & temporibus posterioribus, teste Plutarcho, apud Romanos, apud quos ita invaluit, ut non nisi fatiscientis Imperii Romani ruinis obrutum fuerit, locum ejus invadente barbarâ atque militari institutione, cui demùm successit per universam Europam, mollis & inassueta malo, liberorum educatio.

Rursus verò salutaris illa, & patriæ utilis palæstræ exercitatio, in duplicem accommodabatur

finem, militare unum, undè militaris diæta quam commendat Plato. Verùm homines qui huic se dedebant, bellicum institutum ante oculos sibi obiciebant, quos vigilum canum more, ut ait idem Philosophus, somnum spernere, famem, sitim tolerare, parcimoniâ atque duritiâ vivendi normam, ut cum Plauto loquar, addiscere æquum erat. Ingens porrò varietas exercitiorum commendabatur iis qui militiæ gratiâ instituebantur & laboribus firmabantur multò magis vehementibus & assiduis, & ad extrema maximè opposita, eodem palæstræ instituto, per methodum magistri deducebantur. Inde scilicet non solùm corpus robustum, sed ad toleranda quæque firmitus, mente simul firmitatem eandem sortiente, reddebatur, teste Solone apud Lucianum.

Alter verò Medicus erat & secundùm Artis præcepta concinnatus, in eo constituebatur. Ephebis à pueritiâ primâ egressis, imò & puelis apud Græcos, seorsim à pueris, quin & apud Lacædemonios promiscuè, sine ullo castitatis damno, methodus præscribebatur, quâ salubriter degere possent, corporis infirmitatem vincere, robur conciliare. Scilicet adventante aurorâ sub ipsum solis exortum, cùm nondum aëris calor invaluerat, ne vires citò diffluerent, turgidis, nutritiâ benè coctâ hesternâ materie, vasis, ut feliciùs applicaretur illa, comitibus præceptoribus ex servorum ordine ut plurimùm, vel propinquis quos *ἐπαῖται* dicebant, ad Gymnasium deducebantur. Ibi Artis opus erat, genus exercitii gradumque cuique accommodare, hos vexare luctâ, pugilatu, hos cursibus conficere, graciles
contrà

contrà lentè & tardè ad gradus exercitationis majores progredi jubebant. Uberiùs infirmos antè & post exercitationes ceromate ungebant, spargebant pulvere, imò & ceromata seu olea medicata ad partes roborandas adhibebant. Fricção in gracilibus lenta & mollis, strigilisque minor usus erat.

De varietate autem harum illarumve exercitationum, quæ ad has illasve partes roborandas, atque ad justum robur & volumen deducendas adhibebantur, id medici, seu potiùs pædotribæ arti debebatur. Sic his lectio alta, clara, his lucta, his sphæra, his halteres, saltus, cursus, præscripta leguntur. His appendi per brachia funibus, sicque moveri, salutare judicabatur. Quæ omnia non solùm ad robur, sed ad rectitudinem conciliandam conferebant, agilitatem & musculorum positionem rectam efficiebant. Volutari sæpiùs alii uncti oleo in arenâ jubebantur. His equi conscensus præscribebatur, illis interdicebatur. Legimus apud Suetonium, Germanicum Tiberii imperatoris nepotem, gracilitate crurum laborantem, sanatum fuisse equitationis beneficio. Hinc jejunos equos conscendere jussus. Sed alii mulus, alii equus gradarius, asturco, succusfarius imperabatur. Ut autem jejuniis juncta exercitatio, corporis obesitatem in Nicomacho Smyrnæo sustulit, sic reficiendis gracilibus adhibitâ exercitatione levi, juncta quies longior. Gestatio in lecticâ, carrucâ, carpentis, in lecto pensili seu scimpodio, extenuatis & marcidis, concedebatur, aliaque agitationis mollioris genera quæ referre longum foret. Postea verò navigatio præscripta, quæ tempore Plinii à Româ in Ægyptum

ad præcavendam phtisim pulmonalem celebrata fuit, non quòd ullum, notante eodem sperarent aëris beneficium, sed ipso itineris motu sanitatem restituyente. Demùm cùm per gradus ad equitationem pervenissent, ad majora exercitia capeſcenda brevì apti evaſerant.

Optimâ quidem methodo omnia hæc concinnabantur, sed eâ ſedulitate atque ſeveritate quæ præceptis fidem derogaret, quandoquidem nihil adeò univerſè verum, ut non aliquid demere debeat peculiaris unicuique ſanitas. Hinc factum ut mediocris ingenii homines pretium minutis præceptis adderent, imò fraudem pompoſis ſtrophis obvelarent. Certè & ad firmanda corpora, & ad militarem institutionem laudanda magis forſan, priſcorum educatio Romanorum ruſtica, in campo Martio, qui ad Tiberim idcirco adiacebat, ut & natationi & balneo exercitati juvenes uti poſſent, quam nimis ad normam librata Græcorum diligentia. Quo factum eſt ut ipſe ſummus laudator Gymnaſtices Galenus, non unâ vice in pædotribas invehatur, qui quam ſuam fecerant artem, mille præjudicatis dehoneſtaverant opinionibus, univerſalia nimiùm præcepta ponentes; quod vitium artis ſalutiſeræ Miniſtris minùs eruditis familiare eſt.

Nec minùs apud Europæos, licèt alia cogitantes, videmus quanta interſit differentia inter inceſſum & fortitudinem juvenum, qui eo exercitii vehementiſſimo genere utuntur, quod Veteres Oplomachiam, Schiamachiam vocavêre, nos *tirer des armes* vernaculâ locutione diximus. Qui ſcilicèt huic vehementiùs indulgent, & agiliores

& firmorum laterum præ cæteris agnoscuntur, ut contrà nimia equitatio latos humeros, abdomen prominulum, ut plurimùm efficit. Generatim verò sæpiùs evenit ut quos ad militiæ munia capefcenda graciles mifimus, torofos atque rotundos reperiamus reduces, ufque adeò exercitii vis extenditur ad corroboranda corpora. Robur porrò ut minùs graciles, fic minùs tenfas, aut faltem minùs peffimis nimix tensionis effectibus obnoxias fibras præftat ex mechanifmo fuperiùs allato.

Patet inde quibus circumfcribatur limitibus Celfi confilium, ad graciles fibras, tenfasque ac delicatas, in virilem fortitudinem evehendas.

Scilicet qui fuæ fpontis eft, inquit, & fanus haberi poteft, nullis fe legibus obligare debet. In id Autori clariffimo affentiemur, fed gracilis fenfim ita in exceffus ferri poteft qui vel minimè tolerabiles dici potuiffent, fi aliquos in eis capefcendis gradus fervaverit. Si contrà, omiffo medio, ab uno in oppofitum fe quafi impetu ferat, rupturæ periculum vix evaferit, aut faltem ejus quæ periculum rupturæ fequitur, infirmitatis. Undè ergo penitùs à fcopo aberrabit. Hinc rectè Santorius de hoc Celfi confilio, periculofum pronuntiat, non quòd rationi aut naturæ rerum repugnet; fed quòd paucis omninò conceffum fit, auream illam mediocritatem tenere, quæ, dum hinc atque illinc vagamur, sæpiùs excidit.

Si autem periculofum eft confilium illud omnibus, vix fine summâ prudentiâ applicari poffe videtur debilibus, fibrâ tenui & facilè rumpendâ donatis, cùm extrema, exceffum conftituere nata, fe fe in illis quafi tangant, cùm damnum vix refar-

ciendum, jactura vix reparabilis sit, adeoque plus cautelæ nutritio atque roboratio infirmorum postulet, quàm simplex, in sano atque robusto, sanitatis conservatio.

Hinc igitur, quamvis Hippocrates, quamvis Sanctorius ipse eandem conclusionem, licet aliam experiundi viam ingressus, deducens, aliquod excessui in potu & cibo, si rarò tantùm accadat pretium videatur tribuisse; gracilibus roborandis, summè sedulam & attentam præscribemus vivendi normam. Graviter enim delicta quævis sentiunt infirmiores, teste eodem Celso.

Indè ergo principium ordiemur, ut semper proportionē respondeat viribus, materia nutriti. Cùm porrò Veteres aliam fortem & validam admiserint, aliam imbecillem & quæ facilis concoctui citò diffletur, tertiam verò mediæ generis inter utramque positam, tum facilitate ad concoctionem, tum firmitate ad nutriendum, tantùm aliam superantem, quantum ab aliâ superatur, rem ita instruemus, ut fortissimis fortissima, imbecillima imbecillimis tribuantur; sic videmus Naturam cujus vestigiis immorari nostri est officii, lac infantibus parasse quo sine offensâ nutriantur. Sic ipse Medicinæ parens in morbis acutis robori nutrimenta aptat. Imbecillima autem sunt post liquida nutrimenta & debilitatis corporibus accommodata, ne Naturam gravent, imò ne illam obruant, corpora illa quæ à Naturâ mutuata, Ars efficit molliora & nutritioni propiora.

Talia sunt farinacea, fermentatione, coctione bene præparata, ita ut rudem atque crassam molem, salivali menstruo solventi vix cedentem

amiserint. Talia sunt etiam succi saponacei fructuum, seu simplices, seu quos à fermentatione liberos reddidit aquæ ablatio, vel additio mucis oleo ita imbuti, ut jam oleosa pars emineat, quale est saccharum. Huc etiam referuntur olera molliſſima, carnes animalium bene exercitatorum, sanorum, juniorum, ut sunt pulli gallinacei, perdices, cuniculi, si vetulorum carnes prohibeantur; pisces saxatiles de quorum ætate atque delectu nihil dicendum habemus.

Posteà gracilibus præcipuè convenit potus ex aquâ, si ei addatur vini pauculum generosi, benè fermentati, minùs acescentis. Illud præferendum est ad emendandam fibræ gracilem tenuitatem quod partibus oleosis abundet, cum paucâ terrâ ita remixtis ut aliquid styptici remaneat, undè adunentur & quasi ad se invicem apprimantur constitutiva fibrarum elementa. Exulare jussèrim mustorum illa omnia genera quæ fermentatione suppressâ turgida, si illicò aëris accessus concedatur, spumantem pateram coronant, naresque & oculos scintillis exultantibus summè odoratis feriunt. Parùm enim nutriunt solvuntque tenui saponis nexu humores; & cùm summam inducant rarefactionem, rupturæ periculum fibris conciliant, vasisque præsertim pulmonalibus. Corpus ergò enervant, fibras non nutriunt, sed resolvunt. Hinc Silenum aselli tardè gradientis dorso subvectum, molli adipe diffluentem, pingunt Poëtæ, nefasque esset vel pictoribus Libero barbam appingere.

Ea verò ita exhibenda sunt ut probè à ventriculo accepta, in sanguinem pedetentim immissa,

turbas nullas excitent. Debilitati proprium est, adeòque gracilitati summæ atque fibrarum tenuitati ut vel levissima causa mobilitatem illarum intendat, adeòque aliquid erethismi concitet. Hinc familiare est debilibus ut à cibo pulsus augeatur, rubescant genæ, & si ad extremum debilitatis eventum sit, vel obruatur cibus ventriculus, aut si acriores cibi fuerint, febris quædam erumpat, quæ præcipiti motu aucto, nutritioni obstat, viresque incassum consumit; hæc si non emicet, sæpè frigus acerrimum enascitur. Hinc illa esto regula in cibandis debilibus, ne quis ab alimentorum haustu sentiat, sive caloris, sive frigoris sensus.

Sæpiùs verò, an rariùs, dandi sint cibi debilibus roborandis, multi dubitant. Hippocrates consuetudinis, seu habitûs vitæ rationem habendam voluit. Sed cuinam præmia dabis consuetudini? Cùm sæpiùs alendos voluit infantes Hippocrates, sequendam sancivit gracilibus regulam. Parvâ simul copiâ infundit in venas chylum Natura, ne obruatur novâ materie, ferendoque oneri impar concoctioni non sufficiat tum vasorum actio, tum sanguis ipse cujus officium est ut paulatim intra suam voraginem acceptas chyli partes, miscendo, alterando, quaquaversum ferendo, immutet, colore donet, & consistentiâ nativâ. Hinc quò pauciores accipiet, eò feliciorem ad exitum perducet opus. Sæpiùs ergo, sed parciùs alendi sunt graciles.

Nec tamen ita rem intelligi velim ut quasi perpetuo novoque ingluviei generi debilior Natura indulgeat. Limites præbebit ipsa observatio quæ docet septem post horas vix aliquid non mu-

tati intra sanguinem superesse. Præscribit sic agendum esse, nutricum lac, quod à jejunio septem horarum jam vix aliquid retinet, quod alimenti naturam sapiat. His fretus observationibus, infantibus quater in die, ut apud Gallos & ferè omnes Europæos moris est, cibum concesserim, sed molliorem illum simul & tenuiorem, si præsertim graciles sint. Rectè etiam institutum est, ut levius sit jentaculum, quantum interpellat inani ventre ad usque meridiem durare, levissimum sit pomeridianis horis degustatorium, prandium plenius, cœna levis, nisi patrius mos cœnam pleniorē, prandium leve suaferit. Sit autem basis semper, panis bellè fermentatione subactus, rectè coctus, addantur levia olera, fructus horæi, nec nisi incrementi ætati carnes, quæ nimis citò putrescunt atque diffuunt, concedantur. Quæ verò incommoda à farinosis non fermentatis in infantes redundare soleant, hîc loci non est enumerare. Vide doctè de iis differentem Swietenum articulo fibræ debilis & laxæ. Sic sumptus, cibus & facilè concoquitur, & assiduâ reparatione, vires non solùm sustentat, sed & auget, & proficit ad essentiam, robur & incrementum, ut verbis Hippocraticis utar. Alimentum verò in rorem nutritium mutatum semel, jam appulit ad molles illas fibrillas, quæ tenuitate suâ nihil nisi mucum exprimunt, mucum *organisatum*, ut physicè plusquàm latinè loquar, sæpè exquisitâ sensilitate donatum. Hîc verò quasi intrusio & applicatio peragitur ope circuitûs sanguinis & vis illius tonicæ prementis, trudentis, attrahentis per universam corporis molem diffusæ, quæ quo-

niam variabilis est, licet absit nunquam, hujus vices dirigunt, nunc somnus, & vigilia alternis totam vitam occupantes, nunc discriminata quietis atque exercitii tempora.

Somno quidem dirigendo multa utilia præcepta reliquere Veteres, qui post Hippocratem putaverunt favere potissimum illum concoctioni dum calorem intrò revocaret, exteriora verò frigererent. Quanquam Hippocrates omnia æquè frigesce in somno distinctè pronuntiaverit. Et universim concoctricem facultatem Galenus (a) somno adscribit. Scilicet corpus animale mechanica vegetantium lege gubernatur somni tempore, & ut animam seorsim tunc à corpore vitam exercere pronuntiavit Hippocrates, ita corpus seorsim ab animâ vitam agit. Hinc somnum nimium colliquefacere humores asserit Medicinæ parens. Quamvis verò colliquefcentia illa primo intuitu ad vigilias quæ actione intensiori plus in fluida exercent imperii, potius referenda videatur, sensus Hippocraticus is est, per somnum majorem & æquabilem vigere concoctionem; porro concoctio ultrà terminum producta, jam actionem exercit inutilem ubi actione non opus est. Indè tabescentia & colliquefactio. Ut autem quid de somni utilitate & ejus ad corpus debile roborandum administratione censendum sit sentiatur, pauca liceat observatione demonstrata præfari.

Crediderat observationi fidens Sanctorius nunquam sine grato animi sensu à Medicis appellandus, somno maximam fieri perspirationem, adeoque consumptionem humidi, quod dum su-

(a) Comment. in 5. lib. Epid.

perfluum foret, bonis machinæ rebus, semper effluere necesse est; sed protractiore somno, utilia etiam deterebantur. In quo quidem à Galeno (a) & Veteribus dissentiebat, qui somnum humectare spiritumque & effluvia cohibere natum, asseveravere. Restituit Antiquis fidem Gorterus qui minùs perspirare per somnum corpora demonstravit, indèque errorem inductum Sanctorio probavit, quòd duabus à somno horis maximum fiat & quasi torrentis ad instar perspirabilis humoris effluvium. Res ab illo ad usque demonstrationem deducta. Sed huic insistere hujus loci non est. Nos idem cum cl. Viro sentimus, ingens esse post somnum liquidi perspirabilis tenuioris effluvium, per soporem cohibiti. Rem & statera septemtrionalis probat & experientia. Hinc graviores à somno, exactis tantummodò duabus horis sumus leviores. Hinc ingens urinæ vis exilit, si frigore ambientis atmosphæræ cohibeatur illa perspiratio. Somno verò ut omnia laxata sunt, nec jam aguntur fibræ sensiles à sopitis sensibus, indèque oriundis animi affectibus; omnia vel minima vascula hiant, fitque per angustissimos meatus transitus humorum, atque circulatio faciliior, plenior, quàm veluti intumescant dormientium corpora, somnoque turgescant. Verùm etiam hæret in vasculis illis humor & deficiente vigilantium tono non agitur, seu restitat, à vigiliæ & exercitii vi excitandus. Undè etiam aliquod exercitii genus, quasi spontè efficit Natura, dum oscitationibus, pandiculationibus, musculos evigilantium agitat, quo usque æquilibris tonus redierit, ruborque faciei

(a) Comm. 2. in lib. de ratione victûs in acutis. cap. 55.

plenioris & quasi inflatæ qui in somno emicat, fuerit discussus. Nec minùs intelliguntur quæ intercedunt differentiæ inter pacatum placidumque soporem, & inter somnolentiam illam turbulentam atque agitatam infomniis. Plenariam enim & commodam relaxationem sopitorum sensuum supponit ille, hæc verò tumultum designat à sensibus internis commotum atque concitatum, dimidiam ergo quietem atque relaxationem.

Quid ex his somni primariis effectibus ad roborationem corporis concludamus, facile erit deducere. Somno enim omnia dum laxantur, partes sanguinis ad se invicem magis adduci necesse est, hinc sequitur coadunari magis illas quæ nutritiæ sunt. Tum verò hiant tenuissima vasa, hinc in illa delabitur ros nutritius. Sed ipsâ vasorum laxitate, & vi vitæ deficiente minùs applicantur, minùs ab heterogeneis depurantur, adeoque quæ fit per somnum nutritio, laxa est, mollis, infirma.

Redeunte verò vigiliâ, stringitur universum corpus per tonicam actionem, exprimuntur vasa tenuissima, exhalat per vim perspirationis ingentem, quidquid erat humidius. Hinc apprimitur, intruditur gluten nutritium, & dum tenuia quæque exhalant & exprimuntur, fit nutritio firmior. Omnia igitur quæ de dirigendo somno dari possunt præcepta, ab hisce physicis mutationibus pendent.

Videtur fœtus in utero animalis instar dormientis vivere. Hîc progressum ingentem Natura expetit, nil firmi postulat. Nascenti vigilia primùm cognoscitur, quâ firmior evadat nutritio,

sed quo tempore maximum fit incrementum, viget etiam summoperè somnus. Sensim plus actioni datur, minus somno conceditur, plus etiam augefcit firmitas. Hinc quæ nimiooperè somno indulgent fœminæ, aliquando diffuunt adipe & ab eo perpetuam nanciscuntur laxitatem, sed semper debiles remanent & fibrarum tenuium. Undè adeò frequens mulierculis hæmorrhagiarum periculum. Licèt ergo uberiolem faciat nutritionem somnus, superfluumque cogat intra corpus exundare, debiles, infirmosque homines relinquet; quos aliqua tamen laxitas à melancholicis nerveis distinguit & discriminat.

Vigiliæ contrà si ultra modum protrahantur omnia contraria efficient. Robori quidem si moderatæ sint, favent, sed exsiccant; macilentiam, tensionem ipso habitu contractam efficiunt, undè alter status alteri medelam præbet, ex ipsius Naturæ instituto.

Pueris ergo gracilibus præsertim ac tenuibus, plus somni quàm adultis concedi debet, cùm alantur ad incrementum præcipuè. Hic postea sensim minuendus est, ubi corpus increfcendi metas attingit; tunc plus de firmitate corporis cogitandum est, minùs de incremento. Naturæ scilicet obsequiosi qui somni facultatem eò majorem animalibus omnibus dedit, quò sunt origini propiora.

Nec tamen ii sumus, qui indulgendum censeamus consuetudini illi quæ apud anus invaluit, ut per duodecim aut tredecim horas integras somnum largiorem puerulis concedamus; nihil enim magis effœminat, laxioremque nutritionem præ-

bendo, obesitati quidem totius molis corporeæ favet, sed simul roborationi obstat, cum partes nimio perè alluendo separet.

Patet indè plus esse exercitatis somni concedendum, minus verò otiosis; cibum aliquà sui parte somni vices rependere; diætâ utentibus tenuiori plus esse somni concedendum. Sicque alterum alteri, aliquando posse supplere. Adipem augeri somno simul & flacciditatem; tensionem contrà, macilentiam atque robur à vigiliis induci.

Nec minoris pretii apud Antiquos in gymnasiis, & præsertim in athleticâ disciplinâ fuit, ratio somni ad cibos atque exercitium. Hinc videntur labores & exercitationes diffitis à cibo horis institutæ, eo scilicet consilio, Galeno teste, ut eorum ope excrementa quæ in ultimis angustiiis hærebant, discuterentur. Credebant verò quòd si exercitiis vehementibus indulgere fuisset animus ventriculo adhuc cibus repleto; periculum foret ne cruda nimia celeritate intra corporis adyta penetrarent, undè & nausea primùm nasceretur, & postea vertigo, tum artuum lassatio, somni inquietudo, bilis atque salivæ in conditionem crudam mutatio. Hinc à cibo & frictiones & cursus atque luctam damnabant, quietem atque somnum post alimentata, præsertim senibus præscribebant; ut videmus Nestori familiare, quod justum seni ait Homerus. Imò exercitium inter & cibum, balnea locabant, ita ut à labore balneum, à balneo cibus adhiberetur. Nec quæ tempora animalibus ad somnum concessit Natura ipsis prætervisa sunt. Serò maturè cœna instruebatur, indè defatigatis per diurnos labores, juventutis artibus placidus sopor

concedebatur, cùm tenebræ per terram diffusæ, esse à laboribus vacandum præscribebant. Illo verò præcipuè tempore, & aer externus vaporibus inquinatur, & perspiratio minùs facilis est. At sub ipsâ aurorâ, restitutâ corporis alacritate sol novus, ad novos labores revocabat, & protinùs instaurabatur juvenilis institutio, cujus instituti si rationem non redderet exposita de Perspiratione Doctrina, sectandam tamen suaderet rusticorum experientia, quos alacres, agiles atque sanos, ad extremam usque senectam ideò videmus vigere invidendâ divitioribus sanitate, quia minùs à naturæ præceptis aberrant, quæ ipsis sacra facit operum agriculturæ necessitas.

Ab hisce causis primò manè in Gymnasia & palæstras, & sub ipsius auroræ diluculo, juvenes, quorum robori insudandum erat præcipuè intrabant; cum viris, iisque qui jam firmum robur adepti erant solis, serotina concederetur exercitatio. At ephebi antequam progredierentur ultra, in apodyterio exuebantur, nudique artus frictione erigebantur ad actionem. Tum pulvere & oleo uncti, ut simul fibræ flexilitas & robur induceretur, & vires intra continerentur, variis exercitationum generibus fatigati strigili rursùs atque frictione extergebantur, unde νέκνις ἄλλος nascebatur. Postquàm verò multiplex exercitiorum genus exanthlaverant ad salutarem usque defatigationem, ut fibræ flexilitas simul servaretur, nec aliquid detrimenti robur acciperet, balnea inde subibant.

Verùm non per balnea lavatio illa simplex & inerudita, qualis apud nos in usu est, intelligitur. Ars erat balneatoris & alyptæ, ipsos

pro vario virium gradu , primò in vaporarium , deindè in tepidarium , caldariumve diu vel parùm detinere. Postea per varios caloris gradus in frigidarium , aut piscinam natatorium deducti , unicâ die , unico antemeridiano tempore qui juvenes erant roborandi , omnia per extrema quæ corpus pati possit , cum prudentiâ devolvebantur. Tum rursus uncti , fricati robur accipiebant atque simul famem quâ spernere cibum vilem non fas erat. Hic cibus ut Spartanorum olus atrum , meliori Spartæ tempore juventuti semper parcus & ad mensuram concedebatur. Qui cibus cum regi cuidam minùs acceptus videretur , sciscitareturque à Spartano , què id fieret ut eo Spartani delectarentur , responsum fuit , labore Spartano priùs parandam fuisse famem , docente Plutarcho in libro de institutis Laconicorum. Reliqua diei pars aut civilibus officiis , aut studiis austerioribus , aut deambulationibus dedita , cœnâ excipiebatur , post eam somno licebat indulgere , parco illi & non mollibus provocato culcitris , sed sæpè si roboris ratio habebatur , sub dio , & instratis pellibus animalium , ut frequenter apud Homerum & antiquos videre est.

Quantùm omnia hæc ad rationis normam fuerint instituta investiganti , satis erit ad doctrinam de perspiratione attendere , quam primus instituit Sanctorius , auxere & emendavere , Dodartius , Keillius , Gorterus.

Ex his porrò constat , quanti sit pretii , tenuissimam excrementorum partem , quæ formâ insensili avolat , intra sanguinem non hære. Hæc

post somnum potissimum cocta atque præparata, duobus solet horis post primam evigilationem quasi torrentis impetu abripi. Verum post illud semel exactum tempus, qui nimis perspirant debiliores sunt, ipso sic docente Hippocrate. Unde vasorum strictura, humorumque tunc temporis utilium retentio ad robur confert; quod cum experientia Veteres edocuisset, nil mirum si frigori semper alternæ vices cum sudatione, in palæstris, balneis atque gymnasiis veterum concessæ fuerint; nec ullus fuit qui à tepidario atque vaporario in frigidarium non immergeretur. Hinc in veteribus illis exercitiorum atque balneorum vicissitudinibus, quum scilicet ungerentur, pulvere inspergerentur, fricarentur dein & strigili quasi verrerentur, dein abluerentur frigidâ, febris quædam intermittens excitabantur, cujus frigoris atque caloris vicissitudinibus, roborari corpus experientiæ est. Id autem frigori tributum vel apud maximè barbaras gentes, probat institutum illud quo sese jactant recens natos sævo gelu & undis durasse. Imò & hodiè apud Moscovitas moris est, ut calidissima balnea subeant, dein se in nive nudos vel pueros adhuc provolvant, roboris se inde multum nancisci experti, quo & frigora & æstus possint impunè perferre. Quid quòd in calidioribus Americæ locis ad sudores compescendos vernice quasi cutem obducant, ne nimio sudore labascant natura, rem imitante in insectis Reaumurio. Usque adeò omnibus experientia demonstravit, nimium humorum de corpore exitum non vacare debilitationis periculo.

Videmus tamen apud Græcos atque Romanos, exercitia illa primæ ætati non concessa, sed infantuli nondùm ære lavabantur; quòd Physices principiis consonum putamus. Cùm enim rapido incremento corpus eget, vix de roboratione licet somniari, quin periculum incurramus proceritati corporis nocendi, adeòque partium evolutioni. Hinc nondùm publicis balneis lavabantur ante pubertatem pueri; quanquam etiam puberes, sæpè sub puerorum nomine designatos repperias.

Supereft ut de usu veneris dicamus ad quam ipsum corporis robur, primâ nitentes juventâ allicit ita potentibus stimulis, ut negatâ sæpè tùm corpus, tùm mens ipsa conflagret & penitus pervertatur.

Robustis quidem præcepta tantùm tùm physice tùm præsertim ethice suppeditat quibus discant, animo imperitare, corporisque impetum frænare. Sed sæpè eadem flamma gracilium & delicatorum medullas consumit, quos prorsus à venere arcendos, si corroborare cupis, me saltem iudice, suadet experientia è Physicis desumpta, tùm etiam quòd in talibus abstinere omninò, quàm moderari facilius sit.

Nihil enim tanto corporis dispendio, perditur ac semen, præsertim si immaturum atque crudum adhuc in juvenili ætate, aut perverso consilio, aut ipso intinctæ libidine mentis fervore, nixibus violentis ex corpore effundatur. Brevis enim Epilepsia quæ comitatur coitum nervos offendit, vellicat, irritat, imò & rumpere potest fibrillas immani distensione ita actas, ut nec mens, nec
vultus

vultus idem remaneat in Venere abutentibus. Nec verò minima pars mali in eo consistit, quòd feminalis liquor roborandis atque nutriendis partibus magnam symbolum conferat, & vim in fibras evidenter cardiacam exerat. Sciunt enim omnes in ejus aut præsentiâ, aut absentiâ totam consistere, quæ viros inter atque Eunuchos intercedit differentiam; quorum hi fœmineam videntur induisse gracilitatem, virile robur deposuisse. Si ergò à fœmineo contuitu atque contubernio juvenes prohibeantur, duplex indè oritur utilitas, & quòd pretiosus liquor corpori roborando servabitur, & quòd ingens animi affectuum campus præcidetur, urit enim & incendit animum videndo fœmina, nec patitur meminisse, aut legum aut præceptorum quæ severa ipsis imponit disciplina.

Nunc verò an corpori roborando fibrisque ad se invicem adducendis aliquid conferre possint animi affectus, nova exoritur quæstio. Nec ambigua erit ejus solutio. Scilicet non dubium est quin cùm præcipui corporis motus ab affectâ mente pendeant, vivaces illi & efficaces, qui circuitum sanguinis augent, qui musculis actionem repetitam impertiunt, spirituumque fluxum adaugent, nutritioni etiam conducere apti sint. In hoc quidem statuendo, dogmata Sanctorii sequemur qui duplicem affectuum animi classem recenset, quorum altera perspirationem suppressit, altera verò contrà eam adauget & intendit. Hi sunt actuosi omnes, qui robur videntur pro tempore conciliare, & qui dum tensioni favent, ei etiam perferendæ pares homines efficiunt, non

quidem per inutile illud perspirationis incrementum, sed quòd augmentum illius vacuationis, roboris sit signum non dubium. Verùm hîc distinctio ingens adhibenda. Si quidem omne vehementissimum atque subitum, fibras potius destruere aptum est quàm instaurare. Sed si intrà leges rationis animus afficiatur, variasque experientur pathematum vices, certè aliquid indè nutritionis fœlicitati accedet, tùm & ipsa excessuum assuetudo, fibras minùs commovendas efficiet. Hinc nullibi robustiores reperiuntur populi quàm in locis quos importuna bellorum exercet frequentia, ubi discunt à pueritiâ, & mortem & præliorum discrimina non exhorrere. Hinc animi atque corporis fortitudo sæpiùs concurrunt, debilitasque paventes ac poplitibus succidentes facit. Fiduciam suâ nobilem ac fortem, incutit animus virium corporis conscius, qui brevî docet & aperta spernere pericula, & vitæ dispendio benè credat emi, quo tendunt animosi, honorem. Quæ quidem observata jamdudùm Hippocratis auctoritate confirmata fuere. Hic dùm Europæ atque Asiæ incolas à se invicem discriminat, otium imbelles Asiaticorum sub Regio jugo degentium tanquàm infirmitatis causam habet, robur verò Europæis indè inspiratum putat, quòd rerum publicarum tumultu, necessariò ad fortitudinem excitularentur. *Lib. de aëre, locis & aquis.*

Patet indè quòd etsi animi tranquillitas corporis nutritioni faveat aliquatenùs, tamen ei altius cunei in morem agenda necessarium sit animi affectus concurrere. Hinc ut otium animi atque corporis pinguedine mulieres cogit diffluere, to-

rositas contrà, animi atque corporis exercitiis ad-
 augetur. Mollities in illis aquosâ nutritione
 diffluit, in his impactum altè materieî nutrientis
 robur cum ejusdem densitate concurrit.

Forſan verò adhibendis externis illis & quaſi
 ab arte, prout à recentibus tractatur, remotis au-
 xiliis diutiùs inſiſtere videbimur; quid roboran-
 dis debilibus ipſa nobis ſuppeditet diæteticè, quid
 è materiâ Medicâ deſumpta ſubſidia proſint quæ-
 rentibus, ea tamen & minoris eſſe ponderis &
 utilitatis minoris quàm quivis ſibi poſſet fingere,
 demonſtratu facile eſt.

Dentur ne alimenta quæ intrâ corpus admiſſa
 non modò nutritionem, ſed etiam robur poſſint
 inducere, in hoc prima verſatur quæſtio. Quis
 dubitat enim ſi talia dentur, ea intùs adhibenda
 eſſe? Si porrò per robur, activitatem tranſito-
 riam intelligimus, certè facile eſt reperire ali-
 menta quæ partibus acribus volatilibus, cordis
 motum exſtimulent, actionem nervorum inten-
 dant, adeòque vires videantur non ſolùm exhauf-
 tas reſarcire, ſed etiam amplificare. Sed ſi requi-
 ratur ſubſtantia quævis quæ plus aliâ robur inna-
 tum & quaſi nutritionem fibræ impertiat mayo-
 rem; ea ex claſſe alimentorum concoctu maximè
 facilitum quærenda eſt, & ex eo materiæ nutrien-
 tis genere quod citiùs à viſceribus concoquatur,
 chylum facilem & perfectiorem præbeat. Vix
 enim prodeſt quid ingeratur, ſed quid concoqua-
 tur. Undè nulla dari alimenta concludimus quæ
 eo virtutis genere donentur. In quâ quidem noſ-
 trâ ſententiâ, non negabimus nos à præcepto-
 ribus noſtris diſſerre; ſed jure & merito ut ex

ipsâ rerum naturâ facilè probandum confidimus.

Adstringentia & acido austera ad hunc usum invocari volunt multi; & ipse videtur aliquam ad roborandum iis facultatem tribuisse magnus Boerhaavius. Hinc vina austera debilioribus commendat. Consilium illud in hoc nititur quòd laxitatem fibræ, simul cum debilitate ejusdem vult coincidere. Nos porrò laxitatem aliquandò cum debilitate concurrere non negabimus. Complexio illa laxitatis cum debilitate, cachecticos vexat, & in iis reperitur qui molli adipe diffuunt & saginâ obruuntur. Sed ita complicantur & componuntur affectus illi, ut alterius effectus, effectibus alterius directè opponantur sibi que invicem quasi medeantur. Hinc adstringentia quæ admixto fibræ terreo principio eas etiam jam vitali actione destitutas in corium immutant, si fibræ debili jungantur, aliquatenus roborare possunt; sed nutritioni obstant, obstant etiam activitati.

Quòd autem de acido-austeris atque astringentibus dicimus, idem etiam de spirituosis intelligendum, quæ non solum agunt solida ad se invicem adducendo, qualis est adstringentium actio, sed etiam experimento Helmontiano, tennerrima liquida coagulant, adeoque crudam & immaturam duritiem, plasticæ & proportionali tenacitati substituunt. Ea enim omnia fibrarum partes ad se quidem adducunt, sed ne rori nutritio pateant illæ simul efficiunt; adeoque nutritionis progressus, aut tardant, aut impediunt redduntque fibras duriores quidem, sed simul

frangi faciles, & flexilitate prorsùs destitutas.

Ars est mercatilis, catellis brevem staturam conciliare, dum recens natos frequenter spiritu vini abluunt, illosque eo ingurgitant. Tollitur fibris eorum flexilitas, hinc impeditâ nutritione tendinibus cartilago, musculis moles fibrosa, corium pelli, substituitur. Non crescunt illi, sed nec agunt, & rigiditas senilis, quæ robori ferè eâdem ratione opponitur atque debilitas infantilis, miseris ante diem incumbit. Hinc rugæ corium dehonestant. Quo factum, ut jam eo monstrorum pusillo genere minùs delectentur mulieres.

Patet indè quàm parùm adstringentia illa robori inducendo apta sint, adeòque ab hac nostrâ methodo quantòpere ableganda sint.

Nec majorem fidem adhibendam senties illis quæ nutrientium titulo maximè nec injuriâ quidem, gaudent; viscosis, mucilagineis, gummosis. Hæc si benè digerantur, optimè nutriunt, sed & vires rusticorum & latera exercitata exigunt, ut eorum tenacitas infringatur. Sin minùs indivulsa intrà debilem ventriculum hæsitant, tuncque excrementa cumulare nata sunt. Adeòque debilibus interdicuntur.

Galenus quidem lac debilibus præscribebat, sed quod in acquisitâ debilitate debellandâ plurimùm præstat, in nativâ parum prodest; cùm concoctione tantùm plus minusve facili præstet alio alimento, nec alias vires præter nutritias exerceat.

Nec nos credimus à lectoribus, veniam postulatu-
ros, si parùm de cardiacis illis adeò de-

cantatis & elixiriis, essentiis vitalibus à quibus sibi spondebat immortalitatem Paracelsus parùm insistamus. Eorum enim brevis effectus citò defervescit, debilitatemque viribus adscititiis succedaneam relinquunt illa rarefacere nata, & artificiali calore corrugare.

Analeptica verò quæ vires exhaustas reparant, & instaurant citâ & facili nutritione, hîc etiam vix locum habent; cùm ad robur inducendum non tantùm facilè applicabilia requirantur, sed etiam quæ fortiter intùs appressa, fortiter etiam fibræ immorentur. Quod à methodo plus pendet applicandi, quàm ab applicatâ materie.

Si aliquid ergo ab ipsâ materie nutritionis emolumentum repetendum est; ab ejus varietate potius quàm à determinatâ qualitate repetendum est illud. Varietas aliquem secum stimulum importat, quæ languentis stomachi vires possit excitare, vasorumque actionem intendere. Hujus autem præcepti extensionem sic accipi velim. Ut non ultra rationis limites extendatur ille diversitatis ambitus, nec acris aut erodens materies, aut glutinosa & indomita sub varietatis titulo apponatur. Sed ex illo genere sumatur quod viribus ventriculi cedat, & vasorum & exercitationis expensis, additione respondeat.

Alteram per externa medicamenta roborandi methodum videntur apud Veteres adhibuisse Pædotribæ. Illâ scilicet non solùm frigus gelidæ aquæ inducebant post calores aquæ humidos ut fibras stringerent ac corroborarent, non solùm natationem in frigidâ, post moram in vaporario atque caldario adhibebant, sed etiam frictiones

validas cum oleis aromaticis fragrantibusque validissimis, quibus insinuatīs intra poros absorben-
tes jam patulos à vapore humido & hiantes, robur infunderetur. Talia erant ceromata pretio-
sa de quibus Athenæus (a) mentionem facit, ut sunt crocinum, amaracinum, telinum, irinum & recentioribus rosaceum. Alii alyptæ aquam oleo addebant ad hunc finem, teste Aristotele (b). Tum verò ceroma cum pulvere addito fiebat, indèque cū evaderet athletā robustior, ingen-
tium virium argumentum erat, si quis Ἀκόνιτις, sine pulvere, palmam sibi prætendebat. Alii calidas infundebant membris arenas, sulphureas sæpè & minerales, teste Luciano (c). Tantæ molis erat robur servare atque adaugere. Hinc brevī acta usque ad superstitionem roboris adaugendi cupido, dera sum etiam ex athletarum corporibus pulverem inter remedia locavit sub nomine Κορίσας, sive πάτς; docentibus sic Dioscoride (d), Plinio (e), Galeno (f). Quod unguentum quàm parū ad robur nativum adaugendum conferre possit, ex præcedentibus demonstrare facile est. Quòd verò aliquid ceromata illa ad vires adaugendas conducere, indè pendebat, quòd frictio multiplex concomitaretur illorum usum. Frictionis verò ex ipso Hippocrate (g) facultas in corpore multiplex est. Prima scilicet alimentum ad vasa, alternā vacuatione adducere, adductum verò intūs intrudere. Sed ita constituta

(a) Deipnosoph. 5.

(b) Probl. 5.

(c) Dialogo Περὶ γυμνάσιων. (d) Lib. I. cap. 3.

(e) Lib. XIV. cap. 8. (f) Meth. med. lib. 8.

(g) De Nat. humanā. De Aliment. De Victu in acut.

est ingenii humani fragilitas, ut raris pretium ingens addatur atque compositis. Nec negandum est, quòd cùm huic alyptarum arti lucrum appositum fuerit, quo fieret illud majus, multa fuisse vana addita, quibus momentum & pondus arti conciliaretur. Hinc tot inventa, ut videtur, frictionum genera, mollis, transversa, poppyismus, &c.

Britannis mos est qui nerveâ debilitate plurimum inter Europæos laborant, ut dum calida lavacra respuunt, frigidâ & gelidâ quidem ament per medium hyemis frigus innatare, susdèque immergi, perfundi. Imò & infantes delicatulos, languore laborantes, febre tabificâ pænè confectos hac ratione in pristinam non solùm sanitatem, sed etiam ad ingens roboris incrementum pervenisse vidi. Antiquum est gelidâ perfundi, & videtur mos ille, ut apud veteres Italos, Virgilio ita docente, sic referente Tacito apud Germanos obtinuisse. Scilicet quo magis aliæ vilescunt artes, eò major viribus corporeis honos additur. In illis enim sua sibi jura reperiunt Barbari, nec ullum apud ipsos in bello artificium est, sed impetus, quo viribus editior alios cædit, ut in grege taurus. Hinc corpori robusto, non solùm decus manet, sed securitas etiam ab eo propria pendet, ubi res omnes dextrâ vindice administrantur. Sed Medicæ Artis fuit, quòd Augusti Cæsaris tempore, roborantium & sanitati consulentium nomine, frigida balnea cæteris remotis Musa Antonius suaserat, dum gelidâ mergerentur undâ per frigus medium. Qui usus ad usque Plinii tempora invaluerat. Hic enim tremulos viros consulares, ex ejus

modi balneis recens egressos irridet , quasi moris & consuetudinis victimas.

Videntur ergo Angli ultimam tantum theoriæ quæ Antiquos in balneorum usu dirigebat partem admittere , quâ scilicet laxatæ à calidiore balneo fibræ rursus roborantur , atque , ut Veterum more loquar , condensantur per admissum gelidæ aquæ frigus. Sic eo privantur beneficio quod alterna caloris atque frigoris vicissitudo debet inferre , febrium intermittentium more. Ab hac alternâ actione fit ut hinc patula hient nutritioni vascula , illinc verò admissa materies fortiter apprimatur. Attamen non negandum est ingens accedere fibræ à balnei frigidioris impressione robur , si cautè atque consultò admittatur. Robore enim aucto textum cellularem arctant illa , adipem consumunt. Hinc qui iis indulgent assiduò , robustiores primùm , dein etiam macilentiores redduntur , docentibus sic Cheynæo , Russellio , aliisque observatoribus Anglis.

Jam pridem evanescere ex hominum memoriâ deliciæ illæ balneorum , quas Antiqui tum ad commoditatem , tum ad luxum invenerant. Vix Eruditi consentiunt de modo intelligendi famosa illa nomina , balnea pensilia , quæ tardè admodum admisit Romana severitas , concamerata sudatio , tepidarium , frigidarium , labrum , Oceanus , Piscina ; circa quorum structuram Architecti antiqui Vitruvius aliique ut & circa horum aspectus requirendos , & spatia occupanda tam multa dixere , ut non solum in iis extruendis voluptati atque deliciis servitum , sed etiam de sanitate cogitatum videatur. Remanet theoria , quæ

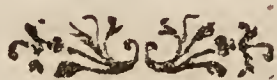

ab ipsâ petita Naturâ forsan aliquando reviviscet ; adhuc enim aliqua ejus vestigia reperiuntur apud Orientales populos , Græcæ illius Asiæ incolas , quos & aëris æstus & recepta apud illos Relligio frequentibus lavacris reddit obnoxios.

Ut autem omnia superiùs dicta contrahantur , probatum confidimus roborationem imbecillitatis nativæ à rectâ atque forti materiæ nutritivæ applicatione pendere ; ad quam requiritur proportionalis viribus corporis nutriendi materies , nec defectu , nec excessu peccans. Augetur verò applicatio illa fortiori exercitio , si eo præsertim tempore adhibeatur quo materies jam concocta , applicationi prompta est. Apti temporis indicium præbet , excretorum maturatio. Tum verò laxanda est huic excipiendæ fibrarum compages , atque dein eo peracto quasi subito stringenda. Nec minùs evincitur parum fidei adhibendum esse cujusvis generis medicamentis , quantumcumque roborantium titulo insigniantur. Nec verò præmaturè est de robore cogitandum , antequàm ad incrementi apicem corpus pervenerit , cum eò minùs fibræ incremento cedant , quò robustiores sint & ad resistendum aptiores , methodum Antiquorum imitati , qui pueros nondum primam egressos pueritiam , vix ad lavacra admittebant. Prætereà dum alternam frigoris atque caloris in balneo activitatem prædicamus , eam evidenter ream facimus parentum malè sedulorum curam , qui ventos , aërem , gelu exosi , iis exponere pueros timent , cùm ex receptâ theoriâ imbecillimos efficere debeant. Nec minùs in artem peccant qui uni alimentorum ge-

neri ita misellos assuefaciunt , ut ab insolito vellicatu nullum nanciscatur robur ventriculus, nullum sentiat stimulum Natura. Sed ut illorum stultitia est sedulitas, sic eorum imprudens est negligentia, qui nullâ tenellâ adhibitâ machinæ ratione, omnem curam respuunt, sed exempli gratiâ, famem ingentem ingurgitatione sedant, immania exercitia, omnimodâ quiete excipiunt.

Accidit sæpè pueris, quibus nimia cibi copia intruditur, nec firmatur exercitio corpus, ut immane brevi temporis spatio, illo quo ad pubertatem properant, fiat corporis augmentum. Hos ita debiles fieri necesse est, ut pauci tabem evadant brevique plures moriantur. Nec mirum si dum osseam compagem mollior subit materies, graventur præposterâ ejus ubertate fibræ quæ contextum tenerrimum obtinent. Hinc non nutriuntur, elongantur tamen & à se invicem contactuum puncta recedunt, undè semper præsens rupturæ periculum illis imminet. Adde quòd rarò sine acescentis per læsam concoctionem materiæ penu tale incrementum accedat. His exercitium lene, frictiones præsertim ad spinam dorsi, quâ muscoli plures, ligamenta numerosa pererrant, diæta sicca, frigidiora lavacra cum cautelâ adhibita conducere debent, imò & quatenùs in præcipiti vitium est, aromatica, velliscantia, stimulantia à rupturæ periculo vindicata, profunt.

ARTICULUS SECUNDUS.

*De curatione Debilitatis nerveæ
acquisitæ.*

PLURIMÆ sunt causæ quibus innatæ vires franguntur atque debilitantur, arte postea vix reparabiles. Hæc verò contracta infortunio calamitas, jam ex ordine Naturæ efformata dici non potest, aut inter intemperies naturales numerari. Constituit verò illa nerveæ Melancholiæ exordium atque fundamentum, tensionemque, ut prior de quâ egimus præternaturalem supponit; adeoque & rupturæ metum importat aliquem, nisi vaporum vis resistat, eique materiæ innato robore obsistat.

Ut autem debilitas acquisita elementum est primarium nerveæ Melancholiæ simplicis, ita in eâ præsertim reperitur quæ à vitiato partium sensui atque motui dicatarum tono, pendet. Quanquam in hac postremâ agat inæqualiùs, & nunquam ubique & in corpore universo simul eundem exerceat impetum.

Differt ergo aliquatenùs debilitas nativa ab acquisitâ; scilicet debilitas quæ à Naturâ pendet, semper materiæ imbecillitatem supponit, rupturæque metum, ex ipsâ necessitate intentat. Acquisita verò non semper idem minatur periculum; sed ad hanc constituendam sufficit tensilitas atque vibratilitas prætermodum aucta, quæ facilior est quidem in gracilibus. Sed etiam ab

ingenti causâ potest in robustioribus reperiri. Prior delicatis atque debilibus fibrarum staminibus propria est. Alteram vel in medio vitæ robustioris curriculo circumstantia plura invehunt.

Vibratilitatis enim hujus tot causæ sunt, quot occurrunt quæ possint habitum tensionis inducere, de quibus cum in primâ hujus Operis Parte abundè dixerimus, hîc iis iterum insistere vana foret opera. Prima fuit fibræ ipsius gracilitas, altera tensionis habitus acquisitus, ab æstu aut intensiore, aut nimium obstinato, ab acri gelu, ab alimentis aromaticis, acribus, oleosis, potuum spirituosorum abusu. Maximam hîc contulere symbolam affectus animi quicumque, ita protracti, ut hominem perpetuò divexent, & à cæteris omnibus alienum in se quasi vertant; aliaque millena, quæ cum tensionem addant, obstantque nutritioni, non gracilitatem ipsam fibræ producant, sed gracilitatis effectus. Imò una est sola quæ veram possit debilitatem atque gracilitatem inducere, simulque fibræ robustioris crassitiem deterere, & ei tenuitatem conciliare; ea est acris intus enata materies, stamina mucosa in ipsâ suâ substantiâ destruens unionemque terreæ fibrarum partis, cum glutine adjuncto disrumpons. Talis est ea quæ scorbuticos, phthisicos, tabo venereo diffluentes invadit.

Ea autem causarum harumce agendi norma est, ut dum primâ suâ impressione corpus impetunt, ipsum quidem subvertant, & susdèque præceps agant. Has si primo in limine adorientes fugare licuerit, pristinam incolumitatem restitues, & quasi pacatâ procellâ serenam reduces tranquil-

litem. Verùm si quâdam obstinatæ perviciaciâ sese induruerint, tum vix profuerit ipsas sustulisse. Durabilem enim corpori labem inussere, memoremque suâ notam impressere altius, quam corpus læsum servat, servabitque, donec per excessus oppositos, læsæ atque prostratæ res, ad mediocritatem illam auream, quæ sanitatem constituit, reducantur.

Causis igitur vibratilitatis nimix removendis, primùm insudare debet Medicus, curam nerveæ debilitatis suscipiens, antequam de partium roborandarum arte cogitet. Robur enim illud, solâ sibi relicta, si fuerit vitii expers, & alieno libera contagio, efficiet Natura. Causæ verò, per mutationes oppositas tolluntur. At in iis etiam emendandis opus est prudentiâ non vulgari, cùm jam alibi probatum sit, omne nimium, omne subitum, omne insolitum etiam in melius, ipso autore Hippocrate, non carere periculo. Scilicet ab alio dum in alium excessum deducuntur fibræ, titubat atque vacillat earum tonus; sed, resurgit acrior, dum à naturali mediocritate removetur, & sub insolito sensu, acutiores vibrationes efficit, dum non ipsâ assuetudine ille mitigatur & hebescit.

Per gradus igitur sibi succedaneos mutanda in melius consuetudo. Rumperentur fibræ quæ ab æstu immodico in hybernium frigus præcipites ruerent, nec sensilitate solùm suas hîc agente partes, sed etiam ipsâ rupturam faciente, rarefactione, cujus leges & historiam ad Naturæ exemplar adumbravit Boerhaavius. Si quotidiano potui assueti, meliora docti, sine ullo intermedio sensu, ab illo cessare velint; tremere illos, ac vix gressu

firmitate incedere valentes videas. Plethoram atque convulsiones enormes sæpè nervis vividè titillatis intulit intermissa subitò Venus. Scilicet repugnat Naturæ, per extrema quodam impetu corripitur, quæ semper gradus affectat, & per eos deducta, vel vehementissimorum effectuum sustentandorum idonea est.

Quos igitur Africæ ardentis sol acrior perussit, hos non ad gelidos septentriones ablegare velis. Modum ipsa imposuit Natura, quæ dum infinitis regionibus, utramque temperiem à se invicem distare voluit, edocuit satius per moderata tantum posse ad extrema perveniri. Quæ etiam ab æstuantis æstatis fervoribus, ad glaciem hybernæ per autumnalem nos assuefacit teporem, nec minus nos à torpore hyemali, ad æstuosi canis rabiem per vernam moderationem deducit.

Cum verò aëris inclementia tantum in inducendâ debilitate nerveâ conducat, satius intelligitur quàm multa possit in debilitate nerveâ acquisitâ persanandâ, solum vertere, & ab æstu atque frigore in temperatas regiones pervenire.

Omnibus nervorum morbis præcipuè patent, qui aridiora loca simul & æstiosa incolunt, quia siccitas & ariditas fibræ etsi forsan minus gracilem reddat, tensorem tamen efficit, adeoque magis vibratilem. Hinc oritur debilitatis nerveæ acquisitæ genus, quod ad omnes externas impressiones capescendas magis promptos reddat & habiles. Debilitas verò illa in eos præcipuè decumbit, quos vesana lucris fames, detestataque hominibus inopia, quasi exules ad calidiora Maris rubri littora, Arabiæ arenas, aut Americæ æstum

abducit sub curru nimiùm propinqui solis. Hos porrò vix aliud in pristinam restituit integritatem, quam citò à causâ mali recedere, & magis puro sese committere aëri. Si tamen arti saluti-feræ dociles, humectantem victum sedulò & superstitiosè colant, si negent spirituosus sese proluere, si cibos ex animalibus petitos & formident & fugiant, tunc loci inclementiam superabunt, & quod densitati succi nutritii addit aëris percoquentis æstus, cedit contrà in robur.

Extrema utut inter se adversis pugnantis frontibus, uniuntur in eo quòd noceant. Hinc summum frigus nervos etiam vellicat, sed cùm ab eo tutos atque tectos sese continere ipsa ejus penetrabilis sævities suadeat, & pororum adstrictorum constipatio robori aliquatenùs conducat; fatendum est vix nerveâ debilitate laborare Septentrionales populos, si non amaverint duritiem cœli potibus spirituosus temperare, quod vitium à populis politioribus, in barbaros deductum, meliùs in eos imperium exercuisse, quàm aut Artes, aut virtutum exempla ad illos delata, si viatoribus fides adhiberi debet, audimus.

Non loci nebulosæ humiditati, non aëris spissitudini, quæ vix aliquam obtinere potest efficaciam, adscribendum est, quòd in temperatâ Angliâ, cultuque & habitu locorum amcenâ fecunditate celebri, adeò grassentur nervorum morbi quatenùs aut intenditur, aut pervertitur partis sentientis atque mobilis activitas. Vix etiam admitti pro causâ posse videntur Minerarum halitus, aut alia cujusvis generis effluvia. Sed in ipso Historiæ Naturalis limine constitutos
 pudere

pudere non decet, si multa nos ignorare fateamur, quæ posteris vel fors afferet, vel deteget industria. Generatim verò aëra, aquas, affectus animi, spes varias, & ut in commercio sæpè incertas, mores patrios incusare fas est, spirituosique potûs abusum, imò & institutionem à puerili ætate, quibus causis fit, ut Scientiarum atque Litterarum cultores, primo intuitu libri non difficilè dijudicent, an ab Anglo, an ab Italo, an à Gallo opus lectioni subjectum prodierit? Nec minùs incessus ipse, faciei lineamenta, gestus, patriam viri produnt, quò minùs miremur, si aliqua inter ipsos indigenas morbos intercedat differentia.

Omnibus his mutare solum convenit, & nisi radicibus altis nervea debilitas infederit, rarò alià opus est methodo. Memini me ab amico Londinensi, per Litteras enixè rogatum, ut virum ingenio & doctrinâ præclarum, quem debilitate nerveâ laborantem Parisios migrare suaserat, quantociùs inviserem, remediaque, si quibus opus foret, administrarem sedulò. Adventanti adfui, nec sine stupore, omninò persanatum inveni; quod nuperrimè etiam repetito exemplo vidi, quanquam per anni integri curriculum tentata fuissent in aëre Britanno remedia. Tam parva tamen est locorum distantia, ut paucorum dierum intervallo iter perficiatur. Id tamen de omnibus non æquè verum est, pro variâ scilicèt mali veterascentis, aut recentioris vehementiâ.

Est & alia forsan ab aëre pendens debilitas nervea, quæ etiam ad animi affectus referri possit, junioribus familiaris præsertim Alpium inco-

lis. Hæc patriæ derelictæ summum injicit desiderium, nostalgiam, *Pothopatridalgiam* Græco nomine dicunt. SorDESCUNT omnia in præsentī vitæ conditione, omnia fastidiuntur vel exoptanda maximè (a). Unam sibi fingunt felicitatem si loca amata revisant, & sæpè morbus ille invitâ arte, frustaneisque auxiliis in febrem lentam nerveam abit, nisi ociùs patriæ miseri reddantur, quibus ipse aër semel haustus, quasi vires afflare videtur. Vidi sic delicatam mulierem, quæ ad inferioris Germaniæ littora, marito nupta, immani convulsionum genere ibi torquebatur, quas illicò tolleret vel in ipsis Galliæ finibus aër patrius. Ter marito devota, idem tentavit iter, ter convulsionibus horrendis vexata, tandem necessitati cessit, & Galliæ reddita, sana nunc atque incolumis vivit.

Nec certè aliis in morbis qui ipsam viscerum depascerentur substantiam, aliqua unquam fuit aëris patrii efficacia. Nam mechanico vitio mechanica ferenda sunt præsidia; quòd verò hunc aërem in ulcere pulmonum aliqui commendaverint, id à minùs perspectâ rei naturâ factum. Vitium enim in substantiâ partium positum emendare nemo potest, sed ut Fernelii nostri verbis utar, illius est recreare qui creavit.

(a) Nonne vides etiam cœli novitate & aquarum Tentari, procul à patriâ quicumque domoque Adveniunt? Ideò quia longè discrepat aër; Nam quid Britannum cœlum differre putamus, Et quod in Ægypto est, quâ mundi claudicat axis, Quidve quod in Ponto est differre à Gadibus, atque Usque ad nigra virum percoctaque sæcla calore.

Lucret. VI.

Forſitan ſæpiùs ad debilitatem nerveam effor-
mandam, cum aëris vitio concurrit, alimentorum
titulo exhibita moles, quæ nedum reparet & inſ-
tauret, deſtruit; ſive eâ copiâ ingerantur cibi,
quam vires edomare non valeant, undè redundat
excrementis omne vaſculoſum ſyſtema, ſive pec-
cent illi acrimoniâ quæ rodat aut vellicet tenuiſ-
ſima nutrienda ſtamina. Copiam minuere, tollere
qualitates nocivas, Artis officium eſt. Imò ali-
quatenùs eo peccandum eſt exceſſu, qui directâ
fronte pugnet cum eo per quod vitium ſtetit, do-
nec mutatâ humorum craſi, omnia ad medio-
critatem pervenerint. Rarò verò ad hanc indica-
tionem ſi ſimplex ſit, eâ feſtinatione opus eſt quæ
Naturæ vim inferat; vixque ejus leges noſſe vi-
dentur, qui eam ſublevandi nomine, debilitate
nerveâ laborantes catharticiſ ægrotos vexant,
ſudoriferis diſfluere cogunt. Vires enim frangi,
tolli utiliora, firmari contra malam diatheſim
præpoſterâ medicatione neceſſe eſt.

Ea verò quæ dum ſtimulo vellicante fibras
acuunt, ſimul venas inflant, ea non ſtatim & præ-
cipitantiùs ſapientis fas eſt deferere, cùm præ-
ceps à nimio tono in atoniam tranſitus, peſſimam
debilitatem fibræ inducat, convulſivam illam
malorumque ingentium procreatricem. Simile,
ſed aliâ de cauſâ, iis incumbit periculum, qui
ſtatim conſueta exercitia omiſſo medio intermit-
tunt; qui à vacuationibus conſuetis ceſſant, qui
ſtringunt, aut pravo conſilio repercutiunt hæ-
morrhoidas. Horum aliis plethora diſtendens,
vaſa & implet, imò & rumpit, aliis acre reper-
cuſſum partes vellicat, rodit & prorsùs deſtruit.

Iis verò minimum erit malum, si solâ debilitate nerveâ laboraverint.

Nec Venus ipsa, si fieri sine scelere possit, non est nisi sensim ableganda. Quodcumque enim leges prohibuere subito rescindendum esse, summo etiam corporis damno, suadet Philosophia moralis, quam summo cultu ante omnia prosequi debent Medici. Semen retentum, nervi ab eo vellicati, & ipsam mentem remordentes, plethoram, irritationem accire, convulsiones concitare apta sunt instrumenta. Nimis etiam sapere aliquando periculosum. Verùm ubi servatâ apprimè mensurâ, de iis omnibus excessibus plenariam reportaverunt mens & corpus victoriam, ita ut exercitio victa fuerit plethora, deliniente victu mitificata acredo, tunc brevè ipse morbus fugabitur sine ullo alio medicaminis extraneo auxilio.

Quæri hîc solet detur ne una & describenda victûs ratio, quæ Melancholiâ nerveâ laborantibus uniformiter competat. Certum porrò est omnes eas substantias quæ illam à naturâ partium temperaturam & miscelam nactæ sunt, ut nullam secum acredinem intra humores devehant, sed dulces gustu atque facultate, ut verbis Hippocraticis utar, aquæ indolem servant, eique eam tenacitatem conciliant quâ possint humoribus intimiùs uniri, posse tensionem, ariditatem præsentem emendare, simulque parte nutritiâ laxante, fovere, demulcere, enutrire. Hinc iis fibra tensa & gracilis mirè delectatur. Hinc etiam omnium acutarum ægritudinum, in quibus tensio summa est, victus debet esse humectans. Verùm

non ita rem intelligi velim atque accipi, quasi quod inflammatoriæ diathesi convenit regimen, nostræ etiam infirmitati competeret. Sunt certi fines extra quos rectum consistere non potest. Nimia enim aqua dum enerves reddit atque imbecillos, periculum quidem rupturæ tollit, sed atoniam inducere potest, imò spasmos invehit, præcipuè quâ præcipua fit sanguinearum partium miscela, in pulmonibus scilicet, arctatis & conspirantibus in aqueum vappidumque chylum sensilibus fibris. Quem spasmus norunt probè qui aliquandò per venas canis apertas ingentem aquæ vim injecere.

Verùm in hac nostrâ debilitate, nisi vitæ viribus apprimè accommodatum sit regimen, & pro earum ratione sit contrà aut debilius aut fortius, utrimque periculum instat; nam debiliior victus parùm nutrit, adeòque destruit vires nedum reficiat; si verò validius sit, gravat, non nutrit. Hinc humectans quidem regimen præscribemus alienum à spirituosis, acribus, aromaticis, piperatis, fumo & sale induratis cibis, sed eâ proportionem quæ viribus conveniat. Et Hippocratis asectæ deterius paulò, si ipsum consuetudo sacrum effecerit, meliori quidem, sed inasfueti præferemus. Aut saltem si aliquid mutandum incubuerit, sensim sine sensu ab alio in aliud delabemur.

Est tamen in ciborum delectu aliquod varietati pretium à Celso jam olim annotatum, & cui hîc insistere eò operæ pretium magis est, quò plus aliqui eidem in perpetuum usum alimento, pretii dederunt. Sed si illud annotemus, quod expe-

rientia constans demonstravit , Naturam & in alimentorum concoctione , & in aliâ quacumque functione semper agere per stimulum admissum , certè rationi par est , multo plus illam exstimulari , per insueta cum moderatione admissa , quàm per uniformem substantiam , quæ ei brevè ita familiaris evadit , ut vix sentiatur. Hinc Hippocrates observatione asseruit quod experimentis Santorius sancivit , aliquod etiam emolumentum ab excessu levi in machinam redundare. Sed in hisce consiliis largiendis summâ opus est prudentiâ , ne in pessima quæque proni homines frænâ remotis abripiantur ; iisque ita suadenda est varietas , ut intelligant esse etiam in moderatione gradus , in varietate limites , per quos exspatiari licitum sit , sed quos transgredi nefas. Novum verò varietati illi prædicandæ pretium addit , quòd semper atonia spasmodum sequatur , penè ejus vestigia premeus , eò notabilior illa quòd spasmus vehementior. Hinc stimulo mediocri arrectas sustentare fibras , nec pati ut segnes quasi indormiant , Medici prævidentis officium est.

Habenda præterea ratio est ætatis in præscribendo regimine , junioribus enim plura concesseris. Attendendum sexui , nam minùs edaces sunt & magis plethoricæ mulieres ; nec fas est esse negligentes loci & tempestatis , cùm humectantia requirant , & tempestas æstiva & regio calida. Affuetis horis demùm serviendum est. Nam ut notat Hippocrates (*de prisca Medicinâ*) , si quis prandere consuetus , non prandeat , illicò nascuntur & ventriculi labor & nausea , & vertigo tenebrosa , quæ non afficiat illos , quos jejuno

ventre solitos diem durare cœna tantùm reficit. Si quis inassuetus prandeat , plethoram illicò sentit ei prorsùs peculiarem.

Sed , ut jam diximus , præcipua adhibendi cibi proportio à laboribus & exercitiis pendet , ad quam & somni & vigiliarum ratio refertur. Somnus enim torpori atque otio , vigilia verò exercitio atque labori rectè conferuntur , laxat humectatque somnus , arefaciunt contrà & tensionem acceriscunt vigiliæ.

Methodo igitur sex res non naturales administrandi legitimâ atque convenienti potius quàm medicamento cuivis , vel speciosissimis insignito titulis , debetur ea quæ adversari debilitati imminenti possit cautela , aut jam natæ profligandæ apta Medicina. Nec tamen ubi jam ad summum pervenêre gradum nocentes causæ , excluduntur medicamenta quæ nocivum statum prorsùs immutare valent. Tensionem præternaturalem ab æstivo fervore natam acida , laxantia , demulcentia qualia suppeditat ipsa medicatrix Natura in fructibus horæis maturis , tollent penitus. Nec non juvabunt balnea , aquæ potus simplex. Plethoram præsentem solvet venæ-sectio , recidivam cavebit exercitium , acria dulcibus involventur , salina aqueis , oleosa saponaceis , de quibus omnibus Autores videre est , qui de methodo medendi scripserunt. Cùm ea sit indicatio morbosæ debilitatis , ut per causas vincatur atque tollatur.

Quid jam de animi affectibus agamus , qui cùm ad motus machinæ regendos , exuscitandos aut compescendos , maximum obtineant imperium , ita eum susdèque funditùs vertere pos-

sunt, & penitus concutere, ut pro maximâ atque frequentissimâ debilitatis nerveæ acquisitæ causâ, jure & meritò habeantur. Hos luctantes atque frementes regere, iis ita imperitare ut serviant, non tantùm ad animi placidam felicitatem maximi momenti est, sed etiam necessarium est ad fartam, tectamque servandam corporis salubritatem.

Ut enim Melancholia nihil aliud est præter animi affectum, nullâ ab externâ causâ repetendum, aut saltem nullâ causæ nexum proportionis, satis animo comprehenditur quantum ad eam concitandam ea valeat perversa mentis consuetudo, quâ vel expavescit, vel desperat, vel angitur, vel mille modis cruciatur, ut quisque vel in se ipso experiri potest, facultatem affectu concitari, ita ut ira iracundum, metus repetitus meticulosum efficiat. Hinc illa quæ puerorum animis mollitiem inducat, educatio instituta, affigit humi divinæ auræ particulam, & sceminarum in morem lascivientis imaginationis chimæris submittit. Contra emensa atque spreta pluriès pericula animo virile robur conciliant. Hinc sæpè versæ in fugam atque terrore correptæ, innumera populorum minùs exercitatorum acies, à paucis veteranis & ardore virili incensis militibus. Hinc ipse animus prudenter excitatus ad arma, victoriam felicem peperit, Tyrtoeus sic mares animos ad Martia bella exacuissè dicitur. Maxima certè pars curationis quam sibi debilitas nervea vindicat, indè repetenda dici potest, ut leges quibus assuescere possint & quasi mansuescere affectus animi studiosè perpendamus.

Dicitur Demosthenes coram iracundis maris fluctibus concionari solitus, ut disceret indè varios auræ popularis fluctus spernere, & tumultum contradicentium acquisitâ firmitate contemperare. Nec mirum, cùm dicendi facundiâ celeberrimi Oratores fateantur se, si aliquot mensibus ab eo certaminis genere destiterint, coram Senatu & populo primùm dicentes tremore percelli, quem postea ipse orationis æstus valeat superare. Incipiente belli fragore milites concutuntur toti & pallescunt, qui postea ei assueti inter explosa bellica tormenta indormiunt, & somnum proflant toto pectore. Ex his satis apparet quantum indurari, ut ita dicam, possit natura, cùm quæ ei insueta & insolita erant, sensim in familiaritatem vertuntur; nisi illa ita animum perculerint, ut dum totam mentem occupant, fusdèque machinam agant, ut in prioris hujusce Operis parte, abundè distinctum confidimus.

Verùm ex illis principiis ingens curationis nascitur fons in nerveâ debilitate, quatenus ita regitur corpus ut sensim assuefactum, vel vehementissima quæque sine periculosâ tensione perferat, quæ quidem facultas maximi est pretii non in sanandâ solùm, sed & in roborandâ nerveâ compage.

Multas videre est fœminas ita prætermodùm debiles, ut ad minimum fragorem convellantur. Harum unam, aliis animo minùs impotentem sic sanatam vidi, dum tympanorum pulsantium fragorem è longinquo ad se propiùs sensim accedere jussit, ibique vehementissimè pulsare. Sensim enim minùs atque minùs afficiebatur, ita ut ipsa

pulsare tympanum jam non recusaret. Vicit altera innatum ut saltem ipsa credebatur horrorem, cum subito in horridum objectum semet precipitem dedit; aliâ prorsus methodo, nec periculo vacante. Multis ipsâ ratione duce, præjudicia victa sunt. Et in omnibus hisce malum maximum est hostili impulsui cedere, nec sese superiorem vanis terroribus credere, qui nisi parent impendant, & quos quo temporis puncto despexeris, vicisti. Ipsa etiam autoritas publica, legum armata præsidio, salutarique terrore animos imbuens, medicinalem hîc opem potest afferre, vetans ne vicinæ debilitatis contagia possint serpere. Hæc agit graviore inflictio metu infamiæ fugiendæ quâ mentes implet, ne cedant illæ præposteræ sibi met ipsis nocendi libertati. Certè hac methodo ingruentes debilitatis nerveæ causas superaveris, si non corpus & mentem omnino edomuerint, undè non solum vincendo malo, sed & roborationi fibræ quæ nobis nunc expendenda incumbit, ampla præbetur materies.

Debilitatem nativam fibrarum sensui atque motui dicatarum, non aliâ ratione destrui posse vidimus, quàm si materies alimenti debitâ copiâ ad illas accesserit, applicetur vi debitâ, libero circuitu humorum alluentium fingatur atque depuretur. Debilitati acquisitæ eadem leges competunt. Sed prætereà debilitati huic nostræ, causâ devictâ atque cessante superest, aut tonus nimius atque vibratio perseverans, aut illo penitus devicto atonia.

Ambo illi unius spasmus effectus licet omnino inter se abludent, imò & directè opponan-

tur, robur addi fibræ æquè postulant. Tensio enim in priori casu à solâ debilitate distractæ fibræ pendet, in posteriori verò atona eadem fatiscit & collabitur. In utroque naturæ vis labascit, ergo ab externis auxilia petenda sunt. Præsidia autem illa vel medicamenta sunt, vel in eo consistunt, ut vires corporis in alium objectum, aut in varias sensationes ita dirigantur, ut desuescat jam corpus patere causis quæ vibrationem effecere; adeoque fibræ aliam eamque moderatam concipientes impressionem, primam nocivamque illam perdant prorsus & deleant. De medicamentis huc conducentibus agemus postea. Nunc de posteriori methodo quæ multò potentior est, ante aliam tractandum.

Vocatur methodus illa nomine ab ipsâ rei essentiâ mutuato, distractio atque diversio, quia divertitur pars sentiens, atque avocatur ab importuno mali sensu.

Ut verò intelligatur quantum in persanandâ acquisitâ debilitate nerveæ fibræ, valeat distractio ad objecta quæ ab afficiente causâ diversa sint, attendendum est ad eos qui impressiones in partibus sentientibus natas sequuntur physicos effectus. Rigescit quasi pars & erethismo contracta, in vibrationes eò citiores & vehementiores abit, quò causa concutiens fortior est & pars ipsa magis eximio sensu donata. Vibrationes autem illæ licet in affectam partem primariò agant, postea verò in illas quæ communione quâdam illi junguntur, eximiùs resiliant, tamen ita per omne sensitivum corpus diffunduntur, ut Hippocrate sic notante, debiliores omnes sensationes

vividâ præsente sensatione obscurentur, quasi loco cedant & ad omnia corporis loca undequaque referantur.

Revelluntur quodam modo sensationes omnes in objectum unum, undè debilitas cæterarum functionum & nervorum impotentia nascitur tum ab erethismo, tum à stupore indè orto. Si porrò huc arte pervenire potueris, ut removeatur sensus ille totam machinam obtundens simul & infirmans, causam debilitatis sustuleris omninò, imò & dum varietati novæ sensationis attendit Natura, novoque percellitur impetu, nixus novos exerit, undè robur nascatur. Id autem duplici tantùm ratione obtineri posse, ipsa rei demonstrat meditatio.

Prima sensum acutum aut perpetuâ anxietate intolerandum tollendi methodus est, si sensui illi alter aut vehementior, aut saltem efficaciam æqualis opponatur, quod ut in affectibus animi aliquandò possibile est, ita in omnibus aliis casibus periculosum. Discrimen enim præsens alio discrimine æquè metuendo tollas; tum verò etiam alternæ illæ vices nimiooperè fibrarum tonum distrahunt, rupturæ metum inducunt, æquilibrium circuituum ad vitam necessariò concurrentium ita prorsus concutiunt, ut in immodicis illis excessibus sese excipientibus mutuò, interemptos fuisse homines, vix refellendæ testentur historiæ Polycratæ, Philippiidis, Diagoræ & aliorum.

Altera verò est, si uniformi atque constanter crucianti apponatur moderatorum sensuum perpetuò variata diversitas. Utut enim levis sit ad illa attentio, cùm renovetur illa perpetuò, atque

sibi continuò succedat, sensim de tensione detrahit unicâ, & novo sensu sentientem partem divertit, dum in alia atque alia arrigit. Hinc est quòd varietatem in cibo, in victu, in aëre, in exercitiis, demùm in omni vitæ genere Medici commendaverint. Hinc in roborandâ debilitate nerveâ tantùm boni præstant itinera sanitatis ratione suscepta, quæ varia gymnasiorum exercitia apud Antiquos adeò famosa apud nos indiligentes, & de sanitate tum nostrâ tum alienâ minùs sedulos, supplevêre.

Vix enim apud veteres Medicos de itineribus sanitatis causâ susceptis, mentio unquam injicitur. Imò si unquam aliquid ab itineribus commodi acceptum fuit, illud non in ipsius viæ succussu aut distractionem refundebant. Verùm si apud Romanos, Plinio atque Galeno teste, Phtisici in Ægyptum atque ad Tabias ablegarentur, ibique ad pristinam revocarentur sanitatis incolumitatem, id virtuti innatæ aëris atque sulphurearum quas aut terra Ægypti, Nilo foecundata, profundit, aut bitumine scatens Neapolitana regio remiscet cum atmosphærâ, acceptum credebatur Galenus, cùm suffumigii instar aër ille balsamicus pulmonum subiret vesiculas. Navigationi enim quod tribuit Plinius, videtur potius fecisse ut Medicorum instituta vituperaret, quàm ex aliquâ Naturæ observatione. Undè verò altum illud de itineribus sanitatis causâ suscipiendis apud Veteres silentium? Plures certè ad problema illud enodandum causæ concurrunt. 1°. Prævertebat debilitatem illam matorum gymnasiorum usus. 2°. Idem usus imminentem sanabat.

3°. Verò ut multò magis vigeat apud ipsos amor patriæ, ita eam deferuisse piaculum; & prætereà vix diffundebantur præterquàm ad vicinas gentes commercia. Hinc dum quatuor hospitem, five viatorum classes, hospitio dignos recenset Plato, eos præcipuâ attentione dignas animadvertit, qui morum atque legum observandarum gratiâ peregrinarentur. Altè de illis filet qui sanitatis corroborandæ causâ itinera suscipiunt. Undè apud Antiquos videtur plus Philosophiæ promovendæ causâ, quàm sanitatis restituendæ, à patriæ finibus viros illustres exulasse. Ut autem luculentiùs pateat, quantam spem in roborando animo atque corpore gymnasticæ darent, eaque sibi indè promitterent, quæ nos itineribus vitæque militari acquirenda concupiscimus, & vix tamen attingimus, liceat hîc ex Luciano (*Dialog. Anacharsis sive de gymnasiis*), breviter excerpere, quæ ridenti varias artuum posituras aut pancratio aut luctâ sese exercentium, Anacharsi Scythæ sapientissimus Solon exponit: « Non enim, inquit, aut corona quam pauci consequuntur, aut honoris studium quod quidem posito certamine plurimos exstimulat, præcipua fuit horum instituendorum causa. Ubi scilicet primæ ætatis cura matribus atque nutricibus concredita est, tunc pudor, & robur, & metus innascuntur, tuncque primùm factò jam satis firmo corpore, exemplo ab agricolis mutuato, qui tantummodò eas dirigunt plantas quibus jam truncus aliquid validitatis habet, ut rectæ fortesque crescant, animi corporisque exercitationibus firmamus. Variis illis quidem quibus

» omnes corporis artus suum cuique nanciscun-
» tur (ἀκμὴν) fastigium. »

» « Δυσπαθέστερα γὰρ ἢ καρτερώτερα τὰ σώματα γιγνόν-
» ται αὐτοῖς διαπονέμενα. Vides enim quales futuros
» armatos necesse sit qui nudi etiam metum hosti-
» bus injiciant, qui non pigram carnis albamque
» molem λυσάρκιαν ἄργον, ἢ λευκὴν ἀσάρκιαν οἷα γυναικῶν
» σώματα ὑπὸ σκιᾷ μεμαράσμενα, τρεμόντα, ἀδρμαινόντα,
» laboribus non ferendis obtrudant. Simul verò
» pergit idem Solon : Firmatur talibus exercitiis
» animus, ut jam pericula prætervideantur, nasca-
» tur intima suâ fiducia, nec illi ad sanguinis aspec-
» tum turbantur. »

Legi certè Medicis meretur integra Solonis
apud Lucianum Tractatio, qui eò usque ad ani-
mum corroborandum progreditur, ut putet non
inutile esse spectaculum quo feræ imò & bellicæ
aves inter se certantes oculis exponuntur, cùm
incendat illud animos ad rem si sese dederit oc-
casio, strenuè gerendam. Nec certè ad edoman-
dam illam animi imbecillitatem quâ fugimus
quæcumque aliquam secum periculi ideam im-
portant, aliquid magis confert, quàm à teneris
imbui atque assuefieri, si cum corporis exercitiis
mentem simul grandiore effecerit Philosophiæ
illud studium, quo exacuitur & amor patriæ, &
parentum caritas, & stimulus ille qui tacitos re-
mordet, nos non in privatam utilitatem, sed in
publica commoda natos esse. Notat sic Vegetius
de Re militari, plures à debilitate sanatos fuisse
per bellicos labores, quàm Medicorum auxilio.

Mos verò apud barbaras gentes, Turcas, Per-
sas, Arabas hodie dum adhuc viget, ut in balneis

adsint ministri qui artus fortiter distrahant, percutiant, fricent, & contundant pasta ad instar subigendæ, variisque torqueant posituris, quam sine dubio consuetudinem à parentibus olim artium politiorum cultoribus traxêre. Cùm enim indè se & validiores, & exercitiis magis aptos exire experti sint, morem antiquum tenuit gens bello dedita & inter maximas virtutes corporis fortitudinem reponens. Apud nos verò si patriæ fines relinquere, peregrinosque lustrare non siverit mediocris vitæ conditio, omnia exercitiorum genera ad meras deambulationes sive equitando, seu pedestri incessu, vel demùm lecticis pensilibus, terminantur; avitæ scilicet fortitudinis obliti laborum intolerantes, luxu diffuentes, omnibus Physices legibus obsecundasse nos credimus, si quotidianum cibum quotidiano rependerimus exercitio. Hoc Hippocratico axiomati innixi, (*De victûs ratione sanorum lib. 1°.*), « cibi laboresque adversas potestates habent, dum labores nati sunt consumere superflua, cibi verò & potus vacuata replere ». Hanc certè proportionem servare ad salubritatem corporis necesse est. Sed ad hujus firmitatem adaugendam atque robur refarciendum, utile est & paulò plenioribus cibus uti, & laboribus sese dedere fortioribus; non ita tamen ut aut athleticam ingluviem imitari velimus, aut à civilibus officiis homines laborum inutilium farragine velimus avocare. Verùm ubi eò debilitatis pervenerit quis, ut jam in morbum vertatur, tunc nostra tota in eo vertitur hygiene ut itinera sanitatis causâ instituantur. Parvulum certè remedium, quod progressibus potius

potius mali obftet, quàm illum arceat penitus, & validum afflet robur partibus ut vehementiora Veterum exercitia.

Quæ fit deambulationi hora aptiffima quæritur. Optima eft ex uniformi Sanctorii, Gorteri, Keillii, Dôdartii doctrinâ, quæ quinque poft pleniorẽ paftum horas fequitur. Quo fcilicet tempore tenuiora excrementa per infenfiblem perfpirationem avolantia jam eum tenuitatis gradum adepta funt, quo nihil nifi impetum exitûs molliuntur, adeòque & ipfa nutritia materies fortiùs applicari fe finit. Sed quanquam multa de deambulatione Veteres, & falubri corporis motu dixerint, non ea tamen fub laborum (πόνων) nomine comprehendì poteft.

Itinera verò ad roborandum corpus multò plus valent, nec unico tantùm nomine conducunt. Primùm quidem ingenti cœli atque locorum varietate animum occupant atque diftinent, undè ab effectibus ἀθύρμας avocant. Poftèa verò firmant etiam animum, dum non fine levi faltem difcrimine peraguntur. Tum variata femper corporis fuccuffio perpetuaque agitatio, nunc volutans, nunc quatiens, nunc varias æquilibrîi formas corpori inducens, unico inhærere tono fibras impedit, firmat adeò & materiæ nutritiæ fortiùs applicandæ, altiùs infinuandæ accommodatas reddit. Nullum enim eft iter quod non ex quovis horum motuum genere confletur.

Alia funt etiam commoda quæ ex itineribus pendent; victus nunquam uniformis, sæpiùs ut properantibus fobrius imò durus. Tum & renovati femper aëris beneficia non minima funt,

cùm præcipuè campestris ille nunc inter clivos atque colles spiretur, nunc in imis convallibus magis densus atque elasticus affletur.

Quantùm enim ad refarciendas atque reparandas vires valeat atmosphæra novis perpetuò fœta vivificis partibus, constans docet observatio; sive lateat in aëre vitalis aura, spiritus ipsos reficiens, sive ipse magis elasticus altiùs insinuet sese, & ipsarum solidarum partium structuram, quasi pars elementaris subeat. Nemo est qui non se & leviolem & alacriorem in aëre agresti sentiat, graviolem contrà in fumosis urbibus in quibus congesta simul animalia aërem corrumpunt, & respirationi inhabilem reddunt, undè ruri meliùs & pleniùs explicantur pulmones, circuitus faciliôr, & ipsa uberior inutilium perspiratio. Hinc robustiùs educantur infantes in agrestibus locis, quàm in urbe. Hinc rustica progenies urbanis torositale corporis adeò differt. Non mirum ergo si ad infantilem præcavendam debilitatem, corrigendamque illam quæ à paternâ pendet infirmitate, nutrices esse ruri eligendas, ruri ablegandas, victuque rustico alendas, imò & firmandas laboribus, omnes Medici conclament; ut aëris, ventorum, victûs benè concocti beneficio, staminum primigeniorum infirmitas emendetur. Quibus quidem emolumentis fruuntur, qui à loco in locum devecti, cœlum simul & animum immutant.

Patet indè sua etiam ob valetudinem viatoribus servanda esse præcepta. Si enim robusto & exercitato iter suscipiendum sit & in rhedâ pensili exequatur ille exercitium itineris, genus est

otii quoddam, si ad vitam præteritam confertur. Contrà labor ingens exurgit debili, inasfueto, foeminæ, qui totam penitus machinam commutet, ita ut rarum non sit admodum ephemeram febrem indè nasci, quiete solâ, ut Hippocrates monet, reparabilem. Ut autem ars in exercitio semper corporis vires intuetur, mollique cunarum agitatione infantes exercet, luctâ atque pancratio, aut pugilatu cursuve adultos, sic celeritatem, delectum vehiculorum, victûs moderationem, ætati, sexui, familiaritati vel consuetudini horum exercitiorum confert atque comparat. Stragulis incumbere ad exercitium Phtisicos volebat Galenus, indè lentâ agitatione succedit navigatio in fluminum alveo placido atque leniter decurrente, postea in mari. Debiliores hisce lenibus agitationibus discunt postea per strata viarum carpentis lecticisque lento passu vehi, postea abripiuntur curruum velocitate. Si vires auctæ indè fuerint, progrediuntur ad optimam illam equitationis exercitationem, quò brevî apti fiunt ventos cursu prævertere & ad omnium motuum genera sese firmos præstare. Nulla certè alia methodus tam celeriter, tam funditus corpus immutat, saltem ex iis quæ nunc in usu sunt. Argumentum insignis illius mutationis præbet quæ adeò stomachum subvertit minùs assuetorum, navigatio, undè concludere licet quòd etsi minùs violenta sit quæ in cæteris corporis organis inducitur mutatio, non minores forsan obtinet effectus, quibus vacuantur excrementa, tenuatur verò magis & firmiùs applicatur materies nutritia. Nonne ubi

insuetus equum ascendit, ipsi ab equo descendenti omnes tremere videas artus corporis, & dolore ad ossa usque gravi membra quasi rumpi. Ingens certè inductæ mutationis in hærentiâ liquidi demonstratio.

Ipsa verò locorum varietas, oscillationes etiam varias pro aspectu cœli vario inducit, ipse victus languentes fibras exstimulat non idem à mane ad vesperam, nec forsan aliud est pretium, in patrio illo atque natali aëre ad suscitandas vires exhaustas adeò celebrato, quàm quod quæritur hinc ex animi consolatione, quæ à propinquis carioribus quæritur, illinc ex mutatione victûs, qui fibris ab earum origine magis familiaris, earum oscillationi magis concors est.

Certè si experimenta & observationes confu-
lueris, consentit omninò cum hucusque adhibitis
rationibus experientia. Quotiescumque enim sua-
dentur, debilitatis loginqua itinera, si nullum
adsit in interiori viscerum substantiâ ipsam exe-
dens vitium, quod emendare nemo potest; rarum
est inde non solummodò sanatum non redire via-
torem, sed & robustiorem etiam & jam spernen-
dis periculis idoneum.

Unus nobis ante alios testis aderit, Naturæ
sanctissimus mystes Sydenhamus, qui tam multa
de equitationis efficaciâ scripsit, ut aliquid præ-
ceptis ejus addi posse desperandum sit, cui om-
nes suffragantur Britanni, gens ad observatio-
nem nata, & quæ itinera tum ad patriæ emolu-
mentum, tum ad sanitatis restitutionem adeò sec-
tatur.

Præcipuus certè videtur in debilitatis nerveæ curatione pendere successus à rectâ rerum non-naturalium administratione, sine quibus vix ultra progredi conceditur. Quæcumque enim fuerit causa quæ illam intulerit, facultatem potius corporis læsit, quàm functionem; undè non in violentâ medicamentorum actione præsidium illi quærendum est, sed in illis à quibus orta est læsio, moderandis atque regendis.

Verumtamen datis medicamentis sæpiùs evenit ut vel protinùs pro debilitate nerveâ robur atque alacritas succedant, aliquando sensim sine sensu quasi robur insinuetur. Quod protinùs exarsit, promptè restringitur; quod verò firmiùs sese insinuavit, verè durable est. Prima palliativa medicamenta & sunt & dicuntur, altera verò ipsum robur perditum videntur reddere, partibus additis molem fibrarum ad se adducen-
tibus.

Primam classẽ constituent ea quæ stimulo leni in fibras agunt, eisque tensionem conciliant uniformem, prorsùs adversam irregulari & abnormi; ea agunt eâdem ratione quâ febris, quæ spasmis prorsùs adversatur, quatenùs universalem inducit erethismum. Alteram verò constituunt quæ fibras indurant, ad sese invicem approximant, & mortuorum etiam animalium coria, novâ firmiorique texturâ donant. Prætereà verò hîc etiam numerari debent quæ magnam materiæ nutritiæ vim ad fibras debiliores important, sine ingenti virium concoctricium expensâ, qualia sunt quæ instaurantia, reparantia, cardiaca, nutrientia vocantur.

Inter præcipua prioris classis auxilia vinum recensetur, fermentatione sive ex uvis, fixe ex fructibus, sive etiam ex Cerere elicatum. Illud verò inter potus à Naturâ concessos recensetur, nec immeritò, cùm ita nati sint homines, ut in secundâ valetudine adversæ præsidia consumant. Sed verè medicamenti titulo debet gaudere.

Hujus autem omnis actio in tono fibrarum aucto, & rarefactione liquidis inductâ consistit. Hi autem effectus ubi aliquod temporis spatium expleverint, desinunt in atoniam & relaxationem, quam & assiduus potorum tremor & ipsa crurum vacillatio satis indicant.

Verumtamen fatendum est, laxatis atque distractis præ summâ defatigatione fibris ingens ab ipso subsidium vel antiquissimis temporibus fuisse quæsitum, Homero teste. Si enim ad sinceræ moderationis leges sumatur, nec ultrâ progredi sinat libido perversa, non tantùm quatenus spiritu factum agit, sed etiam parte extractivâ elaboratissimâ, oleoque tenuissimo dives, in ultimos vasorum mæandros insinuat sese, roborantesque particulas materiæ nutritiæ miscet & adjungit. Nec nocuerit tunc fibrillas leni stimulo ad actionem exfuscitasse, quo & vasa alacrius nutritionem accipiant, & sibi arctius apprimant. Hinc in generoso vino duplicem effectum admittere fas erit. Debilitatis nervæ palliativum alterum, alterum etiam verè sanativum. Primum à spirituosâ atque mobili parte pendentem. Secundum verò ab extractivâ nutritiâ verè corroborantem. Prætereà verò in pluribus vinis adest terrea pars reverâ strin-

gens, quâ fibræ vasorum ad se in intimiorem unionem adducuntur. Hæc distractis à vehemēti tensione fibris novas vires addit. Nec tamen remedium illud omnibus æquè competit. Nocet fibris, à Naturâ gracilibus, insidias struit ægris qui ab affectu animi laborant. Sed saltem dulce lenimen fatigatis præ nimîâ distractione fibris affert. Undè omnibus ferè debilitate nerveâ laborantibus & Melancholicis vinum in pretio est, & non rarò videmus vel maximè delicatas mulieres eo se ingurgitare, undè ebriosæ fiunt, & dulcis veneni insidiis tandem jugulantur; quod non semel accidisse omnes uno ore Medici fatebuntur. Vinum verò post aliquod tempus debilius reperitur; jam stimulo assuetæ fibræ, illud minùs sentiunt, undè ad liquores mero spiritu constantes miseri progrediuntur, sanitatem imò & vitam levi transitorioque levamine pasciscentes.

Astringentia terrea secundam hujusce curationis paginam implent. Medicamenta quidem hæc in curandâ debilitate nativâ prorsùs exulare jussimus, cùm in illo casu fibris solâ ciborum administratione, atque ad labores collatione, robur deficiens quærendum esset, nocerentque huic operi, quæ fibras arctando, materiem intùs adigi & retineri prohiberent. Sed cùm sæpè debilitas acquisita à fibrarum distractione repetenda sit, pendeat etiam aliquandò ab atoniâ, certè ingenti successu possunt in nostrâ debilitate in usum revocari, modò stomachum atque intestina superare possint; quod fiet, si non deligantur illa ex crassiorum genere, quæ idèò terrea sunt, quia

conflantur ex principiis rudibus & nondum tenuatis, seu, ut cum Veteribus loquar, crassarum partium.

Tenuatam autem terram, nec tamen stipticâ vi destitutam, in iis reperire est substantiis, quæ à calidioribus locis ut plurimum advectæ cardiacam simul atque roborantem vim, hinc oleo copioso debent acceptam, illinc verò adstringentem, terreæ parti quæ ab ipso oleo defenditur, quominus cum sale unionem contrahat. Reperitur etiam facultas eadem in eo corporum genere, quæ cùm excitato fervore, in acido soluta fuerint, summam tenuitatem adipiscuntur, eamque ab eo per artem præcipitata retinent. Ea omnia si moderatè fumantur, aliquatenus fibras nerveas corrugant, nec ullam fluidis coagulationem induunt. Quæ quidem cùm eodem virtutis genere polleant, gradu tantum atque admixtis inter se discrepant.

Inter indigenas plantas, in remissione gradu stringenti virtute donantur, omnes quas vulgò vulnerarias, quasi labiis vulnerum adstringendis utiles, vocant. Bugula, Sanicula, Virga aurea, Polygonatum, Brunella, Pyrola, Consolida arvensis, Bellis, aliæque plures quibus Autorum Scripta implentur, radices Helenii, Anacamperotis, Lappathi, Rapontici, &c. quas hîc enumerare non satagemus. Modò enim de indicatione constet, de nominibus plantarum recensendis parùm curabimus. Plus valent nisi sæpè eas aromatica pars supereminens periculosas reddat, ex quæ aromaticæ sunt, ut sunt flores Tiliæ, Chamæmeli, folia Menthæ, Menthastrî, Salviæ, Absynthii,

Melissæ, &c. Imò si rem altiùs inquiramus, forsitan non alio titulo agunt, ea quæ dicuntur antispasmodica, nisi quòd dum levi, homotonoque stimulo fibras exstimulant, roboranti etiam atque adstringente virtute donantur, quâ illas & strictiores simul & firmiores reddunt; sunt certè omnia illa, ut viscus quernus, non levi amarore, simul cum adstringenti terreo sapore prædita. Verùm de his alibi dicemus.

Eminent verò roborante simul atque leviter adstringente vi, gummi plura aut resinosa apud Indos quæsitæ, tenuissimis prædita partibus quas aromatico grato sapore & odore testantur. Talia sunt Mastiche, Olibanum, Succus Catechu, Terra Japonica dictum, Hypocistis, Myrrha, Balsama nativa, aliaque hujusmodi quæ stringunt atque roborant distractas aut æstu, aut labore nimio, aut gravante cacochymix pondere, fibrillas, adeòque quæ non in omni affectione nerveâ competunt; sed tamen aliquandò resarciendæ debilitati nerveæ conferre possunt.

Inter mineralia verò non pauca titulo medicamentorum jactantur, quasi debilitatem nerveam in integrum restituere queant, sine ullo alio titulo, quàm quæ suppeditavit inter labores chymicos natus enthusiasmus.

Dubium est an quæ eo inter mineralia titulo gaudent, primas possint vias superare. Nullam saltem servant, nec in salibus, nec in oleis, imò nec in ipsâ terrâ à mineralibus elicita cum corporibus animalibus analogiam. Salia stimulant & aperiunt, immutata verò ex corpore exeunt. Mineralia olea inflammant, si quæ sunt in hoc

regno quæ ad vegetabilia non referantur. Originem pleraque vegetabilem sentiunt, qualia ex succino & bituminibus operosa ars educit. Terra verò, licet simplicior & ad vegetale principium accedens, notam habet hucusque indelebilem, quâ fit ut addito phlogisto metalli formam depositam induat, nec in officinâ naturali nisi post multas tenuantis causæ operationes in animalem vertitur. Antihectica igitur Poterii, facultates illæ quæ ab Autoribus plurimis Antimonio tribuuntur, ut ab ejus usu corpora evadant robustiora, totidem nobis figmenta videbuntur, donec tesseram iis experientia contulerit quam ratio concedere non potest. Adeòque ne vanam videamur operam ludere in iis quæ nullum possunt ægrotantibus subsidium afferre, de unico tantum loquemur, quem sua commendat virtus quâ videtur cum nerveâ debilitate adversâ fronte pugnare.

Ferrum apud Chymicos Martis nomine insignitum, inter omnia metalla maximæ in societate humanâ utilitatis & ad usus vitæ maximè comparatum, undequaue per universum telluris ambitum diffunditur. Nec necessarium est ut exquiratur illud, intimiora terræ viscera perfodere, sæpè ipsam ejus superficiem occupat, suoque colore, saporeque agnosci se finit. Nulla est tellus quæ ferrum chymicè tractata suppeditare non possit; imò & intra vegetabilium vasa tenuissima, tenuior serpit ferrea pars, nec minimam confert, in eorum exaltandis coloribus iisque variandis symbolum. Nunc enim cum acido viridescit, nunc cum terrâ flavescit ochri specie, nunc cum phlogisti quadam parte cæruleum ap-

paret ferrum, nigrescit si semi solutum pendet in fluido, rubescit cum oleis remixtum, & quos in Naturæ officinâ colores ferrum, fucatis corporibus, videtur inducere, Ars Naturæ imitatrix æmulatur, ne quid aut ad utilitatem, aut ad luxum huic metallo desit.

Nec corporibus animalibus extraneum dici potest; cùm nulli sint animalium cineres ex quibus non extrahatur, cùm sanguis eorum adeò ferro scateat, ut in cæruleum Borussicum totum prorsus ferreum Arte vertatur. Imò observata Recentiorum docent, quòd quò robustius est animal, eò plus partibus rubris scateat ejus sanguis. Quò verò rubedine intensiori enitescit, eò plus etiam ferri ex eo extrahitur, ita ut Naturæ sagacissimus Myſta Hallerus rubedinem sanguinis ferro prorsus adscribere videatur, mulieresque ideò cachecticas pronuntiet, quia vix aliquid ferri intra eorum cruorem rubedine destitutum reperiatur.

Verùm non fluida solùm animalium, ferreum aliquid habent, solidis adhæret illud, ut facile evincere possis ex eorum combustionem. Forſan in glutinis nutritii conflatione aliquid confert. Altè saltem ad illud usque Naturæ penetrabile insinuat sese metallum penetrabile, undè apparet esse illius in debilitate nerveâ curandâ non minimum momentum, cùm minùs in debilibus, magis in robustis reperiatur.

Et certè adeò diversus est status in quo ferrum reperitur variis in quibus invenitur locis, ut jure meritòque pro universali habeatur actio, inter Naturæ principia ponendum atque sa-

crandum. Nunc phlogisto seu subtilissimâ illa inflammabili parte donatum, quâ metalla omnia formam atque dotes accipiunt, sese fulgens prodit, nunc rigidum, nunc elasticum. Cùm aliis corporibus proprietates novas impertiat, novas etiam ab iis mutuatur. Nunc ochræ nomine vix aliquid habet metallici. Nunc etiam aëri subtilissimo remixtum spiritus ad instar nares ferit, in aliquibus aquis mineralibus, quod quidem volatile à ferri subtilissimis particulis pendere eò plus crediderim, quòd vini partes etiam eadem volatilitate donet, partesque ab eo aërias explicet, & in apertum aëra cum impetu trumat. Hinc cum acido quocumque, vitriolum, tartarus martialis evadit, cum phlogisto chalybs, cum aquâ, salis ad instar solutum liquor evadit, solius olei crassioris consortium respuens saltem contactum fugiens, tot rubiginis formas fingit, quot ipsi matrices offeruntur. Quid quòd ipsi soli id competat, quòd quasi analysi chymicæ pateat, merumque oleum aliquandò ab ipso eliciatur, testibus in hac rerum expositione clarissimis Stahl, Geoffræo, Lemeryoque filio, qui posterior in Actis Parisiensibus circa hujus naturam atque proprietates maximam lucem indefessis laboribus attulit.

Ex his constat, duplici potissimum partium genere ferrum constare, quarum aliæ merè terreæ sunt, terrâ evidenter vitrescibili constantes, quæque forsan aliquâ vitriolicâ particulâ contextæ, stringunt vasa fibrasque quibus applicantur, aliæ verò sulphureâ, sive etiam mavis, oleosâ parte conflatae sunt, undè etiam calefacto ferro aliquis odor bronchia exasperans accedit: hæ

verò roborantes sunt & tonicæ, videnturque ad sanguinis structuram conferre, & ipsi quasi animam quandam afflare. Indè fit ut si à nimia stricture, indèque nascendâ irritatione possit immune servari ferrum, nulla in rerum naturâ magis roborans, magis debilitati adversa inveniri possit substantia.

Multæ tamen sunt causæ, quæ prohibent quominus debilitati nerveæ ferrum conducat. Gracilitati fibrarum vix prodesse potest, quatenus dum illas accurtat, tensioni nocet, humorem exedentem pejorat nedum corrigat, tensionem augeat; adeoque plus inducit de metu rupturæ, quàm veri atque solidi roboris conciliat, undè adeò Phtificis nocere annotatur. Sed iis summo perè conducit, qui à circulationis defectu materiâ defraudantur nutritiâ, quales sunt illi quibus debilitati jungitur cachexia, quòd adeò frequenter junioribus fæminis nondum aut malè menstruatis accidit, iisque quibus spasmus ex ipso atoniæ sinu nascitur, quod esse frequentissimum & quâ ratione, alibi satis evictum in priore hujus parte confidimus. In sylvam ligna non insanius feramus, quàm si de seligendis ejus præparatis, de administrandi ferrum methodo longiùs loquamur. Cùm tota practitorum Medicorum cohors de eâ re adeò fusè egerit; variæque ejus præparationes à variis variè accipiantur.

Tot porrò atque tam variis de causis debilitas illa nervea intra corpus humanum nascitur, ut satis indè pateat quòd admittenda medicamina causis respondere debeant; nec minùs indè Sapienti concludere licebit ipsam debilitatem illam,

si seorsim à causis sumatur, esse præsertim rectâ
sex rerum non-naturalium administratione persua-
nandam, in quo quidem præceptoribus nostris
veteribus Medicis atque Philosophis, esse nos
multò inferiores ultrò confitebimur; imò abji-
cienda est spes ut illos unquam æquare possimus.
Quanquam ingentes indè fructus omnis uno ore
Antiquitas expectandos censuerit, & ipse Lucia-
nus, dum Anacharsim Scytham atque Solonem de
gymnasticâ colloquentes inducit, priorem solis
impatientem ad umbram confugisse notat, alte-
rum verò de ejus effectibus ne minimùm quidem
aut anxium, aut sollicitum pingit. Superest ut
aliquid ultrà dicamus de variarum partium debi-
litate peculiari, quatenùs ad inducendam Melan-
choliâ minùs quidem impenditur universali de
quâ egimus, sed tamen & in procreando malo
conferre potest, & in eo curando plurimi etiam
momenti esse debet.

APPENDIX.

De Debilitatis nerveæ in variis partibus delitescentis curatione.

Ex assiduâ legum quibus animalium natura regitur meditatione, reparationem atque robur à collatis ad alimenta corporis viribus, pendere deduxerat Hippocrates, undè axiomata illa nata, quibus omnem hygienem vir sagacissimus superstruit (a) : « Qui comedit, sanus vivere non potest nisi laboret » ; vel brevius ad Græcorum facundiam accommodatè ; ἀσκησις ὑγίης , ἀκορίη τροφῆς , ἀσκήνη πόνων. Hoc fundamento tota Artis gymnasticæ Medicinalis theoria nititur, cui rectè & ad leges artis moderatæ tantùm fiduciæ tribuerunt, ut eâ solâ tum ad conservanda in statu sano corpora, tum ad ea roboranda veteres Græci atque Romani usi fuerint.

Assuetudo verò laborum, dictante sic eodem Principe Medicinæ (b), robur est & ipsa quoddam. Ecquid enim aliud est robustum esse, quàm ea firmiter ferre, quibus imbecilliores commoventur atque conturbantur ? Et indè otiandi consuetudinem perniciosam Celsus (c) pronuntiat, quia potest incidere laboris necessitas. Verùm si omnia æquè omnibus competerent, jam deesset artificium, sed præscriptos uniuscujusque

(a) Lib. I. de Diætâ. (b) 2. Aphor. 49. 50.

(c) Lib. I. cap. 3.

instrumenti facultatibus limites non transgredi, sed in illis ita immorari, ut suum cuique tribuatur, id artem constituit. Undè in gymnastice duplex præceptorum genus distinguendum est. Alia enim universalia sunt, & ad omnes casus æquè pertinent, nec ullam deprecantur exceptionem. Alia aliquos tantùm casus comprehendunt, extra quos jam nullius sunt utilitatis.

De prioribus jam antea actum, quæ cùm artis fundamentum constituent, invariabilia sunt, ad omnia exercitiorum genera æquè accommodantur, sive ad unius partis emolumentum, sive in corporis totius commoda instituuntur; & ad omnes æquè populos, variaque regionum discrimina debent pertinere.

Sic qui sani & juvenes exercebantur (a), non ii priùs addicebantur palestræ quàm ubi è lotii inspectione concoctio alimentorum facta judicabatur (b). Monuerat enim Galenus (c) quòd quemadmodùm ad sanitatem conducit ante cibum peracta exercitatio, ita quivis motus post cibum perniciosus foret. Scilicèt cruda ab exercitio validiùs apprimi, atque in carnes potentiùs attrahi pronuntiat. Tum verò depositis, si fieri posset, crassioribus excrementis, sese exuebant in apodyterio, leviter perfricabantur ad artuum flexibilitatem atque agilitatem adaugendam, ungebantur oleo dulci, manibus undequaque prementibus, artificioso sæpè poppyismo. Ab unctione varia suadebatur pro varietate temperiei exercitatio, aquâ post levem quietem strigilibus, vel

(a) V. Aetium, Lib. I. serm. 3. cap. 2.

(b) Cels. Lib. I. cap. 2. (c) Lib. de εὐχόμεν.

asperioribus

asperioribus pannis strigmenta à corpore eradebant, rursusque aliquandò frictione ἀποθεραπευτικῇ utebantur, nunc ad solem, nunc ad ignem lucidum, indèque ad balneorum varia stadia deferabantur, omnia demùm per cibum terminari solitum erat.

A tardioribus verò & remissioribus motibus incipientes ad vehementiores sensim devehebantur, rationem semper non utilitatis solùm, sed & consuetudinis habentes, prudentissimo certè si ad leges Physices alibi plenius elucidatas attendas, instituto.

Per aprica verò loca (a), aperta sub dio, ventis salubribus perflata, in antiquiori & rudiori palæstrâ ad ripas fluminum ludos hosce instituebant; ambulationis, cursus, pugilatûs, pancrati, vices seligebant. De iis jam satîs ad finem propositum disseruimus, & si ampliori disquisitione opus fuerit, omnium Autorum loco, filum regat unus luculentissimus de Re gymnasticâ Autor Hieronymus Mercurialis.

Genera verò ipsa exercitationum varia potissimùm ideò selecta fuêre, ut si quæ pars singulari debilitate laboraret, ipsi apponeretur Medicina; sicque melancholicæ intemperiei fugandæ necessarium, inter omnes partes servaretur æquilibrium, seu potiùs, ut magis ad Naturæ normam loquamur, mutuus & reciprocus variarum in semet nitentium partium antagonismus.

Huc igitur methodum Antiquorum exponentibus, tres præcipuè exercitationis species ab iis

(a) Cels. Lib. I. cap. 7.
Tom. II.

commendatæ, notandæ sunt (a). Παρασκευαστικῇ altera, seu præparatoria meatus cogendi atque obstipandi, ne robur inter labores diffunderet, vires habuit. Frictione molli, oleo, pulveris aspersione constabat. Altera, exercitatio simpliciter vocabatur. Tertia, seu ἀποθεραπευτικῇ, laboribus exusta emollire, fracta refarcire, relaxando instrumenta, purgare nata erat, quo sensu balneum post exercitationes admissum ἀποθεραπευτικόν dici poterat. Patet ex his in solâ exercitatione propriè dictâ, differentias inveniri posse.

Hinc saltatio, cùm brachiorum gesticulatione apud Hippocratem (b) χειρονόμιαις nomine ad carnes fursùm attrahendas, id est, ad brachia roboranda adhibitam legimus; quo nomine Cubistica dicta apud Veteres commendatur. In genere Areæus (c) saltationem trementibus atque vertiginosis commendat. Ea verò utut apud Romanos infamis, teste Tullio, videtur ad sanitatem adhibita, si non harmonica illa, ὀρχήσιναν dicebant, ut lasciviæ signum, administraretur.

Pilâ, folliculo lusorio citatam alvum atque intestina debilia firmari, autor est Celsus; sed id præstare æqualiter videtur quodcumque exercitium, quod ad sudorem, aut saltem perspirationis uberius beneficia disponens, acres distillationes ab intestinis avertit, adeòque solidiorem præstat nutritionem. Sed iis præsertim exercitiis firmanantur latera, dorsum, brachia, nec lumbi minùs. Ii enim quasi centrum fiunt quò tota arri-

(a) Gal. de sanitate tuendâ, Lib. II. c. 3.

(b) De Diætâ. = Juvenal. Sat. VI.

(c) Lib. I. Curat. Chronic. Lib. II. & V.

gitur, & fixa stat & resistens machina. Quo præsertim exercitii genere delectatum ferunt Augustum, teste Suetonio in ejus Vitâ, cap. 8. Ad caput verò firmandum eadem Celsus videtur suasisse.

Lucta verò, sive recta fuerit illa, sive pancratium, (a) sive volutatoria suam servat laudem. Sed rectam præcipuè ad caput roborandum Cælius Aurelianus commendavit, stomachum firmare, animamque præsertim ab asthmatis minis liberare (b), extensam magis reddere & ampliorem, idem Autor est. In quo quidem ei lubenter assenserim, cùm fixum illa diaphragma costasque erectas exigat, ita ut novum toti corpori laboranti fulcrum fiat atque centrum immobile. Et vehemens illud exercitationis genus à Galeno per hyemem tantùm commendatum eò magis ad nos pertinet, quòd illum Theodorus Priscianus ad Melancholiam fugandam imperet (c); quâ voce nerveam certè intelligendam esse Melancholiam patet, cùm denso atque spisso Melancholiæ humoralis tenori, nocere apprimè nata sit. Sed de his omnibus rectè differentem Anthyllum (d) præ aliis lege, & præcepta firman-tem experimentorum tesserà.

Ab hisce vehementibus ad moderata quæque progredi fas sit. Cursus sæpè in splenis vitio commendabatur, teste Aetio. Rectum, obliquum, remissum, vehementem pro re natâ variè suadebant Veteres, & aliquid ibi rei præjudicatæ latere,

(a) Lib. I. Chronic. cap. 1.

(b) Lib. III. Chronic. cap. 2. (c) Lib. II. cap. 2.

(d) Oribasii Collect. Lib. VI. cap. 32.

subodorari licet, cùm rectum Aretæus in vertiginis curatione commendet, damnet in transversas partes actum. Quid quòd eum Celsus in thoracis & pulmonum debilitate laudare non dubitat (a). Spasmm cynicum tollere credunt Veteres, & in colicis doloribus quæ sæpiùs spasmodæi sunt, cursus præscribi voluit Cælius Aurelianus. Si cursus nimium fatigat, deambulatione solâ utebantur. Ab eâ capite infirmos juvari scribit Cassius Iatrosophista. Sed ad robur conciliandum parum valet illa; nisi composita sit ut illa est apud Suetonium (b) prædicata Augusti deambulatio, quâ in extremis spatiis subsultim decurrebat quasi sic infirmitati coxendicum, femoris & crurum mederetur; quæ methodus per saltus, posituras corporis, halteres medicandi Boerhaavio non incognita fuit, & eam à quibusdam ejusdem discipulis usurpatam non sine aliquâ accepti indè beneficii laude nuper ipsi vidimus. Hinc quibusdam ad roborandos infirmiores lumbos, fodere, pavimentum ceratum incrare & fricare, stare per aliquot horas erectum, spiritum cohibere, pondera sublevare, disco cedentem aëra petere, ligna cuneis incidere, ferrâ dividere, nunc motui brachiorum, nunc crurum musculis roborandis, nunc dilatandæ arctioris thoracis angustiae contulit; de quorum omnium exercitiorum facultatibus consulendus est antè alios Mercurialis (c). Voce clarâ per aliquot horas legere atque declamare, Celso iudice, iis qui caput habebant infirmum suadebatur, &

(a) Lib. III. cap. 25. (b) Vita Augusti, cap. 83.

(c) De Re gymn. Lib. V. cap. 6.

certè cū nulla exercitatio adeò fauces eluat, purget, emungat, salivalesque ductus vacuet superfluo pituitæ redundantis gravamine, capiti oppresso mederi illa debet. Verū quantū, si moderatè sumatur illa, thoracis capacitatem augeat, adeòque pulmones & ab infarctibus & ab infirmitate sublevet, testes appello Oratores quoscunque, quos ipsa ad loquendum habiliores & firmiores facit assuetudo. Cæterū verò exercitationis illius non sine labore sumptæ pretium ingens fuit apud Antiquos.

Nec verò dum Veterum lustramus attentè vestigia, ea nobis mens est ut quasi assentatores dum annos numeramus, vetustati nos in servitutem redigamus. Hinc inutile est altiùs inquirere quid sit ἀπροκειρίζεσθαι Hippocrati, ἐκπλεθρίζειν Galeno, & cætera multa quæ ad mores nostros non pertinent. Satis sit si ex his illud deduxerimus, hac eos fuisse in opinione quòd musculos ad partem quamcumque directos si ita exercueris, ut moderatus eorum labor in assuetudinem vertatur, certò certiùs roboraveris. Quod quidem ex notis circulationis legibus, experiētiâ suffragante, deducitur. Ut in eo nisi forsan nimîa sedulitate nullatenùs peccassè Veteres confiteri necesse sit.

Nunc ad varias partes roborandas quæ sit Recentiorum methodus, paucis exequamur.

Si aliquam in infantiâ partem pravis malè fulciri ligamentis deprehendamus, idque non ab aliquo pendere aut lymphæ aut sanguinis, quod sibi medicationem singularem expetat, vitio animadvertamus, sed à solâ debilitate repetendum; tunc ad nostram qualemcumque gymnasticam

confugimus. Solemne est, ut saltationis sic dictæ præceptoribus tradamus illos, nec immeritò. Hi enim assiduâ atque repetitâ musculorum positurâ, robur aliquod partibus defectum minitantibus addunt, celantque quod emendare non possunt. Nec in hac exercitatione, quidquid fit, histrionium est. Vidi ipse puellulam, cui jam flecti cœperat hinc indè dorsi spina, scapulæque inæqualiter locari, solâ musculorum positurâ, assiduâ & quotidianâ sanatam, dum per bihorium quotidie cum præceptore in hac positurâ, ad usque animi deliquium insudaret. Alium novi gentis nobilissimæ hæredem unicum, quem innata debilitas sine ullo ossium aut ligamentorum vitio præter debilitatem, subitò distorserat, eo pariter artificio brevè restitutum. Quod quidem cum in summa commoda possit institui satis intelligere finit, quantum aliquandò malâ operâ perverti possit, adeòque quantum intersit Medicinæ, ut qui talia suscipiunt ministeria, aut musculorum actionem simultaneam arte Winslowianâ expendierint, aut saltem intelligentibus se dociles præbeant; sed hæc ad Orthopædiam potius quàm Pathologiam pertinent, quanquam fatendum sit nullum alium in Orthopædiâ scopum intuitum fuisse, præter corporis robur & ornamentum.

Nec tamen mihi temperare possum quin hîc ad corroborandos artus, præsertim inferiores, quanta sit artis gladiatoriæ efficacia, obiter perstringam. Totâ enim vitâ ii qui sese in eâ exercuerint, firmitate notantur. Nec tamen sine aliquo thoracis atque pulmonum damno, cum violenti quos illi patiuntur, concussus artis sedulitate

non directi, hæmoptyles accersant, inducantque phtisicam dispositionem.

Generatim verò in infirmitate partis cujuscumque persanandâ ea lex esto, ut plus in eâ quàm roborandam instituis parte, sanguinis atque omnium fluidorum appellat, quàm in aliâ quacumque, dato æquali tempore, plus apprimantur illa, plus etiam effluant. Sic dextra manus in plerisque hominibus per assiduum musculorum motum fortior fit sinistrâ minùs exercitatâ. Quæ differentia in iis qui eâ ad venatum, pilam, labores vehementer utuntur, vulgò enormis est vel ad ipsum aspectum.

Verùm quæ hucusque dicta sunt, juvenilem ætatem tantummodò spectant. Ubi enim corpore firmato atque adulto, pars aliqua debilis superest, eam vix ad robur exquisitum perducere speraveris, cùm sine ingenti aliarum dispendio, vires ipsi applicare arduum sit. At effectus mali præcavere, robur arte saltem mediocriter adaugere Medicis concessum est, nec quia Glyconis invicti membra desperes, ideò nolis chiragrâ corpus non prohibere, est enim quoddam prodire tenùs, si ultrà non datur.

Vidimus jam à Veteribus deambulationem in capite infirmis maximi habitam fuisse momenti. Hoc genus exercitationis simplex servandæ potiùs quàm adaugendæ sanitati conducit, si coctione peractâ, maximæ perspirationis horâ instituat. Tunc enim eliminatur quodcumque vasa gravaret; nec violentâ vi tamen abigitur aut extunditur, sed quatenùs vitæ actioni stimulus levis additur. Hinc coctiones ritè subeunt, statoque ordine secretionis novis humoribus nitentem locum

relinquunt. Sarta tectaque servatur sanitas quam ; si non minuas , adaugebis. Quo tantum nomine confert ad robur assidua deambulatio. Verum si celer illa sit , inter labores recensetur , adeoque infirmatis corporibus non adeo semper conveniens. Hinc inventa gestatio , de qua quidem jam egimus ubi de universali debilitate actum , adeoque ne dicta repetere videamur , ad roboranda debiliora vasa pulmonum quantum possit equitatio , ex Sydenhamo Naturæ illo mystæ adeo casto , adeo sincero , paucis notabimus.

Perspirationem ab equitatione prætermodum augeri , gravissimus Autor experimentis Sanctorius demonstravit. Cum autem augmentum illud sine virium dispendio fiat , indè nihil demi Naturæ , addi verò coctionibus , planum est. Hinc boni succi alimenta si ingerantur & viribus proportionalia , machinam firmari , roborari , nutriri necesse est. Hinc olim Germanico tenuiorum crurum principi artui infimos incrassavit equitatio. Hinc quotidianum est illos videre qui equo assidue insident , crassius corporis volumen adipisci. Quæ omnia phtisi è directo adversantur.

Adde hîc succussus perpetuos quibus ipse cæteris omnibus intactis , agitur continuò pulmo , & ratione fretus ad ea quæ Sydenhami demonstravit experientia fancienda accedes , dum ille assiduâ & ferè perpetuâ equitatione Phtisicos ferè conclamatos ad sanitatem revocabat.

Nec tamen in Phtisicis aut saltem summâ pulmonum debilitate laborantibus , videntur Veteres equitationis vim admisisse ; navigationem præsertim commendavit Plinius , quæ forsan plus

equitatione, inassueta corpora concutit; sed stomacho idem ac coxis equitationem dedicaverat (a). Celsus alvo fluenti propriam pronuntiat; sed thoraci inimicam plerique putabant. In quo ipsorum auctoritati refragari æquum est, manus dantes, observationibus Hippocratis Anglici quas nulla unquam refellet experientia.

Nunc superest ut ab hac nostrâ Tractatione concludamus, parvum esse in debilitate partium medicamentis locum; cùm non liceat uni laboranti aliorum noxâ viscerum succurrere. In debilitate verò universali causas esse præsertim edomandas; nunc auxilia è Phycis esse petenda, nunc etiam menti imperitandum, affectuique grassanti firma vincla esse injicienda, & semper in rebus non-naturalibus dirigendis ita esse agendum, ut omnia in unum consentiant atque conjurent. Eam verò esse consuetudinis habendam rationem, ut à pravis, imò pessimis, sensim sine sensu progrediamur, ne dum roborare fibras ex industriâ fatagimus, eas divellere utque rumpere jure videamur. Simul verò indè respondere facile erit ad quæsitâ? An detur verè aliquod ex naturalibus corporibus, quod roborans dici possit? An infirmitas subitâ medicatione possit expelli? Simulque elementa habebimus apta quæ nos deducant ad ipsam morbi nostri curationem ad quam nunc nostra sese vertit Tractatio.

(a) Lib. XXVIII. cap. 4.

CAPUT II.

De curatione ipsius Melancholiæ nerveæ.

IN nervosâ debilitate, de quâ modò egimus, omnia jam ad Melancholiam prona atque in eam declivia spontè ferebantur, nondùm tamen morbus aderat. Si porrò ipsum instantem atque imminentem non occupaveris, invalescet proxima illa ad eum dispositio, brevique non obscuris invadet affectio formidanda indiciis, urgentioraque postulabit subsidia, quibus in administrandis memorem requiremus animum, divisionis quam circa Melancholiam instituendam credidimus. Alia scilicet simplicior in acuto prætermòdùm fibrarum naturali tono, tota reponitur. Alia verò composita magis, perversam earumdem actionem supponit, adeòque ut prior enormiter auctos tantummodò sensilitatis atque mobilitatis, seu intensiores effectus supponit, posterior contrà abnormes eosdem, inconditos & irregulares, prorsùsque à nativo ordine alienos in apertum prodit.

Ut autem omnis curatio in eo consistit ut hinc causæ tollantur, illinc mitigentur effectus; duplex hîc curationis scopus sese meditantibus necessariò offert. Alter est ut causis obviàm eatur, quæ vera, legitima atque sola curatio est; altera verò ut minitantes compescantur effectus, eorumque impetus retundatur, quæ palliativam,

sive mitigatoriam mali sanationem constituit.

Cùm autem utrumque Melancholiæ nerveæ genus causis ut plurimum consentiat, nec nisi quatenus diversè applicantur illæ, ut in priori Parte diximus, discrepet, atque distinguatur, eodem articulo Melancholiam utramque exequemur. Proximè sequente expendemus medicamenta illa quæ compescendis Melancholiæ nerveæ effectibus aliquatenus conferunt. Tertiò demùm consensum atque impedimenta quæ ex ipsâ morbi naturâ, auxiliis adhibendis insurgunt, sedulo subijiciemus examini.

ARTICULUS PRIMUS.

De curatione causarum Melancholiæ nervosæ.

CAUSA proxima morbum ipsum constituit. Hinc symptomatum omnium fons atque principium, ipsis invalescentibus invalescit, fugatis atque dissipatis pariter evanuisse judicatur. Ubi ergò de causis tollendis agimus, ad remotas tantùm attentionem omnem convertimus. Quid enim est aliud causam proximam adoriri, quàm morbum ipsum debellare? Nec morbus profligari potest, quin & causa ejus proxima & effectus illius primarii prorsus profligentur.

Remotæ verò causæ duplici sub aspectu investigari se postulant, vel quatenus morbum inferunt, suntque effectibus elicitis proportionales; vel quatenus habitum inducunt infirmitatis. Quo

sub aspectu præcedentis Capituli materiem præbuere. Sunt enim illæ si nativam gracilitatem atque sensilitatem à parentibus in liberos traducem excipias, ex sex rebus non-naturalibus desumptæ, quibus debilitatem melancholicam seu habitum melancholicum inducentibus, qua ratione mederi possis, præcedentes paginæ enodarunt. Has autem ita subitâ vi ingruentes ut ipso suo impetu morbum faciant, quâ ratione possis arcere id nunc operæ pretium est scrutari; sive totum corpus æqualiter concutiant, adeoque totum undequâque æqualiter intendant, sive hanc illamve partem occupent, adeoque abnormi erethismo inconcinnè & irregulariter distrahant hinc indè.

Aëris atque regionum influxui medendi una sola methodus est, fuga, quæ certò morbum si non veterascendo invaluerit, tollit. Si verò non conceditur illa, paucùm & vix alicujus momenti evadit quod ars in aëre emendando potest. Aridiori & æstuantiori corrigendo, prodest rusticum aërem, opacum, umbrâ & perspiratione vegetantium salubrem ad fluminum ripas, ad sylvarum viciniam selegisse. Tum deambulatio matutina, quo tempore flores rore spirituosissimo madent & atmosphæra puriori vegetantium halitu scatet, multum humectandis fibris confert. Serò multis profuit ubi jam calor mitescit, lento fluminis alveo navigare, quo tempore qui vapor erectus in aëra per solis fervorem fuerat, rursus densatus frigore decidit in campos. Cameras verò & interiora ædium humidiora fervare facilius est. Agricola quibus nulla in luxu atque deliciis eruditio est,

sibi frigus opacum & humidius parant instratis frondibus atque floribus recentioribus, ex eo præfertim fruticum genere qui multum perspirant, si præcisus eorum caudex in aquâ fervetur immersus. Talia sunt Salix, Sambucus, Ebulus, Nymphaea, aliæque plantæ quæ aquæ præsentiam vel ipso ad tactum frigoris sensu testantur. Ditiorebus, per varios arte multiplici fabrefactos canales, vel in profundiora ædium adyta aqua introducit, aer ex umbraculis & boreali aspectu ducitur, undè gratior aura temperat & canis rabiem asperrimam & momenta leonis. In quo salutare luxu Orientales aliis populis semper præcelluere.

At illius effectibus, debilitati melancholicæ inducendæ natis, rarefactioni scilicet atque exsiccationi, medetur antè alia omnia victus ille quem æstate furente commendavit Hippocrates, humidus, ex vegetalibus illis conflatus quæ plurimum laticem aqueum intrà sanguinem infundant, eumque ibi detineant. Ab acri stimulo quocumque abstinendum. Acida, densantia, styptica, hinc roborandis apta fibris, illinc liquores cogentia, victus hujus partem maximam constituunt.

Nec verò minima est causa Melancholiæ nervæ utriusque, error in victu; sed eum sua tollunt contraria, ita prudenter administrata, ut non ab uno ad alium feramur excessum, sed prudenter etiam ad meliora nitamur. Memores, nos illius esse naturæ imitatores quæ nihil operatur, nisi concinnè, nisi per gradus aptè dispositos; tum etiam fragili humanitati nihil esse concessum,

quod violentiam sentiat, sed hæc blandiori obsequio, culturæque patienti ad omnia quævis discit mansuescere.

In genere iis omnibus quos nimia tensio vexat, & rupturæ atque erethismi periculum minatur, interdici velim vinum atque vinosa spirituosæ; aqua iis simplex atque purior concedatur, non minerali contaminata contagio aut salibus foeta seleniticis, cretaceis, sed cursu per molles arenas filicesque exercita, sed solaribus radiis defæcata, nec odore foetenti gravis, nec colore quocumque deformis. Verùm lex illa ad eos non pertinet quos vexat Melancholia à vitiatò partium tono spasmodica. Sæpè enim multum secum importat atoniæ, cui multis in casibus à vino medicina quæritur. Hujus nobis exempla præbent, quos summi & vi humanâ majores in Melancholiam devexere exanthlati aut animi, aut corporis labores, & qui à summâ defatigatione in spasmodum incidere. Hos enim & diætâ reficiens juvat, & medicamenta cardiaca modò ex eo genere sumantur, quæ per se stimulum fibræ ad vibrationem dispositis non inferant. Priorem constituent, cibi eupepti, seu faciles concoctioni, & nullum ferè à ventriculi viribus laborem requirentes. Talia sunt extracta è carnibus mollioribus, juscula, gelatinæ, ova recentia, forbilia, carnes teneræ juniorum animalium, pisces saxatiles, gelatinæ fructuum saccharo conditæ, aliaque multa quibus Autores uberrimè replentur. Posteriora medicamenta ea sunt, quæ oleum tenue quidem concludunt in se, sed mucilagine involutum, nec salina obtinent spicula, quæ saltem emineant; ut

sunt vina generosa omnia, aromatica plurima, ut crocus, camphorâ scatentes plantæ, de quibus alibi fusiùs dicendi locus sese dabit.

Eadem curatio competit iis quos nimia exhaustit aut feri, aut bilis, aut sanguinis vacuatio. Quorum prætereà dum curatio instituenda est per causas, intereà damna reparantur per analeptica. Sed contrà frequentissima est nervæ Melancholiæ causa, liquidi intùs retenti noxa. Illicò aperienda est lata patensque via, per quam exeat humor exitum affectans. Hîc ars est Hippocratica humorem per loca convenientia educere. Huc hirudines, fonticuli, setacea, vesicantia aut rubefacientia pro re natâ apponuntur, quæ maximam curationis partem constituunt, in eâ Melancholiæ specie quæ à causis singularibus, aut in unam partem agentibus pendet omninò. Viciniæ enim fomenta mollia conducunt, remotioribus locis irritantia. Priora ut tensio in parte enata compescatur, posteriora ut partita irritatio minus in loca occupata obtineat imperium. Tum natura laborantis partis apprimè tenenda est. Quis per eam humor exeat, & quâ possit ratione retentus nocere, & ex causâ nocente atque vitiatæ functionis naturâ, indicatio, seu agendi ratio consocianda atque componenda est.

Nec amplio rem dicendi campum præbent venena illa, quæ sive intùs enata, sive ab exterioribus mutuata innatâ nocendi vi nervorum tonum prorsùs vitiant atque pessumdant. Ea enim vel Naturæ vires quibus expellantur, superant, in quo casu nisi ars per specifica vi opposita agat, tacito timore impotentem sese arguit; vel ab

efficaci naturâ superantur, in quo casu deliniunt ferociam mali per inviscantia Medici, vias laxant, fluida mitificant, effectusque natos hac methodo retundunt, donec repetitis circuitûs ictibus hostiles atomos extruserit Natura, in quarum plerarumque curatione victus & medicamenta lenientia, tum variæ oleorum mollium & lactis formæ omnem adimplevere paginam.

Verùm mechanicarum harumcæ causarum adeò extensus est ambitus, ut omnem Medicinæ campum percurrere necessarium foret, si causis omnibus hisce debellandis insudare vacaret. Restituenda foret quæcumque supprimitur naturæ familiaris vacuatio. Resarcienda quæ deest aliquandò sanguinis officina. Memorandum foret quid sibi indicet uterus, hepar, lien, renes, pulmones, quæ omnia ex universali methodo mendendi repetenda sunt. Quandoquidem sæpiùs nervea Melancholia in gravioris causæ symptoma cedit. Hinc si à lue venereâ nervi patiantur, mercurius in medicamentum vertitur, nervis certè irritandis aliundè aptissimus.

Procellas verò illas si ita devitare possis, ut quasi in portu constitutus, turbantibus ventis æquora, è terrâ possis alterius pericula tuâ sine parte spectare, nihil melius est. Verùm utut te à malis illis, quæ aut ingluvies, aut variabilis aëris inclementia, aut impotens suû animus in Iapeti genus profundit, immunem præstiterit conservatrix temperantia? Nonne optimum quemque infidiis fortuna circumvenit? Nonne inopem & auxilii egenum miserans toto pectore condolebis? Ita ut cordato atque sphiâ armato, amari semper insurgat

insurgat aliquid quod angat in ipsis floribus, impossibileque prorsus sit factum se tectumque à malorum insultu servare.

Id reliquum est miseris mortalibus ut possint saltè adversus tum patentes, tum latentes insultus, pectus obdurare atque firmare, quod quâ ratione fieri possit, paucos & ratio & experientia edocuit.

Causis quibuscumque cùm ipsa per se infirmitas obnoxia sit, patet quòd omnibus æquè proficuum sit, corpus & firmasse & robore donavisse. Verùm ut impressio quævis tum sensui corporis, tum impulsui causæ in duplicatâ ratione correfpondeat, non satis erit corpus roborasse, si non etiam causarum impetum retuderis.

Impetus verò ille duplici præsertim titulo nocet, vel dum præ vehementiâ corpus concutit, convellit, & in abnormia abripit; vel dum assiduâ importunitate illum laceffit atque defatigat.

Priori applicanda sunt illa medicamenta, quæ effectibus ei prorsus opponuntur, de quibus mox erit dicendum. Tum impressio in corpore concitanda quæ illam mali causam cicuret, minuat; vel dum mentem fortiùs occupat, sensumque quasi divertit, vel dum ad plura simul objecta sensum distribuit, undè resultus causæ minor in eam quæ læditur partem sequi necessariò debet.

Posteriori verò quæ plus anxietatis habet atque angustiae quàm doloris, eadem methodus divertendi sensus competit; hinc id etiam solatii habet, quòd tensio quævis semper ex ipsâ doctrinâ elongationis in chordis tensis, sese omni temporis puncto prorsus imminuat, ita ut sensim

redigatur ad nihilum, undè malis assuescimus & quasi induramur, ita ut quod vix tolerabile primum, & omnem exsuperans patientiam videbatur, brevi vix attentione dignum evadat.

Causæ ergo Melancholiæ fugantur atque superantur, si noverit ars prudenter & cautè impressionem alteram alteri ita substituere, ut neutra vincat lædendo alteram, sed se mutuo quasi æquilibrio æquilibres illæ destruant; si demùm ita vibrationibus assuescere discat fibra, ut jam à causâ familiari nullæ nascantur.

Jam verò doctrinam hanc per omnium nervæ Melancholiæ causarum ambitum extendi, & ipsa læsionis mechanice demonstrat & comprobatur experientia.

Læserit in aëre latens conditio, nonne dum per gradus ad oppositam transis, causam morbi tollis? Læserint alimenta, solve saburram, oppositum excessum in victu elige, aberit brevè causa lædens & morbus. Somnus vigiliarum nocumenta delet, otio labor, labori quies succurrit.

Verùm ubi jam causa corpus invasit, læsitque, si ab effectu semotam spectes, quid lædat perpendendum est. Agit porrò in fibram sensilem, vibratilem; hinc retundendus sensus, impedienda vibratio. Retundit sensum quodcumque ipsum sopit, aut quodcumque ipsum ad alia avocat. Sopire sensum per narcotica, inebriantia, ut olim Helena apud Menelaum, afflicto Telemacho, lenimen ex medicamento quæsit, facile est, sed non perindè utile, si non horumce medicamentorum usum suaferit impressio vehementissima. Ex illo enim artificioso sopore tandem evigilan-

dum est , quod non sine spasmō fit , aut atoniâ. Nec exhausto , nec repleto Medicina illa tuta est. Aut si opium opio addis , malum minus malo majore fugasti , vivacitatem nimiam hebetudine nimiâ retudisti. Superest ut opposita sensation à sensatione distrahat. Hinc mœrori subsidium præbet inopina objecta lætitia , furori atque fanatismo diversio ad alia objecta quàm quæ aut amata concupiscunt , aut perosi averfantur ægri. Omnibus cæteris animi affectibus imedetur terror , præcipuè verò enthusiasmo , atque illi convulsionum generi quod ex aliorum imitatione contrahitur.

Cùm porrò ex essentiâ Melancholiæ nerveæ , ipsi semper animi depressio seu imbecilla timiditas jungatur , proderit semper causisque fugandis erit utile animos erigere , nec sinere ut vanis chimærarum figmentis , Bellerophontæo morbo affecti, inhient, se toti proluant , vix ab eis divellendi.

Ut autem duplex est causarum agendi quâ noceant ratio , sic arti medicatrici ut profit , via pariter duplex competit. Vehementissimis vibrationibus vehementissima appones subsidia , habitui verò morbofo ingens sensationum diversitas medebitur. Hæc generalis esto & axiomatis loco habenda regula. Frustrà enim vehementer affecto homini , & è statu nativo , per omnia susdè-que agentem causam, dejecto mollem incutere velis sensationem. Tunc surdo loqueris. Abstulit ipsi rationis momentum , mens extra se correpta, nec ullæ jam ipsum captant illecebræ , nec terret periculum leve. Præsidium ex æquali impressione

quærendum. Fortia fortibus opponenda. Si verò importunam sensûs vellicationem à vehementi concussione tollere speraveris, turpius & periculosius errabis. Malum addetur malo, & genus Melanchoiæ ipsâ assuetudine tolerabilius, in pessimum vertitur.

Quem times ne à temulentiâ in Melancholiam pronus eat, illi ab ipso vino quærenda est ingens & abominanda nausea. Ebriosos fervos ante puerorum ora, pudenda gestantes objiciebant Lacedæmones, ut indè vitii adeò ridiculi ingrueret horror, per totam vitam durabilis. A Veneris vulgivagæ cupidine plures avertit, illorum quos olim methodo nondum adultâ salivatione vexabant, ægrotantium spectaculum, cum scilicet capite tumido, glandis ulceratis, dentibus concussis proni salivam, sine ullâ quiete, miseri noctu diùque profundebant. Quid plura addam? Ita sensu tota regitur machina, ut non inassuetum, aut inauditum sit, atrocissimos dentium dolores; audito aliquo nuntio, prorsus conquievissse. Sanctissimè testari possum vidissse me virum fortem validissimo asthmate laborantem, cum jussa ipsi præscribenda forent, maximè momentosa, illicò liberè spirasse, incessu erecto, faciliq; donec mens occupata detineretur, quæ sibi reddita, malum quasi sepositum resumebat, me ipso meliora sperante. Quid & in ipso belli furore, nonne milites incensi ea faciunt perpetrantque, ad quæ postero die frigidi perhorrescunt. Ita sensus alter alterum obtundit. Nec fidem derogare velim historiæ, quæ narrat Cræsi filium præsentis patris periculo actum, vocalem illicò evasisse, nec ne-

gem quod aiunt, vidisse se plures, quòd dum Turcarum Legatus magni nosocomii Parisiensis invifendi causâ ipsum subiisset, tantâ eum videnti cupidine exarsisse Paralyticos quosdam, ut artuum usum recuperassent.

Terror verò atque metus in Melancholicos per se pusillanimes plurimùm possunt. Intentatis minis vidit Boerhaavius convulsionem quæ quasi contagio in pueros ejusdem ædis sacre incolas serpebat, prorsus sanari. Minacibus edictis, & supplicio quorundam levi, delituere fanaticæ convulsiones, nostrâ ætate nimium illustres. Uno verbo, quidquid mentis est, prudenti legis severæ consilio retunditur atque sanatur. Nec dubitare fas est attentius circa hæc omnia meditati, quin illæ regiones quæ sub legum civilium atque humanarum imperio conquiescunt, Melancholiæ atque nervosis Morbis minus afflicten-
tur, quàm illæ in quibus sub mentito libertatis nomine, licentia atque suâ impotentia grassantur. Hinc etiam plus illis divites inopibus obnoxii sunt; Religiones falsæ, quàm vera atque sacrosancta; superstitio quàm pietas; vitium quàm virtus; qui seipsos depereunt plusquàm patriæ addicti cives. Usquè adeò mala corporis atque mentis vitia sese consociare amant.

Verùm in concitandis illis animi motibus ingenti artis prudentiâ opus est, ne malum malo addamus, & quod pejus est, Melancholiæ ipsi quam fugare satagimus, ansam præbeamus, dum ferendo ab uno in alium excessum distractiles fibras, concussus vehementes in illis excitemus, quibus ferendis Natura impar rumpatur, aut

saltem immedicabili errore à recto tramite devian-
nunquàm in rectum reducatur. Nihil enim ut in
priori Parte probasse confidimus, magis fibras
exasperat, quàm si illicò, & omisso medio in op-
posita abreptæ trahantur. Ut igitur res teneræ
aëris varietates perferre non possint, si nulla
quies inter frigus caloremque iret, nec verna
cœli indulgentia terras exciperet, sic nemo adeò
ferreus est, qui non totus commoveatur atque
immutetur, si ab alto dolore in lætitiâ imma-
nem ex abrupto feratur. Prudentiâ igitur summâ
opus est arti medicatrici, ut ex oppositis subfi-
dium inveniat, nec ex Boreali glacie homines
ad æstum torrentis Zonæ illicò deducet, & à
metu ad lætitiâ, spem gradu lento incedentem
præire imperabit.

Furenti quidem & irâ percito homini facilius
est metum intentare, minacesque pœnas objice-
re, quàm metuenti inspirare audaciam, quæ vix
mentem subire potest, ubi metus atque diffiden-
tia ab origine melancholicâ ipsam invasere. Su-
perest ut majori metu incusso minor diluatur,
quæ methodus periculosa plena est alex.

Feliciùs adhibetur secunda hominem mutandi
ratio, quâ scilicèt ab ideis cruciantibus divertitur.
Hæc enim diversio fit duplici modo, vel dum per
diversum eorum quæ homini nosse datum est
objectorum ambitum, mens Melancholiâ labo-
rans quasi rapido circuitu fertur, vel aliquo ex
iis ita detinetur, ut præteritæ ideæ vix finat re-
viviscere vestigia. Cujus duplicis methodi ea erit
perfectio à Medico dirigenda, ut conjurent ami-
cè ad salutem, ægerque se & objecto amabiliter

detinenti tradat, nec simul negligat salubre illud mentis exercitium, quo more modoque apium summa objectorum variorum delibat oscula.

Sic plurimis profuit Melancholicis Musarum cultus & Scientiarum studium, modò iis ita altè non immergantur, ut sordeant ipsis societatis vincula. In Scientiarum enim studio nihil reperias præter veritatis amorem indefessum, tum spes ipsius potiundæ exurgit, aliquandò successu læta, sæpè difficultate temperata, semper verò dulci illâ felix conscientia conquiescens, nihil aut melius, aut optabilius homini contigisse posse, quàm ut tali inquisitione breve vitæ tempus impendat. Jungatur exercitio illi exercitium corporis ad Veterum morem, & facta longævaque poterit vita expectari. Nec aliâ de ratione crediderim tam rarò Medicos nerveâ Melancholiâ laborare, dum, ut cum Hippocrate loquar, ex alienis miseriis proprias lucrantur calamitates, quòd plus de aliorum salute quàm de suâ solliciti sint, quòd lætus eos sæpiùs successus exhilaret, quòd demùm pulcherrimum Naturæ studium, fecundum per se, & veritatis variatæ fertile, salubri corporis motu temperent.

Hinc illis qui imperio regendo, legibus statuendis gravem & ærumnosam vitam agunt, ut & iis quos aut sedili affixit Geometria, autor sum ut statim atque uxori aut amicis vacant, sese tradant alacritati atque jocosorum hominum ineptiis, sobrietatis tamen perpetui cultores. In quâ tamen vitæ ratione id annotandum, ut quod de uniformi mentis impetu atque causarum assiduâ repetitione diximus, de regimine etiam uniformi.

intelligatur. Quod idcirco jam pridem insecutus est Celsus, quia illud sine gravi noxa solvere impossibile sit, nec ea uniformis sensatio languentis stomachi stimulum exsuscitet.

Procul autem à sanitatis deliciis arcere illos jubebo, qui ut in moribus pessimi, ita in Phisicis infirmiores sunt; eos qui sibi ipsis corpusculoque ita addicti sunt, ut in id unum omnes nervos, omnem curam impendant; humanaque à se aliena reputantes, nihil patriæ, nihil parentibus, nihil amicis rependunt. Hos nisi Melancholia reddat excusabiles, sibi ipsis tradendos arbitrer. Supplicium grave. Cum nihil nisi infirmum sibi spondere possit, qui in sese ipsum vultu severo se reflexerit.

Verum inter varia auxilia quæ hominem possunt à mœrore atque mœstitiâ divertere atque avocare, nihil melius, nihil præstantius Musicâ arte, quæ quoniam inter præcipuas Melancholiæ medelas jure meritòque recensita fuit, licebit pluribus hîc ejus effectus rimari, quod jam doctissime effecere & cl. Malouinus noster, & Wilhelmus Albrecht.

APPENDIX.

De Musices ad sanandam Melancholiam effectibus.

MUSICE ars antiquissima in ipsâ quasi fundata est hominis naturâ. Hinc nulla est gens vel maxime barbara, quæ eâ utut rudi & agresti aut careat, aut caruerit unquam. Hæc tota constat in Harmoniâ, si generatim sumatur illa. Scilicet Musicen constituunt certa sonorum intervalla sibi proportionem correlativâ respondentium, nunc brevius, nunc longius, nunc celerius, nunc tardius, nunc gravius, nunc acutius ordinatorum, quæ sine confusione auris arripere potest & inter se componere. Hinc jucundissimus oritur sensus ex quiete & sono conflatus, ita ut eo mens occupata, in illo conquiescat (a). Cum autem homines soli vocem articulatam varièque inflexam habeant, soli ipsorum voci competit illa Musice quæ animo possit affectus conciliare. Ad cujus imitationem instrumenta musica facta. His omnibus possunt affectus animi concitari, pacari, mulceri mentes, inaniter angi, ita ut satis indè pateat quantum in curandâ Melancholiâ possit, forsân etiam si malè constituatur, in eâ concitandâ.

Hujus inventorem fuisse Apollinem ferunt

(a) V. Plutarch. de Musice.

Græci, sed Musice, propriè dicta, hominibus coæva est. Hinc illum ut cytharæ & tibiæ reperi-
torem habet Plutarchus (a), probatque hanc suo
tempore sacram opinionem, ex antiquissimâ ejus
statuâ in Delo à Meropibus positâ, in quâ quæ
Apollini famulantur Charitum figuræ hæc ins-
trumenta ipsi prætollunt. Quin & antiquissima
Hyperboreorum in eâdem insulâ sacra, ex cy-
tharis, tibiis & fistulis conflabantur. Pariter
dum Musices inventorem Amphiona statuit He-
raclides, intelligendum videtur, prima Artis præ-
cepta docentem, ut ex Sycionio lapide discimus,
cùm præsertim eodem tempore & Linus *ῥήγνυς*
scriberet, & Anthes *ῥήγνυς*, & Pierius circa Musas
poëmata. Nam Veteres & versus faciebant, &
addebant modos, ut de ipso Homero fama est.

Per varios cultores Arte crescente, tres modi
viguère præcipuè, Dorius, Phrygius atque Ly-
dius, quos qui miscebant quartum videntur ad-
hibuisse, ipsâ suâ miscelâ designandum *πρίμην νόμον*,
Sacadâ inter alios sic sua poëmata ordinante.

His verò constituendis modis accommodati
rythmi priores fuère Diatonus & Chromaticus,
cui Olympius addidit Enharmonicum, qui pos-
terior compositæ magis Musices fœtus, rursus à se
produxit hemi-tonum, seu semi-tonum in Phry-
giis atque Lydiis. Qui rythmi in quo consistant,
satis Plutarchus exposuit, & à proposito nostro
abluderet, iis immorari diutiùs, ut & ad Musices
naturam atque calculum pulcherrimis illis Py-
thagoræ experimentis initum, quibus à vario mal-

(a) De Musice. 1136.

leorum percutientium incudem sono & ab ipsorum gravitate, ut & à longitudine chordarum variis ponderibus appensarum Monochordon, & geometricam Musicen primus constituit; satis sit si notaverimus quòd Socratis & Platonis (a) tempore audiamus gravissimos viros ideò conquerentes, quòd ex quo contrà primævum institutum, Musice à sacris Deorum & Heroum laude, ad theatra deflexit, garrula & confracta, à pristinâ Majestate aliena adhiberetur. Imò & comicus Autor Aristophanes jocosè recentem sui temporis Musicen infectatur, & ejus cultorem Philoxenum, qui eam nimis flexilem reddiderat ὡσπέρτε τις ράφανος κάμπων. Hinc Plato ut ad vetus institutum artem revocet, Phrygiam ut lascivam, Lydiam quæ Elegis præcipuè insudabat, ut lugubrem vult à Republicâ abigi. Doriam solam servat, quæ majestate pristinâ commendaretur. Sed cùm ob majestatem suam, Lydiæ ut tristi & miserationem commoventi in tragædiis misceretur, hanc ita admisit, ut solummodò eâ hujus parte uti vellet homines, quæ fortibus laudandis virorum factis, Martique præcinendo inserviret, repudiatis cæteris, præcipuèque mixto-Lydiæ, quæ ab ipso Lydiæ gremio nata atque conflata, dissoluta esset, & frangendis animis omninò comparata, teste Plutarcho. An eadem est atque Æolia à quibusdam Autoribus admissa?

Ex hac omnium Autorum querelâ uniformi deducitur ingentem fuisse pristinæ Musicæ majestatem, usumque ad informandos etiam mores

(a) De Republicâ Lib. III.

& utilem & ingentem, brevi verò ab artificibus ipsis variè atque variè inflexam, à pristinâ dignitate descivisse. Hinc haud injuriâ priscis Græcis id curæ fuit, ut maturè adolēcentes musicâ disciplinâ imbuerentur. Horum enim animos putabant Musicæ operâ fingi, atque concinnari ad decorum posse, quòd cùm ad omnia utile sit, ita imprimis ad bellica pericula capeſcenda animos exacuit.

Hinc prima publica Musices institutio Lacædemone videtur facta à Terpandro (a), Musicen hanc commendante Lycurgo, ob beneficia à Tyrtæo poëtâ conciliata. Hac acceptâ semel, nil nisi harmonicè peragebatur. Famosæ sunt hæ cantilenæ Spartanorum, quas *γυμνοπαιδίας* vocant, ut luctantes ad virtutem hortarentur. Argini ad Luctam Jovi Athenio dicatam tibiâ utebantur. Tempore etiam Plutarchi ad *Penthatlum* tibiâ canebatur.

Verùm sensere brevi quàm facilè detorqueretur laudabile institutum, ad ipsos quibus efformandis natum erat, pessumdandos mores; hinc cùm apud finitimos gliscere hos viderent abusus, Philosophiam Musicæ præfecerant Lacædemonii, Mantinenses, Pellenæi; modum unum aut alium eligentes, qui moribus informandis consentiret, mulctâque definitâ caverant Argini, ne quis auderet pluribus quàm septem ab ipsis receptis, fidibus ad cantum uti, & præsertim ad mixtolydium tonum alludere. Imò Lacedæmone Terpandrum sua non vetuit gloria, ne ab Ephoris

(a) Plutarch. de Laconicis institutis.

mulctaretur; cytharaque adempta publicè suspensa fuit, in vindicatæ temeritatis signum, quia unâ amplius chordâ cytharam intendisset vocis variandæ gratiâ (a).

Prima igitur laudabilis Musices utilitas est, ad Deorum laudes celebrandas, altera Heroïbus, & inclytorum Heroum factis celebrandis consecratur. Eadem, præcepta tradit moralia, legesque, & juvenum institutioni inservit. Tertia verò bellica, ex quâ vel bello præcinitur, vel inter ipsum conflictum ad servandam aciem à Spartanis præcipuè cantabatur, vel demùm Pæan est, seu παῖάναι, quia Apollini post partam victoriam gratiæ solvebantur.

Nec minùs apud Hebræos, in quorum historiâ nulla est fabula, amplissimus Musices campus reperitur. Jubal ab Adamo proximus, instrumenta musica invenisse celebratur. Undè satis pateat suam Apollini Musicen Græcos ideò tantum retulisse quòd vetustiorum temporum ignari erant, tum etiam quòd summâ elatus gloriâ populus de suâ dignitate detractum credidisset, si vetustioribus gentibus aliquid acceptum fateretur, dum ipse se αὐτόχθονον nomine designaret, exprobrantibus intereà Ægyptiis, Græcos semper artes in infantiâ retinere.

Sacer præcipuè fuit usus Musices apud Judæos, nunc misericordiam à Deo deposcentium, nunc victoriam sibi ac Numini gratulantium, nunc gratiam quamcumque consecutorum. Sed in nullâ aliâ historiâ adeò antiquus perhibetur tubæ

(a) Instituta Laconica 239.

usus, nec choræis inepta videtur fuisse Hebræorum Musice atque saltationibus, nec variorum inops instrumentorum, imò *enthusiasmo* prophético atque poëtico concitando aptam sacra testantur Cantica. Verùm hanc à finitimorum Musicâ alienam, gravemque, nec lasciviæ servientem fuisse testantur Prophetarum querelæ; de introductis à Syriâ & gentibus finitimis, extraneis, de Adone præsertim mortuo cantilenis, quas ut *ἄπρως*, modo Lydio institutas credere est.

Verùm hæc de Musices historiâ à proposito alienâ sufficiant, ut intelligatur quâ ratione Veteres eam ad morbos persanandos adhibuerint, universalemque illam fuisse.

Tota in sono consistit & relatione unius soni ad alium. Hinc vibrationum leges sequitur, quas in primâ hujus Operis Parte posuimus, & quas longitudo, crassities, tensio fibrarum novas nasci faciunt hîc non exponendus. Suffecerit hîc notasse, ne altiora & à Medicinâ remota sequi videamur, quòd ut nos in Melancholiâ nerveâ ediximus, in fibrâ tensâ posse vel minimæ causæ violentissimum esse effectum, sic rem eandem ad Musices effectus pertinere, cùm tensio rectitudinem lineæ supponat, & ad omnes fibræ vibrantis partes æqualiter pertineat, quæ multiplicatis partibus, potest in infinitum multiplicari. Hinc à solo aëris tremuli incussu sonum faciente, chordæ homotonæ etiam non pulsatæ vibrant æqualiter, quod in affectibus corporis animalis, potest etiam reperiri.

Sonus autem afficit aurem, ut videtur, solam. Verùm etsi effectus soni sensibilis in auditu

PARS I. CAPUT II. 117

tantummodò consistat, quidni ab eo in aliis partibus etiam vibratio emicet? Antiquorum mos fuit partes dolore affectas, ut aiebant, incantare *τη φρυγισι ἀρμόνια*. Nec successu carebat hæc methodus, quia, ait Cælius Aurelianus, partes quasi sono percussæ resultant. Quid verò an non nos etiam ad ima usque viscera contremiscere facit tympanorum pulsus aut tubarum clangor? Qui effectus æquè surdis competere posset, atque auditu præditis.

Hinc in sanitate aut tuendâ, aut revocandâ triplex est Musices effectus. Alter quo animi affectus concitare potest; alter Veteribus potissimum Philosophis exquisitus, quo motus animi impotentis sedare atque compescere nata est. Tertius demùm, quo regularem in fibris atque sensibus concussam & vibrationem concitat. Qui tres effectus nobis nunc supersunt perpendendi.

Affectibus animi concitandis Musicen jam ab antiquioribus temporibus idoneam habitam fuisse, non in fabulosis quæremus narrationibus, sed in ipsâ omnium qui civiles artes excoluere populorum historiâ.

Certè ad usque hodierna tempora, in hominum memoriâ & admiratione commendabilis est severitate morum & vitæ austeritate Lacedæmoniorum disciplina, ut ferè fidem exsuperet. Eos tamen & ad bellicam virtutem incitavit, & ad certam victoriæ gloriam deduxit primus, qui quasi ad ludibrium ad eos ab Atheniensibus missus fuerat & Poëta & Musicus Tyrtæus. Hos & stare in acie docuit, & vitam pacisci pro laude instituit primus. Undè quæ hodiè ejus vigent fragmenta,

à Spartanis ad prælium emicantibus solemniter decantabantur, præliaque post sacrificium Musis litatum inibantur. Hinc ab ipsis ad alios Græciæ populos & cantus militares, & musica præcinens instituta. Εμβατήρια Spartanorum Lesbiiis ἀδώνια dicebantur ad bellicos insultus adaptata. Quæ ipso prælii tempore firmabant animos & accendebant furorem, ἐννυαλιῶν nomine celebrata. Felicibusque post pugnam victoribus παιάνας competeabant. Primi cantus Musis sacrati erant prælium ineuntibus. Ipso in certaminis furore, cruorem inter atque cædes Martem celebrabant hymni, ipso ejus nomine dicti ἐννυαλίοι. Actio autem gratulabunda Pæanum ad victorem referebantur Apollinem (a). Barbaris contrà mos erat, ut rudi & incondito clamore prælia auspicarentur, undè tam facilè eorum acies à cultoribus disciplinæ militaris frangebantur.

Prætereà verò quis non est expertus, se à militaribus instrumentis commoveri totum & quasi extrà se rapi. Iphis furor bellicus ab hoc strepitu equis ita afflatur, ut jam stare loco nesciant, micent auribus, volvantque collectum ignem intùs in corpore fræni impatientes. Hinc tibiis Lacedæmoniorum & Castoreo illi melo sensim tubæ clangor, & totum concutientia hominem tympana substituta, quibus mortis metus ita avertitur, ut sese in aperta pericula milites impavidi committant.

Fatendum porrò est nihil prorsùs ita Melancholiæ adversari, atque fervens illa animorum

(a) Thucyd. lib. IV. 43.

inflammatio,

Inflammatiō , nec mirum si in primo instrumentorum bellicorum usu Lacedæmonii Messinenses fugaverint (a). Undè etiam factum ut nullus alius populus postea in hostem lentius ferretur, sed simul firmius, Musicâ gressum dirigente simul atque firmante. Scilicèt mors ipsis solius harmoniæ præludentis efficaciam prætervidebatur.

Quid jam de Saltatione addam quæ non apud Recentiores tantum, sed apud Veteres etiam, si Romanos excipias, maximi fuit pretii, cum & Homerus, Ulyssis temporibus, laudem indè sibi quærentes Phæacas adducit; motum celerem & varium pedum, stupente prudentissimo (b) Ulysse. Hinc ea potest in Melancholiæ curatione locum invenire, duplici titulo, & quòd affectus animi lenes atque jucundos excitet, & quòd inter salubria corporis exercitia recenseri possit, Naturâ in Tarantulæ curatione viam monstrante.

Et certè in exercitio quod fit in numerum, id antè omnia notandum est, quòd illud multò minorem inducat defatigationem quàm aliud quodcumque. Constat enim illud ex quiete atque motu sibi invicem proportionalibus; ita ut alter alterum successivè excipiat; hinc nostris moribus non inauditum est imbelles videre puellas pernoctare in choræis, quas vel minimus incessus defatigat. Notante simul illustrissimo Saxonix Comite, expertum se, non minimum peditibus militibus subsidium, per longa itinera, à tympanorum æquabili pulsu quæri, quæ silentibus instrumentis non possint perficere. Nec verò Ni-

(a) Justin. Lib. IV. c. 4. 5. 6. (b) Odyss. 8.
Tom. II. H

gritæ, sub fervido Africæ sole, terram fodere valent, aut agris culturam impertiri, si laborem non dirigat instrumenti, tympani scilicet, pulsatio.

Hæc certè omnia in animi motu consistunt, quibus an addiderim quæ audent historiæ vix refellendæ. Ut Thimotæo Alexandri furorem per Phrygium concitanti credamus, facit, similis prorsus historia de Erico primo Danorum Rege (a) à Lylio Gyrardo narrata, quem effectum se etiam apud Leonem X. oculis usurpasse tradit. Idem de Goudimello seu Claudino Juniore Musico Gallo, veteris Musices sectatore, narrat post D. d'Embry (b) Bayleus (c). Alia plura similia tum Veterum, tum Recentiorum exempla congeffit, in suo exquisito de Musices vi in corpus humanum Wilhelmus Albrecht. Undè non mirabimur si Dorici temperantiam atque morum lenitatem prædicantis modi, adeò tenaces fuerint civitates Græcæ, ut ei vel aliquam mutationem inferre lege prohibuerint.

Nec ego crediderim aliquid sibi peculiare vindicasse, nostræ prorsus absimilem Veterum Musicen, sed certè commendabilem faciebat, & laudabilis ejus scopus & utilis administratio. Et si nostris temporibus, loco verborum sono vacuorum, præcepta moralia, miraque poëmata pangerentur, inassueti, ab iis homines afficerentur. Certè quæ decorè & piè in Ecclesiis quotidie decantantur, ad pietatem non mediocriter exstimulant.

(a) V. Camerar. Cent. I. cap. 18. & C. II. c. 87.

(b) V. Bayle, Diction. art. *Goudimel*.

(c) Comment. sur la Vie d'Apollonius de Thyane.

Nec longiores in hac Musices proprietate expendendâ erimus, cùm vix quis eam neget, nisi ad harmoniam ferus sit. Ab illâ verò semel demonstratâ pendet etiam alia, quâ ipsam ad molliendos atque sedandos animi impetus aptam existimamus. Si enim eos concitet fortior & variè vibratilis modus, cur non lentus majestateque plenus, eos tardet atque reddat inertiores. Huic scopo præsertim Dorius ille modus, de quo mirajactant, intendebatur. Certè nemo est quem non musice leniter detineat, distrahat à curis, à se avocet, & quasi extrà se constituat, dulcique detineat otio. Id omnibus commune. Undè in ipsâ non oblectamentum solùm, sed etiam dolorum lenimen & acutorum quidem invenere. Hinc Cicero ait (a): « Assentior Platoni nihil tam facile » in animos teneros atque molles influere, quàm » varios canendi sonos, quorum vix dici potest » quanta sit vis in utramque partem. Nam & in » citat languentes, & languefacit excitatos. Tum » remittit animos, tum contrahit. Civitatumque » hoc multarum in Græciâ interfuit antiquum » vocum servare modum, quarum mores adlapsi » ad mollitiem, pariter immutati sunt cum can » tibus ». Et infrà Diagondæ Thebano consensiens ait: « Negat mutari posse musicas leges, sine » mutatione legum publicarum. Ego nec tam » validè hoc timendum, nec planè contemnendum puto ».

Hinc Chiron iracundum Achillem cytharâ perfecisse dicitur, & molli arte feros animos contudisse (a). Hinc Pythagoreæ atque Platoniceæ

(a) De Legibus, Lib. IV.

Musices institutum verè medicum, seu potiùs παιδοτρίβικον est. Nonne clamitantes in cunis vagituque lugubri locum replentes, infantes cantilenæ atque motus in numerum compescunt. Narrat Ælianus de Cliniâ (b), quòd quoties subiret ira, cytharam arriperet, quia, inquiebat, mitigor animo. Seditiones sæpè Musice sola diremit. Quæ, ut ait div. Chrysostomus (c), θεραπείας ἔνεκα inventa est.

Hinc apud Homerum Vates atque Cantores tanquam Deorum filii habentur, ipsisque honos ingens à Regibus conceditur. Igitur & Epaminondas fidibus præclarè cecinisse dicitur. Themistoclesque aliquot antè annis cùm lyram recusasset, habitus est indoctior.

Verùm nullus insignior est in vetustissimis monumentis locus, nec ad comprobendam Musices in Melancholiâ efficaciam aptior, quàm qui è Davide Saülem, per cytharæ cantum compescente, atque ad pacatum animi statum reducente, petitur. Nec ullum aliud fortius exemplum quo probetur quantum ab ipsâ, si toni fortes, validi fuerint, possit animus evehi, quàm quòd nulla fusa fuerint sacrorum Vatum oracula sine Musices adminiculo, ut passim in Scriptoribus sacris videre est.

Sed inest etiam mechanicæ Musices in fibras actioni, vel eas quæ ad audiendum nullatenùs institutæ sunt, aliquid pretii.

Pluribus in morbis qui aut ad mentem prima-

(a) Ovid. Art. amand. Lib. I.

(b) Var. Histor. Lib. XIV.

(c) Orat. 2. ad Alexandrin.

riò non referebantur, aut mentis operâ sanari posse non videbantur, Antiqui Musicē adhibuere, ut in Ischiade, teste Cœlio Aureliano & Gellio (a). Undè etiam remedium idem in podagrâ adhibitum, sed sine successu, teste Luciano. Verùm varios morbos *μαλάκοις ἐπώδαις* sanari autor est Pindarus (b). Et vetustissimus Homerus à dente apri faucium Ulyssē cantibus fuisse sanatum narrat. Testatur idem per musicen cohiberi sanguinem. Undè nil mirum si, teste Theophrasto, solemne olim fuerit, tibicines rectè ad id institutos, ad morsum viperarum adhibitos fuisse. Hodie verò etiam in Indiis incantari ipsas vipers, & ad instrumenti sonum accedere & moveri in numerum, plures sunt qui testentur Viatores. Et ne fidem iis derogamus, facit quòd apud sacras paginas mentio fiat de *venefico serpentes incantante sapienter*. Nimis verò nota est à Tarentulâ demorforum curâ, quàm ut illi diutiùs insistamus.

Quod verò ad pestis sanationem instituta etiam fuerit Musice, legimus apud Plutarchum & alios Veteres ferè omnes; undè etiam ad Pæana salutiferum videantur directi aliquot è choris tragœdiæ Œdipi tyranni apud Sophoclem. Aliquam certè Musices efficaciam esse, præsertim in affectibus comatosi, lethargici, & ab inertia pendentibus, non negabimus, exemplis id satè superque probantibus instructi. Manus dabimus ejusdem efficaciae in epilepsiis, deliriis, furoribusque compescendis, uno verbo, in corpore ad homotoniam organicam reducendo; sed si miasma

(b) Noët. Attic. Lib. IV. cap. 13. (c) Od. Pythic. 20.

lethiferum contagione proserpserit, nihil ad illud aut fugandum, aut faciliter extrahendum conferret harmonia. Sed indè pro sanatione pestis advocavere Spartam, Thaletem Cretensem, ut Deorum precationi præluderet, modosque imponeret; cùm enim pestem, Deorum, Apollinis verò præcipuè tela atque saxa putarent, Pæane tantummodò eam deprecari satagebant, Homero teste.

Ex eâdem illâ homotoniâ corpori inducendâ derivat proprietas illa, quam Musicæ Plutarchus tribuit, ut vini vapores in conviviiis retundat. Ad quam quidem facultatem Dorium fuisse modum seligendum patet, Phrygius enim capita potius conturbasset. Et in genere non desperandum est quòd ad amplificandos musices in corpora animalia effectus, possint adhuc diversæ inveniri modorum atque tonorum conjugationes, qui olim scopus, viris qui apud nos Musicæ instaurandæ studuerunt, Baïffio, Goudimellio propositus fuisse videtur. At ei Musices generi quod corporis fibras potius quàm sensus concutere natus est, Pythagoream sectam (a) Aristoxeniæ prætulerim: dum sedulitatem in symmetris, pulchritudinemque Musices in doctrinâ ponebat Philosophus *εὐλόγον*. In id autem totus intendebatur Aristoxenus ut placeret, sensuumque iudicium *φαινόμενα* omnibus antecellere præceptis imperaret.

(a) Vid. Porphy. in Præloq.
Aristides de Musicâ Lib. III.

ARTICULUS SECUNDUS.

*De curatione primariorum Melancholiæ
nervæ effectuum.*

§. I.

*De iis auxiliis quæ tensionem melancholicam
tollunt.*

INTER primarios atque necessarios Melancholiæ nervæ effectus, primum sibi locum jure vindicat tensio præter modum aucta, quæ constituit essentiam morbi; sive simplex illa nostram sedulitatem postulet, sive à fibrarum vibratione inæqualiter auctâ pendens, nos multiformi exerceat symptomatum larvâ.

Utrâque in morbi specie si semel causæ lascivienti fræna dederis, & artis imperio errantem naturam coercueris, nec jam aliud tibi debellandum incumbat, præter eum quem impressit altè causa discedens tumultum; attendendum adhuc erit ad varia morbi tempora. Duplex porrò curationis tempus agnosces. Alterum paroxysmi, quo symptomata summâ ferociunt vehementiâ; alterum quietis atque remissionis quod aptiorem præbet fundamentali curationi occasionem.

In priore & simpliciore morbo, paroxysmus ipse nihil aliud est quàm tensio per universum corpus æqualiter diffusa, adeòque semper laxantia exigit, & quidem varia pro morbi gradu. Imò & si eò devenerit malum, ut instet rupturæ metus,

ipsa, antè alia omnia medicamina, primum sibi locum vindicabit venæ-sectio. A quâ motus ille atque tumultus potius compescatur, quàm morbus tollatur, qui cùm nihil inflammatorii habeat intùs reconditi, vix auscultat venæ-sectionis efficacix. Illa autem usquè eò institui debet, ut quæ non à verâ atque legitimâ repletione pendet, sed à vasorum arctatione adeòque angustiore vase repetenda est, plethora tollatur. At circâ ipsius repetitionem universales regulas constituere impossibile est, cùm ejus usui, hinc metas ponant, illinc libertatem concilient, perspectæ aliundè ægri natura, causa morbi remota, regionis victusque consideratio.

In posteriore morbi specie, tempora insultûs atque paroxysmi multò attentius distinguenda sunt. Nam composita illa affectio cùm semper aliquid in se habeat atoniæ, pro effectrici causâ, vix extrâ paroxysmum venæ-sectionem recipit. Verùm sæpè in summâ accessûs vehementiâ ipsam accipit & postulat. Moderatiùs tamen, ne dum præsentem effectum discutimus, in nova incidamus pericula.

Cùm ergo simplex Melancholia nervea laxantium usumtum ipso summæ vehementiæ tempore, tum extrâ illum, etiam indicet; differt à posteriore, quæ quidem nullam aliam medicinam, aut instante, aut præsentem paroxysmo, sibi requirit; sed ubi extrâ furorem erethismi constituta est, sæpè roborantibus debellatur imò & instaurantibus atque cardiacis tum victu, tum pharmacis, prorsùs fugatur.

Patet indè quantùm in hac Melancholiæ nerve

veæ specie intersit Medici, duo hæc tempora paroxysmi alterum, alterum intervalli sedulò distinguere, variamque pro re natâ methodum instituire.

Verùm cùm antè omnia laxatio sese offerat omni ope atque operâ factitandam, superest ut quid per illam debeat intelligi altè infixum teneamus.

Laxatio verò unicâ tantùm ratione fieri potest, si scilicèt ad fibras aquosior atque mollior materies feratur, ipsas alluat, & partes quasi tenuioris & acredine destituti liquidi insinuatione separatas servet, atque minùs propinquas, ita ut minuatur partium ad se invicem attractio. Firmitas laxatione adhibitâ deficit, sed quo gradu laxantur fibræ, minuitur rupturæ metus & omnes tensionis effectus evanescent.

Frustrà ergo in toto corporum naturalium ambitu alia quæsieris laxantia, præter ea corpora quæ multùm aquæ secum vehunt, eâque prædita sunt proprietate, ut tamen intùs sese insinuent, & in fibrarum molem adactæ ipsam penetrent. Aqua ipsa princeps certè remedium præstat, si tamen pura atque simplex adhibeatur; vix cohæret cum solidis, citiùsque tenuissimus liquor per vasa effluit, quàm ut laxare possit. Contrà verò cùm partes nutritioni utiles, salinas præsertim, tum per vasa perspirabilia, tum per urinæ vias tollat, compagem sanguinis solvit, malaque causatur, quæ ab imminuto quidem sed inæqualiter infracto tono pendere possunt. Prætereà verò notante illud expertissimo in rebus Physicis Halesio, aqua simplex ubi ad vasorum extrema per-

venit, si nimia copiâ reliquas sanguinis partes solvit & separat, extranei instar corporis stimulum minutissimis vasis impertit, eaque stringendo convulsivè arctat. Præcipuè verò in pulmonibus ubi vasa arctissima & spatium breve, aëris dilatantis atque constringentis adminiculo indigent, res evidenter conspicitur, undè frequenter adeò illis qui sese liquidis nimis ingurgitant, accidit intolerabilis suffocatio; donec aut profiluerit sudor, aut ingens urinæ vis à redundanti liquido corpus liberaverit. Sed si moderatè & assiduè leni mixta mucagini ita oscula lacteorum subierit aqua, ut dilutiorem tantummodò faciat sanguinis molem, ipsique adhærendo misceatur, tunc tenuior tantùm exurget nutritio, & minutissimi vasorum penicilli aqueo latice ita imbuentur, ut laxiores evadant, adeòque vibratoriam oscillationem pro tempore amittant. Hinc est quòd Medici nunquam aquam simplicem suadeant potandam, Naturæ observatores, sed semper aliquid tenue quoddam saponaceum aut leviter mucaginosum illi ament adjungere ad dilutionem efficiendam.

Huc verò obtinere possunt locum, decocta herbarum simplicium esculentarum quæ nullam nisi maximè moderatam virtutem obtinent, saponaceam illam; ut sunt foliorum Graminis, Lactucæ, Betæ, Spinaciorum decocta, aut ea quæ vim simul diureticam dum obtinent nimiam aquæ copiam per urinas avehunt, nec minùs stimulantés cicurant & mitigant sales. Huc olera ferè omnia referuntur, præsertim amarore levi infecta, Cichorea, Intybus, Taraxacum, aliaque ejusdem

generis, quæ aut aquâ coquuntur, aut alimenti loco, solidioribus cibis substituuntur. Acredinem simul tensioni concitandæ aptam tollunt, hordeacea, farinacea fermentata, avenacea, emulsionες leves, ex feminibus frigidis sic dictis, quæ paucam admodum salis quantitatem oleo mucaginoso tenui remixtam continent intus. Adduntur his frequentissimâ praxi, tenuium animalium levia decocta, ut pulli, ranarum, vituli quæ multâ aquâ acceptâ tenuem atque levem ipsis virtutem mucilagineam infundunt. Hæc omnia amplissimam diluentium segetem constituunt, variâ ratione, pro ætatis, nativæ constitutionis, ventriculi vi, adhibendorum. Nec indè excludenda sunt acidula & acido dulcia, quæ ex succo, aut syrupo fructuum horæorum, aut aurantiorum constant, nec limonea mala aut citrea ipsa, si tamen prædominans acida pars pungens, dosi sacchari sufficienti retundatur.

Indè verò fati deducitur esse vulgò Melancholiâ nerveâ laborantibus victum imbecillimum instituendum, illum verò qui è valentioribus constat, ut cum Antiquis loquar, fugiendum. Renovandos tamen esse liquores, ne torpeant, ne acredinem ab attenuatione concipiant, ne excrementa intra corpus retineantur. Hinc illis si peccandum est, paulò pleniori potius diæta peccantibus ignoscendum, quàm iis qui præconceptâ opinione ducti sese jejuniis macerarent. Quod vitium tamen plerisque Melancholicis familiare est, cùm omnia tuta timeant, cùm eos omnes terreant auræ, & examinet vel levissimum incommodum. Potum ex aquâ simplici præferen-

dum esse sentitur, aut si consuetudini, quam semper facram habemus, concedatur vinum, quod fatiscentes exhilaret, sit potus saltem ex vino oligophoro, pauco, aquæ admixto, ne ventriculum gravet latex aqueus. Cane verò & angue pejus habenda ea pocula, quibus Asiatica luxuries Europam infecit, Caffè, Chocolata, quorum prius oleo tenuissimo turgidum, spirituque fixiori dives, inflare venas, sanguinique partes oleosas conciliare aptum est; alterum verò nisi aromaticis scateat, crassâ mucagine ponderosum, vires enervat potiùs quàm vasa laxat: nec fidendum herbarum aromaticarum, adstringentium usui, ut est Sinensium Thea, quæ saltem ad minùs aquâ copiosiori peccant.

Si curationem completam à diluentibus quæsieris, certè plus victu quàm medicamento agendum. Ipsa verò potio laxans, præsertim antispasmodicis levibus, de quibus postea agemus, mixta, calida ut plus laxet, quandoquidem omnia actu calida laxant, parvâ simul copiâ paroxysmo medebitur.

Generatim verò quæ à nativâ constitutione pendet Melancholia, vix auxiliis hisce auscultat. Ea verò quæ in corpore minùs prædisposito nascitur, à causâ vehementi, ut est animi affectus vehementis, sæpè hacce methodo tollitur. Sanctissimè asseverare possum mulierem illam, quæ ab ancillâ antè oculos in puteum se immergente, in eundem furorem inciderat, solo feri lactis quotidianò ad libras usu, per menses integros tres epoto, sine ullo alio medicamine ad integram & inculpatam sanitatem pervenisse: nec unum hu-

jufmodi exemplum afferre me poffe. Nocuiſſe
 verò me fatebor ipſe, quoties ſymptomata ni-
 miùm fatagenti diligentia fucum facerent. Nec
 cibi ſolùm, aut potus medicati laxationi indu-
 cendæ conducunt. Qui Phyſica norit, illicò ſen-
 tiet quantùm poſſit in tenſione tollendâ incum-
 bentis athmoſphæræ efficacia, quæ vaporibus per
 eam diffuſis ita ſcatet, ut nulla ſit ejus pars quæ
 non aquâ redundet, & eâ ita imbuatur, ut ferè
 momento temporis ſalibus ſicciffimis fluorem
 conciliet. Hinc tenſione atque ſiccitate laboran-
 tibus adeò confert, fluvialem haurire aëra, aut
 pratenſem, florum odorifero halitu fragrantem.
 Hinc ipſis adeò prodeſt matutina deambulatio,
 cùm naſcente ſœcundiorẽ elicit rorem ſol ju-
 bare. Hinc etiam Antiquis fuit inſtitutum, ut
 marcore ſicco fatiſcentes, & florum ad inſtar
 exuſtarum emarcidos, leni in placidi fluminis al-
 veo navigatione reficerent. Ipſis certè fumoſa-
 rum urbium ſtrepitus, & aër putredine effœtus
 plurimùm nocet, quibus contrà priſtinam vim
 afflat, ruſticus, campeſtris & verè vitalis aër.
 Norunt id Angli, quibus Londinenſis fumus ſic-
 citatem adurentem inſpirat, quem tollit ultra ma-
 ria in finitimas regiones, ſalutare exilium. Exer-
 citatio animi, diſtractio ſimul imperanda. Nec
 prætermittenda lenia domeſtica balnea non nimis
 tepida, quæ morbum ſimul & diſpoſitionem ad
 morbum tollerent, ſi ad Antiquorum morem ea
 adhiberi ſineret Recentiorum impatientia. Sed
 jam iis peractis, fatendum eſt reſtingui quidem
 incendium, ſed latere ſub cinere favillam, niſi
 ſimul ingenti ſtudio ſibrarum roborationem inſ-

tituamus, quæ in quo consistat ex præsentibus factis esse intellectum confidimus.

Laxationis verò species alia est, quâ sensus fibrarum retunditur, motus hebetatur; sed quia hæc genera remediorum symptomata potius, quàm morbum ipsum attingunt, de iis peculiari agendum est titulo; primò scilicet de ratione symptomatum sensuum sanandorum agentes: secundò verò de mobilitate, seu spasmis compescendis, quoniam pro diverso morbi genio atque varietate causæ in hunc illumve affectum Melancholia nervea prona delabitur.

§. II.

De tollendis Sensuum Symptomatibus.

Ut in primâ Melancholiæ nerveæ specie sensus intendi possunt, sic in alterâ pervertuntur. Verùm ut nullâ ratione ultrà modum intendi possunt, quin etiam brevè pessumdentur; erroris rei non erimus, si utramque simul complectentes Melancholiam, tres distinguamus in peragendâ hujus symptomatis curatione gradus, quorum primus intensam tantummodò comprehendat sensuum acutiem; alter ad delirium usque imminens auctam exequatur: tertius demùm perverfam simul vel à levibus initiis ad usque ferocissima deliria perducatur. Sic enim eodem titulo quidquid quoad sensus peccare possunt, comprehendetur.

In primi gradûs adornandâ curatione duplex corporis status perpendendus est. Vel enim nascitur augmentum illud in sensuum exercitio, à

subito & insolito agentis causæ impetu corpus simul atque animam invadente & convellente, vel à longo tempore contracta intemperies quasi jus civitatis in corpore adepta mentem lento assultu invasit.

Prima illa mutatio sensibus impulsione novam impertiens, ab animi affectibus semper nascitur, validis illis quidem & machinam conturbare natis, si in minus reluctantem incidant, & insidiis ex nativâ imbecillitate patentem. Sic mortis præsens periculum homines extra se rapit, ut omnes terreant umbræ, strepitus omnis concutiat aut resolvat; tunc simulachra miris modis palientia assurgant, oculis obvertantur falsæ imagines, quas vix ipsa ratio discutere potest. Sic fulminis fragor & aspectus erethismo universali & quasi cataleptico plures occupavit. In quo & circulationis sanguinæ, & nervorum actionis quasi fit interruptio plenaria, momentanea quidem, sed maximè metuenda, imò & necessariò exitiosa si durabilis foret illa, undè etiam iis quibus sæpiùs similis timor incidit, polyposæ concretiones in maximis propè cor vasis contingunt, ibi scilicèt, ubi renixus in vasis major, impetus maximus, adeòque condensatio & adductio ad se invicem principiorum sanguinis facilior.

Hinc ergo iis quibus simile quid incidit, prima Medici cura esse debet, ut forti aliquâ sensatione occupati & in unum velutì defixi objectum sensus non erigantur tantùm, sed avocentur atque avertantur ab eo quòd ipsos nimium detinet terriculamento. Imò cùm periculum sit ne ultrà modum intensus subitâ impressione tonus

miseros in animi deliquium agat, stimulantia, vel levia, vel fortiora pro morbi gradu, in primo instanti adhibentur. Talia sunt spiritus aromatici, maxime volatiles per vini spiritum redditi, quales sunt famosi spiritus Melissæ, Majoranæ, Mari, Lavendulæ, Roris marini, aliorumque similium, quæ vel per nares, quâ brevissima est ad nervorum centrum via, adhibentur, vel in os intrusa, totam simul machinam exstimulant. Tum verò ut fortiora usurpantur, alia volatilia, aromaticis juncta, vel acida illa, ut acetum radicale, aromaticum, vel alcalia, ut illud quod ex oleo succini & alcali volatili conflatur. Per horum efficaciam, sublata causâ, vulgò brevè in pristinam integritatem corpus revocaretur, nisi obstaret ab erethismo revincta sanguinis circulatio, cui promptam affert medelam venæ-sectio maturè instituta, quæ dum celeritatem ejus impetui addit, instaurat simul libertatem vasorum & erethismum laxatione commutat.

Hæc vulgò ad eam impressionem subitam tollendam sufficiunt, saltem si abfuerit causa effectui renovando semper renascens. Verùm aliquandò causa subitò invadens, longam suâ notam inussit, quæ nisi maturè fuerit arte sublata, postea vel optimè institutis obstabit medicaminibus. Sic frequens terror timidos effecit, aut totâ vitâ tremulos. His jam non ea competit methodus quæ in ipsâ invasione præsidium attulerat; longa venit usurpanda curatio. Perindè verò est asperam molienti methodum, siue causa vehemens tristes inusserit afflicto corpori reliquias, ipsâ causâ magis durabiles, siue lento errore proserperit, obstinatâque

obstinatâque agendi normâ sensus vitiaverit atque pessumdederit, modò causa externa in sensorium commune egerit, effeceritque mobiles ægrotantes. Utraque sive à vehementi malo defervescente relictâ sit, sive lentè contractâ, diversionem per sopientia, avocantia, distrahentia, occupantia postulat, imò & antispasmodica sibi reposcit, de quibus mox agendum erit : tum verò antè omnia medetur malo, longiori tempore servata summa animi atque corporis tranquillitas, quâ omnes arceantur causæ, quæ aut inflictum vulnus patulum servare, aut cicatricem inductam refricare possint.

Ipsi enim animo antè omnia imperitare Ars debet ; hinc proderit etiam aliquandò ad aliam mentem sensu regulari occupare, qui vel horrendis bellorum in periculis, præsentem intentante mortem cruento Marte, Musices effectus est. Carminantur veluti animi, & spasmus spasmo solvitur ; ingens enim enascitur pretium, languidulam mentem exsuscitare, erigere, à se ipsâ retrahere, cùm sibi relictam furix circumdant feroces, aut larvæ tristes ; sedemque pristinam, affectibus edomita atque submersa, fugax ratio deseruerit. Quod & spectaculorum varietati sæpè debetur, quæ pectus angunt inaniter, irritant, mulcent, implent terroribus falsis, & modò Thebis, modò ponunt Athenis ; nato enim animi affectu prior tollitur atque sublevatur.

Nec vetant Medicorum libri aliquem sensibus nimio perè auctis soporem, & quasi hebetudinem aliquam conciliare, quod fit præsertim medicamentorum anodynorum & soporiferorum usu,

quibus si laxantia & diluentia adjungantur, cum sanativâ curatione palliativam junxeris.

Anodyna verò propriè dicuntur quæ dolorem sedant; sed si sensum tantummodò obtundendo agant, narcotica dici merentur, quòd obtuso sensu somnus obrepat torpidus ille & iners, ex ipsâ ejus ideâ, necessariò hebescentes sensus devinciens.

Hæc porrò quâ ratione agant inquirere longius foret, nec aliquid incerti hîc obtrudere aliqujus est pretii; sufficit tantùm si sciamus ea ex succo papaveris inspissato præsertim, saltem quæ adhibentur internè, conflari. Illa porrò evidenter caput gravare, oculos quasi reluctantes claudere, sensus ita obtundere, ut jam nec sensui, nec dolori pateant. Sed primùm, ut ex Homero ipso constat, homines ad omnia alieni, indifferentes fiunt, pericula obliviscuntur, mœstitiam deponunt, imò cædes parentum prætervideant. Postea verò sopore vel inviti occumbunt. Ea pro variâ illorum dosi variè agunt; plus minùsve perdurat somnus indè conciliatus, sed observatio docet ab ejusmodi sopore discusso, langorem torporemque plures adhuc per horas continuari, sensim tamen sensimque dissipari; remanente postea tremore, qui in usu opii continuato in habitum vertitur, & atoniâ, qualis in ebriosis vini actione diffusatâ sæpè invenitur.

Nec tamen deest opio atque narcoticis vis quædam irritans & convulsiones arcessens, cui quidem in ejus usu ad Melancholicos applicando, summè attendendum est. Multis enim, oris distorsiones, tendinum subsultus infert, imò & in

multis nedum somnos inducat, furorem inspirat deliriumque. Undè quod nunc pro remedio ponimus, inter nerveæ Melancholiæ causas, à nobis recensitum fuit.

Convulsificum illud obscuriùs forsan in opioprehenditur, at multò clariùs & ad evidentiam usque in præparatis illis quæ Indi, opio debiliori substituunt, ut sunt *Bangue*, *Pouft*, aliaque quæ Bernerius memorat, ex solano furioso, Hyosciamique variis speciebus conflata atque composita. Hæc aliquibus veneni titulo propinantur, sed assuetis in quotidianum usum cedunt, ut scilicèt quibus vini usus habitu eviluit, advocatur in usum vini spiritus.

An ergo adhiberi debeat opium aut papaveris vis narcotica ad sopiendum acutiorem sensum ambigitur. Huic verò quæstioni habitâ ratione causæ respondetur. Ecquid enim de horum vi soporiferâ metuendum est, si ob animi affectus malum enascitur? Quoties ab intemperie sine materiâ mens divexatur, juvare debet narcosis, dum mens ab insano furore avertitur, conceptasque amittit ideas. At sæpè causa ipsa obstat eorum usui, si scilicèt humor aliquis exitum aut abscessum moliens concitando morbo favet, ut arthritidis retropulsa, impetigo, &c. opium enim secretiones omnes arcet & quasi alligat. Si plethora adsit vasa cerebri distendens, nocet. Si demùm in ipsam cerebri arcem causa defævierit, ipsique intulerit insidias, narcoticis negatam quietem quærere nefas. Ut ergo prognosis, sic curatio à causæ cognitione pendet, ad quam ergo sedulò attendendum. Hanc ego in opii ad sensum retunden-

dum exhibitione regulam mihi met ipsi statuo. Si gradus mali immodicus sit, tunc tutum est ad eum confugere, extrema enim extremis medentur. Nec minùs si æger in intervallis sanus est, tunc enim nihil latere sentio quod suppressere metuum. Si sensu licet immodico, functiones parùm à nativo tono desciscant; si demùm patentes atque liberæ sunt viæ, per quas vacuatio altera alteri suppleat. Statuta est à Ballonio nostro lex illa ad quam attentos velim esse quicumque opio uti volunt, ut nec exhausto, nec repleto offeratur. Exhaustis enim sæpè convulsiones affert, repletis verò minatur hebetudinem.

In genere incipiendum est à dosi minutissimâ, ne si plus convulsificâ vi agat opium quàm narcoticâ, quod non rarò in nerveâ debilitate laborantibus accidisse vidi, verè nocivum sit, sed contrà ob minimam dosim facilè emendetur noxa illata.

In eâ erant opinione veteres Medici, quòd opium quarto gradu frigidum foret. Undè ipsum aromaticis, cardiacis, stimulantibus emendandum voluère. Hinc Hippocrates qui Mandragoræ radicem libentiùs offerebat, vix utebatur illâ papaveris lacrymâ, cui postea regionum, quas olim peragravit, incolæ adeò assuevere. Eos verò in eâ opinione errasse satis demonstrare Recentiores. Verùm cum sistat secretiones, motumque sanguinis interrumpat opium, ea in id conspirabat miscel, aut sensus soli sopirentur, stimulantur verò organa secernendis liquoribus efformata & ad secretionem sollicitarentur. In eo quidem consentientem me habebunt qui hanc

Veterum servandam methodum autumant. Jungi enim narcoticis pro re natâ diuretica, laxantia, Artis est. Imò cùm negari non possit latere in opio facultatem, quâ convulsiones accersit, plausu excipiendam crediderim illorum opinionem, nuper à cl. Garnerio Medico Lugdunensi experientiae tesserâ comprobata, qui autumant gummi foetida, qualia sunt Assa foetida, Castoreum, Myrrha, verum esse convulsificæ illius proprietatis antidotum.

Præter opium & plantas illas ex eodem genere narcotico venenosas, quorum usus apud nos infrequens & insolitus est, apud Indos verò varias ingrediuntur compositiones quibus sese inebriare, vino per Religionem defraudati solent; Mandragora, Hyosciamus, Solanum furiosum, aliæque hujusmodi, sunt etiam aliæ quæ temulentiam quamdam inducunt, adeòque sensus sopiunt substantiæ, ut est Camphora, camphoratæque plantæ omnes quibus scilicet vel in foliis, vel in fructibus vera concrevit Camphora, experimentis rem demonstrante post Neumannum Cartheuero (a); hujus sunt generis Crocus, Salvia, Thymus, Juniperus, Cardamomum, Galanga, Zingiber, aliæque plantæ pariter multæ, quas & odore & colore agnosces experimentis Hoffmanni (b), Neumannii, Cartheuerei fretus.

Hæc porrò sedantia omnia vim tonicam atque cardiacam obtinent, & ut Veteres loqui amabant, calidam, undè ipsa opio jungebant. Verùm vim sedantem opii augere nata, cardiacam

(a) V. Neumann. in Miscellan. Berolinenf. II. p. 72.

(b) Elementa Mathem. Med. sect. 12. §. 2. Tom. III.

ejus facultatem summoperè extollunt; locumque obtinent in causis quibus fibræ aut præ stricturâ agendo impares, aut atonæ & inertes præ spasmo præsentē evaserunt. Opium igitur in sedandis animi affectibus violentis, eorumque compescendis effectibus, locum obtinere potest, mœrori verò, mœstitiæ lentisque affectibus cardiaca illa medentur, sive sola, sive opio juncta. Indè etiam in veteribus dispensatoriis pulveres atque boli lætificantes reperiuntur, titulo certè ambizioso, quanquam & apud vetustissimos Autores talia medicamenta olim viguisse testis est ingeniorum fons Homerus, cùm apud Odyssæam Helena dolentes nimiooperè & Menelaum & Telemachum compescat, dato medicamento, quod *νηπένθες τὲ ἀχολόντε* vocat, & cujus ea erat virtus, ut de morte propinquorum vix quisquam possit affici, vel si eodem quo medicamentum sumptum est die, omnes occubuerint.

Verùm in eo Ars tota posita est ut sua causæ opponatur, & effectui medela, nec alia aliam prævertat. Opium solum dare atonis & languentibus, malum. Cardiaca ferocientibus pro veneno sunt. Utraque simul in mœstitiâ & erethismo universali miscere, sæpè Artis est. Dosis verò gradui mali semper esto proportionalis.

Verùm antè alia omnia quæ motus animi melancholicos nata sunt compescere, vinum primas obtinet, & omnes alii liquores quos aut cerealium aut pomorum fermentatio produxit. Circà quos illud idem quod de opio modò dicebamus, quæri potest, quâ fiat ratio, ut eadem intrâ mali causas recensita substantia, nunc inter

eiusdem remedia locum affectet. Cui quidem objectioni responsum erit idem. Scilicet sensus sopiendo agit, symptomatique medetur, licet pluribus Melancholiæ nervæ causis adaugendis conducatur vinum. Sed jamdudum mero curas pellere familiare est, ex quo primum Noachus sese vini abusu in somnum solvit. Hinc Bacchus lætitiæ dator dictus, hinc in ejus festis choreæ, passis crinibus solutæque zonâ à mulieribus institutæ, longè latèque à Melancholiâ abludentes.

Primus medicinalis vini effectus est, robur atque firmitatem fibræ conciliare, undè tremores sanat, atque animum intendit, quâ ratione poti milites ad prælia capefcenda, spernendaque pericula promptiores sunt & alacriores. Tum verò majori sumptum dosi lætitiâ effrænem inspirat, omniaque perpetranda suadet quæ alioquin viderentur insana atque risu excipienda. Auctâ dosi brevè delirium inducit, genua solvit; postea, que abire cogit in somnum profundum, stertorosum, veterno apoplectico simile, quem sæpè aut febris, aut quod pessimum si febris accendi neget, excipit apoplexia.

At verò id vino quod & opio commune est, ut ipsi natura assuescat. Hinc ut idem ab eo sequatur effectus, sequitur sensim dosim esse augendam; undè homines qui se quasi ad vina perdenda natos credunt, integra quasi dolia exhauriunt, brevique & in Melancholiâ & in graves morbos delaberentur, nisi in ipsâ mali causâ remedium quæreretur.

Per vini igitur efficaciam rarefit sanguis, nervi arriguntur & oscillant. Verùm ubi deferbuit fer-

vor ille , quasi à spafmo universali , remanet universalis atonia. Hinc nova merum hauriendi necessitas exurgit. Et novi non unam melancholicam ex delicatulis, mulierem quæ in publicum prodire non posset , nisi haussisset aliquid vini. Augebatur illa dosis quotidie , & eò una ex iis pervenerat , ut quoties ipsi aliqua agenda foret in civili societate persona , lagenam integram absumeret. Hinc verò menstruæ vacuationes enormes aderant , & tremor atque trepidatio solo vino tollenda. Imminui sensim hanc dosim curari. Postea vino penitus sublato , Camphoræ in infuso Juniperi intinctæ usum suasi , deindè aquam puram pro potu , quo factò , convaluit illa , & sine ullis Melancholiæ nerveæ reliquiis ad sanitatem restituta est.

Patet indè moderatum vini usum pro curarum lenimine , & palliativâ Melancholiæ medelâ haberi posse. Abusum ejus summoperè noxium esse , & morbum maximè adaugere, cum universa ejus actio hinc spafmo , illinc atoniâ comprehendatur. Possè ergò actionem exercere saluti-feram in animi affectibus languidis , præcipuèque in timore importuno , cum successu adhiberi. Opium suppleri à vino , vinum ab opio. Aromaticam etiam virtutem ab illo exeri. Prætereà verò diversæ ejus qualitates introspectiendæ sunt, oleosa scilicèt vina, seu phlogisto, & partibus spirituosissimis intra oleum revinctis scatentia , plus sedant. Minus verò, salina , aquea , oligophora, quæ plus pungunt atque stimulant , minus verò in caput feruntur , sed summoperè notandum est quòd, si atoniam solam exceperis, omnibus Melancholiæ

nerveæ causis æqualiter nocet, adeòque non sine summâ prudentiâ est usurpandum, tonici potius quàm narcotici titulo: quanquam summi etiam aliquandò pretii fuerit, vino lassatos, fatigatos, timentes, sanasse, teste eodem qui laudibus vini vinosus arguitur, Homero.

Jam verò ubi ad vehementissimum gradum exarsit Melancholia nervea, sensuum acutiem summoperè evehens, non jam illa simplex dici potest, sed vehementiâ ipsâ suâ sensum pervertit, & pessimum morbi nostri genus constituit. Tunc verò acutorum morborum in morem efficacissima & maximè præsentia sibi remedia postulat. Cautè tamen & parcè cum venæ-sectione agendum, cùm sæpè observatio docuerit eò plus exardere symptomatum qui in sensus agunt ferociam, quò plus sanguine exhauritur æger. Nec tumultus illi à rubrâ sanguinis parte pendent, aut eâ ablatâ compescuntur, sed profunt laxantia, præsertim balnea, forsan etiam & gelida illa, quæ non tantùm diluunt, sed & roborant fibras, easque dum tono universali & in omnes æqualiter partes diffuso constringunt, prohibent ne jam frænis remotis vagæ profiliant. Prætereàque, febrem, ubi calido lecto excipiuntur ægri, accendunt, quam spasmis quibuscumque hostem esse infensissimam alibi & observatione & ratione probatum confidimus. Certè si aliquis in Arte casus est in quo famosa illa Anglorum balnea famam suam servare possint, ille est in quo nulla peccat materia, immanes tamen effectus corpus omne à statu sano dejiciunt. Quod tamen non impedit quominus casus ille ipse nobis justas de veterum

balneorum destructione querelas excutiat, in quibus, ut diximus, artificiosa quædam febris intermittens species concitabatur. A quâ efficax nervis concussibus Medicina patebat.

Sopientia verò, lenientia, diluentia, quod curationis reliquum est, implent, nec aliud spondere de se Medicina potest, nisi quod Arte præposterâ, vacuantium repetitione, aut abusu noxio, malum non augeat, solo temperantium usu sanandum: modò tamen frequentibus convulsionibus, spasmodicis, alia non postulaverit remedia, quæ nunc expendere ordo nos inducit.

§. III.

De tollendis Motûs Symptomatibus, sive de Antispasmodicis.

SPASMUM tollere altera est quàm ipsa Melancholiæ nervæ essentia adimplendam postulat indicatio. Hæc in motu nerveo componendo tota constat. Nec credas sensus sopire & eorum retundere acutiem, idem prorsus esse atque motibus spasmodicis imperare. Multum scilicet inter se symptomatum utrumque genus abludit, ergò & inter antispasmodica atque anodyna eadem intercedit differentia. Nec illud argumentum forsitan erit imbecillimum ex iis quæ probare videntur, alios dari nervos sensui sacros, alios motui unicè intendere, suasque utrique generi leges esse constitutas, quas fera forsitan olim detegat posterorum industria.

Vis enim antispasmodica aliquandò narcoticæ jungitur; sed plures sunt substantiæ quæ dum

sensus consopire valent, spasmos potiùs intendunt. Id de opio antè omnia verum est. Huic princeps virtus est soporem inducere, sed in ipso sopore fibras alternis convellit, tremulas facit, imò & tetanodea membra animalium opio maceratorum vidi. Venerem intendit, quæ spasmi genus est; imò & si maximâ dosi sumatur, concitat vomitum, ne desit aliquid quod virtutem quâ spasmos inducit, dissimulare possimus. Temulentia verò omnis quæ à vinis, spirituosisque inducitur, nonne ab acri & irritante materiâ pendet, quæ phlogisto referta, sanguineo latici præcipitem cursum, sed inertiam nervis infert, quod & ipse phlogisticus carbonum vapor potenter efficit.

Quid ultrà cognita hîc exempla producam, & Tabaci seu Nicotianæ, quæ non minùs narcotica est quàm irritans, & venenorum illorum quæ ex napellorum, aut solanorum infami classe desumuntur. Quæ veterno induc'to cum convulsionibus, horrendis vomitibus & intestinorum stric'turâ necant. Nec ab ipso antimonio, cui pars phlogistica virtutem emeticam imprimit, abest vis narcotica à clarissimo Monro in Actis Edimburgensibus ad evidentiam perducta, & quam mihi metipsi odorari non semel contigit, cum sæpè qui sumptâ tartari stibiati aliquâ dosi vomunt, inter vomituum intervalla altè dormiant. Si verò ulteriùs animadvertere fuerit animus, quantum à spasmo differat sensuum exercitium, soporiferos ipsos morbos contemplari licebit. Aliquandò enim resolutâ unâ corporis parte, altera convellitur. Vidi acu punctum brachium

paralyticum nullam exercere sensationem, sed tamen immodicè convelli.

Antispasmodica igitur, si propriè sumantur; ea sunt corpora quæ etsi spasmus causam occasionalem non attingant, spasmus tamen tollunt. Quâ agant ratione ita exponere, ut nihil theoriæ desit in tantâ rerum obscuritate, nondum conceditur. Satis erit si certam experientiæ tesseram verbis veritatis expertibus, substituamus.

Antispasmodica porro duplicis generis in hanc Medicæ materiæ partem inquirentibus occurrunt. Alia merè & simpliciter spasmus resolvunt, hac sublatâ actione, nullam prorsus aliam in nervos obtinent. Alia verò roborantem vim simul exercent, seu potius vi solâ roboranti agere videntur.

Priorem classem constituunt volatilia illa ex animalibus desumpta, vel naturam animale æmulantia quæ hanc ita implent, ut nullum sit verè dicendum antispasmodicum; quòd non sit hujus naturæ particeps; ita ut tollendis illicò spasmodis animale regnum ita dicatum sit, sicut solvendo auro aqua regia sola competit. Remedia autem illa suppeditantur ex alcali volatilibus quæ vi ignis ex animalium partibus eliciuntur. Qualia sunt corni cervi, ebur, & alia quæcumque, ex quibus ea elicere Chymia edocuit. Ea quidem salia addito oleo volatili ex aromaticis plantis aut bituminibus elcito, vim novam acquirunt, sed agunt ea olea dum fixiorem atque constantiorem virtutem salis per se volatili maximè conciliant. Hinc meritò prædicatur ad spasmos resolvendos liquor corni cervi succinatus, aliaque hujusmodi composita quæ in officinis reperiuntur.

Potentiora sunt animalium olea ingenti atque multoties repetitâ ignis torturâ elicitâ secundum Dippelii methodum, quæ eò volatilitatis atque fragrantiae pervenere, ut longè latèque specificum odorem diffundant; adeoque tum propriâ volatilitate, tum naturæ analogiâ in intimos usque & subtilissimos nervorum meatus penetrant, illosque perfundunt non sine summâ & subitâ nervorum relaxatione.

Minorem forsan at efficacem tamen maximè exercent potentiam volatilia illa Naturæ ipso è penu deprompta, quæ hinc hærentia, illinc verè volatilitate summâ, maximè exaltata, naturæ animalis principia in se recondunt, possuntque nomine à vegetabilibus mutuato spiritus rectores animalium vocari. Hæc fragrantiam obtinent summè penetrabilem, ab attenuatione partium pendentem, simulque hanc suâ ipsâ divisibilitate fixitatem quâ corporibus præsertim animalibus adhærent, ita ut ab aëre seposita per sæcula integra, quod semel imbuerunt odore corpus, odoratum reperiatur. Talia sunt Castoreum, Zibetha, Moschus, Ambarum cineritium, quæ vim antispasmodicam ita exercent, ut si rectè & dosi non adeò mediocri exhibeantur, nullas non solvere convulsiones apta nata sint.

Ab hocce triplici antispasmodicorum corporum genere animali, spasmos solvi atque sanari, ita familiare est, ut exemplis & observationibus apud Autores reperiundis diutiùs insistere supervacuum sit. Ipsa nervea epilepsia, non semel oleo animali cedere coacta fuit. Moscho prorsus sanatos singultus, vomitus convulsivos quo-

ridiana praxis docet. Sublatam imò prorsùs ab ejus usu hydrophobiam Angli testantur. Ambari cineritiæ virtutes adhuc potentiores esse plures contendunt. Et quoties conatum successus non excipit, dosim nimis modicam, aut naturam morbi malè prævisam non ipsam remedii vim arbitrantur incusandam. Alcalia verò volatilia nonne quotidianum est, ex ipsis vel vulgatissimis rebus animalibus quærere? Quoties è plebe virgo aliqua convellitur, tum naribus combustas penas admovent, aut coria fumantia undè strictura removeatur, quæ cura rarò caret successu.

Altera antispasmodicorum classis, quæ plus roborando prodest, quàm spasmo compescendo, ex vegetalibus quæritur & illis quidem quæ volatilitate suâ aliquatenùs naturam animale æmulantur, sive illa ars extuderit, sive suppeditaverit natura. Debiliores tamen sunt antispasmodicæ substantiæ illæ, & plus in dispositione ad spasmus tollendâ, robore inducto valent, quàm in ipso spasmo superando, præsentis & vim suam exercenti.

Eminent verò inter præparata quæ debentur sagacissimæ arti, purissimus ille liquor quem æther vocant, sive ex acido vitriolico cum vini spiritu unito educatur, sive ex acido nitri, cui ultimo plus virium videntur tribuere, nondùm tamen penitùs suffragante experienciâ. Certè æther ille, Acidum vitrioli vinosum, sulphur vitrioli anodynum, guttæ sub Hoffmanni nomine decantatæ idcirco præcipuè meritò celebrantur, quòd summâ quâ donantur fragrantia, ita protinùs, altè sese insinuent, ut omnes corporis partes

attingant, & quod attigêre roborando firment. Hac etiam sese ratione agendi jactat potentem Camphora partim ex naturæ, partim ex artis penu deprompta, quæ undequaque per omnem naturam in multas plantas diffusa, Neumanno atque Cartheufero rem demonstrantibus, arte ex iis elicitur. Ut in Roremarino, Salviâ, odoratisque aliis plantis demonstrat vel ipse oculus, quæque idcirco hujus virtutis plus minùsve in sese recondunt.

Alia sunt etiam non minimæ efficacix corpuscula ad camphoram ut virtute sic naturâ proxima, quæ spirituum rectorum nomine, resinosis oleis quasi incarcerantur, qualia nobis suppeditant, Sagapenum, Galbanum, Bdellium, aliaque multa hujusmodi præcipuèque antè alia, Affa foetida, odore venenato inconcinna, licet olim mensis adhibita. Illæ quidem substantiæ summâ quâ pollent volatilitate naturam animalem æmulantur; sed etsi verè ad priorem aliquatenùs pertineant classẽ, ex eo plus roborando quàm nervos compescendo, agere demonstratur, quòd in subito insultu vix aliquid possint, morboque potius medeantur quàm paroxysmo.

Si tamen hujusmodi pauca exceperis, cætera omnia ex vegetantibus desumpta antispasmodica agunt dum laxitati nervorum medentur, fibrasque ad se adducunt. Exempli gratiâ, quid Myrrha in spasms tollendis potest? Quid Terebinthina? Quid Olibanum? Mastiche? aliaque similia. Densantur ab illis fibræ, stringuntur, tensioni adventitiæ ejusque occasionalibus causis obstant. His præcavetur potius quàm sanatur spasmus.

Recidivæ metus tollitur, adeoque morbo ipsi forsan sæpius plus conferunt, quàm vera sic dicenda antispasmodica.

Indè verò deducere est quòd omnes ferè plantæ quæ cardiacæ atque roborantes dicuntur, nisi simul irritantem acrem vim possideant, huc referantur. Tum etiam omnes illæ quæ subastringente aromatico sapore atque odore donantur, aliquatenus etiam spasmis obsistant.

Primas tenet Valerianæ sylvestris majoris radix ad sanandam epilepsiam adeò decantata Marchantio in Actis Parisinis; quæ verò eam tantummodò obtinet facultatem, ubi epilepsia nervea est & vix in paroxysmo alicujus est momenti. Certè roborans antispasmodica maximi pretii radix, in fibris tensis atque gracilibus nocet, ut & in metu rupturæ vasorum atque in erethismo quocumque. Prodest tantum in spasmis quæ fibras debilitando novam erethismo occasionem præbent.

Idem prorsus dicendum est de reliquis antispasmodicis roborantibus quæ ex vegetantibus desumuntur, ut sunt, debiliori tamen virtute radices Pœoniæ, Viscus quernus, Flores Tiliæ, Gallii, Primulæ veris, aliæque plurimæ pares efficaciam substantiæ, ut flores Aurantiorum, folia Melissæ, & Menthæ quæ cum levi antispasmodicâ vi summum robur conciliant partibus.

Patet ergò indè in quo consistat quæ inter utrumque antispasmodicorum genus intercedat differentia. Alia scilicet specificâ quâdam & inextricabili per certam theoriam virtute, operationem suam exerunt, motus arcent spasmodicos, eosque

eosque supprimunt subitâ actione, ea verò in ipso etiam vehementissimo paroxysmo sola possunt & debent adhiberi. Alia roborantem vim exercent, quâ fibræ minùs mobiles evadant, arcent-que spasmorum reditum, potiùs quàm ipsos semel enatos compescant. Priora verò ex animalium pen- nu deprompta quæ volatilia & actione perpetuâ circuitûs animalis tenuata, in omnibus æquè con- veniunt paroxysmis sæpè etiam & in interval- lis. Posteriora verò quæ pendent à subtilissimâ aromaticâ vi, in vegetantibus latitante, nocent quoties fibra debilis & tensa ipsâ suâ tensione rupturam minatur, adeòque licèt specioso spas- morum compescendorum titulo gaudeant, nun- quàm usum inveniunt, nisi cum spasmo aliqua- tenùs juncta est atonia, aut saltem cùm nulla Me- lancholiæ nerveæ jungitur irritatio.

Ubi enim præ nimîâ tensione, præ irritatione affectûs animi vehementis, aut ita repetiti ut sti- mulus impressus fibras in motus vehementes adi- gat, demùm præ causâ qualibet vividiori, nervi convelluntur, unica methodus erit duo in mor- bo tempora accuratè distinguere, paroxysmi unum, alterum intervalli: in paroxysmo qui- dem ea mali vehementia sæpè est, ut metuenda sit hinc inflammatio, illinc vasorum rupturâ, adeòque venæ-sectionibus, diluentibus & levissi- mis quidem, cura peragenda est. Quibus, nisi rupturæ metus inest proximus, nisi in capite præ- cipua mali causa habitet, nisi lethargum mentia- tur Prothæiformis morbus, addi potest sopien- tium usus. Si veternosa adsint symptomata, salia volatilia ex animalibus desumpta, aut aromatica

quæ ab eodem regno suppeditantur, locum inveniunt. Illa, si ad palpitaciones, tremores, animi deliquia sese devolvat morbus, hæc verò si in utero, ventriculo, artubus aliisve naturalium functionum exercitio dicatis visceribus, præcipua exerat symptomata.

Hinc ad convulsiones atque spasmodicas in hysteris artuum jactationes, singultum, vomitus inanes, adeò decantatus apud Sinenfes primum, dein apud Anglos & apud nos Moschius, qui sæpiùs feliciter adhibitus, teste vel confirmatam hydrophobiam curante Nugentio, idcirco sæpè successu caret, tum quòd suspensâ nimis manu detur, tum quòd iis casibus apponatur quibus non convenit. Animalia enim aromatica illa nocent, ubi delirium, aut sopor, aut animi deliquia urgent, tunc verò sola foetidissima profunt salia illa, quæ ex animalium partibus combustis profiliunt. Et nullum est remedium quod in omnibus æquè casibus usurpari debeat, præter oleum animale Dippelii quod quasi unitas tum salium, tum aromatum animalium virtutes possidet, omnemque paginam adimpleret, nisi gracili atque tensæ noceret fibræ, phlogosinque inducendo sæpè, ut vidi, hæmorrhagiam accerferet.

Intervalli verò tempore de causâ præcipuè morbi, mentio injicienda est. Hæc enim methodum medendi indicat. Seu potius mutatio illa summoperè inquirenda est quæ fibras aut sensiles, aut mobiles facit. Ea autem mutatio nunc ad tensionem nimiam, nunc ad atoniam refertur. De primâ egimus, de posteriore agendum.

§. IV.

De tollendâ Melancholicâ Atoniâ.

MELANCHOLIAM nerveam à fibrarum sensui atque motui inservientium activitate auctâ prorsus esse repetendam, jam abundè probavimus. Hinc effectus ejus omnes pendere à tensione, atque vibrante partium oscillatione perspicuum est. Nihil ergò, ubi in actum exeritur, remanet atoni. Sed omnia tensa, erethismo constricta spectantibus offert. Verùm sæpè sæpiùs, ubi compositi sunt ingentes illi paroxysmorum motus, scena omninò varia luditur. Imbecilles enim reperiās, languidulos vix actionis potentes, ad omnia societatis civilis munera ineptos. Et ex summâ imbecillitate, nullo gradu ad vehementissimos feruntur affectus animi, & corporis motus, mirantibus alterna prodigia incautis spectatoribus.

Ea autem ex utroque excessu combinata corporis atque mentis conditio ita frequens est, experientiâ teste, ut vix unquàm non complicitur aliquid cachectici cum hysterismo, languidæque sint, pallentes atque tumidæ virgines quæ plurimùm convelluntur.

Nec mirum cùm ex ipsâ rei necessitate tensioni proportionaliter responset atonia, alteraque sequatur alteram, ut ex priore Operis nostri Parte demonstratum confidimus.

Hic est & in eo consistit mechanismus ille quo alteram Melancholiæ speciem altera invehit; & sæpè sæpiùs fit ut qui in primo morbi stadio rubeo colore donati floridam & inculpatam præ se

gerebant animalem œconomiam, summâque donati tensione videbantur, postquam per plures paroxysmos fuere exhausti atque veluti quassati, colores illos amisere, sed inertiam atque pallorem cum tensione nimia atque erethismi effectibus, infelici connubio junxere.

Hinc summæ nascuntur medicanti angustia. Etenim dum nimia tensioni retundendæ studet, semper illi è longinquo prospiciendus atoniae metus. Hæc enim ocyùs aut seriùs, pro naturâ corporis aut medicamentorum efficaciam advenit, unde nunc frænâ, nunc calcaribus utendum, quod summam & periculosam certè artem postulat.

Sed multis sæpè ipsa atonia exordium mali fecit, quæque cachecticæ mulieres sunt, ex ipsâ mali occasione convelluntur. Idem evenit exhaustis post exanthlatos seu mentis, seu corporis labores, post affectus animi tristes, post jactatam procellis variis vitam. Jejunia nimia post ingluviem, desidia post occupatam ætatem, aliæque causæ multæ alibi prolatae, ansam dant atoniae. Duplex verò in Melancholiâ illâ atoniae junctâ etiam spectandum est stadium, paroxysmi alterum, alterum intervalli.

Paroxysmus tensionem nimiam semper & supponit & inducit. Non aliter ergò in ipsâ ejus vehementiâ medicamentis tractari debet, atque ea quæ à tensione perpetuâ pendet. Nisi quòd Medicus & vacuandæ partis rubræ sanguineæ avarus esse debet, & in diluentium copiâ cautus, ne dum citò transituro symptomati medelam nititur afferre, causæ noceat ipsamque reddat immedicabilem.

Ubi verò intervallum enitet, tunc de mutatione quæ superest corporeâ cogitandum, & quid illa indicet attendendum est. Si enim tantummodò atoniæ metus est, & obscuris se prodat illa signis, tunc parcè admodùm & suspensâ dosi antispasmodica illa è vegetantibus desumpta, quæ roborando spasmos tollunt, tentari debent. Remanet enim hinc tensio nimia, illinc atonia, & summoperè ne altera alteram exsuperet cavendum est, ne medicina in malum vertatur. Hîc sæpè factum, ut debiliora potentioribus efficaciora forent. Flores Tiliæ, Gallii, flores Aurantiorum, Mentha, Melissa, Marrubium, Atriplex foetida, Chamæmelum, eorumque aquæ stillati-
tiæ spiritu rectore aromatico plantæ refertæ, sæpè summoperè profuere; postea etiam volatillissimus æthereus liquor, sive ex vitriolico, sive ex nitroso acido cum vini spiritu destillatis enascens, non mediocrem virtutem exeruit, Guttæ ex eadem distillatione elicite, ab inventore Frederico Hoffmanno, Hoffmanni dictæ, hîc etiam sine irritatione medentur atoniæ. Huc refertur plus famâ quàm meritis valens famosus ille Hombergii sal sedativus, cujus naturam nemo cl. *Theodoro Baron* sagaciùs odoratus est; adde etiam si lubeat, pulverem Stahlî temperantem. Sed hisce omnibus medicamentis, sine gymnasticis auxilio, vix aliquid proficitur.

Vehementissima antispasmodica roborantia competunt intervallis Melancholiæ illius nerveæ quæ adjunctam secum habet evidentem atoniam, talia sunt quæ ex foetidis vegetantium gummi repetuntur, quæque in Materiei Medicæ Scrip-

toribus sub hoc titulo reperiuntur, Sagapenum, Bdellium, Opopanax, Assa foetida, gummi Ammoniacum, Galbanum, aliaque plura, quæ tensionem fibrarum evehunt, adduntque homotoniâ, cum simul sedandis nervis inserviant. Tum etiam plantæ illæ simili virtute præditæ, Crocus, Salvia, Rosmarinus, Camphorata, plantæque omnes odore penetrante non acri, sed aromatico donatæ, ut sunt Valeriana sylvestris, Pœoniæ radix, Viscus quernus plus roborans quàm sedans, aliæque multæ circa quas & Geofreyus noster & recentior Cartheuserus consulantur. Hæ verò quantumcumque juvare per se natæ sint, nimiâ aquæ copiâ ne diluantur; ne effœtæ intra sanguinem perveniant, nimiùmque divisâ virtute agant. Usquè adeò laxare in talibus malum. Sed ex his conficiuntur extracta, tincturæ, electuaria, pilulæ, in quibus ars Medici nunc antispasmodica roborantibus jungit, ita ut illa emineant, nunc antispasmodicis roborantia prætolliat. Cùm autem formulis hisce Pharmacopœæ repleantur, illis diutiùs immorari inutile est. Nocent hîc quæcumque laxanti virtute donantur, quæcumque diluentia vappido sanguini præpostero consilio infunderentur, imò & morbum augent, undè nimis universali præcepto, ea à nerveis morbis ableganda quidam præceperunt.

Contrà verò roborantium princeps hîc recenserî potest, Mars seu ferrum, variaque ejus præparata quæ virtute suâ evidenter tonicâ non solum vires addunt, sed etiam quasi exercitii virtutibus supplerent, si huic supplere aliquid posset. Mars omnibus ferè corpo-

ribus, quò utilitati nostræ inserviat, misceri se patitur, nunc vini spiritui, in tincturæ formâ, nunc vino, ejusque spiritus videtur adaugere, & vim roborantem, inebriantem, sanguinis & spirituum motricem ita omninò intendere, ut jure meritòque vinum chalybeatum pro præstantissimo adversùs cachexiam specifico à Boerhaavio commendetur. Quin & natura ipsa ferrum ita divisit, ita miscuit, ita fluidis immerfit, ut corpore cæteroquin infirmo atque debili, tenso atque gracili tutò propinari possit, & in mitiore atoniâ queat locum invenire, imò & obscura ejus vestigia prævertere. Nam quò leniùs intra vasa possit penetrare, viresque easdem, sed retusas admodum & quasi frigefactas, in corpora exsucca & arida exercere, non uni aquarum mineralium generi unitur. Quarum aliæ salino principio junctæ vim refrigerantem cum adstringente terreâ Martiali unitam referunt, sed tonicam simul, ut sunt Forgienses, imò & quædam Passiacæ recentius detectæ. Aliæ cum sulphureâ seu oleosâ Martis parte, salem Glauberianum nativum, salem seleniticum, aut alcali nitrosum habent, virtutisque tonicæ aperientem facultatem junctam obtinuerunt. Undè etiam sæpè purgans salinum exhibent, cùm majori ideò cautelâ adhibendæ; quales apud Parisienses Passiacæ, propè Rothomagum Sancti-Paulinæ, propè Dinannum aliæ celebrantur, imò quales, ut veriùs loquar, ferè passim ubique gradu diverso, sed virtute pari occurrunt in Galliâ. An non etiam tenuissimo, subtilissimoque & quasi in spiritum rectorem evecto Marti debetur, halitus ille tenuissimus qui spi-

ritûs rectoris specie & formâ ex famosis illis acidulis aquis exhalat, ut sunt Bussanianæ, & roborante tonicâ virtute, antè alias omnes nominandæ, Spadanæ, quæ firmandis atque roborandis debilioribus nervis ideò palmam reportant, quod cum insigne robur addant, nullam tamen irritationem concilient, nullum incutiant rupturæ periculum, & in subjectis ferè omnibus possint adhiberi. Si enim graciles atque tenfiori fibrâ donatos non perfanent, ipsis tamen vix nocere possunt, si præsertim à cauto atque prudenti Medico adhibeantur.

Et certè in omnibus hisce casibus non minùs attentâ Mendici pensitatione atque prudentiâ opus est, quàm medicamentis, quæ sine arte vix profunt. Gradus certè medicaminis gradui morbi ita aptandus est ut neuter neutrum prætereat, alioquin nedum profint, nocent. Adeòque virtus hîc in methodo posita est, ne aromaticâ vi comburantur, inflammentur, excandesciant illi quibus aquarum mineralium vi opus est mediocri, ne contrâ nimîâ aquæ copiâ obruantur cachectici, laxitate, aut vacuatione vasorum laborantes. Nec recusetur causæ influxus; ubi enim etiam morbo adversantur remedia ab illâ postulata, sunt tamen omnibus præferenda. Quod sequenti Articulo exequi jubet ipsa nostri instituti ratio.

ARTICULUS TERTIUS.

*De consensu & repugnantia Melancholiæ
nerveæ cum remediis vacuantibus.*

JAMPRIDEM notum est, & ab Hippocrate pronuntiatum quod ab eo sanciverunt omnes posterî, convulsionem non à plenitudine tantum esse repetendam, sed ab inanitione etiam pendere. Imò ultimam hanc omnibus aliis esse periculosiorem, cum facilius sit detrahere quam addere; detrahit enim Ars, addit sibi sola Natura.

Convulsio porrò illa ab inanitione pendens duplici ratione accipi potest. Vel quatenus nimia & præternaturalis ad usque mortem seu sanguinis, seu liquidi cujuscumque vacuatio, vasa relinquit vacua, vires prorsus exhaurit, æquilibrium tollit partium inter se concentum, undè nixus atque influxus inæquales, convulsivos motus concitant quales in jugulatis, & jam morti proximis animalibus videre est, & quas ipse in horrendâ superpurgatione atque lethali vidisse me memini. Undè his convulsionibus quasi mortis proscenium occupatur ineluctabile. Hæ certè convulsiones, medendi methodum vix admittunt, vixque hîc aliquem locum occupare merentur, quamquàm de his præcipuè loqui instituerit Hippocrates.

Sed aliæ nimis vacationibus acceptæ habendæ sunt, quas non ita rarò vacationes etiam mediocres accersunt. Eæque vel in ipso vacua-

nis instanti apparent, vel eam sequuntur. Priores ipsius vacuationis videntur effectus, frequenterque iis accidunt qui venæ-sectioni minùs affueti, eam cum timore experiuntur, iis etiam qui sanguine turgidiores, cruore cum impetu profiliante, subitam per totum corpus æquilibrîi mutationem patiuntur; imò multò plures animo linquuntur, ubi sanguis stetit, & compositum est corpus in lecto, quasi tunc tantummodò erethismus laxaretur. Quod etiam iis familiare est qui nerveâ intemperie laborantes vel minimam mutationem sine nerveo paroxysmo sentire non possunt. Eæ porrò convulsiones quæ frequentissimè in praxi occurrunt, à vacuantibus detertere non possunt, imò ubi à plenitudine spasmus pendet, sanguinis missionem iterandam suadent. Eæ enim convulsiones quæ venæ-sectioni frequentius junguntur, rarò aliorum comitantur remediorum vacuantium actionem; in vehementissimâ tamen purgatione qualis est ea quæ helleboro albo obtinetur, concurrît. Convulsificam hanc facultatem exprobrantibus huic remedio recentioribus Medicis quanquàm expertam non adeò reformidarent Veteres. Scilicèt vacuatio sanguinis affatim & maximâ copiâ facta, sanguinem exhaurit, aliæ verò sensim tantùm & per intervalla corpus vacuantes, aptum reddunt ut possit dispendium tolerare.

Enimverò non caret omni infamiæ notâ velilicans illa atque repetita vacuantium actio, quâ assuescit non ali corpus, notante Celso; nec minimam in inducendâ convulsione personam agit vacuatio quæcumque, arte præposterâ facta. Va;

quantia enim nervos ipsos lædunt, sive nerveam ipsammet substantiam adoriuntur, redduntque debiles, & convulsioni idoneos homines potius quàm convulsos. Ea autem agunt tonum debilitando, inæqualemque inducendo tensionem, spiritus exhauriendo, mechanismo in primâ hujus Operis Parte exposito, cui si addideris irritationem à quâcumque extraneâ causâ inductam, elementa habebis nerveæ Melancholiæ.

Porrò quòd nerveam ipsammet Melancholiam inducit, potestne aliquandò huic pro remedio suaderi? Certè si ad causas paulisper juverit attendere, res ipsa evidenter demonstrabitur.

§. I.

De Venæ-sectione in Melancholiâ nerveâ.

VENÆ-SECTIO adhibetur, uti jam diximus, vel in paroxysmo, vel in paroxysmorum intervallis.

Ipsam in paroxysmis sæpè adhibendam esse, duce Sydenhamo, quanquàm ipsam horreant principes apud Germanos atque Batavos Medici, pronuntiare non dubitabimus, & jam in tensionis nimix curatione alibi suavimus. Et certè ea est sæpè in paroxysmis hystericeis atque hypochondriacis convulsionum totum corpus miserè concutientium vehementia, ut non sine terrore summo, ne omnia diffracta rumpantur, eas spectare fas sit.

Sæpè violento delirio phreneticorum aut potius furentium ad instar agitati ægrotantes, oculos, linguam exertam habent, faciem nigram, sanguineam aciem, ut sine præsentissimo auxilio,

in lethargum aut apoplexiam abituros , aut subitâ morte interimendos credideris. Urget anxia anhelî pectoris suffocatio , sibilans & arctata respiratio vix sibi per constrictum laryngem viam vi facit. Opprimit veternus , pulsant carotides , cruenta spuma rictum oris dedecorat. Ecquis erit adeò ferreus , ut dum recusat per antispamodica , vel præsentissima solvi spasmus , venam tundere neget. Cùm etiam si à venæ-sectione non solvatur paroxysmus , tamen intentatæ arceantur minæ. Certè in hoc casu , si unica , larga , è saphænâ instituta , malum non tollat venæ-sectio , nonne ipsam juvabit iterare , donec vel ipsam convulsionem solvat animi deliquium. Fatebor me in violentis illis casibus aliud remedium nescire. Sed nisi aut adesset à mechanico intrâ cerebri vasa vitio epilepsia , aut summa debilitas malum intulisset , nunquàm successu caruisse profitebor.

Ingeniosa atque pudica Matrona pulmonum debilitate laborans , sed sana cæteroquin , à marito duriùs excepta , in paroxysmos inciderat spasmodicos. Illi omnes muscoli stricti ita obdurerant , ut marmoreæ ad instar statuæ tetanodes occumberet. Ipsi sanguinea circa os spuma , mox cruor cum convulsivâ tussi copiosus ex pulmone prodiit , hæmorrhagiæ more. Ad sextam usque vicem iteranda fuit venæ-sectio , prosiliebat secto vase sanguis ingenti impetu , vulneratam credidisses arteriam. Laxabantur sectâ venâ muscoli , mox pristinam duritiem sumebant. Ad sextam quæ postero die fiebat venæ-sectionem illicò laxata fuere omnia , & cum animi deliquio protinùs convaluit.

Alteram apoplexiâ cum hemiplegiâ perfectâ , sed ab accepto gravi nuntio evidenter hysteriâ correptam , simili modo sanatam vidi. Tollebatur symptoma ; causæ invigilandum postea superfuit , sed pacatis omnibus , tempus saltem curationi relinquebatur.

Innumera unusquisque Medicus hujusmodi exempla posset suppeditare. Nec certè aliâ ratione præsens mortis periculum sæpè potuit devitari , ideòque fuit adhibendum, licèt ipsi morbi causæ nocuissèt.

Fatendum est quòd etsi sæpiùs portenti ad instar levamen afferat venæ-sectio , aliquandò tamen nullatenùs vel in ipso paroxysmo juvet , quod iis accidere vidi mulieribus quæ antè paroxysmi tempus debiles & exhaustæ ita erant , ut ab illâ causâ præsertim, morbo nerveo laborare viderentur. In genere verò summoperè notandum est , non eamdem hîc esse venæ-sectionis actionem , quæ in inflammatione est, nec levaminis eamdem speciem esse expectandam. Sedat promomento erethismum in nerveâ Melancholiâ venæ-sectio, ejusque pericula arcet , sed si quid periodici inest , vix aliquid ad proximi paroxysmi violentiam facit , imò aliquandò illum adauxisse ita visa est , ut venæ-sectionem , & me ejus suasorem duriùs increparent territi adstantes , submurmurante qui in angulo cum sordibus latebat agyrta. Hinc novis paroxysmis sine venæ-sectione subdita ægrotans, tabe pulmonali peresa est, illius magna & absurda promittentis , curæ derelicta. Nocuit tamen aliquandò venæ-sectio , si scilicèt pendeat ab atoniâ motus spasmodicus : profuisse

contrà semper vidi, si aut plethora ad morbum inducendum aliquid contulerit, aut si pro causâ fuerit activitas quæcumque aucta, qualem præstant animi affectus vividi, furor, &c. Idem prorsus de delirantibus ad venæ-sectionem collatis dicendum est. Furentibus enim & phrenitide nerveâ correptis prodest venam secuisse, alios verò mente motos, submurmurantes, fessos, lassatosque, quales sunt maniacorum plerique nerveorum, si sublevasse videatur, imbecillitatis, hebetudinis sensuum internorum miserrimâ condicione, beneficium compensatur momentaneum.

Verùm ultrà inquirendum est an non dum symptomati prodest, curamque absolvit palliativam, ipsi morbo nocet venæ-sectio, adeòque an non semper extrà paroxysmum rejiciendus sit ejus usus.

Respondere facile est, si morbus seorsim à quâlibet causâ spectetur, cum altis radicans principis & quasi in ipsâ naturæ constitutione positus sit, quid profit venæ-sectio non video. Res enim mechanicis enodanda principiis non est. Nec ex cognitis corporum gravium fluentium legibus potest arripi; sed suus adest mechanismus, suæ sunt sensibilitati leges, ad quas venæ-sectio vix pertinere debet. Ergò tunc morbo nocet per se venæ-sectio, quæ tonum æquabilem tollit, vires enervat, imò & atoniam inducit, quæ quâ ratione spasms faveat jam multoties dictum est. Notaverunt etiam, aliquandò sopitas convulsiones à venæ-sectione renovari, quod non semel vidi. Nec enim ampliùs immorari fas est huic axiomati in priori Parte Operis satè evictò, debi-

litem sæpè in nerveâ Melancholiâ maximas partes agere. Effectus tamen ille nedum universalis haberi possit, contrà rarus est, saltem apud Gallorum præsertimque Parisiensium nurus, & iis tantummodò accidit, quas vel minima mutatio conturbat pro eâ quâ vigent mobilitate. Vacuatio porrò omnis subita prorsùs corpusculum immutat, nulla verò aut subita magis, aut copiosior, quàm quæ largo effuso sanguine constat, undè fit ut quos venæ-sectio in spasmos agit, nullatenùs tardiori, utut copiosiori commoveantur hæmorrhagiâ. Valet hic locorum axioma illud medicum: omne nimium naturæ inimicum. Quod sic in morbis nerveis mutaverim, omne subitum naturæ inimicum. Hinc Medici plures præsertim inter Extraneos, quoties ipsis cum melancholicis nervosis agendum est, sanguinem ad unciam unam aut alteram detrahunt parvâ admodùm aperturâ, dum rursùs eam renovare malunt, quàm copiâ majori sanguinem detrudere. Quæ sedulitas aliquem in nerveâ affectione locum nancisci potest, sed nullum in inflammationis aut rupturæ metu. Qui metus, pace tantorum virorum quos omni cultu prosequor, atque quorum labores venerabundus admiror, dixerim, Gallos curanti, semper præsens esse debet. Concivibus enim nostris fibra summè sensibilis est, gracilitate atque tenuitate insignis, victu acri spirituosissimo evecta atque exaltata ita ut vehementissimos morbos experiatur, nec minùs feroces morbi nervei patiatur paroxysmos, qui moram nesciunt, & violentissima sibi expetunt medicamina, ita ut nulli liceat impunè sese hæmophobum præstare. Nec timeo ne quis

rerum gnarus, præjudicato apud nostros venæsectionis amoris opinionem hanc tribuat, cum præsertim in secandâ hysteriarum saphænâ Sydenhamus præluxerit.

Verum omnibus terræ locis accidit sæpè ut quod morbo, si eum seorsim à causis spectaveris, nocere natum est, à causis indicetur; tuncque certè præferendum est quod causam tollere potest, quâ sublatâ morbus tollitur. Hinc mira sæpè venæsectio præstitit in nerveis morbis quos plethora concitaverat, quos menstruatio difficilis periodicos effecerat, aliisque hujus classis quos sedula diagnosi ab aliis secernit.

§. II.

De Vomitu & Catharsi in Melancholiâ nerveâ.

NOCENT semper in intemperie sine materiâ quæ sive per vomitum eliciuntur vacuationes, sive ab alvo extruduntur insontes & ad morbum nihil conferentes materiæ. Intestinalis verò vacuatio adeò in sensu exquisito machinæ vividus effectus exerit, ut sæpius viderim in ipsâ fanitate summè nervosorum hominum, non sine animi deliquio, aut saltem non sine spasmo alvum spontè exeri, id quod in iis qui per se siccam atque obstipatam alvum obtinent, frequentius est. Solâ spontaneâ vacuatione convelluntur illi quos urget circà abdominalia viscera peculiaris spasmus. Verum omnes ferè hac intemperie laborantes, ubi deponunt alvum & morosiores sunt, & libertatem alvi tormentis rependunt. Tunc enim liberior aër circà intestinalia claustra fremit, &

mobiles

mobiles parietes distendens ad contractionem sollicitat, simulque argumentum præbet, quàm parcè atque cautè agendum sit, cùm vacuante quolibet medicamento, præsertim ex illorum genere, quæ per longum intestinorum tractum delata, per eorum enormem superficiem, effectus suos multiplicando intendunt. Præcipua autem in spasmodis illis tum causâ, tum effectû, aeris pars est. Undè ut de peculiaribus Melancholiæ causis agendo fusiùs exposuimus, duplici titulo nocent, ubi causa aut stomachum, aut intestina præsertim occupat, quòd & universali morbo & causæ singulari adversentur.

Prætereà tum vomitoriis, tum catharticiis illud proprium est, ut irritando agant; quo solo titulo à curâ Melancholiæ nervæ exulare debent. Quâ quidem in irritatione vehementissima sæpè symptomata concitant, alvum claudunt, spasmoque constrictam, in lapideam duritiem vertunt, aut pro spasmû ipsius formâ vâcuationes ultra modum & mensuram, violentas inducunt. Undè sæpè fit, imò & melancholicis familiare est, ut qui à levissimo cathartico experiuntur hypercatharsim, nullatenùs commoveantur à fortioribus, eâdem ratione quâ stimulans leve oculo immissum, lacrymas manare cogit, fortius verò omnia vasa stringit, inducitque pessimam ariditatem. *Ἐποφθάλμιον* dicunt.

Indè porrò apparet omninò diversam esse catharsios atque venæ-sectionis in Melancholiâ nervæ sortem. Hæc enim aliquandò sua habet comoda, illa verò fere nunquam locum invenit. Causa tamen aliquandò ad sui expulsionem in-

vitat, sed tunc summâ Medici prudentiâ opus est, ut saltem antispasmodicis cum cathartico conjunctis, eorum actio spasmodica refrænetur atque temperetur. Quod quidem in arte fieri licet; cum scilicet vi in glandulas irritante non destructâ, æquabilis tamen tonus eorum remediorum efficaciâ, fartus tectusque servatur. In quâ quidem methodo summè cautos fuisse Veteres, sine ullâ spasmi ideâ ab iis receptâ, miraberis, si tibi tædiosum non fuerit veteres tum Græcorum, tum Arabum evolvere formulas, in quibus non aromatica solùm, sed etiam antispasmodica & ea fortissima, juncta catharticis videbis. Quam methodum sæpè imitatus, obstupui quantum sub hac miscelâ, vis catharticorum spasmodica temperaretur atque mitesceret. Vix enim semper catharticis abstinere licet. Non rarò enim nerveis morbis aut adaugendis, aut concitandis confert primarum viarum saburra, quam nisi catharticis, nullo modo posse expelli, ratio & rei natura indicant.

Nec minùs verò indè sentire licet quantum differat Melancholia nostra ab humorali quàm Helleboro vacuare atque eliminare tantoperè Antiqui satagebant, quanquàm & hoc mochlicum Pharmacum, symptomata etiam nervea concitet vehementissima; sed in omnibus casibus causæ semper præstat opitulari quàm symptomati; nec minùs sæpè humoralis Melancholia sub nerveæ larvâ delitescit.

Non tibi objicere fas erit, repudianda quidem ea esse medicamentorum genera quæ drasticâ vi agunt, innocuè posse propinari laxantia, ecco-

protica. Hæc enim licet per se, pro minori irritandi vi quâ pollent, noceant minùs, nocent & quatenùs lentiùs volvuntur per intestina, ibique fermentescendo ranciditatem nanciscuntur, atque vim irritantem intendunt; nocent quatenùs vacuant; quatenùs ex propriâ suâ substantiâ aërem explodunt, vixque nisi antispasmodicis fucata, locum habere possunt. Nec saponacea illa quæ ex nativo sale, cum oleo remixto, vim solventem & benignè laxantem obtinuerunt, plus habent efficacix, cum facilè sal illud ab oleo in intestinis segregetur, maximèque acre fiat, adeoque canalem intestinale spasmis irregularibus agitare natum sit. Si ergò unquàm in hoc morbo, cathartico aut emetico ad causæ vacationem opus sit, suspensâ manu eundum est. Nam quòd aiunt posse spasmum vomitorii actione à loco in locum revelli, vix de eâ constat utilitate ubi nulla est causa quæ morbum faciat, nec tanti est inducto alio spasmo fortiori spasmum præsentem leviolem sustulisse.

ARTICULUS QUARTUS.

De Remediis quibusdam in Melancholiâ nerveâ specificis.

§. I.

De efficaciâ Kinakinæ in Melancholiâ nerveâ.

QUANTUM in eâ nerveæ Melancholiæ specie quæ cum fibrarum exquisitâ sensilitate juncta est, aut in eâ merè consistit, nocent amara quæcumque, tonica, stomachica, tantùm eadem remedia profunt, quoties spasmo jungitur atonia, functionum languor, ita ut Melancholia nervea ab hisce causis pendeat, vel cum iis reperiatur. Hinc omnia ferè antispasmodica tonica à prioris curatione exploduntur, & ad usum in posteriore servantur. Idem prorsùs esto judicium de Kinakinâ, seu famoso cortice Peruviano, cujus usum in intervallis paroxysmorum hystericorum atque hypocondriacorum Sydenhamus adeò commendavit. Verùm, pace tanti viri dixerim, pessimam contractionem fibrarum, omnimodum rupturæ metum, imò & convulsiva symptomata secum inducit præposterus Kinakinæ usus, qui toties exulare debet, quoties tensio aut ad tensionem dispositio adest. Indè factum ut cum nimis generali laude extolleretur cortex apud multos, contrà nimiùm infamis habitus sit ab aliis quasi stringendo, arctando vasa, irritando nervos, po-

tius pro veneno quàm pro nervino remedio vocandus videretur.

Sed quod Kinakinæ scelus imputatur, ad alia quæcumque antispasmodica posset etiam pertinere, & reverà cùm pravè admodum usurpantur, specioso titulo, errori faventes, tensisque prætermodum & nimiâ sensilitate peccantibus fibris applicantur, tensionem adaugent, spasmos sæpè invehunt & semper spasmodicam dispositionem. Contrà verò cùm Melancholiæ causa ad eas referenda est, quæ aut atoniam per se important, aut cum atoniâ junguntur, vel demùm ab eâ pendent, tunc omninò suam exerunt medicamenta antispasmodica facultatem, vique sibi innatâ profunt, inter quæ non mediocrem existimationem sibi vindicat cortex Peruvianus, qui eas quibus gaudent antispasmodica, qualitates eminenter à Naturâ obtinuit.

Prætereà verò quantumcumque sese dotibus externis commendet, inest illi virtus specifica, quâ febres intermittentes tollit omninò & persanat. Porro cùm sæpè sæpiùs paroxysmi convulsivi periodicè recurrant, cùm sæpè qui priùs merè spasmodici videbantur morbi, in febres intermittentes desinant, & vicissim vertantur febres in morbos spasmodicos, ratum multis fuit, specificum esse corticem Peruvianum morbis omnibus quidem nerveis, sed illis præcipuè quos periodus aliqua videtur ab aliis distinguere. Verùm si perpendatur attentè quòd omnia ferè mala, præsertim si partem causæ in se suscipiat primarum viarum saburra, periodici aliquid ferrent, eò quòd corpus iisdem ferè horis ad eum.

dem statum revertatur, videbitur quantum amplificanda foret febrium intermittantium extensio, ita ut ferè pro universali medicinâ haberi posset Kinakina. Sed aliter rem esse testatur experientia, penès quam decidendi jus ac norma.

Si enim eam consulueris ab omnibus æquè & dudum Medicis confirmatam, statues sæpè morbis spasmodicis periodicè recurrentibus ita profuisse Kinakinam, ut eos penitùs tollerèt; alios verò ejusdem generis morbos ejus ita elusisse efficaciam, ut nullatenùs aliis medicaminibus præferendus videretur. Hinc locus est huic opinioni, delituisse sub prioribus intermittentes febres, alios verò per se quidem esse periodicos, verùm ab intermittente febre prorsùs alienos.

Indè porrò novum crimen in corticem nostrum defluxit. Cùm enim viderent Medici in genere spasmos à febribus sedari atque consopiri, nisi in pessimo illo febrium genere, quæ adjunc-tos ideò spasmos habent, quia per ipsam causæ virulentiam sunt lethales, sæpiùs verò sublatam omninò convulsivam diathesim per intermittentem febrem longiùs protensam, imò sui juris factam, malè actum fore crediderunt cum ægro, si nimis citò retropressa fuisset salutaris illa febris, quæ inter alios plures, illustrissimo Lahirio antiquas sustulerat palpitationes. Hinc, aiunt, pessimo instituto tollitur per Kinakinam spasmus, causâ ab illo medicamine intùs retentâ, imò & forsan liberatricis naturæ actione interturbatâ, veluti si quis podagræ dolores, retropulsâ podagrâ præpostero sanè consilio sibi præsumeret expellere.

Verùm si spasmus tollitur, causa Kinakinæ victa est. De eo enim curando agitur. Febrem intermittentem quidem tollere spasmis curandis habilem, piaculum foret, quia ejus actio certa, corticis verò incerta. At in spasmodicis morbis non omninò, non semper aut febris ipsa emicat, aut à febre superveniente felix adeò exitus sperandus est. In hac conditione non video quid repellendæ causæ possit cortex noster, in quam tonicâ & roboranti facultate agit. Prætereà verò de morbo agitur, non de causis quæ sæpè indicationes offerunt à morbi indicationibus prorsùs diversas. Eodem modo aliquandò cathartica fortiora in morbo spasmodico indicantur, non ab ipso morbo, sed quòd primarum viarum jamdudùm laborantium saburra turgeat, & suâ expulsionem ex rei necessitate ipsâ postulet, cui contrà obniti atque obsistere majoris esset inertix, quàm qui ei obsequitur, temeritatis accusandus foret.

§. II.

De usu Balneorum simplicium in Melancholiâ nerveâ.

QUID de balneis Veteres & ad sanitatis tutamen, & ad debellandas intemperies, debilitatemque præcavendam censuerint, alibi jam dictum est. Ars verò illa apud nos deperdita utinam reviviscat! At vulgò hodiè nihil per balneum intelligimus præter immersionem in aquâ, in eâque moram plus minùsve diuturnam, eaque distinguuntur in tepida & frigida. Utraque vel universam corporis superficiem eluunt, vel aliquas tan-

tum ut semicupia, pediluvia, &c. Simplex etiam aquæ infusio in varias corporis partes pro balneo fuit habita.

Corroborandis nervis, Melancholiæque sanandæ frigida balnea, etiam glacie refrigerata, Medici plures laudavere, ex nuperrimis Anglis præfertim. In iis, hyeme mediâ, plus minùsve commorantur. Debiliores enim aquâ frigidâ tantum perluantur, dein lecto calido repositi, in eo potissimum sibi beneficium quærunt, quod dum alternis fibras in opposita deducunt, roborari eas necessum est, ex positis alibi principiis. Alii per horæ quadrantem in aquâ gelidâ commorantur, & assuetis horæ integræ in aquâ consumuntur, præfertim si robustiores, natationi indulgere possint.

Puerum Anglum eâ ratione ex morbo à debilitate nerveâ pendente convaluisset vidi, & mulierem non unam ex hystericâ fortem evasisse, quarum unam etiamnum video à catharrodeâ infirmitate sanatam, horum usu; quam tamen infirmitatem à teneris imbuerat. Fatendum est balnea hæc eâdem facultate quâ intermittentes febres atoniam tollere. Spasmsis verò præsentibus adaugendis quàm sanandis magis comparatos esse patet, cum nemo sit adeò fortis, ut sibi spondere possit à validâ aquæ frigidæ impressione se non iri convulsam. Hinc familiaris est convulsio crambe dicta, iis qui vel æstate mediâ minùs assueti fluminum alveum ingrediuntur.

De tepidis dicendum est, quæ laxanti virtute sese commendant, adeoque in spasmsis etiam tollendis præsentem efficaciam, ab Aretæo aliisque Veneribus, & ab Arabibus commendantur, hodiè-

que etiam apud Indos atque Peruvianos pro fan-
dandæ endemicæ hîc loci spasmî pessimi specie ce-
lebrantur, testibus Pisone & Bontio.

Nec dubium est, quin aquæ tepidæ asper-
sio fibras laxet. Idem etiam de lacte & emollienti
herbarum mucagine scatentium, virtute dicen-
dum est; imò tepidum affundi oleum in spas-
mis expertus in seipso, jusserat Galenus, iterari-
que sine ullâ intermissione volebat, cùm spasmus illa re-
novaret intermissio. Cùm porrò hæc omnia fibris
relaxandis conducere possint, non dubium est
quin tono prætermodùm aucto medeantur. Adeò-
que hoc solo intuitu balnea tepidiora in Melan-
choliâ nerveâ quæ à toni augmento pendet, ma-
ximam utilitatem præstare possunt. Nec nocere
possunt, nisi cùm atonia spasmos invehit, qui ca-
sus cùm admodùm frequens sit, patet quàm cautè
incedendum sit in eâ affusione suadendâ.

Verùm alio sub aspectu balnea ipsa integra
licet intueri, quatenùs scilicèt pondus incum-
bentis aquæ octingenties gravius atmosphæræ pon-
dere premit vasa, gravamen ipsis novum impri-
mit, adeòque versùs interiora sanguinem adigit,
ibique quasi plethoram facit, quâ nervi vellican-
tur intimi, undè frequens balneum ingressis, cor-
dis palpitatio, imò & spasmus.

Posteà verò ab alveo egressis è laxatis vasis
quæ cum impetu profilit perspiratio, mirum est,
quantùm debilitatis inferat, usque ad animi deli-
quium, undè nocent balnea hujusmodi, quoties-
cumque metuitur atonia. Nec si non abest à priori
momento ingressus in balneum tensionis augmen-

tum periculumque rupturæ, deest egressis ex eodem infirmitatis metus.

Prætereà verò ingentem hîc diversitatem affert caloris gradus, interiorē aëra rarefaciens, imò forsan si calidius adhibeatur balneum, ipsa calori data potestas, aërem ex ipsis liquoribus extrahendi. Forsanque & à rarefactione liquoribus inductâ, & ab aëre extricato sæpiùs invehitur suffocatio illa, quæ miserrimum in modum angit eos qui sese calidioribus lymphis committunt, generatimque æstuanti loco sese sub laxandi spe credunt incauti. Scio sic pusillum cui largior fuerat promissa perspiratio, subitâ morte occisum.

Balnea igitur tepida, licèt in accidentali spasmo plurimùm conferre possint, nec in corporis ipsâmet naturâ fundamentum accipiente, ut in illo qui apud Indos familiaris est, rarò admodum in Melancholiâ nerveâ quæ à pertinaci fibrarum vitio pender, locum reperire possunt, saltem principem, nec nisi cùm causa eorum usum indicat. Quâ quidem in tepidâ immersione si peccandum est, frigidulam adhiberi malim quàm calidiorem. V. Cælius Aurelianus, *de Morb. chronicis à stricturâ pendentibus*, L. IX. Holler. in Aphor. sect. IV.

Semicupia verò, pedum lotiones, aliarumque corporis partium, in illud cum balneis consentiunt, quòd partem laxent cui applicantur. Simul sanguinem à parte in partem revellunt, dum laxiora vasa efficiunt. Undè sæpè hoc nomine puellis usurpantur, ut morantia menstrua com-

pellant & advocent. Nec minùs eâdem de ratione inflammato utero pediluvia nocere visa sunt. Cùm verò nullam peccare in corpore infirmo materiem ex morbi nostri instituto sit, patet quàm malè luditur opera si Embrochæ, Duciaë hîc adhibeantur. Nec ad ullos salutare fontes ablegandus unquàm est æger, cùm nullum sit vitium hîc arte malè sedulâ sublevandum.

§. III.

De Diætæ lactææ usu in Melancholiâ nerveâ.

QUANTUMVIS quidquid ad Melancholiæ nerveæ regimen spectat, eo articulo quo de debilitate fibræ nerveæ egimus, satis fusè executi fuerimus, constetque eam si in intervallis paroxysmorum spectes pro debilitate nerveâ curandam esse, in ipsis verò paroxysmis vix aliquam admittere nutritionem præter eam quæ acutis morbis competit, peccarique potius debere paulò pleniore quàm tenuiore victu, tamen quia vulgari axiomate receptum est, nocere lacticinia omnis generis nerveis incommodis, res & rationis, & experientiæ lance ponderanda est.

Lac porrò quodcumque animalibus à naturâ constitutum alimentum, imbecillimis & nascentibus, imò nascituris; ita materiâ nutritiâ plenum est & refertum, ut in solo ejus usu animal & celerimè & efficacissimè crescat atque roboretur.

Verùm tunc & nullâ aliâ miscelâ corrumpitur, & exercitium infantilis corporis leve nihil solidioris cibi postulat. Imbecillimum alimentum corporibus flexilibus sufficit, modò non alio in-

ficiatur fermento, undè acefcat illud nimiùm ; qui acor fi femel in lac inciderit, fimulque acredinem fermentefcentem induere coegerit, illud frequentiffima fuit convulfionum infantilium caufa. Si igitur fupponatur vir à primâ infantîâ ad pueritiam imò & pubertatem ipfam lacte conftanter enutritus, admixtis fimul folidioribus pro ætatis gradu cibus, fimul verò & liberaiora exercitia, & vitam tum ad cœli intemperies, tum ad labores fractam admittas, fatebor me nullam reperire caufam, cur plus aliis hominibus hic nerveâ debilitate laboraret. In quo quidem fuffragium experientiæ poffumus adducere, cùm & fortes, & perpetuo exercitio affueti Scythæ, folo ferè lacte equino victitent, Arabesque fub aridiori cœlo, camelorum lacte folo fitim atque famem fublevent.

Verùm poftquàm fortibus alimentis, variique generis condimentis, & ventriculus & fibræ ita induruere, ut jam non cibo folùm fed & ftimulo ad exfufcitandas vires egeant, tunc dulce & gultu, & facultate, lac hæret iners, mollique virtute infidiatur viribus ; hinc illæ quafi confopitæ vix ullum ftimulum exercent ; intereà craffioribusque ac mucidis partibus copiofis, fanguis infarcitur : nec nifi conftanti perfeverantiâ quâ novus corpori habitus inducitur, poteft eò deduci ut pro fimplici & innocuo alimento lac poffit hauriri.

Hinc fit ut illi qui primùm alios cibos relinquentes, fefe in fanitatis reparationem lacti dedunt, atoniam quandam omnes experiantur, feque tardiores, minùs alacres, magis fomnolentos palàm fateantur, quæ vitia à fanguinis lento

mutore oriunda, brevî sub ipsius lactis continuato usu discutuntur.

Prætereà verò non omnia lactium genera eundem præcisè effectum exerunt. Quæ enim tenuiora sunt, ut fœmineum, equinum, asininum, partibus minùs divitia fortibus atque caseosis, plus emolliunt, minùs nutriunt. Valentiores verò partes sufficit vaccinum, quo præsertim ubi sese lacteæ diætæ, aliis repudiatis alimentis, tradunt, solo utuntur.

Ubi igitur adest in corpore vera fibrarum debilitas, à gracilitate atque tensione pendens, debilitatis universalis particeps fit ventriculus, prævalentioribus alimentis fatiscit, eaque in similem suâ substantiam accommodare impar est natura. Tunc non nutrire solum, sed & roborare par est lac. Imò & sæviora tollere valet nervea incommoda. Quod non semel vidi, in tussi præsertim importunâ, quæ ab irritatione nerveâ manifestè oriunda, succussu violento, quolibet secundo temporis minuto repetita, pulmones, imò & omnes corporis musculos violenter agitabat, simulque concitabat convulsiones. Hæc enim antispasmodicis omnibus obstinatè resistens, imò & ab iis novam accipiens ferociam, solo lacte asinino prorsus curabatur, nec ullas suâ relinquebat reliquias, corpore intereà roborato.

Id quidem non semel à me visum, aliorum etiam experientiâ mihi testatum est, & nullus indè dubitaverim aridas, exsuccas, tensas, graciles fibras lacte alluere. Modò tamen cautè atque prudenter cum ventriculi viribus agamus. Non enim omnes omnia ferre possunt, inestque

stomacho atque coëtricibus viribus summa diversitas, quam vix à prægressis divinare, aut conjecturâ assequi possimus.

Verùm quotiescumque atoniâ fibræ peccant, esto lac pro veneno. Quod enim tensionem nativam hebetat, aut tollit, per se nocere notum est. Nocet etiam quoties symptomatum causa in perversione toni reposita est. Inæqualitas enim illa à lacte tolli non potest, & quæ minùs tensæ sunt fibræ, novam indè atoniam nanciscuntur. Aliundè vix in illo melancholicorum genere, concoc-tione uniformi gaudet ventriculus. Lac verò ci-bus optimus, si digestionem ritè peragantur, vel minimo delicto vertitur in venenum acre, acidum, erodens.

Patet indè aliquandò posse summum auxilium à lacteâ diætâ invocari, posse etiam hanc nocere summoperè. Diagnosi demùm severâ opus esse, ut casus illi dignoscantur, quos confido intellectâ priore Operis nostri Parte, nullam confusionem esse admissuros.

COROLLARIUM

*Methodum Therapeuticam in variis
Melancholiæ nerveæ speciebus
exhibens.*

Ex prædictis porrò quæ sit in unâquâque Melancholiæ nerveæ specie, & quàm diversa methodus ad sanationem in usum revocanda satîs intelligitur.

In primâ enim & simpliciori quam facit intensior fibrarum tonus, in removendis quæ Iapeti genus infœlix, undique circumstant insidiis, tota Medicinæ sedulitas reponitur, morbus ipse nihil nisi laxantia indicat. Verùm cùm tonus nimis intensus à gracilitate pendeat ut plurimùm, indicantur etiam ea quæ fibrarum robur possunt intendere.

Ad ægrotantem igitur vocatus nullâ aliâ intemperie laborantem Medicus, ipsâ in symptomatum ferociâ vix aliud agendum habet præter venæ-sectionem, nil aliud exhibendum, nil præscribendum, præter aquam admixtione partium tenaciorum molliorem factam. Hinc paginam hîc implent, serum lactis aquosum, decocta ex juniorum animalium carnibus, ut pulli, vituli, herbarum emollientium infusa, aut si ad summam deducantur ægri mali vehementiam, possunt etiam adhiberi narcotica, sed cautelâ summâ ne præ liquidorum rarefactione rupturæ metus increascit.

Narcotica verò illa feligenda erunt simpliciora, non ad Veterum morem aromaticis vitiata, ne calori innato stimulos addant. Antispasmodica in gradu paroxysmorum vehementissimo tantum possunt locum sibi vindicare, ea saltem quæ ex animalium maximè volatili parte conflata, faciunt ut nervi stupeant, & etiam sine narcosi eorum actio retundatur.

Notare verò hîc sufficiet in eo plerasque Pharmacopœarum formulas peccare, quòd utrumque genus antispasmodicorum in iis mixtum reperitur, quæ tamen remedia quantum à se invicem abludent, suprâ demonstratum est. Et cum ea quæ petuntur ex animalibus hîc usui esse possint, nocent contrà omnia quæ roborantium antispasmodicorum titulo à regno vegetabili depromuntur, tensionemque augent.

Indè verò defervescente paroxysmo, si ad intervalla paroxysmorum & habitum seu intemperiem, curandi methodum vertis vix ullus medicamentis locus est præter illa quæ ex gymnastice & recto rerum non naturalium usu petuntur. Obstât enim rectæ nutritioni nimia dilutio. Tensionem nativæ tensioni addunt quæ tonica dicuntur, sed non roborari impossibile est nervos eorum, qui in aëre puro exercentur, qui alimentis eupeptis & ad vires proportionalibus nutriuntur, qui mutationibus undequâque incurrentibus prudenti lege assuescunt atque indurantur, in quo tota consistit curatio.

Si verò perversus sit fibrarum tonus inæqualique vibratione & eterochronâ oscillatione divelluntur, maxima tum nocentis causæ habenda

ratio

ratio. Sæpè vel in ipso leviori paroxyfmo vinum generofum; spirituoſum quodlibet prudenter hauſtum ſymptomata compoſuit. Nocuere diluentia, venæ-ſectio ipſa aliquandò immanes motus concitavit. Hinc in ipſo paroxyfmo ſi lateat atonia, niſi fortior convuſio aliter ſuaſerit, ab eâ cavendum. Narcotica vix uſurpanda ſi cerebri arcem ſymptomata occupent, cùm mutationem ſæpè effectuum pariant, ſed nullam in ipſâ mutatione levationem. Hinc ſæpè pro delirio veterum, pro furore hebetudinem quandam ab iis mutuamur. Antifpaſmodica in hac nerveæ Melancholiæ ſpecie, principem locum obtinent, vi enim ſpecificâ agunt, ſed in debilitatis, & per ſe jam imbecillibus, medicamentorum cardiacorum efficaciæ maritanda ſunt, extrâ paroxyſmum & roborantibus. Cauſam ergò ducem ſequere, ne graciles & delicatos, ne infirmos atque relaxatos eâdem methodo cures, quod cùm in ipſo paroxyſmo minoris eſt momenti, multò majoris eſt ponderis in intervallis.

Roborantia enim antifpaſmodica utut ſpecioſo nomine venditentur, nullum niſi in atoniâ ſalutarem effectum produnt; imò nocent in primo atque ſimpliciori morbo; ſed quantò majus incendium concitabunt, ſi perversus tonus ab aucto prioris gradu pendere dici poſſit.

In intervallis vix aliquid, ubi immanis eſt tenſionis gradus, præter frequentem ſeri lactis uſum, balnea, lac ipſum aſininum, prodeſſe poteſt. Huc verò etiam refertur ingens equitationis ſucceſſus, quæ uniformi ſuccuſſu æqualem tonum reſtituit, perſpirationeque auctâ coctionem etiam promover.

Nec etiam semper in tali tensione atque erethismo pessumdatae & inæqualiter vibrantis fibræ, amovendæ atque ablegandæ venarum sectiones, in quarum tamen usu ingens virium habenda ratio, ne quo gradu furere desinit spasmus, eodem torpere incipiat atonia. At omnibus ferè æquè nocent purgantia, non quidem quòd in ipsâ eorum actione spasmi crudeles exoriantur; rarum enim id est, quanquam & aliquandò eveniat; sed ipsorum peractâ actione æquabilitas toni fatiscit & elanguescit impensius. Hinc ubi ipsa in usum revocare cogit, non vitanda necessitas; docuere patres, posse ipsa antispasmodicis maritari, emendari & quasi cicurari. At saltem eorum actio roborantibus antispasmodicis excipienda est, & à tergo debellanda. Imò rarum est non prodesse sub feram noctem dormituris, ne aut insomnia convulsiva quieti obstant, aut discrucient vigilæ, narcotico leni ad Sydenhami methodum, tumultus ab actione purgantis natos compescere.

Atoniæ igitur servanda sunt antispasmodica illa quæ simul aromaticam, tonicam, amaram vim obtinent. Hæc cum sæpiùs spasmodorum ingentium causa fuerit; sitque sæpè cum minaci cachexiâ conjuncta Melancholia nervea, nil mirum si tam sæpè remedia illa optatum finem attigerint. Ea tamen lentâ actione morbo nostro medentur, undè & constantiâ, imò & pervicaciâ in eorum usu opus est, ut sanatio ab eorum actione possit emergere, quæ quidem constantia vix melancholicorum est, ita ut si constantes esse incipiant, jam vix melancholici dici possint. Verùm duo

semper antè oculos momentosa sibi Medicus ob-
 jicere debet, nec ab illis divelli. Primum est ut
 menti imperitet; ipsamque & sôphiâ confoletur,
 & animosâ, nec inhumanâ objurgatione increpet
 & evehat. Miserrima enim Melancholicorum con-
 ditio vanis animos implet formidinibus, pueri-
 libus illudit terriculamentis, quæ spernere dis-
 cat ægrotans. Hinc miseros à mortis terrore avo-
 care, vel ipsâ mortis objectâ necessitate, artis est.
Usque adeò ne mori miserum est? Huc ratio,
 huc religio advocanda, quæ ipsam valeat Melan-
 choliam discutere, si rectè accipiatur, nec timor
 pro pietate habeatur, nec præstigia pro veritate
 venditentur. Hinc filet Melancholia, si fortè vi-
 rum quem aspexerit. Alterum verò est ut mor-
 bo deletò, qui post se feracem malorum relinquit
 atoniam, longo usu suadeantur tonica antispas-
 modica, præcipuè verò Martialia præscribantur,
 ne prava fibris labefactatis illata conditio, laten-
 tem sub cinere extincto morbum, vivacem red-
 dat, & quasi ex suis ruderibus cogat resurgere.
 Quod sæpiùs minùs cautis Medicis dolendum ac-
 cidit.

Quæ autem à peculiari causâ pendet Melan-
 cholia nervea, easdem indicationes suscipit. Ar-
 tis est in afflictam partem medicamenta dirigere.
 Languenti & Melancholiam nerveam inducenti
 ventriculo profunt stomachica antispasmodicis
 remixta, imò vix ullum est ex stomachicis sic
 dictis, quod aliquid antispasmodici non habeat.
 Exustum sanguinem solantur diluentia. Hepate
 infarcto junguntur iisdem antispasmodicis ape-

rientia. Utero medentur suffumigia antihysterica. Tensione ac erethismo laboranti parti succurrunt balnea, semicupia. Nocet plerumque in affectione peculiari uteri exercitatio, nisi lenis atque moderata. Menstrua ritè fluent, si tardans atque vasa gravans plethora tollatur, aut si non satîs turgeant vasa; bona copia boni chyli, dum sanguinem sufficit, etiam menstruis materiem suppeditat. Summo artificio opus est & cautelâ ingenti, si quandò Medicus spasmus à nobiliori parte, quam pervicax occupat, in ignobilio rem traducere velit atque revellere. Id sæpè frictiones, pediluvia, venæ-sectiones ex opposito, sanguinis impetum in partem pertusam advocantes, feliciter effecere, sed eo successu, qui sperabilem se potiùs faciat, quàm à cauto artifice promittendum. Res succedet, si atomus aliqua, intùs veneno partem hanc vel illam adorta, causam morbo præbuerit. Hinc aliquandò fonticuli, setacea, cauteria ingenti plausu in morbo qui merè nerveus videbatur, excepta sunt. Sed si in ipsâ mobilitate solâ partis constitutus fuerit morbus, vix aliquid promissorum hiatus dignum, præstabit. Imò, irritatione inductâ, morbum qui nil nisi lene postulat, adaugere nata sunt. His verò diutiùs insistere vix operæ videtur pretium, cùm in hoc solo ars flexilis consistat, ut in composito morbo compositam curam adhibeat. Sollicita interim ne, dum symptomatibus & quidem sæpè plus terroris quàm veri periculi incutientibus, medicam curam affert, causam negligat, quæ neglecta ita aliquandò invalescit, ut

brevi fiat immedicabilis. Generatim quidem Galenus (a) morbum melancholicum minimè inveteratum, balneis, victu humido, cibis *εὐχύμοις* curari aiebat, nullo adhibito præsidio, ex quibus principiis huic nostro morbo sub spasmi nomine curationem amplissimam instruxit primus omnium Avicennas (b).

(a) De Locis affectis, cap. iv.

(b) Lib. III. fen. 2. Tract. I. cap. 5.

CAPUT III.

De Curatione Morborum qui nomine à Melancholiâ nerveâ differunt, ad ipsam verò reipsâ referuntur.

QUICUMQUE affectus ad Melancholiæ nerveæ naturam referuntur, novum tamen ab eminenti atque alia superante symptomate nomen sortiuntur, illi quasi ejusdem morbi extensionem constituunt. Morbi autem ab hac extensione nascentes, in duplicem classem rursus dividuntur, ut alibi diximus. Alii enim nihil aliud sunt præter ipsam Melancholiam novo nomine insignem, alii verò ab eâdem corpus labefactatum adoriuntur, suntque quasi sequelæ atque degenerascentis morbi consecutaria. Ut porrò priores novam sibi methodum nullatenus sibi postulant, posteriores contrà novas sufficiunt indicationes, quibus igitur immorari necessum erit. Utrumque genus duobus articulis, paragraphis pluribus licebit exequi, ne quid videamur omisisse.

ARTICULUS PRIMUS.

De Morbis qui nomine tantùm à Melancholiâ nerveâ distinguuntur.

§. I.

De Affectione hystericâ & hypochondriacâ.

QUANTUMCUMQUE famosa sint in Historiâ medicinali nomina hæc, tamen, ut alibi diximus, nihil aliud inquirenti offerunt præter meram Melancholiam nerveam. Easdem adhibent divisiones, diagnosim atque prognosim easdem, nec ullatenùs curatione à se invicem abludunt.

Et certè multi sunt inter hystericas atque hypochondriacos, quos nimia fefellit sedulitas, atque ingens aggesta remediorum farrago, infanabiles effecit simul & infelices cùm ab iis temperare vix possint. Alios sublevat antispasmodicorum usus. His summoperè nocet, illis contrà prodest ferri vis tonica. Quæ quantumvis inter se pugnantia videantur, ægro cruciatum, Medico desperationem inducentia, si ad naturam morbi suprâ expositam attendatur, ad ordinem suum relata, lucem accipient, & si aliquandò nouisse contigisset attento viro, levis noxa sperato tandem successu rependetur.

Proposita igitur in hisce malis à Sydenhamo curatio, non omnibus, non semper convenit.

Quas enim ante omnia proponit, venæ-sectio,

& plures per dies alvi subductio, ut prima in plethorâ atque tensione, sic altera rarissimè admodum nec nisi in ventriculi saburrâ locum salutarem reperire potest; at certè si causis possunt prodesse purgantia, morbo ipsi nocent, teste ipso sagacissimo Autore qui sæpiùs indè graviora exoriri symptomata fatetur, quæ tamen rependit levatio, si colluvies intestinalis exoptulaverit.

Posteà verò antispasmodicis, cortice Peruviano, limaturâ Martis, quam hujusdem metalli præparationibus Vir clarissimus anteponebat, tota curatio peragitur. Quæ ubi & quandò debeant usurpari satis alibi dictum. Quod verò ad diætam lacteam aliquandò ægros agebat Vir clarissimus, certè quibus illa beneficio fuit, his ferrum nocuerat, profuerat venæsectio, quam ferè semper incommodè tulerant, quibus in ferro levamen repertum est.

Unicum est omnibus æquè levamen afferens remedium, equitatio atque legitimè instituta gymnastice. Si debilitas vetet, gestatio imò frictio, corpus ad majora exercitia ferenda disponunt. Cautè tamen cum exercitio imò & cum frictione agendum est, in iis quos rupturæ metus angit, quæ si proxima fuerit, quiete tollitur.

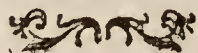
Prætereà quibus causa reverà in hypochondriis habitat, frictio ipsam ad partem non instituenda est, nausea enim indè & vomitus timendi sunt, notante Galeno.

Nec ullus qui à capite laboret, opio sedandus est, ne dum symptomatibus medemur, noceamus causæ, inductâ forsan sanguineo latici.

rarefactione, capiteque, ut cum Veteribus loquar, oppleto.

Fatendum tamen & vehementissima aliquandò symptomata legem hanc cautelæ atque prudentiæ vix accipere. Tunditur sæpiùs vena in strangulatione suffocationem, at certissimè stases minitante. Urgente ventriculi saburrâ, imò & ut cum Hippocrate loquar, turgescente, vomitoria propinantur. Imò & quibusve aliis instantibus morbis, oblivione premitur nervea Melancholia, succurritur causæ quæ possit perniciem invehere, & contemnuntur quæ à Melancholiâ oriuntur symptomata.

Verùm semper exactâ & exanthlatâ morbi causâ ingens hîc superest arti peragendum. In aliis enim morbis res per se & innato robore naturæ sanatur, sedatoque tumultu omnia componuntur, & in pristinam redeunt integritatem. Hîc silentibus symptomatibus superest dispositio, quæ maximam sibi attentionem vindicat; peccat enim defectu toni natura, redivivumque facit malum. Quæ quâ ratione debeat adimpleri, indicatio, omnium alarum princeps, hucusque satîs indicavimus, modò semper axioma illud antè oculos versetur, omne nimium naturæ esse inimicum. Virium summa semper est habenda ratio, ut planè intelligatur, quæ quisque ferat sine noxâ, imò cum levamine. Incedunt porrò Medici per cineri doloso suppositos ignes, cùm præsertim nullibi importuna magis, injustaque magis ægrotantium in Medicos & querela & criminatio.

§. II.

De Maniæ verè nerveæ Curatione.

NIHIL adeò terroris atque justæ formidinis hominibus imprimit, quàm similem sibi & formâ & facultatibus spectare insanientem. Sed nullum acerbius malum, quàm ita per intervalla delirare, ut præteriti sensus mali, futurique metus, vel in ipsâ quiete animum remordeat. Hinc apud Veteres mania, pro immisso in homines ab iratis Numinibus piaculo habebatur, undè & insani pro sacris reveriti, & apud ferè omnes antiquos Orientis præsertim accolæ, quasi cerriti, larvati, à cacodæmone obsessi Maniaci spectabantur. Hinc iis præsertim mania timebatur qui sacra violassent, rupissent fœdera, undè sæpiùs apud ipsos lavacris, purificationibus περιψήματα (a) dicebantur, tentata fuit maniæ cura, & quod Medicina ad hunc morbum sanandum excogitaverat, sacris occultatum fabulis ad nos pervenit.

Verumtamen, ut alibi diximus, non unius generis est mania, quæ symptoma est sensorii communis vitiati. Alia enim humoralis est, alia merè nervea, quæ utraque Melancholica dici debet. Cæteras enim hujus species expendere nostri non est instituti.

Mania verò melancholica nervea in genere, humorali levior est, & vel perpetua est, vel intermittit.

Perpetua, vel levis est & subita, ab audito gravi nuntio totam conturbante animam nata; ut pluriès accidisse mulierculis viderunt omnes;

(a) V. Zachar. Calliergi Scholia in Theocrit. pag. 2.

hæc nulla omninò sibi remedia postulat, tempus doloribus animi levamen necessarium afferens, eam vulgò perfanat; cui addatur animi distractio, avulsio ab objecto tristi, varietas locorum, quâ memoria mali extinguitur. Hæc vulgò eam omninò tollunt, nisi talis causa in prædispositum corpus inciderit, quo casu ipsa erit corporis constitutio emendanda. Ad hanc maniam porrò referuntur singularia illa *ἐυπαθείας* & *ἀντιπαθείας* phænomena, à memori notâ in animum impressâ pendentia.

Ubi autem perpetua est illa, modò merè nervea fit, quidquid de Melancholiâ diximus, ad eam pertinet. Removenda omnia quæ vehementer animum commovere possent, placida quies & animo & corpori imperanda, imò licèt, quamvis parcè & rarò, ne caput in atoniam, indèque fatuitatem decumbat, uti narcoticis. Postea verò diæta tenuis, refrigerantia omnia, lactis serum, nitro aut sale Hombergiano sedativo grave, emulsa levia, camphorata, paginam implent, nec ullis omninò aliis opus est remediis, quibus adjungi necesse est frequentem balneorum tepidorum usum. Modò se suis demonstret signis, in ipsâ suâ perversione auctus atque intensus fibrarum tonus. Quod ex primâ Operis nostri Parte non admodùm difficile augurari putamus. Si verò aliquid atoni latere ipsa demonstrant signa, tum uti licebit roborantibus. Verùm in maniâ distinctionem adhibere necesse est. Vehementissima enim illa quæ volatili fragrantia nervos sedare videntur, rarò hîc locum inveniunt. Machinam nimium commovent, & indè odii nascuntur ideæ

fortiores, quibus vim sibi illatam anima debilior effingit, & concussum experitur. Aliundè verò non ea debilitas adest, quæ laceffi possit impunè. Undè in maniâ merè nerveâ moderatioribus semper utendum remediis.

Aliquandò tamen pendet mania ab immodicâ & subitâ debilitate; sed tunc & levis & tolli facilis solius naturæ viribus adauctis fugatur, citiùs verò si per cardiaca roborantia, methodo Sydenhami illam insequamur. Hanc sæpè præposterâ arte, monente ipsomet gravissimo Autore, & mansuram, & insanabilem incauti effecere, dum pertundunt venam, dum alvum subluunt, dum sudores eliciunt, & quâcumque ratione detrahunt de viribus. Hanc ignari dum à debilitate pendentem agnoscunt, gravando nimio alimentorum pondere vires, diarrhæamque inducendo fecere complexam atque compositam, adeòque indè curatui difficiliorem, quod remediis quibuscumque irascatur atque illis incandescat.

Pauca addenda habemus circà illam quæ intermittit, nisi quòd & itinera, & equitationem, & animi distractionem magis admittat, imò & in casibus quibusdam efficaciam corticis Peruviani sentiat, quod semel efficacissimè successisse vidi, sumente per corticis efficaciam febris intermittens formam, maniâ nerveâ. Quam ubi semel apparuit, tentare & exagitare remediis nefas credidi, sed commisimus ipsam tempori quod & febrem & maniam simul sustulit. Nec plura nobis dicenda incumbunt; mania enim nihil est aliud quàm Melancholiæ nerveæ symptoma. Id tantùm notandum erit errore maximi

momenti vexari, quicumque præceptis addicti universalibus, omnes maniae species aut Veratro, aut lapide Armeno curandas susceperint, vacationibusque torserint immodicis ægrotantes. Quæ malum malo addunt; & præcipientes in insanabilem maniam ægros adigunt, conturbatâ penitus fibrarum nervearum æquilibrî tensione.

§. III.

De convulsivo Morbo sanando.

NON longiores erimus in ejus morbi exponendâ curatione, qui in convulsionibus videtur repositus. Idem morbus eandem curam postulat. Symptoma tamen illud si præsertim vehemens sit, rariùs ad atoniam refertur. Quamvis enim summa, imò & in confiniis mortis reposita debilitas, convulsiones arcessat; tamen ex pro ultimis aberrantis Naturæ nixibus haberi possunt. Si autem placuerit convulsiones in duas classes divisisse; prior classis eas comprehendet quæ cum vehementiâ excandescunt, & hominem undique convellunt. Posterior tremores, vacillationes, cordis ægrè se moventis subsultus atque palpitaciones exequetur. Hinc eadem in adhibendis remediis servabitur distributio.

In genere verò convulsiones omnes si paroxysmi tempore perpendantur, eandem omninò divisionem servabunt. Nullum est melancholici symptomatis genus, quod tam facilè venæ-sectionem ferat, quod eandem tam ardentè expostulet. Hinc si paroxysmus vehemens sit, acuti morbi in morem licebit venam tundere. Hor-

rescent extranei quidam Medici, sed hos experientia refellet, Sydenhamo autore, & quæ nascenda indè mala metuunt, faciliùs præcaveri posse pronuntiabimus, quàm quæ ab impedito sanguinis circulo exoriri possunt, stases, hærentiæ, extravasationes. Ecquis enim à convulsionibus non vidit aliquandò in pulcherrimâ mulierum facie maculas livescere, oculos exertos, linguam protrusam, undè etiam natæ sunt aliquandò apoplexiæ, quibus venæ-sectio mederi poterat rectè adhibita & ex arte.

Post venæ-sectionem vehementissima profunt in paroxysmo ex animalibus petita antispasmodica, sive illa suffumigii titulo adhibeantur, sive etiam interiùs per os admittantur. Hæc verò vel ubi ipsa oris interiora attigere, juvant; convulsiones à parte in aliam minùs ad eas suscipiendas aptam partem quasi transferunt atque revellunt. Hinc ab eorum vehementiâ nihil superest metuendum.

Exacto verò paroxysmo perpendenda est convulsiones concitans causa. Hinc vel per laxantia, vel per antispasmodica iter institues. Balnea si præsertim frigidiuscula roborantem vim non amittant, hîc conducunt. Vulgò enim cùm vehementissima fuerit nervearum fibrarum in paroxysmo distractio, remanet post paroxysmum atonia; hinc in nullo alio melancholico symptomate debellando tantùm profuere martialia præparata. Signis tamen utriusque convulsionum causæ summoperè studendum. Memores spasms inducendis sæpiùs tensionem concurrere, sed semper post illos relinqui atoniam.

Tremores verò , subsultus artuum , si à debilitate pendeant , roborantibus sanandos esse ratio indicat , at cordis palpitationibus metuenda sunt illa cùm summoperè timendum sit , ne præcipiti ab illorum usu factò sanguinis circuitu , cruor ad cor vacillans , vividius appellat , undè augeatur malum , gravamine & pondere in cor & stimulo indè nascente adaucto.

Nec mirum , ut speramus , rerum gnaris videbitur , si inter artis curatoriae instrumenta non illa numeramus , quæ in terroris & hæsitationis plenâ Melancholiâ nullâ ratione docente , nullâ suffragante experienciâ pro specificis venditantur. Ungula Alcis , Cinnabaris , aliaque multa hujusmodi quæ ad lucem properantibus tenebras offundunt.

ARTICULUS SECUNDUS.

De curatione Morborum qui à Melancholiâ degenerare pendent.

Hos eodem prorsus ordine quo in primâ hujus Operis Parte subjecimus examini , esse nunc exequendos ipsa ratio indicat. Esto igitur :

§. I.

De Febris lentæ nerveæ curatione.

ORTA à præfractò vasorum tono , debilitatâque vi quâ functiones peragi debent , febris nervea , quanquàm repugnet per se atoniæ , eam tamen sæpè pro causâ habet , latentemque pleniùs

indicat, si aliquod ægro relinquit intervallum. Generatim verò triplex hujus febris origo, triplex causa concurrens, in praxi reperitur, quâ exoriatur illa & invalescat.

Prima quæ rarissima est, ea est quâ nervea sentiens atque mobilis fibra ita ad sensûs acumen evecta est, ut vel minima rerum non naturalium impressio motum febrilem concitet. Hæc quiete mitescit, actionum exercitio intenditur. Exemplum hujus febris nerveæ præstant ephemeræ illæ quæ animi affectus violentos excipiunt. Hæ semper brevè terminum accipiunt, solæque nihil habent atoni, quanquam, tanta est actionis nerveæ in hisce casibus violentia, ut per se durare, atque longis conficere tormentis non possit, nisi etiam atonia sese prodant. Summa enim omnia brevè mutari, Naturæ legibus consonum est, & ut cum Hippocrate loquar, quia increescere non possunt, superest ut declinent.

Hæc febris si in ipsâ ejus vehementiâ spectetur, nullam admittit curationem nisi per contraria. Retundenda animi ferocia, vel minis vel obsequio. Minax Præceptoris vultus, ratione suffultus, plures sanavit pueros, quàm obsequium, plures fœminas obsequium, quàm minæ; sæpè alterâ nascente conticescit causa mali, animi affectio. Si aliquid medicamenti postulaverit furentis animi affectus: ea sunt quæ morborum acutissimis dicantur, venæ-sectio, diluentia. Sed fatendum est in hisce nostris amœnioribus atque minùs æstuantibus terræ locis, rarò affectus animi morbum facere; morbo jam facto nocent, rupturam vasorum comminati, inflammationes, &c.

Secunda

Secunda verò quæ cum atoniâ jungitur , aut saltem cum ingenti debilitate , frigore potius quàm calore insignis, qualem descripsimus, quamnam sanationis methodum admittit? Corroborantia per se indicaret atonia , vetat febris. Hinc vitanda Charybdis , illinc in Scillam non incidere artis est. Observatione pertinaci opus est ut nunc diluentibus mitigetur febris , nunc causa roborantibus debelletur. Sed illud saltem præcipuè incumbit , id omni vacat periculo , ut rectè & ad febris proportionem sex rerum non naturalium usus instituat.

Aër rusticanus, purus sit , nec illuvie stagnorum , nec urbium putredine fœtidus , sed rore vegetantium puro perfusus & florum aromate , nec sit nimium ut in altis montibus levis , nec gravior ut in profundis convallibus. Prior scilicet vasa nimium distendit rarefacitque humores ; alter verò nimium sanguinis motum impertit , secretionemque nimium intendit. Mirum est quàm malè se habeant , dum nimis humidus simul & frigidus hauritur aër, quem Cœnosum vocavit antiquitas , Melancholici omnes , sed illi præcipuè qui febre nerveâ laborant. Exsiccat & exhaurit nimium aridus ; nil præter mediocritatem tutum est.

Maxima verò sollicitudo circa ciborum usum versari debet , ne gravent illi ad reparandum instituti : ne, quod est frequentissimum , debilior natura ad eos subigendos febrim augeat. Pluries in die offerantur illi , sed quantitate admodum parvâ , ut eos natura non sentiat. Esse ex debilissimâ materie eligendos ipsa satis indicat infir-

mitas, simulque si vis temperans adfit, ut in farinosis tostis atque fermentatis, in herbis & oleis aqueis & mollibus, ex iis non tantum alimoniam deduces, sed etiam medicamentum. Sed sola ægrotantis observatio, sola sedulitas hinc normam possunt indicare, atque legem statuere. Nec prætereunda est Hippocratis doctrina, suaviores & à longo tempore consuetos, inassuetis & inexpertis esse præferendos.

Quantoperè verò vitanda sit affectuum animi quorumcumque violentia; quantum fugienda Venus quæ sive ex parte animi eam spectaveris, sive tanquam actum corporeum lustraveris, duplici hoc titulo æqualiter perniciem minatur, longiori inquisitione non indiget. Et certè hisce ex rectâ ratione gerendis, tota curatio impenditur. Nocent enim medicamenta quæcumque, & sæpius vidi ab iis etiam sapientissimè institutis curationem morbi ita retardari, ut sublati illis ægrotantes reconvalescere penitus, quanquam diuturno tempore conflictati. Non unum ex iis quos macie & febre nerveâ confectos unica nutritionis cura artior in sanitatem pristinam revocavit, hodiè vegetos atque sanos appellare possum. Sed multò plures, quibus pro solo medicamine fuit equitatio, exercitium illud succutiens, movens, circuitum instaurans sine ullâ virium labefactione, faciem hinc præferente nunquam satè laudato Sydenhamo.

Tertia demùm febris nerveæ species ea est quæ cum primarum viarum saburrâ connectitur, & ab eâ pro maximâ suâ parte, in iis pendet quos aut ingluvies, aut indocilis animus flecti, non

finis sobrietatis præceptis, hîc maximi certè ponderis, immorari. Plures sunt hujus generis febres nerveæ, quæ catharticis mitigantur & tolluntur tandem, in iis præcipuè quibus antè alia viscera ventriculus patitur, modò turgeat saburrâ, eâque gravetur, non laboret melancholicâ tensione. Catharticis verò pro re natâ possunt aut narcotica, aut antispasmodica conjungi. Legem dabunt quæ in articulis præcedentibus satîs fusè exposuimus.

§. II.

De Tabæ nervæ.

A QUACUMQUE de causâ tabes pendeat, modò non adsit suppuratio, viscus depascens & immedicabilis, in quâ ipsi efformando puri allaborant vires vitæ; si effeceris ut debitâ copiâ solidorum stamina ultima ros nutritius alluat, atque benignâ materie perfundat, optatam contigeris metam, sanitatemque fueris affecutus.

Verùm ubi illa semel invaluit, nulla est quæ non ab ejus influxu & communi commercio patiatur functio. Undè altera officit alteri, fitque malorum cumulus quasi vitiorum circulo in sese redeunte increscens.

Sed cùm genus illud morbi non statim adoriatur, lentisque serpat & adolescat progressibus, locum maturæ curationi relinquit, quæ non ex vehementi machinæ mutatione conflatur, sed ex Hippocratis præcepto, quo docet lentè attenuata lentè esse reficienda, illa etiam ex assiduo rerum naturalium moderamine universa constituitur.

Duplicem porrò hîc tabis nervæ originem licebit assignare. Altera meram tensionem atque vasorum strîcturam pro exsiccante causâ habet, alia liquidioris laticis defectum. Quæ si utraque simul, ut sæpè fit, complexa fuerit, atque conjuncta, gravius enascetur malum, complexis pariter adoriendum indicationibus.

Si enim tabem advexerit præternaturalis tensio ab aridâ & delicatâ solidorum structurâ pendens; attentus ne stomacho noxam inferas molli diætâ, regimine humectante, non tamen ita aluente ut omnia aquâ diffluant, medicinam malo afferes. Vitabis scilicèt eorum errorem qui nimium aquei laticis intrâ sanguinem admittunt, undè non nutriuntur, sed, ut ita dicam, immerguntur solida, & velutì vappescit cruor, proportionemque defraudatur debitâ. Sed sensim intrâ partes insinuatus aqueus latex, mucoso præsertim lentore retentus iis sese jungere amet, undè & liquidior fiat materies nutritia, & simul leni laxationis beneficio solida fruuntur. Huc referuntur balnea illa tepida quæ cutim aperiunt, quæ stamina vasorum tenuissima humectant, simulque aqueas partes osculis bibulis hauriendas offerunt, si præsertim frigidioris aquæ post balneum affusione, nimia indè exorta perspiratio temperetur atque retundatur.

Huc demùm omnia revocantur, tenui donata mucagine, humectantia, hordei, avenæ, secalis, graminis decocta. Tenuia juscula ex pullo & vitulo, ranis, cochleis terrestribus, imò & testudinibus conflata, lactis serum, olera ipsa mollia, potus aquæ simplicis; quæ omnia semper ita

danda sunt, ut dilutionis beneficium nimiam relaxatione non compensetur, aut nimia toni intensio vertatur in atoniam.

Tabi verò etiam nerveæ ab hac causâ pendenti summum medicamen præstat diæta lactea, aut saltem bis, aut ter in die lacte asinino sese proluere. Imò etiam ut extremis extrema accommodanda sunt remedia, summum fuit præsidium ex ipsis fœmineis uberibus lac traxisse; non refellendis enim exemplis constat summâ macie confectos, hujus medicamenti usu in sanos & robustos evasisse. Et Chirurgum hodiè adhuc sanissimum novi, Chirurgicamque laboriosam certè Artem cum laude exercentem, cui olim pro remedio fuit, nutrices tres quotidiano lacte exhaustire.

Alteri autem tabis nerveæ speciei quæ à merâ humorum ficcitate sine insigni tensionis connubio repetenda est, eadem methodus competere debet, nisi quòd licet in illâ specie aliquid tonici levioris addere; ut aliquo gradu increscens cordis actio, ad intimiora usque vasa rorem nutritium devehat. Nec tamen minùs irritantia quævis vitanda sunt, ne ficcitati addatur tensio. Hinc locum hîc salutarem inveniunt, aperientia leviora, aromaticâ vi non destituta, ut flores varii Chamæmeli, Sambuci, Meliloti, aquæ leviores Martiales, ut apud nos, Forgienses, locorum distantiam mitigatæ, Passiacæ depuratæ, aliaque hujusmodi. Tum decocta aperientia Borriginis, Buglossi, Cichorii, Taraxaci, Sonchi; infusa levissima ex Becabungâ, Nasturtio, aliisque similibus mediocri saponaceâ virtute donatis. Sed res na-

turales omnes ad præcedentem modum dirigantur, addaturque his antè omnia equestris exercitatio, sin minùs vectio, succussatio, aut demùm frictio, pro viribus, aut lenis aut fortis; quæ omnia totam curationem nostram constituunt, modò non adsit acrimonia latens, propriis sibi debellanda remediis.

Patet indè nullum ferè in tabe nerveâ rependì antispasmodicis pretium, imò pauca omninò usurpanda esse remedia: sed rem totam & exercitio & sobrietati, abactis longè atque fugatis vanis terroribus esse relinquendam.

§. III.

De Paralyfi & Hydrope nerveis.

HUCUSQUE fibrarum tonus etsi perversus in tensione peccare potuit, eum tamen vegetum vividumque exhibebant morbi, de quibus agebatur nuper. Hîc cum ipsâ atoniâ nobis res agitur. Mutata omninò scena est. Omnia laxitate laborant, inertî mucò diffuunt omnia. Paralyfis atona, cardiacis stimulantibus, aromaticis spiritibus & salibus volatilibus, oleis essentialibus, frictione vehementi, mordente & vesicas concitante emplastro, cucurbitis, scarificationibus curatur. Veteris tamen memor flammæ vide ne odores fortiores exteriùs applicati capiti noceant, nervosque stimulo quidem, sed convulsivo exsuscitent. Diæta sit cardiaca ex alimentis benè coctis, partibus tenuioribus constet, viribus semper accommodata, quæ non eas exsuperet, sed quæ nec suâ mediocritate peccet. Si vacuantibus opus

est, quod Hydropicis præcipuè competit, instituendæ sunt pro re natâ & vomitiones & cathar-
ses, sed statim ab eorum actione peractâ antispas-
modica vehementiora machinæ laboranti suppe-
tias ferre debent. Uno verbo, omnia hîc & ac-
tuosa, & fortia medicamina esse par est; nec aliud
habent commune morbi hi nostri cum præceden-
tibus, nisi quod iis pariter exercitatio conducatur,
sed hîc & fortis esse debet, & corpus ad usque de-
fatigationem deducens; omnis verò curatio ex
notis atoniæ & colluviei serosæ indicationibus
componitur, si misceatur cum illis non parcus,
sed fortis antispasmodicorum validiùs cardiaco-
rum usus.

Finis primæ Partis.

D E
MELANCHOLIÆ,
ET MORBORUM
MELANCHOLICORUM
CURATIONE.

P A R S   A L T E R A.

De Melancholiæ humoralis curatione.

Ex nerveæ atque sentientis partis affectione melancholicâ ad eam devehimur, quæ ab humorum vitio pendens ad mechanicam corporis mutationem refertur, cuique non indubitata signa prodit, quorum alia ex fluentium per vasa elaterio prædita liquorum legibus enodantur; alia verò ex incognito animæ cum corpore commercio pendentia eam servant obscuritatem quæ nimis altè sapere, de tanto arcano, ambientium, oculos obtundit & tenebrosâ obcæcat caligine.

Mutationis verò illius melancholicæ ex quâ

nascitur humor niger , imò & pessima atrabilis , acris , erodens , acida , spissaque & splendens , ut cum veteribus Præceptoribus nostris loquar , naturam , essentiam , causas atque symptomata satîs fusè in priori hujus Operis Parte prosecuti sumus , ut de iis ne verbum quidem addamus ; sed ad curationem liceat properare , cujus pars non una è tenebris eruenda incumbit. Historica enim alia Veterum dogmata exponere debet , altera verò ratione , & experimentis Recentiorum suffulta ad veram lucem afferendam properare debet.

Et certè quod historici est in curatione hujus morbi , eò majoris est ponderis , quòd forsan in Artis dedecus fatendum sit , nos in sanatione hujus mali , Veteribus minùs eruditos esse. Constat enim non solùm ex Medicorum monumentis , sed ex Libris etiam qui ad Artem non pertinent , omnes ferè Melancholicos , aut à Melancholiâ Maniacos , per Artem sanatos olim fuisse. Et hanc quidem vetustissimam fuisse Artem ipsæ fabulæ indicant. Sic Præti natas furore melancholico correptas sanavit Melampus , herbâ Melampodio dictâ eâdem , ut videtur , atque Helleborus , falsosque mugitus quibus agros implebant , arte compescuit. Purificationes , sacra varia , Taurobolias , Balnea , & in sacris fontibus immersiones , veris remediis prætexebant Sacerdotes , per mysteria pretium naturali rei addentes , & profanum vulgus à scientiæ cognitione arcentes. Ad iram enim Deorum immortalium morborum ferè omnium causam referebant , teste ipso de pestilentia Homero. Undè nullus est ferè morbus , ipsâ suâ spectandus atrocitate , qui non aliquod

Numinis nomen apud Antiquos habuerit. Cerritus morbus, Herculeum malum, Larvata affectio, Sacer morbus, aliique plures passim apud Autores occurrunt, quòd hisce morbis à cœlo, aut sacris hominibus, medicina quæreretur. Nec videtur aliâ de causâ pœna itineris Agamemnonio Orestis imposita, quàm ut afflictus distractione objectorum erigeretur animus, aut quia in Tauride sive herbarum vis potentior, sive methodus tutior ad hos expellendos morbos excoleretur. Nonne etiam si fabulas expendere juvat, Ætæ senectus alacrior reddita per mollium herbarum balnea videtur. Alia sunt etiam multa, quæ vulgo celata, omnium tamen oculis usurpata, majora humanis credita sunt, & deturpata narratiunculis, quales etiam apud nos, in tantâ scientiarum acquirendarum facilitate, quotidie rerum gnaris risum movent, avidè tamen ab incautis accipiuntur. Sic emunctæ naris vir Aristophanes noctem integram in Æsculapii fano cubantes, Sacerdotumque technas falsè irridet, Melancholicisque respondet *πῖτ' ἐκείνων*. Nec minùs tamen quæ ad nos pervenere præcepta Æsculapii medicum sentiunt, sese divinitatis velo occultantem. Vide *Le Clerc* de iis fusè differentem quæ nullâ ratione ad nos pertinent. Id intereà certum est nullum in antiquissimis gentibus, inter alia publica monumenta incarcerandis atque incatenandis insanis, locum fuisse destinatum, quales apud recentiores populos undique reperiuntur. Sed passim de insanis mentionem injici tanquam sanabilibus. Ipse Hippocrates Melancholiam simplicem inter leves morbos numerat, *De Morbis Lib. I.* Men-

tem sanare verbum est Platoni usurpatum. Et eam sanationem corporis restituto tenori tribuit in *χαρμίδη*. Jam verò Græcorum vetustiorum ut videtur, exscriptor Plautus de maniâ ut de morbo sanabili satis fusè loquitur. Cùm enim alter è Mænechmis pro infano habetur, alligant eum lorarii, & ad Medicum adducunt, qui cùm furentem videt & vincla recusantem, non de morbi sanatione desperat, sed dosim dosi addendam pronuntiat, ut jam multa hellebori jugera ei necessaria crepet, eumque huic potui per aliquot viginti dies addicendum edicat.

Quanquam autem exigua sit in hac materiâ Poëtæ comici autoritas, qui mores potius pingit, quàm artem exprimit, tamen receptam usu & successu methodum fuisse, comprobatur; in quo & cum reliquis hujus temporis Autoribus mirè consonat, cùm nullibi legatur, fuisse carcere & solitudine segregatos maniacos, sed semper cum infaniâ hellebori nomen jungatur, undè voces illæ apud Poëtas vulgatæ, navigare Antyciram, quæ hellebori proventu illustris fuit insula, ut alibi dicitur. Fatendum tamen est quòd Galeno adscriptus de Melancholiâ Liber (a) Aetii Sicamii nomine vulgatus, incipientem, leviolem & curatui facilem; veterascentem verò difficiliùs curandam edoceat. Sed effatum hoc nihil omninò de morbi sanabilitate statuit; cùm ad omnes æquè morbos prognosis illa possit referri. Hinc verò satis apparet duplicem hîc scopum nobis proponi, morbi curationem evolvere fata-

(a) Charter. Tom. X.

gentibus. Primum esse ut sacros vetustiorum monumentorum fontes rimemur assidue, postea verò, ut quoniam nullius autoritas est in Medicinâ ponderis, nisi ratione fulciatur, adhibenda remedia ad rationis lancem examinemus.

Omnis ergò nostra de curatione humoralis Melancholiæ Tractatio hisce titulis comprehendetur. 1°. Curationem dispositionis, aut nativæ, aut acquisitæ ad Melancholiam secundum mentem Veterum exequemur, eamque ad Physices leges perpendemus. 2°. Ipsius morbi curationem & varias causarum indicationes, imò & symptomatum exequemur. Postea verò morbos ab eâ pendentes facilius erit curatione assequi. Motam denique & in morbis acutis ferocientem compescere tentabimus. Sic Recentiorum inventis Veterum observata aut fulciemus, aut etiam ea subvertemus, si aut ratio, aut experientia repugnent, ita ut veritate, nullatenus autoritate iter instruatur. Quod utinam in utilitatem infelicium illorum cedat qui clathris atque verberibus ferarum instar, non malorum lenimen, non sanationem inveniunt, sed inhumanos risus excitant vecordium, cordatorum misericordiam, humano autem generi timorem incutiunt, cum nullus sit qui ea absurda pati non possit.

CAPUT PRIMUM.

De illorum curatione qui ad Melancholiam humoralem prædispositi sunt.

SI fragilitati artis humanæ semper concessum foret, morbos qui miseris undique impendent non prævidere solùm, sed etiam præcavere, præclarè cum mortalibus ageretur. Verùm multi ex morbis inopinanter ingruunt, & turbinis instar in ipsis sæpè deliciis opprimunt, quod vulgò de Melancholiâ in genere dici non potest, præsertim verò de humorali quæ non simplex, aut subito potest in corpus accipi, sed sensim humoribus tenacioribus atque quasi piceis factis, & solidis in atoniam redactis, habet elementa intus in ipsis corporis principiis vitiatas fundata atque radicata. Si ergò emicat aliquandò protinùs, effectibusque non prævisis antea in apertum se prodit, aderat tamen intus noxa latens, constitutioque ad morbum prona, quam tollere Arti conceditur (a).

Præcautio adversus morbum quemvis duplici constat indicatione adimplendâ: prima est ut amoveantur remotæ omnes causæ quæ morbo inferendo aptæ sunt; altera verò ut superentur

(a) Νῆσοι δ' ἀνθρώποισιν ἐν ἡμέρῃ ἢ εἰς ἐπὶ νυκτὶ,
 Ἀυθόματοι φοιτῶσι, κακὰ θνητοῖσι φερῶσα
 Σιγῇ, ἐπεὶ φωνὴν ἐξείλετο μητίετα Ζεὺς.

Hesiod. Opéra & dies,

atque immutentur effectus primarii causarum harumce, qui si dominium in corpus semel obtinerent, morbum ipsum facerent.

Ut priori fiat jus indicationi nosse sufficit quæ sint causæ illæ. Cognitas à se avertere & ab iis fugere simplicissimum artificium est. Sic Angli quos sua ipsa constitutio, & loci patrii intemperies ad Melancholiam nerveam adigit, & causam & effectus tollunt, si maturè ad alia loca enavigaverint. Sic quos vicinia ardentioris solis, ablato liquidiori fecit exustos, reficit brevi amœnior rore fœcundo madens, ventisque salutaribus tellus perfusa; sic æstatis effectus tollit autumnus, autumnus noxam corrigit hyems; nullaque datur summâ naturæ indulgentiâ nocendi forma, cui quasi juxtâ, non reperiatur antidotum. Cùm iracundus Achilles, atrâ bile turgidus, in Agamemnona minacem gladium distringere minatur, frænum lascivienti bili imponit prudens Minerva, quæ semper homini cuivis adstat, si illi auscultare docilis fuerit. Regimen ex austeris dyspeptis crassioribus alimentis constans, humidâ temperante, leniente diætâ curatur. Uno verbo, causas illas remotas & occasionales ut fugere & arceri facillimum est, si semel fuerint agnitæ, ita non omninò semel ab illarum impetu natos effectus vincere pronum est.

Veteres cum Hippocrate & præsertim cum Galeno, rem adversùs Erasistratum acriter disputante, melancholicum humorem ut naturæ inquilinum habuerant. Hinc ergò eum à corpore eradicare & funditùs prostrernere putassent esse piaculum; temperamentum verò ab ejus eviden-

tiori existentia constans atque conflatum, veluti rem ex ordine naturæ servandam esse constituebant, licet aliter & Fernelius & Sennertus censuerint, ausi Galeno contrastare, quod illis quibus vivebant temporibus, grande nefas credebatur. Verum cum ex Galeni dogmatibus omne temperamentum à medio illo, seu mediocri discedens, furtim labatur in intemperiem; si Melancholia prædominaretur, aut corrumperetur illa, aut si temperies universalis, hanc illamve partem affectaret, tunc præcautione utendum suadebant.

Præcautiones verò illæ in compescendâ luxuriantis temperiei vi, omnes ferè à sex rebus non naturalibus desumebantur, morbis enim reservabantur remedia, quæ naturam mutare, non servare nata credebantur.

Ut autem frigida & sicca habebatur melancholica intemperies, ita vitam & victum instituebant, ut hinc non frigida, illinc verò humectantia proponerentur. Victus, ait Galenus, *Libro de Melancholiâ*, sit boni succi, humidus, ἀφύστος, flatûs expers, citrà aliud efficax remedium. Huic addit Posidonius serum lactis melle admixto, tanquam verum imminentis Melancholiæ specificum antidotum. Tum verò curas & acriora studia, quas pro causis morbi agnoscit, sedulò vitandas esse patet.

Ut autem iidem Autores lienem habebant cum Galeno adversùs Erasistratum, pro maximo nigri humoris emporio, ejusque vacuationes per alvum fieri, omnes ex antiquitate Medici censuerint, mirum est quanto consensu in incipientis etiam morbi exordiis purgationem suaferint.

Quid quòd Hippocrates ipse, aut saltem primævi ejus discipuli, licèt in adhibendis cathartici-
cis adeò prudentes & cauti, si vel aliquod du-
bium de Melancholiâ exsuperante ab insomniis
signum arripuerint, illicò solvi per cathartica ma-
lum præcipiunt, si tamen qui de insomniis in-
scribitur Libellus, tanto Autori aut ejus scholæ
tribuendus sit. Quò autem magis hanc ipsi doc-
trinam tribuam suadet Galeni consilium, qui in
genuino ejus de atrâ bile Libello distinctis ver-
bis pronuntiat : « Generatim omnes qui ab hu-
» more melancholico proveniunt affectus inhi-
» bebis inter initia humorem cum vacuantibus
» validè purgans ». Quod quidem periculosum
dogma quousque verum sit, alibi perpendetur.
Nec minùs verò Rufus Ephesius adeò à Galeno
laudatus, in fragmento quem nobis servavit Ae-
tius Sicamius, inter initia lenem purgationem ex
epithymo & aloë suadet, additque : « Etiam si
» horum parùm quotidie acceperit æger, pro-
» dest tamen moderatè & paulatim subducendo ».
Rem leniùs tractari volebat Posidonius in eo-
dem loco, qui solo fero lactis melli admixto præ-
cipit alvum laxari, ut modò dicebamus, nec nisi
eo deficiente, ad epithymum & aloem vult re-
currere. Sed ab his omnibus Autoribus bona &
conveniens victûs ratio antè omnia suadetur.

Porrò quæ sit illa victûs ratio non dilucidè
exposuerunt, sed cum Hippocratis maximè se-
quaces sint, ab eo diætæ leges mutuari non du-
bitamus. Hîc igitur 2°. de morbis, *φροντίδα* & mor-
bos nigros describens, his cibos paucissimos, si
debilitas non adsit, alvum subducentes, com-
mendat

mendat non acres, non falsos, non pingues, non dulces gustu. Et calidâ eos lavare prohibet, à vino & acribus arcet, aut saltem vinum aquosum permittit. Neque exercitationibus eos vult uti, sed quiete contrâ temperari atque emolliri. In progressu mali fit morbus niger quem ab aliis nigris acido dentes stupore afficiente, distinguit. Tunc primùm pharmaca frequentia suadet. Undè illa ab Hippocrate non tam ad precautionem mali, quàm ad fuganda ejus exordia videntur usurpata. At semper cibos molles, pisces littorales & cartilaginei generis, betas, cucurbitas, vinum album aquosum præcipit, & in omni horum genere morborum lac asininum, ut & Posidonius equinum, vult curæ absolvendæ adhiberi, iteratoque præcepto à sole, seu potius ab æstuantis solis irradiatione in caput, abstineant jubet.

Verùm si ultrâ est animus, diætæ leges ad Melancholiæ tum præcautionem; tum curationem sectari, quidni apud eundem Autorem diætæ autumnalis præcepta sequimur. Cùm, ut jam alibi dictum est, autumno & ejus facultatibus, Melancholiam & ejus proprietates æquiparaverit. Hæc tum ex æstivæ diætæ reliquiis, tum ingruentis hyemalis minùs severis præceptis conflata, eò hyemali proximior est, quò tempestas magis in hanc vergit, & accuratè *Libro III. de Diætâ* describitur.

In his igitur cautionibus adversùs imminentem morbum tria notanda sunt. 1°. Consensum inter Medicos vetustiores summum esse, ut diætâ mollis, humida, imbecillima ægrotantibus instituat, ut labores nimii tum animi, tum

corporis vetentur, ne scilicet Melancholia vertatur in atram bilem. Imò hunc in finem ipse solis ardor devitetur, iu caput præsertim, ne humor quasi rarefactione vasorum attractus, caput invadat, suumque ibi dominium exerceat.

2°. Omnibus etiam æqualiter purgationem maturam commendatam fuisse, sive per universum corporis ambitum diffusus sit humor noster, seu in caput desævierit, sive lienem & hypochondria occupaverit, de quibus purgandis cum cæteri tacuerint, præceptis Posidonii de catharticis ad hypochondriacum affectum adhibendis videntur consentire.

Idem verò distinctè pronuntiavit Hippocrates de atrâ bile in uteris, *Lib. II. de Morbis*.

3°. Verò illud etiam æqualiter ab omnibus commendatum est, ut præcavens cura finiatur atque confirmetur, usu lactis asinini aut equini, repudiato lacte bubulo, cujus serum melli remixtum, lacti animalium suprâ dictorum, videntur æquiparasse ferè omnes.

Ultrò tamen fatebimur quòd dum numerosa veterum Medicorum à Galeni ævo volumina evolvimus, singulosque spe arripiendæ veritatis sectamur, auctoritatem viliorē reperimus plerorumque, qui pudore omni soluto, ætate superiores ita exscribunt, ut nihil addant, præter pauca quædam aut superstitione, aut merâ opinione famosa remedia. Quòd piaculum tamen, nec ad Alexandrum, nec ad Cœlium Aurelianum pertinere potest.

Præterea verò fugienda multa ciborum genera quæ Melancholiæ producendæ apta erant, Au-

tores veteres præcipiunt. Cùm enim Melancholia ipsis pro humore naturali haberetur, quæ plus terrei quàm alterius cujuscvis principii haberet, necessum ipsis videbatur, ut quodcumque ex naturalibus corporibus simili abundaret principio, Melancholiæ inducendæ faveret. Hinc inter vegetabilia Melancholiæ cumulandæ apta numerabant Lentem, semen Cannabis, Brassicam, tubera quæcumque, inter animalium carnes bubulam. Ex animalibus quibuscumque sanguinem melancholicum edixere, sed præsertim lienem quam acerbitate quâdam donatam, à leonibus, pantheris, carnivorisque animalibus intactam relinqui docet Galenus, cùm reliquæ omnes cadaveris partes vorentur. Quod observatum à nullo alio Historiæ Naturalis cultore, comprobatum scio. Addit vitandis Trallianus Libro II. Erucam, Sinapi, Allium, carnem cervinam & ferinas omnes, panem sordidum, garum, vina vetusta austera. Oribazius verò his annumerat carnem leporinam, tynnos, cete, delphinas, cochleas, typham, caseum vetustum, vinum crassum nigrum.

Hiscæ cautelis, Veterum spes fuit Melancholiam eludere atque præcavere, cùm summam simul adjungerent animi atque corporis moderationem; in quo quidem quantum spei eorum fuerit fundamentum, ex recentiori Theoriâ nunc videndum est. Tot undique circumstant nocendi jure donatæ causæ, ut fugiendis atque devitandis illis impar sit omninò hominum malè cautâ sedulitas. Sed si mutatio ab iis nascenda, in humoribus corporis humani physica, semel cognita

fuerit atque ratione deprehensa, quod in hac nostra intemperie satis abundanter factum confidimus, præcautio nostra in duobus hisce peragendis consistet.

Primum est ut quantum fieri possit, malo causæ gravidæ summâ sollicitudine arceantur; alterum est ut si non possint illæ à corpore averti, ita dirigantur tamen atque cohibeantur, ne eorum effectus corpus lædat, atque ita afficiat, ut iis etiam remotis morbidum remaneat.

Omnes porrò Melancholiam humoralem inducentes causæ in illud unum collineant, ut inductâ humoribus nimîâ tenacitate, solidorum vires simul fatiscant, ut in priori nostri Operis Parte demonstravimus. Undè patet ad formandum morbum, præter alios complexum atque compositum, aut vehementi aut longâ opus fuisse intus grassantis intemperiei efficaciam. Hinc cautela adversus imminentis Melancholiæ minaces insultus instituenda, hoc tantum temporis punctum spectat, in quo morbus nondum existit, aut cum jam dubia & ancipiti fulta iudicio, suæ præsentis signa comministrat.

Præcipua igitur cautelarum nostrarum meta, quæ ut remotissima primaque morbi elementa constituens è longinquo providenda fuit, in eo consistit ut fluidorum prima habeatur cura, ne tenacitate indivulsâ partes illorum cohæreant, ne intra suum activitatis centrum partes à se invicem repellendæ, possint concentrari atque attractione mutuâ adunari. Postea verò solidorum tonus ita sartus esse debuit, ne inflammationem

spiffiori liquido facilè contrahendam , concitet ars præpoftera.

Ratio autem quâ densiora atque spiffata fiunt fluida , non una eft. In alterâ fcilicèt quafi inertio torpentia folida , partes fluidorum heterogeneas adunari inter fe fiunt , laxiori quidem unione & fpontanæ fimili , quâ cruor in vafe effufus concrefcit.

Altera contrà à nimia vaforum actione partes ad fe invicem apprimente & liquidioris partis expreffione nafcens , fpiffitudinem feu denfitatem inflammatoriam conftituit. Ut hæc pofterior ab aucto Naturæ motu pendet, prior eundem præfractum atque labefactatum oftendit, eftque fpiffitudo cachectica. Hæc autem etfi alacritatem atque nativam ad functionum exercitium aptitudinem deftruat , nunquam tamen fpiffitudinem melancholicam inducit , cùm laxa omnia atque humore diffluentia efficiens , hydropem potiùs atque cachecticos morbos ex fuâ naturâ invehat , quàm alios quoscumque. Quæ autem inflammatorio æftui natalia debet , fi adunatis liquorum principiis , folida non ftimulet ad phlogofin , fed ea inæqualiter aut gravet , aut obftipet , habetur pondus , anxietas melancholica. Quo autem pacto res & fieri , & per univerfum corporis ambitum diffundi , aut in hanc illamve partem decumbere poffit , alibi fatis fuſè expoſitum eſt ; à quâ tractatione id velim unicum deduci , quòd qui humorem melancholicum præcavere atque prævertere volet , ſciat neceſſe eſt , ſibi antè alia cum eo hoſte dimicandum , ſpiffitudinemque ſanguinis inflammatoriam , licèt omninò à melan-

cholicâ abludat, esse tamen remotissimum ejus elementum.

Res ergò removendæ omnes illæ, quæ dum tenuiores fluidorum particulas auferunt, sanguinem densant in solidiorem massam, eumque exsiccant. Actio nimiooperè intensa cordis; æris calor immodicus, aut ariditate ipsâ protractâ exurens; aut diætâ ficcior, animi affectus violenti, motus nimii tum animi tum corporis, vacuationes quæcumque aut naturalibus majores, aut nimis protractæ, exceptâ solâ sanguineæ ipsius rubræ partis, ad hoc inferendum sanguini vitium conducunt.

Si quem ergò à longinquo melancholicum fore, & humorali melancholico vitio laboraturum suspiceris, hunc maturè à violentis tempestatibus nimium aridæ atque calentioris assultibus semotum servabis. Aër nec gravior eligetur, qui pulmonalem intendere natus est actionem, nec levior, quo exhalatio nimia fit.

Purus quidem & ab omni miasmate liber, si talis eligi possit, cæteris omnibus antecellit; selige leviter humidum, qualis est littoralis, sed qui stagnanti proximus aquæ non sit, undè fit atmosphæra gravis & putridis cœnosa effluviis. Mirum est quantum ad præcavendam spissitudinem hanc æris sereni usus conducat, sive quòd perpetuo ductus spiramine partes sanguinis à se invicem solvat, elasticamque resilientem ipsis facultatem impertiat, undè minùs uniri faciles evadant; sive quòd & nervorum & vasorum oscillationes reddat & liberiores & æqualiores. Certè nullus est quem non aër stagnans gravet, lassum

atque hebetiorem reddat, cui non vires atque alacritatem, cœlum sudum atque serenum inspi-
ret. Hinc præcipua regionum inter se diversitas
experimentis deprehensa satis. Undè fit ut Me-
lancholia quasi cum civitatis jure quibusdam tri-
buatur.

Generatim verò urbium aër campestri atque
rustico probè ventis, præcipuè verò Boreâ per-
flato, magis melancholicus est. Hinc rure gau-
dent Camænæ, hinc ibi formosissima voluptas,
puraque & illibata deliciarum genera è Naturæ
penu depromuntur, raròque apud Rusticos glif-
cit Melancholia. Hinc methodicis ut Sorano cu-
jus verba videtur exscripsisse Cœlius Aurelianus,
summa in sanandis animi morbis aëris feligendi
cura fuit, quod aliis nimis prætervisum doleo.

Cibus verò & potus maximam in spissitudinis in-
flammatoriæ natalibus partem sibi vindicant. Non
quidem quòd pars ciborum nutriens per se eam
possit inducere, sed aromatum largior proventus,
salitorum animalium fumo & sale induratorum
usus, acria quæcumque edulia, qualia ab Auto-
ribus nostris enumerantur, partem maximam in
actione cordis & vasorum adaugendâ sibi vindi-
cant. Sed præcipuè verò & antè alia condimenta,
spirituosorum abusus inflammat, densat, exsic-
cat. Sed cùm de his in hoc Opere jam non se-
mel locuti fuerimus, longiùs agere supervacuum
est. Ad Melancholiam igitur præcavendam vic-
tus esto simplex, humectans, ex cerealibus benè
fermentatis constet & tenerioribus carnibus; po-
tus nec esto nimium copiosus, nec parcus nimis;
nimium copiosus vix sanguini miscetur quem

gravat ; simulque utiles miscelæ totius partes per urinam avehit & abripit. Nimis parcus exsiccat. Undè liquet quantum in hac diætæ institutione cum veteribus nostris Præceptoribus , ratio experientiâ fundata nos jubeat consentire.

Nec minùs illis concordēs erimus , cùm summam tum corporis, tum animi quietem commendamus iis quos minatur inflammatoria densitas. Cùm enim tota illa nimix circulationis efficacix accepta debeatur , patet motum quemvis , aptitudinem liquorum quâ concreſcant atque coalescant , adaugere , adeòque iis tantum ex medicâ lege motûs permittitur , quantum ſufficit , ne omnia inertī torpore diffluant ; videmusque indè quàm ſapienter & Hippocrates & ab Hippocrate alii , diſſuaſerint iis quos ſpiſſitudo ad Melancholiam deducens , vexare poteſt , ne Soli caput exponant , cùm à rarefactione quam calor ille exurens producere poteſt , hærentia in vasis capitis induci , atque in hanc principem partem Melancholia decumbere poſſit. Quod peſſimo exemplo vidi in viro , alioquin ingenioſo , quem ardor ſolis nimium capiti exceptus , in febrem ardentem præcipitem egit , quâ perſanatâ remanſit mentis error melancholicus. Qui non rarò , teſtes hîc mihi adſint Medici omnes , poſt vehementiſſimas febres , compoſito febrili incendio , longa reconvaſcentiæ ſaſtidia protrahit.

Vigiliæ cùm exſiccant , vitandæ. Vacuationes quævis in corpore non bellè præparato tenuiora auferunt. Venus ipſa niſi corporis ſalubri robore eam poſtulante , nocet , & ut pretioſi liquoris vacuatio , & ut animi affectus.

Affectus verò animi violenti omnes ita sæpè inflammant, ut mortis subitæ, delirii, phlogosios ab eâ natæ exempla apud Autores non rara sint. Qui ergò vitandi, imò si in Melancholiâ nerveâ sæpè plenaria curatio à legibus moralibus atque Philosophiâ petenda sit, sæpè non minimam sanationis partem implet, in spissitudine inflammatoriâ animum regere didicisse, eique fortiter imperasse.

Verùm omnia quæ hîc de inflammatoriâ densitate afferuntur, an omninò & semper Melancholiæ densitati competunt.

Differunt certè inter se ita tamen ut altera alteram præcesserit. 1°. Ubi jam fervor inflammatorius deferbuit, jamque remanet melancholicum frigus, tunc quæ actiuosa erant, & tenuata diffusa fuere, superest quasi picea tenacitas. Et ut metaphorâ è Chymicis petitâ uti liceat, remanet quasi caput mortuum densitatis inflammatoriæ. 2°. Adest in spissitudine melancholicâ vis impellens minor, quæ major in inflammatoriâ diathesi. 3°. Ab hisce proprietatibus tertia sequitur quòd in phlogisticâ humorum diathesi ardor ingens adfit, nullus verò in melancholicâ, sed ut Galeni verbis utar, relinquitur cinis post incendium. Hinc cautelas proprias sibi vindicat.

Ic. In spissitudine inflammatoriâ quocumque in casu, omnia quæ æstum incendere valent cane & angue pejus fugienda, melancholica verò crassities, permittit leviora stimulantia quæ fibras exsuscitent & liquida dissolvant, ut sunt Chamæmelum, flores Sambuci, Meliloti, succi plantarum subamari, ut succi Taraxaci, Cichorii, Bor-

raginis, aliique his similes saponacei in eâ curandâ locum inveniunt; alimenta hujusmodi ex oleribus, ut Betâ, Spinaciis, Lactucis, aceto, sale condita, sed cocta comedantur, nec vetitum sit cautè atque prudenter vino tenui aquoso uti.

2°. Ut crassa, austera, cogentia in inflammatoriâ densitate possunt aliquandò prodesse, cum virium intensitatem occupent, nocent semper in spissitudine melancholicâ, quia scilicet facilè eorum partes in tenuissimis hærent vasculis, & inertia fluida cogunt; cumque ipsis, terrâ intermediâ, resinofam unionem contrahunt, quod inflammatione minas intentante nullatenus metuendum est.

3°. Laxatione in spissitudine inflammatoriâ semel factâ, cætera quasi spontè resolvuntur & quasi elasticâ vi resiliunt. Quod in spissitudine melancholicâ evenire non potest, in priori enim vergunt omnia in adunationem, sed vi suâ resultivâ non defraudantur. In Melancholiâ contrâ facta est & hæret principiorum adunatio, undè arte opus est ut illa solvatur. Hinc quam Veteres ferè omnes in curatione incipientis Melancholiæ suasere venæ-sectionem, mihi potius ad præcautionem videtur instituta, quàm ad morbi curationem, quia nondum principiorum adunatione factâ, resiliunt illa, pristinâ enim libertate adhuc fruuntur. Hinc ergò ferè omnia quæ ad inflammatoriæ densitatis naturam pertinent, possunt etiam Melancholiam metuentibus, paucis suprâ dictis exceptis, competere.

4°. Undè etiam deducitur quòd ad densum inflammatorium constituendum requiratur, hinc

actio naturæ prætermodum aucta, principia sanguinea compingens simul & tenuans, illinc verò partium tenuiorum atque fluidiorum exhalatio, atque residui sanguinis exsiccatio. In melancholicâ siccitate nulla aut tenuatio principiorum, aut ex vi naturæ compactio atque condensatio requiritur. Exsiccatio sola, principia humorum disponit ad piceam illam tenacitatem melancholicam, & ut voce pharmaceuticâ utar, humores quasi cogit in extractum.

Hæc quidem fusè satîs in priori Parte enodata, hîc summis tantum attingere labris visum fuit, ut sentiatur quâ ratione diluentia adhibenda sint ad spissitudinis melancholicæ cautelam, & quid sibi vindicet illa diversi à denso inflammatorio. Scilicet in id omni ope atque operâ nitendum est, ut qui intromittitur liquor diluens, non tantummodò densitatem illam perluat, sed ita aliquid habeat aut hærentiæ, aut solventis potentia, ut insinuata partes inter liquorum, eas à se invicem cogat discedere, nec ita tamen separet atque segreget, ut à mutuo collisu pristinam non recuperent formam.

Hinc ergò copiosior fluidi statim & simul introductio in inflammatoriâ densitate, si periculo non vacat, multo majori discrimine erratur, in melancholicâ spissitudine, cum non semper nimia liquidi stagnantis copia possit, vi & efficaciâ naturæ, per patentes urinæ vias expelli, sed sæpè contrà in ipso venarum vado hæreat, non ipsi densitati immixta, sed sejuncta & miscelæ impotens, vasa gravare, imò & minoribus vasis convulsiones, arctationes, spasmos inferre idonea.

Illud enim nimix aquei liquidi copix proprium est, ut in vivo cane per apertam venam immissâ aquâ, illicò animal in suffocationes atque convulsiones rapiatur. Quod mihi non semel visum ab illustrissimo Halesio antea fuerat observatum.

Sensim igitur sine sensu alimenta diluendo, aqua ita intrâ sanguinem introduci debet, ut partem ejus essentialem constituat, parsque parti misceatur & adunetur. Quæ facilior miscela erit, si aut mucilagineâ parte, sanguineis moleculis adhæreat fluidus ille latex, aut vi solvente saponaceâ dives earum præternaturalem juncturam rumpat & inter insinuet sese. Hinc melius ad inflammatoriam spissitudinem, nec tamen semper malè ad Melancholiam potius præcavendam quàm sanandam, conducunt famosa illa hordei decocta, quæ ptisanæ nomine ab Antiquis post Hippocratem, adeò in victu acutorum morborum decantata fuere. Humeant illa quidem imò & longâ in aquâ coctione, hordei indivulsa prius atque tenacior mucago, tenuitatem acquirit faciliùs humoribus humanis miscendam; verùm utut cocta fuerint, ventriculum gravare nata sunt, & in mediocri virium actione quales sunt in Melancholiâ, vix subiguntur, tenacitatemque tenacitati addere aliquandò possunt. Superest igitur ad melancholicos diluendos ut aqua vi leni solvente imbuatur, qualis virtus lenis saponacea in pluribus vegetantibus reperitur.

Vidimus in modò propositâ Antiquorum ad præcavendam Melancholiam praxi, quantum oleis mollissimis, sero lactis & melli tribuerint, ita ut his quasi unicè innixi, totam superstruerent

humoralis Melancholiæ præcautionem. Porro quod ipsis experientia demonstraverat, ratio Boerhaavio duce, recentioribus adstruxit.

Ille scilicet alter ab Hippocrate in artis imperium vocandus, partem illam in oleribus, horæis fructibus, quæ aquam simul & oleum, sale nativo plantæ connubium jungente nexumque præbente, continet, saponi æquiparandam voluit. Nec immerito, cum reverà saponis vice fungatur, dum partes per se unioni prorsus ineptas alligat & unit. Nec porro uniri aliter sal & oleum possunt, quàm aut resinosis, aut saponaceis vinculis. Cum ergò resinosa illa non sint, quod ipsa demonstrat eorum in aquâ solutio, superest ut inter saponem numerentur, qui aquam simul & olea parte salinâ attingunt, imò & sæpè potentibus vinculis ita stringunt, ut jam vel igne aperto, vel toto fermentationis apparatu opus sit, ut in primæva redire possint elementa.

Hinc ergò si partes aut in oleribus & fructibus horæis exactè & ad amissim temperatæ sint, nec illæ aliam aliunde virtutem nanciscantur; eorum succum ut saponem vegetantem cum Boerhaavio habebimus, leni virtute solvente donatum, nec igne acrem, nec alcalinâ indole causticum, sed levi acido divitem, undè refrigerans ipsis facultas, meritò cum solutivâ potestate ingenti conceditur.

Cum autem formas admodum varias in singulis hisce plantarum generibus sapo iste obtineat, adeoque ad usus varios possit adhiberi; licebit hîc ex tanti Præceptoris principiis singulas classes, in quibus occurrit, enumerare, ut singulis

spissitudinis, & gradibus, & generibus aptentur illi.

Primum constituunt gradum mucagines, quæ tenaciori & crassiori partium vinculo vix ipsæ solvi se sinunt à viribus Naturæ, adeòque ad solutionem aliorum principiorum conferre non possunt. Talia sunt farinacea, frumenta omnia, Secale, Hordeum, Triticum, Zea, Lentesc, Fabæ, legumina quævis, quæ usu præpostero usurpata inviscant, obstipant, nataque sunt Melancholiæ nocere, nedum juvare dici possint. Hæc verò corpora à saponaceâ virtute prorsus distant, quin imò eximiâ bilis saponaceâ solvente virtute egent, ut in emolumentum corporis nutritium cedant, verùm novâ attenuatione, qualem fermentationis suppeditat, facta tenuiora, saponaceam vim acquirunt, indivulsamque tenacitatem amittunt. Hinc panes & panum decocta aliquâ ratione inter saponacea numerari possunt. Sed debilis est hæc illis virtus, cùm contrà nutritia facultas insit perfectior.

Olera verò & saponaceæ sic dicendæ plantæ, sicciorẽ saponem obtinent, minuscque fermentificabilem virtutem; salinam verò magis, adeòque ubi ex illorum extractis sal essentialis arte extrahitur, maxima saponaceæ virtutis pars perit, remanetque si sale privetur & ab eo disjungatur, magma terreum, de quo videantur non satis lecta Cartheuseri experimenta. At remanente cum cæteris plantæ principiis sale illo essentiali, qui ex plerisque verè saponaceus extrahitur; omnia quotquot sunt, vulgarem in usum cedentia, olera, saponaceas, diluentes, humoribus humanis

facile miscendas partes intus insinuant, quibus rite adhibitis, omnia sanguinis principia amice uniuntur, solvuntur concrementa, restituitur libertas meatuum; quo sensu verum est illud Plinii effatum: *Optima medicamenta, pauperrimus quisque cœnat.*

Vario tamen gradu variæ celebrantur plantæ, repudiantur scilicet aromaticæ ut Cærefolium, Pimpinella, Nasturtia, Brassicæ, & aliæ quæ non nisi coctione mansuefactæ saponaceam vim exercent. Non quod illæ saponem non contineant, sed quod illum altè infecerit, penitus immixtus spiritus rector aromaticus. Lactucæ juniores eâ se virtute commendant, servant resinam vetustiores. Quod quidem cum omnibus ferè plantis plus minùsve commune sit; hinc fit ut verno tempore nascentes plantæ, aut autumnno redivivæ, plus hujus virtutis cæteris omnibus possideant.

Inter olera solventi sese virtute commendat troxymum seu troxyma. Quo quidem famoso vocabulo interpretantur recentiores omne id eduliorum genus, quod nos olera vocamus mollia. Si aliquod peculiare olus hoc nomine intelligebatur, exquisitâ inquisitione, quale fuerit, mœrens reperire non potui, cùm ei tantum Alexander Trallianus non semel à nobis laudandus, tribuat ut vel contumacissimas obstructions eo adjuvante sustulisse se gloriatur. Refrigerantem virtutem aliqua secum vehunt, ut Acetosa, Lactuca junior, Portulaca, quâ densitati inflammatoriæ magis conveniunt, amaricantem alia, quâ tonum aliquatenus intendunt ut Cichorium, Taraxacum. Hac virtute, melancholicæ spissitudini plus con-

ferre videntur, cùm aliundè aperientem virtutem obtineant, quæ quanti sæpè sit in Melancholiâ præcavendâ momenti alibi exponetur.

Post olera & gramina ipso vere nascentia, jamque hyemali spissitudini diluendæ conflata, æstuate jam sole, fluidioribus liquorum moleculis per copiosiore perspirationem exhalantibus, adsunt nimix concretioni prohibendæ, miscendæque intimiùs cum partibus oleosis aquæ, fructus horæi, oleo per salem soluto turgidi, solventes maximè, simulque aquæ, quod satis sit, intrà sanguinem devehentes. Augetur per totam æstatem & increscit, in iis qui sese invicem ubere copiâ excipiunt fructibus, solvens illa facultas. Nec ulla magis anni tempestas saponaceis fructibus abundat quàm melancholicus ille autumnus, cui quasi remedium paravit Natura suâ fertilitate provida. Cerasa, Fraga, Mori, Grossulariæ æstivum ardorem moderantur. Sed potentissimâ solvendi virtute ditantur Uvæ, Pyra, Granata Mala, Ficus, Aurantii fructus. Qui jam non spissitudinem solùm inflammatoriam, sed & melancholicam piceam tenacitatem resolvunt. Undè & ipsi & eorum succi inspissati, Roob, Extracti, Sapæ, Defruti nomine ad morbum nostrum prævertendum adeò meritò commendantur. Nec ea nobis lex ita intelligenda est, veluti iis abuti concessum foret; quanquam fatendum sit haberi in Historiâ Medicâ temerariæ audaciæ exempla, quibus non solùm morbus ille solo horum auxilio præcaveri potuerit, sed etiam omninò & integrè perfanari. Quod etiam nostalgix melancholicæ vidi accidisse. Sed de his plura non sunt addenda.

Luculenter

Luculenter satîs de eorum efficacîâ Boerhaavius & discipulus ejus, aliorum præceptor Swietenus immortalia præcepta cumulavere.

Post fructus horæos maximâ ad hancce solvendam melancholicam spissitudinem donatur virtute, antiquis Autoribus, mel. Admiranda certè, quæ ex florum nectariis, apum instinctu extrahitur substantia. Verum saponem exhibet mel oleo & acido dulcissimo scatens, facillè fermentiscibile, ex redundante quasi plantæ saponem formatum, & in insectorum corpusculo ita coactum ut cum mellitâ illâ virtute tonicam sæpè aromaticamque servet floris undè natum est indolem. Hinc aliud Thymum redolet, aliud Anthos odorem refert, & diversâ aliquandò virtute imbuitur, imò venenatâ, ut Trapezuntinum illud de quo Xenophon mentionem injecit. Oleosum maximè saponem mel constituit, undè servatur diutiùs, faciliùsque asportatur, nec nisi admixtâ aquâ fermentationem suscipit; solum verò atque sibi relictum rancescit potius oleorum more. Undè licèt melancholicæ spissitudini conducatur maximè & atram bilem prævertat, nocet illis ventriculi constitutionibus, quæ arescunt & æstu torrentur. Hinc jure apud Biliosos infame habetur, nec iis competit atræ bilis generibus quæ à bile perassatâ producuntur, ut disertè exposuit Galenus. Pituitosis, senibusque prodest, imò & apud Orientales populos, lautissimum olim senectutis præsidium fuisse, ut & infantix delicias sacræ testantur paginæ. Prætereà & aquâ multâ dilutum & sero lactis admixtum ad morem Veterum, rancescendi facultatem amittit, & lenis

solventis titulo in quibuscumque casibus advocari potest. De quibus fusè Hippocrates in Libro *de Acutorum victu*, cùm quæ summus Observator melli vindicat, saponaceæ virtuti pariter jure tribuamus.

Melli ut facultate sic natalibus maximè affine est saccharum, quod olim solâ exudatione natum, *μελι ἐν καλάμοις* Theophrasto dictum fuit. Nunc verò arte magistrâ ex calamis ad certam maturitatem deductis, prælo educitur, coctione inspissatur, terris absorbentibus defæcatur, & est maximum ciborum atque potuum per universum terrarum orbem condimentum. Est autem ejusdem naturæ atque mel. Ejus scilicèt præparatio in eo tota consistit, ut ab extraneis particulis extrahatur atque liberetur. Hinc eum nunc Ars, nunc Natura ex variis plantis extrahit. Sic copiosum saccharum simplicibus vulneribus, Acer montanus candidus Canadensis suppeditat. Ex rasis furculis, seu stolonibus Aloës cujusdam Brasilienfis, copiâ ingenti saccharum dulce educitur, teste Marcgravio, *Lib. I. cap. 18*. Borrichius ex Algâ Islandicâ solis radiis expositâ nasci saccharum narrat. *Act. Hassn.* anni 1671. Juglans Virginiana, Plukenetio autore, Zea, seu Mays, Linnæo, gravissimo in hisce rebus teste, saccharum fundunt. Ut & Asclepias Americana caule erecto simplici annuo, aliæque plantæ plures.

Verùm insigne est artificium & chymicâ doctrinâ plenum, quo usus illustrissimus Margraavius saccharum ex Betâ albâ, Betâ rubrâ, aliisque oleribus extraxit, ut & ex Glycirrhisâ, Polypodio, Rapis, quod videre est in Actis Academiæ Be-

rolinensis anni 1747. Undè constet satis, nativum in saccharo reperiri saponem, ejusque vim mellitam, solventem, saponaceam nullatenus esse contemnendam; sive conservæ, sive syrupi formâ, sive in aquâ simplici solutum offeratur.

Saccharum autem quale apud nos usui est, multiplici coctione adulteratum habet oleum, hinc illud dulcè minùs est quàm aut mel, aut mellita quævis; nec rancescit solùm, sed facilè acredinem urentem concipit, quo fauces quibus adhæret, inflamat & quasi exurit, non sine discrimine. Hinc quoties rancedo ejus metuitur, ut in illis quas biliosas vocamus, mutuato à Veteribus nomine, naturis, crySTALLI sacchari, reliquis ejus præparationibus præferuntur. Saccharum autem in genere salinis etiam particulis acidoribus peccat, hinc acido melancholico humori possit aliquandò nocere, undè jure meritòque ad usum internum in melancholicis mellita quævis præferuntur saccharatis, quanquam frequens ita sit syruporum usus, ut iis vel in inflammatoriâ densitate, vel in melancholicâ tenacitate nullus careat.

Verùm illud etiam in melancholicâ diathesi cavendum est quod in denso inflammatorio, nedum noceat, contrà prodest, ne nimia aciditas intrâ sanguinem incautè introducatur. In inflammatione scilicèt in quâ omnia ad acredinem alcalinam vergunt, acida dum progressum attenuationis morantur, pro antidoto mali haberi possunt. At in tenaci humorum mole hærent, nec citò mutantur, undè quasi coagulum tenacitati additur; quæ tenacitas, si jam in Melan-

choliā activā mutetur, aciditatis characteres induet. Hinc in priorē hujus Operis Parte mentio injecta est Melancholiæ quæ à nimio acidorum potu nata erat, nec minùs certè nocent acida in Melancholiâ, quàm aut in Chlorosi, aut in languentis circuitûs quibuscumque vitiis. Cùm autem aciditas vitatur, non ita res intelligenda est, ac si acescentia levia fugienda essent. Nocent præcipuè acida terrea, adstringentia, omphacina, nocent etiam ea quæ maximè evoluta sunt. Sed acida saponacea præsertim melli remixta tutò adhibentur, imò & spissum resolvunt, modò nondùm adsit acida per se & erodens διασπαινή Melancholia. Hinc serum lactis, saccharum salinum è plantis eductum, in se recondens, hinc oxymel etiam, in casibus in quibus metuitur melancholica spissitudo, tantoperè profunt. Undè minùs mirum videatur, cur Veteres qui acidum Melancholiæ characterem pluriès agnovêre, tamen aceti usum melli remixtum totiès suaserint. Illud enim saponem acidum constituit, cujus vim solventem efficacissimam pluribus nunquam refellendis experimentis Boerhaavius adstruxit. Nec plura de hac humorum dispositione, quæ sola Melancholiā non facit, nisi in mali partem venerint solida, ut alibi demonstratum est.

Melancholia enim humoralis etiam à solidis pendere dicenda est, quatenùs ea sola sentire nata sunt, ea sola impressionem ab externis ortam, altè fluidis imprimere possunt, adeòque sola sunt quorumcumque symptomatum melancholicorum fons & origo.

Verùm ea nequeunt universali auctâ tensione

peccare, alioquin cum inflammatorio morbo nobis certandum foret; sed tantum erethismo in hanc illamve partem decumbente laborare; aut illâ universali atoniâ, è cujus sinu convulsiones atque abnormes motus erumpant; ita ut si ex hac parte cum chlorosi Melancholia consentiat, differat tamen exustâ humorum siccitate quæ in cachexiâ non reperitur.

Solida igitur per se ad actiones regulatas imparia & velut atona esse in Melancholiâ humoralis necessum est. Ea autem ipsis indè ad actiones inefficacia & inertia, duplici de causâ exoriri potest, vel quia nimiooperè siccata & quasi indurata sunt, ut in senio quod per se melancholicum est, & circa quod adeò multa notatu digna congeffit V. cl. de Fischer, in *Libello de Senio*. Vel quia actionibus præcedentibus, & sæpè ex ipso atoniæ sinu erumpentibus, delassata fuere, & quasi distracta: quod veræ Melancholiæ humoralis proprium esse alibi demonstrare annisi fuimus.

Hinc ipsa per se præsentis Medicinæ efficaciam postulant, seorsim ab humoralis vitio, ut subleventur, & si fieri possit, eorum tono restituto imminens jam melancholia præcaveatur; nam potest spissitudo humorum melancholica plures per annos stare, nec tamen ullus indè morbus constituitur, sed si semel deficient solida, illicò morbus adest, cum hæc sine functionum præfenti incommodo lædi atque vitiari non possint. Hinc in præcautione ad Melancholiam humoralem duo hæc objecta seorsim atque separatim spectari possunt, quæ in morbo ipsomet uniu-

tur, sejunctaque à Medico sibi deponere præsidia.

Verùm ex ipso Naturæ ordine liquidorum vitium primum est, adeoque si quem ab humorum melancholicâ degeneratione, præstare immunem, signa jam hujus imminentis suaferint, antè omnia diluentium modò propositorum usui incumbes. Postea verò ubi jam à fluidis exeuntibus & coctione excrementorum naturali, cui tantoperè Veteres, vel in ipso vitæ à morbis immunis & illibatae curriculo attendebant, signa dilutionis arripueris, alteram sibi curam vindicabit solidorum dispositio, quæ aut tonica aut antispasmodica postulant, prima quidem in atoniâ, altera verò in spasmo inæquali.

Verùm quantum sit in remediorum istorum usu, ancipitis curæ adhibendum, ipsa morbi natura edocet. Verendum enim est, ne dum tonum addere studemus, irritationem concitemus, desidesque fibras in vibrationes convulsivas cieamus. Hinc utraque nisi post humectantem adhibitam diætam, nisi diluentibus summè temperata & quasi mansuefacta non possumus usurpare.

Videtur porrò Natura nostræ indulgisse debilitati, cùm tot undequâque salutiferas scaturigines per universum orbis ambitum multiplicaverit. Ex autem quæ solæ ad præcavendam humoralem Melancholiam universo Medicorum plaudente choro usurpantur, ab antiquioribus Medicis neglectæ sunt.

Illæ sunt aquæ frigidae acidulae sic dictæ, Martiali levi sulphuri, sali unito aut terreæ parti, virtutes acceptas referunt; ex quibus aliquandò

quasi in ipso connubii variarum molecularum puncto, adeoque inde natâ effervescentiâ haurirentur, accedit pars elastica illa famosa, Gas Helmontio dicta, & Hoffmanni Halæique experimentis sectata multum, necdum deprehensa tamen. Hæ verò aquæ refrigerantes simul atque diluentes, stimulum tamen solidis impertiunt, levem illum & fugacem imò si credere experimentis fas est, ruborem sanguini, miscelam, elasticam vim videntur restituere.

Aquæ illæ è quibus quæ fortissimæ sunt, id est, copiâ ferri potentissimæ, maximum chlorosi remedium præstant, id habent commodi, quòd aut aquâ simplici remixtæ, aut morâ, tum parte gravi ad fundum, tum leviori in auras avolante, eum virtutis gradum nancisci queant, quem tibi habes exoptandum.

Dantur verò aliæ simpliciores quæ nihil volatilis obtinent, sed salinam partem Marti magis terrestri junctam habent. Hæ depurantur, si fortiores sint, minùsque sunt antispasmodicæ, nec diluente tamen virtute, aut Martiali terreâ tonicâ defraudantur. Tales sunt Passiacæ nostræ etiam leviter catharticæ, aut Forgienses quæ alvum non movent, aliæque ita multæ, ut vix aliqua sit quæ suis careat Provincia salutaribus fontibus, ut jam alibi expositum est.

Has autem rectè ita exhibere, ne stimulando vasa arctent, ne nimîâ copiâ gravando, caput ipsum ejusque arcem impetant, ne ventriculi functiones, affatim sumptæ, pervertant, Artis est vix describendæ. Viribus, humorum constitutioni, solidorum crasi ita adaptandæ sunt, ne eas in cri-

men voces , cùm tuum sit scelus, ipsas præposterè in usum vocasse.

Illas autem , quamvis plerumque reliquis remediis præstent , tamen aliquandò esse antispasmodicis postponendas , aut jungendas cum iisdem , causa morbi indicabit. Quis , v. gr. , antispasmodicis uti verebitur , ubi Melancholia nervea abit in humoralem. Id autem non rarò evenire alibi dictum. Verùm antispasmodica cùm sæpè & circuitui intendendo & solidis arctandis efficacia sint , cautè in eorum usu incedes , si ab inflammatorio necdum penitus discussò incendio, nascatur Melancholia. Simulque ea tibi cura incumbet ut imminentem liquidorum spissitudinem methodo diluenti supradictâ avertas.

Ex his porrò satis intelligitur methodum nostram cautelis ornatam, quas perspecta œconomix animalis natura indicat, apprimè esse consonam dogmatibus Hippocratis & Doctorum ferè omnium qui post Medicinæ Patrem scripserunt. Superest ut aliqua expendantur dubia quæ de præcautione adversùs universalem Melancholiam jactari possent.

Primum quidem circà balnea versatur, de quibus vix mentionem injecere Veteres , nec Hippocrates ipse , nisi cùm de Veratri usu loquitur , purgationique vehementi vult balnea præludere & eam sequi ; nec Galenus qui dum methodi ad Glauconem , *Lib. I. cap. 11.* repudiat balnea in Quartanâ , videtur locum dedisse Savonarolæ , *Lib. II. rubricâ 23.* ut clarè atque distinctè pronuntiet melancholicis quibuscumque nocere balnea. Fomenta tamen Galenus commendat Libro

de Melancholiâ inscripto. Balnea Alexander & ea quidem dulcia laudavit. Quas verò thermas celebravit Aretæus, ad ipsam Melancholiam videtur suasisse. Certè balnea ad Melancholiæ præcautionem, imò ad ipsam Melancholiam pessima pronuntiavere & Arabes, & Savonarola qui de iis expressè scripsit. V. Baccium *de Balneis*. Nec Arabes tamen Quartanæ videntur plus adhibuisse balnea, qui tamen, ut Avicennas distinctè *in Fen. 3. 1.* ea Melancholiæ ut commoda & utilia commendant & Serapion *de Balneis*; cùm tamen uterque embrochas medicatas præcipuè in usum vocari velit. Verùm cùm ad Melancholiæ potiùs curationem, quàm cautelam pertineant illa, vix ad nos hucusque spectant, nec si Quartanæ existenti noceat balneum, idcirco imminenti velim illum ut nocivum spectare. Destituti igitur auctoritatibus in hoc resolvendum problema, rem ratione tentabimus expedire.

Balnea quæcumque certè humectant atque diluunt, & quò ficcius atque aridum magis est corpus, ut vulgò in Melancholicis reperitur, eò magis absorberi liquidi per hiantia & quasi sitientia vasorum oscula, rationi & experientiæ consonum est, de quâ absorptionis efficaciam vide Simsonum in *Actis Edimburgensibus*. Hinc certè profunt, nisi atona prorsus fuerint solida, quod ex actionum exercitatione facilè dijudicabis, & forsan meliùs adhuc ex ipsius morbi causis atque naturâ. In atoniâ certè balnea quæcumque tepida, nedum prodesse, contrà nocere debent. Nec rarum est videre homines ad Melancholiam proclives, qui cùm intrâ balnea feruntur, animi de-

liquium experiuntur, imò qui in ipsis balneis convelluntur ex ipso columnæ aqueæ pondere, suffocanturque tum ex ambientis atmosphæræ ardore, tum ex vaporibus aquæ rarefactis aërem implentibus, imò etiam ex eo quòd spissior atque densior sanguis vasa pulmonum impleat, nesciatque indè regredi propter hæsitantem molem & vasorum parùm resilientium atoniam. Undè ipsis facies nigrescit, venæ jugulares turgent, gravatur cerebrum, & aut animi deliquium, aut sopor imminet. His nisi post ampliorem dilutionem, balnea tepida non conveniunt, sed hac semel factâ, cautelæ loco inter optima medicamina balneum recensebitur. Modò subfrigidum sit, nec atoniæ calidior faveat aqua.

Verùm non satìs erit ingressum aut moram in aquâ attentius spectasse, nisi etiam attenderimus quanta vasis atque fibris indè laxatio accidat. Ex aquæ prementis latice exeuntibus plures sunt, quos ingens debilitas occupat, pallor inficit ora, & agendi impotentia sequitur; sese vacuos arguunt, & nisi per cardiaca promptum iis auxilium sufficiatur, animo linquerentur. Ingens scilicèt in cutem & laxata ejus vasa sanguinis fit impetus, calore humido notandus, & quasi ex altis corporis adytis, per patentes poros perspirationis ingens halitus. Imò vidi in aliquibus qui à Melancholiâ humoralis non erant omninò immunes, convulsiones oriri à balneis, sanguine ad magna cordis vasa deficiente, ipsisque quasi à vacuitate laborantibus.

Alii sunt quos frigus ingens à balneo occupat etiam tepido, & horror ingruit, vix calore

excipiendus, quòd novam sibi negatam per minoris ordinis vasa viam sanguis affectet. His omnibus balnea tepida nocent, tum propter adaugendam atoniam, tum propter tenuiorum partium effluvia, quæ aquâ balnei simul admixtâ, è laxatis vasis post balnea abripiuntur.

Hinc fomenta adhiberi Galenus ad Melancholiam suadet præcavendam, hinc perfundi ex aquâ, aut lacte, quod imò in ipsorum corporis suppositi superficiem voluere mulgeri Arabes, potiùs quàm balnea suadebant. Hæc tamen adhibenda aliquandò persuadet enormis melancholicorum ficcitas, & senibus, olim vel Homero teste Nestorem in balnea deducente, in usu erant. In quo quidem summâ causæ diagnosi opus est, quam alibi exposuimus.

Verùm an non incommoda illa omnia vitarentur, si ad Antiquorum morem à frigidâ in calidam, à tepidario in sudatorium iretur, sicque sine ullo discrimine introduceretur intra corpus aqua diluens, laxatisque vasis atque ipso restituto fluidorum tenore, dein novus vigor per natationem, aquæ frigidæ affusionem in frigidario instaurari posset? Unctione saltem oleosâ, pars aquea cohiberi posset intra corpus in debilioribus frigorisque minùs patientibus; postea verò frictione levi dilutior sanguis factus, ad motum invitaretur, lenem illum quidem & viribus proportionem respondentem. Certè posse hoc artificium, commodum ingens, tum vasorum tono, tum crassi liquidorum enasci, ratio indicat, cùmque exindè ingentibus malis medicina fieri posset, merentur certè vetera in lucem experimenta re-

vocari, quæ hucusque tentare negat ipsa rei novitas, auribus nostris parùm accommodata.

Videtur Hippocrates statim atque melancholica emicant symptomata, suasisse purgationem, hinc altera sese offert quæstio an ad morbi nostri præcautionem Catharsis possit admitti?

Huic quidem quæstioni ex ipsâ cautelæ ideâ respondere facile est. Atrum humorem & præsentem & mobilem credidit Hippocrates, cum cathartica illi vacuando suavit. Aliter in sua peccasset principia, luculenter naturæ normam tot in locis, sed inter alia in Aphorismis exponentia; verùm cautela timendi mali præsentiam ejus non admittit. Hunc justum timorem curare hîc satagimus. Porro dispositio ad melancholicum vitium crassum, iners, terreum ex piceâ tenacitate & acri materiâ constans, vix diluentibus cedens, coctioni ferè impar nisi post longa diætætædia, satîs commonstrat quantum præpostera sit cathartorum efficacia, quæ dum tenuiora quævis auferunt, reliquam humorum molem & sicciorem & tenaciorem relinquunt, adeòque ipsi potiùs inducendæ Melancholiæ favent, quòd tristibus exemplis evenire vidi, quàm præcavendæ. Exulent ergò cathartica quævis ex hac nostrâ curatione, sinantur tantummodò eccoprotica, si quandò intestinalem saburram vacuandi sese offerat necessitas. Quæ tamen vulgò in habitu ad Melancholiam vergente parùm juvant, utpotè in sicciore & aridiori intestinorum tractu.

Nullò quidem Medicorum consilio, sed sæpè malesuadâ persuadente atoniâ, plerique Melancholiæ dispositi præsertim ex animi affectibus,

vino medelam sibi quærunt, quo fit ut anima quasi obstupeſcat, & oblivione malorum lenita, præclarè cum corpore agi adeò plus exiſtinet, quò reverâ ab epoto vino nullus eſt qui ſe non ſentiat alacriorem.

Verùm fallax venenum eò majorem poſt ſe relinquit atoniam, quò eam occuluit magis. Adeoque licèt cicurandæ bilis naturali amariori poſſit aliquandò vinum conducere, nocet ſemper melancholicæ ſpiſſitudini, & in ejus præcipuè cautelis, aut aquei laticis potum commendamus, aut cum Græcis modò citatis, ea tantùm permittimus vina, quæ per ſe leviora plurimæ adhuc aquæ ita permilcentur, ut vix ſpiritus poſſit per ſe agere. Vina enim nigra, rubra, auſtera omnia inter Melancholiæ cauſas Præceptores noſtri recenſuere.

Supereſt demùm ut de lacte & lacteâ diætâ agamus, quam Antiqui omnes ab Hippocrate, tanquam ultimam cautelæ metam in melancholicis morbis commendant, & ita univerſo conſenſu, ut ad ſummam autoritatem accumulandam conſpirent. Equinum atque aſininum ſummis proſequuntur laudibus, quibus videntur ſerum lactis vaccinum melli remixtum æquiparare. Verùm utut hæc lactis genera & leviora ſint vaccino, & etiam inter potentiora humectantia recenſeri poſſint, adeoque reverâ ipſius melancholici morbi denſitati præcavendæ ſummè accommodata ſint; fatendum eſt tamen eam lacti concoquendo requiri virium conſtantiam, nullâ deturpatam inæqualitate, ut inter plurimas noſtri morbi cauſas paucæ omninò ſint quæ illud admittant medica-

men ; quod si semel pertulerint , summum , verum , constans levamen in eo reperire poterunt. Prætereà atoniæ non minima pars est in melancholico morbo, quam lactis insipida dulcedo augeat prætermodum , & cui semper præcavendæ studendum est. Adeòque licèt Hippocraticis præceptis hac in parte non refragemur , tamen omnia summoperè pensitanda esse putamus , quoties de lacte adhibendo in Melancholiæ cautelam agitur.

Hæc sunt quæ ad præcautionem tanti mali omni ope atque operâ moliendam putamus conducere, omniaque circà hanc, quam ipsâ curatione faciliorem credimus, adeòque omni & ægrorum & Medicorum curâ dignam, congesta forent, si non peculiarem sibi vindicarent causæ attentionem , hæ enim licèt easdem semper indicationes ostentent , tamen varietates morbo ipsi insignes afferunt, præceptaque sibi propria exposculant, dum morbi fontes avertere , aut ejus radices evellere satagis : adeòque de ipsis peculiari agemus capitulo ; cùm præsertim cautelæ ipsi curationi viam sternant, eamque efficiant, & exequendo faciliorem , & differendo lucidiorem.

CAPUT II.

*De curatione causarum variarum, quibus
Melancholia intrà corpus introducitur.*

INGRESSUM ad Melancholiam arcentibus statim in ipso limine notandum est, eundem semper atque naturæ prorsus homogenæ esse quacumque de causâ producatum humorem melancholicum. Est enim humor ille veluti picea tenacitas humorum præcipuèque bilis, acredinem morâ, calore & ipso nativo ingenio concipientium acidam, eò quòd inertis vasorum actione sibi relictis, spontanei quid patiantur quale ipsis extrà corpus accidisset. In quâ acredine, tenacitas ipsi ingenua perseverantem facit. Eadem ergò ferè, ut alibi videbitur, ei præsentis semper competit curatio.

Verùm cum id in ipsâ rerum naturâ certum sit atque sancitum, ut quò simpliciora sunt corpora, eò minoris capacia sint in effectibus diversitatis; millenis de causis intrà corpus introducta labes, in eandem tamen recidit perniciem. Et ubi semel firmata atque stabilita est, eandem prorsus requirit medendi methodum; verùm cui illud incumbit ut malum prævertat, speculator longè latèque observatores oculos in varias hostium classes diffundet, munitosque aditus quâ patent, insidiis servabit; duplicemque hunc scopum sibi semper objectum habebit, hinc ne irrumpant causæ, illinc ne impetus illarum vividius sentia-

tur, protinùsque incussa labes arte potentiori refarciatur.

Causas autem vel in remotas, vel in efficientes esse distinguendas nemo nescit. Remotæ ab ipso morbo diversæ nihil aliud indicant, nisi ut, quantâ fieri potest sedulitate, arceantur atque removeantur, ut jam diximus. Verùm id semper humanitati non licet. Quantumvis enim & te superstitiosæ sobrietati addixeris, & ita animum indurueris, ut te nec Venus, nec Bacchi, aut deliciarum illecebræ à recto tramite unquàm abduxerint, aut à virtute amoverint, quem non aut ludo crudeli fortuna perstringit? Aut ipsa aliorum mala ingemiscentem misericordia aliquandò humi non afflixit? Quem non aliquandò ipse virtutis amor edaciturâ momordit? Hunc vigiliæ exanimant, illum jejunia consumunt, Hippocrate & Boerhaavio testibus ipsâ plenitudine periculosiora. Aër cænosus, humidus, gravis, pruinosus longo tempore sustentatus, marinus, frigidior, nec tamen glacie constrictus, scorbutum parit qui quousque cum Melancholiâ concidat jam alibi visum. De causis illis pridem actum est: nec de iis removendis longior erit disquisitio. Tollendæ sunt illæ & per contraria curandæ. Id eò facilius est quò vulgò locum Prophylaxi majorem relinquunt, cum lento duello conficiant, quæ Melancholiam invehunt causæ. Si enim vehementiùs agerent, acutiores morbos inducere natæ priùs hominem perimerent quàm nata foret Melancholia. Hinc iis obviam ire facilius.

Prætereà cùm non simplex sit affectus, sed ex complexis atque complicatis pendeat ille causis, rarum

rarum est unam solitariam causam ad ejus natalia impendi. Sed hos præsertim impetit quos ex parte animi post magnas spes ingens incessit desperatio, à fiduciâ deturbavit metus enormis, à lætitiâ inexpletâ mœror immodicus concussit atque pròtrivit. Ex parte verò corporis, mutationes quæcumque in abrupta, sine lege, spretâ mediocritate, non solum à meliori in pejus, sed etiam à peiori in melius. Usque adeò nihil in humanâ conditione tutum præter prudentiam. Hinc iis qui morbos acutos experti sunt, non perfectè soluto denso inflammatorio, remanente post longam dimicationem atoniâ, familiaris est Melancholia, seu potius melancholica spissitudo quam resolvunt, Aperientia seu Tenuantia levia, virtute leni, tonicâ atque cardiacâ insignia. Talia sunt vegetantium subamaricantium decocta, quæ virtute saponaceâ prædita, nonnihil resinæ amaricantis continent, ut sunt Cichoria, Intyba amara, Taraxacum, Becabunga, Trifolium fibrinum, quibus tonicam, si opus fuerit, virtutem addunt, Pimpinella, Scolopendrium, Cærefolium aliæque hujusmodi plantæ quibus scatent Autores qui de materiâ medicâ scripsere, inter quos liceat Cartheuserum præ aliis ferè omnibus commendare.

At ingenti arte opus est ut affectuum animi violenti effectus præcaveantur, si præsertim illi ita sese mutuò exceperint, ut nec moram nec requiem relinquunt. De subitis eorum effectibus tot & tam multa scripta sunt volumina, quæ manibus hominum teruntur, ut de iis plura loqui nec locus hîc adsit, nec methodus præscripta sinat.

At si lentâ tabe peredant, nullum est quod non possint invehere malum, nullam labem quam non possint afferre. Verba duriora scorbutico homini dicta, ipsum eò mali adegere, ut vel ipso die moreretur. Mœrentes & à patriâ exules, qui per vim navibus imponuntur, ferè omnes scorbutico pereunt, testante cl. Rouppe de *Morbis Navigantium*. Iidem spe redditâ convalescunt. Quod in scorbutico accidit, posse etiam ad Melancholiam pertinere, utriusque morbi servata in pluribus analogia docet. Hinc animum ægrotantis regere sermonum gravitate, facundiâque ad ejus miserrimam infirmitatem accommodatâ, non minima artis pars erit. A modò propositis exemplis discatur quanti sit discriminis ægros duriùs verbis carpere, aut minis terrere. Sed unica superest à morali petenda Medicina, moderationem & animi constantiam suadens, ne procellis continuò vexati, iis tandem occumbant; aufert enim morbus constantiam, vel iis quibus virtus murum & æra triplex circà pectus circumduxit.

Verùm causæ morbum efficientes in ipsâ humorum depravatione intuendæ sunt & altiùs pensitandæ. Quæ si non à piceâ omnium humorum tenacitate, de cujus & naturâ & causis hucusque dictum est, pendeat, nunc bilis ipsius vitium est, nunc contrà ipsius lymphæ quasi spontaneâ alteratione acescentis, cæteraque fluida quasi cogentis atque coagulantis. Utriusque corruptionis origo, ex primâ nostri Operis Parte repetenda.

Lympham si inertem, torpentem, malè coctam à chylo crassiori, crudo, indigesto ortam

semel cognoveris, brevè eam acescere posse ipsa ejus tibi indicabit natura. Undè frequentius nunquàm observatur hæc Melancholiæ species à lymphæ corruptelâ pendens, quam in junioribus, imbellibus, cachecticâ intemperie laborantibus, sceminis quibuscumque, præcipuè puerperis longo tamen à puerperio tempore; in uteri affectibus. Hæc est illa quæ ulcera in gingivis, locisque tenuioribus, aut in quibus reditus sanguinis tardior, ut cruribus sæpè effecit, adeò ut pro scorbuto sæpè habita sit, præcipuè à Dolæo, imò & Riverio qui scorbutum pro summo morbi melancholici gradu habuit, atque Ethmullero. Nec inficias ierim posse melancholicum humorem in pessimam illam scorbuti speciem abire, quam in mœrentibus atque inediâ & squallore carcerum vexatis adeò horrendam, descripsit Poupertius, cùm in Melancholiâ sanguis crassus ater exeat, teste Aretæo, qualem in supremo corruptionis gradu scorbutici emittunt, eâ tamen differentiâ, quòd rarò Melancholici per loca naturalia, si hæmorrhoidas & uterum exceperis, sanguinem emittant, imò & nunquàm hæmorrhagias patiantur; sed guttulæ tantùm sanguinis à pustulis decidunt; contrà verò scorbutici sanguine sæpè per nares, pulmonaliaque vasa exhauriantur. Cæterùm utrinque eadem in ossa efficacia est, ita ut virus cancrösium atque scorbuticum semper fervent analogiam.

Verùm hic Melancholiæ gradus, seu potiùs humoris melancholici præsentia, nec dum morbum melancholicum efficiens longè aliter ac ipse scorbutus curatur. Nam & leviora requirit reme-

dia, magisque saponacea, in quibus tamen ea quæ levem virtutem obtinent antiscorbuticam, ut sunt Becabunga, Trifolium fibrinum, fructus horæi omnes, modò non aciditatis omphacinæ notam habeant, jure prætuleris. Imò quòd ipse vidi sibi crisim morbus melancholicus, & exitum fecit, corpusque à Melancholiâ reliquit immune, dum per ulcuscula, in fundo nigra, immensa vis liquidi deplueret, à quo ipsa terrea apposita emplastra, salino instar imbuta tabo *friabilia* evaderent. Hinc perfectè curatus æger cum crudâ viridique senectute, tetricæ frontis minas, luridumque turgentis vitreæ bilis aspectum mutavit, mirum est quàm paucis remediorum apparatu. Nec hujusmodi crises quæ imminetia chronica mala salutarî naturæ molimine prorsùs auferunt, adeò in arte raræ sunt. Hic legi meretur illustrissimi Rouppe de *Morbis Navigantium*, observatio, de milite quem retropressa hæmorrhagia subitò ita nigredine in dextro brachio affecit, ut pro pestifero haberetur & ad mortem disponderetur. Attamen ipsa eum natura desertum & à Medicis certæ damnatum morti, paucis diebus omninò per pustulas leves nigras persanavit. V. & Lentin. Observationes in priore Operis nostri Parte ideò non citatas, quia nondum Viri clarissimi scripserant.

Huic lymphæ vitio antequàm melancholicum factum latè dominium exeruerit, remedia attulerunt, sudorifera lenia, ad cutis organa, fomentorum externorum calore, determinanda. Sæpè enim cutis sub eorum actione papulis & tuberculis magis magisque deturpatur, quæ crisis optima est :

tenuit enim illæsis minoribus vasis humor acrior exitum, & sæpè titillationibus ferocissimis sese ad cutem prodiisse testatur. Postea verò alcalium levium parca dosis, ut spiritus volatilis oleosus Sylvii, salia fixa Tacheniano more peracta, aquarum ad instar mineralium ingenti copiâ liquidi diluta, curam complent: quibus tum quasi alcalino terreo sale præditæ, tum quasi vi tonicâ gaudentes aquæ Vallenses, Cranfacianæ, Vicienses, additæ, multum emolumenti ægris sæpiùs attulerunt. Ut & tum interiùs epotæ, tum balnei formâ adhibitæ, Balneolenses Occitanorum, si præsertim fuerint salubribus quæsitæ itineris longinqui laboribus. Nec Mars ipse non profuit, dosi suspensâ & attentâ manu exhibitus. Cùm enim summum in irritatione malum lateat, tamen ingens in tonicis subsidium invenitur, simulque indè innotescit, quousque levia prodesse debeant antiscorbutica, tum salis penetrantis quo turgent indole, tum saponaceâ atque tonicâ virtute quâ eorum nulla destituuntur. Interea verò nullis non nocere vidi celebre nimis apud nos & frequentiori forsan usu commendatum vinum antiscorbuticum, & quæ sæpè laudando in aliis casibus instituto, acida remiscentur antiscorbuticis. Sanguis scilicèt hoc in casu secundariò tantùm laborat, primariò lymphæ quæ ut tenuior sanguine, penetrantibus indiget auxiliis.

Prætereà verò variis de causis potest acidum illud hostile intrâ lympham admitti, quæ singularem & propriam sibi medelam expostulent. Sic lues Venerea Melancholiam invehere potest, eaque per Mercurialia sanabitur, cùm lues illa

Cl. Astrucio, inter acidas non immeritò recensetur. Strumæ, lymphæ inertis vitia, ab iisdem auxiliis sæpè sanata sunt, quanquàm fatendum sit quòd si unus tibi occurrat æger quem lues Venerea melancholicum effecerit, mille aderunt qui tibi se, ob Melancholiam, lue Venereâ affectos profitebuntur, quibus incautè in vitiatæ imaginationis gratiam administrata hydrargyrosis nocebit.

Sivè autem à lymphæ acidæ, sivè ab ejusdem acris vitio, natalia debeat Melancholia, qualis est quæ ab herpete, impetigine, scabie retropulsâ pendere potest, antequàm extet & morbum faciat humor ater, remedia ab horumce vitiorum medicatrici methodo petenda sunt. Nec inepta est ea quam recentiora diaria à Medico Borussò factam jactant ad hominem quem retropulsa scabies hebetem fecerat, sanandum, scabiei insertio, miro, ut aiunt, excepta successu. Dies diem docet & naturæ judicia confirmat.

Generatim verò quoties lymphæ peccat, frigus summoperè vitandum est. Inter frigidas affectiones Melancholiam Veteres recensuerant. Id de nullâ aliâ, ac de eâ de quâ nunc agimus, adeò verum est. Repercussa feri acescentis aut acris perspiratio, malum ipsâ lymphæ stagnatione inducit, cui frigoris impressioni, si humiditatem addideris, corruptio pessima acris lymphæ, scorbutum, erosiones, Melancholias motas producet. Acescens verò & sicca aut spissiori densitate insignis, meram humoralem Melancholiam, sed pessimam & aliquandò in tabum gangrænosum transiturem efficiet,

Illa etiam Melancholiæ causa & labores & exercitia admittit, imò & necessaria illa efficit, cum nil in illâ quæ in extremis vasorum repagulis & amfractibus hospitatur, periculosius sit inertit torpore. Sed non tenuanda tantum est lymphacefcentia & motu ad alcaliscentiam adigenda, sed expellenda etiam, & tum sudoribus, tum urinis extrâ corpus abigenda. Aëris fereni, ficci, calentioris maxima habenda est cura, frictionibus utendum, demum omnibus mediis quibus otii & stagnationis effectus possunt expelli & superari.

Cibi verò non duri, non sale aut fumo indurati, prætereà non austeri, aut ex immaturâ fructuum omphacinâ vi, potius titulo exhibeantur, ut sæpè pomaceo, pyraceo, vinis minus benè moratis accidit, cum anno aut solo infelici, minus maturi fermentationi fructus committuntur. Hæc enim præcedens aëris inclementia terream indolem austeram adstringentem non satis corrigit. Undè simile etiam malum debent inducere, si quandò eas potare necessitas coëgerit, aquæ Aluminosæ, Terreæ, Cretacæ quæ frequenter viatoribus occurrunt.

Quâ ratione affectus animi tristes noceant imò & morbum hunc nostrum à peccatis lymphæ inducere valeant, satis intelliget quicumque à Santorio didicerit quantum lenti, tardi, mœrentes affectus perspirationem cohibeant, & suppressioni perspirationis indè, hinc verò motui cordis obstant. Cum autem aliqua inter nostram hanc Melancholiæ speciem atque scorbutum extet analogia, mirum est ex Cl. Rouppe, quantum mœrentibus navigantibus immineat scorbutus. His

ergo semper spes & fiducia addantur, erigatur animus per se imbellis atque à morbo meticolus, Choreæ, Saltationes, aut saltem deambulationes suadeantur. Servanda est alvus libera, & omnes excretiones sine vi adaugendæ. Nec enim in quocumque præcavendæ Melancholiæ molimine vi illâ opus est vacuante, quæ liquidiorē feri partem ita auferat, ut cætera & densiora & spissiora remaneant; imò contrà rectè inter Melancholiæ causas non solùm nerveæ, sed humoralis etiam numerantur, potentiora cathartica; quæ spiritibus sanguinem defraudant, aut saltem fluidiori atque magis aqueâ parte. Nulla enim aliâ causâ tanta in humoribus tenacitas viscosa inducitur. Lenta verò atque solventia eccoprotica commendantur, qualia Arabibus præsertim Autoribus celebrata primas præsertim vias vacuare nata sunt, ea sunt olea quædam, ut Ricini. Tum Manna, Cassia, Tamarindi, quæ medicamenta virtute saponaceâ succos fructuum horæorum æmulantur, laxante tamen resinosa vi adornata.

Inter Græcos ad morbi nostri cautelam potius quàm ad curationem illustre videtur fuisse medicamentum simplex, laxans, *Epithymum* dicunt, quo Melancholiæ elementa sensim gliscencia vacuentur, præcaveatur verò humoris melancholici prædominatio. Hoc, ex eo genere plantarum parasitarum quæ aliis & tenuibus quidem innascuntur, ut est *Cuscuta* quæ linum circumvolvit, *Epimarrubium* quod *Marrubio* innascitur, fulcitur quidem primò radicibus, mox ex quâlibet ramulorum suorum parte furculos emittit,

plantam ipsam amplexos, quibus videtur ex alieno fundo vivere. Partem virtutis suæ indè Cuscutam mutuari autor est Geoffreyus. Undè si Epithymo aliquid virtutis mutuatae inest, certè vi quam in illo admittunt veteres tum Græci, tum Arabes laxanti, vis tonica adjungi debet. Pituitam & atram bilem purgare, nullâ aliâ virtute numeratâ, narrat Dioscorides *Lib. IV. §. 1.* Epithymum verò cùm præ cæteris Cuscutæ speciebus cognitis commendent, noverant enim eandem Thymbræ, Stæbe, Lino, Chamædri & compluribus plantis aliis innasci, an non ideò hodiè obsolevit quod fraus mercatilis & inquisitionis labor virtutes inquilinas ponderare non siverit? Certè penè ex usu hodierno evanuit planta cujus virtutes Plinius commendat, Dioscorides verò infusum ad drachmas iv. unâ cum Galeno *Lib. XIV. Method.* inter blandè purgantia numerant. Dociles verò sentire quantùm saponacea solventia lenia à vegetantibus desumpta, levandæ Melancholiæ competant eique tenuandæ, ferè semper epithymum ex aquâ mulsâ, aut sero, aut passô, aut aceto mulso exhibuerunt: ut Aëtius qui scrupulos duodecim pro unâ dosi vult usurpari, *Lib. III. cap. 29.* Imò Paulus ad cancerum ipsum tanquam humoris melancholici sobolem, drachm. iv. ejus adhibet. Sex drachmas Oribazius. Eandem dosim Plinius ad solvendam alvum in usum revocari vult. Uno verbo, Actuarius, Nic. Myrepsus, Mesue, drachmas ejus septem in infuso pro haustu præcipiunt. Imò post Arabas alii ferè omnes Galenici Medici,

præcipuè verò Hollerius, Schroderus, Etmullerus, de ejus laudibus non silent.

Certè inter leviora menalagoga recensendum est epithymum. At vi laxante eum donatum agnovère omnes, præter recentiores Medicos. Ego eum cum polypodii querni parte æquali ad drachmas 2. timidiùs forsan infusum exhibui. Ad hanc enim dosin eum in substantiâ Veteres dabant. V. Oribaz. *Εὐπορισμὸν* Lib. I. Levique laxanti virtute nec fallaci tamen præditum deprehendi, & si credere fas est, ejus infuso, nam decoqui rectè veterant Veteres, debetur basis famosæ illius Ptifanæ, quam *Lusitanam* Galli, Lusitani *Gallam* vocant. Hujus effectus laxantes summoperè laudant Melancholici; quorum non unum ab ejus usu sanatum & hodiè adhuc superstitem in testimonium adducere possem.

Verùm donec meliora dies & sedula magis observatio docuerint, quid de Epithymo sentiendum sit; satìs ex ejus usu ferè universali patet, id antiquis cordi fuisse, ut lenia tantùm alvum moventia ad Melancholiæ cautelam suaderent, fugerent verò quæcumque purganti nimiùm virtute donata sunt.

Quod ut in omni quidem imminentis Melancholiæ genere verum est, præcipuè in eo confirmatur quod primam suâ mineram in hypocondriis sumpsit, vitiisque hepatis atque lienis adscribendum est.

Multipli de causâ vitiatam bilem abire in æruginem, cæruleum colorem subire, indèque in atrum crassum, piceum, splendentem humorem

mutari alibi dictum est. Hinc fit quasi localis Melancholia, sed illa tetrâ anathymiasî, totam brevî inficiat molem, præcipuo coctionis instrumento destitutam. Verùm enarrata inter vitia quæ bili pervertendæ plus conducerent, non infimum obtinere locum lienis vitia, & ex Hippocrate & ex Naturæ judiciis libuit deducere. Imò & facilis fuit conclusio quòd nulla sit iners hepatis obstructio, quæ non possit hunc humorem procreare, sive dum stagnat in loculis propriis bilis, sive dum lienis vitio sanguis malè ad secretionem instructus ad hepar appellit, sive dum acefcentiâ peccans vapescent chylus, glutine crudo bilem cicurat inertemque facit. Nec minùs verò prava membranarum capitis dispositio hepatis functiones miro & inextricabili consensu conturbat, dum ab ictu in caput inflicto viridiscens bilis evomitur, aut ex mali ipsius serie ægri capite vulnerati ab hepatis abscessu contabescunt & intereunt.

In hisce porrò omnibus casibus quantum cognitio causæ conducat, facilè intelligitur. Hinc solvendæ decumbenti in hepar plethoræ & Melancholiam, tardato per venam-portarum circuitu, intentanti, sæpè miraculi instar medeberis per venæ-sectionem. Hinc revocandis hæmorrhoidibus, quarum sæpiùs absentia Melancholiam pessimam attulit, aut etiam ipsis per artem procurandis ita contulere hirudines, ut morbum morbi que causam sustulerint penitùs, ita ut momento unius horæ venerit læta victoria. Balnea, semicupia & omnia horumce auxiliorum huc versùs derivantium molimina curam sæpè ab hirudini-

bus inchoatam omninò perfecerunt. Maturè coctionibus instaurandis atque reparandis operam dabit, quicumque harum inertiam bili frænum injicere sentiet, ejusque activitatem retundere. Acidam effoetamque bilem, alcalicis ut sale oleoso Tacheniano eriget, amaris advocatis vim novam ipsi inferet. Imò & ex attenuatissimis animalibus, ut Viperâ & Lucio pisce bilem mutuabitur. Ex refractâ aloëticorum dosi, hinc bilem corrigere, illinc coctiones corroborare, morantes scybalorum reliquias expellere, imò & hæmorrhoides advocare, aliquandò artis est. Modò non adsit inertiae fucata velo irritatio, quæ nerveam sæpè hîc admixtam Melancholiam & designat & comitatur, sæpèque imminentem atrum morbum per amarâ aromatica expellere satagenti neçtit impedimenta. Nec verò unquàm quoties jecur laborat aut lien, capitis obliviscendum est, quod sæpè primariò ægrotat. Huic ferenda sunt præsidia, aut saltem prognosis indè instituenda, quæ Medicum à morbi minùs cogniti liberet infamiâ.

In genere verò quoties ab hepate cui lien, uti diximus, subservit, aut ab ipso liene Melancholiæ periculum adest, toties & Hippocrates ipse & Galenus, & Autores omnes Græci, oleis, diætæque ex saponaceis Boerhaavianis institutæ, aperientia seu solventia vegetabilia admiscunt. Ipse enim Medicinæ pater dum de vitiis hepatis atque lienis in *Libris de Morbis* differit, uvarum passarum succum expressum, mulsum, oxymel, ferè sola collaudat, fomentis, frictionibus summoperè confisus.

At verò Medici omnes Græci ejus sequaces

eò majorem nobis facem præferunt , quò non morbis solùm harumce partium curandis magis insudavere , sed etiam harum intemperiebus , ut aiebant , quasi morborum fontibus præcavendis operam dedere. Quæ porrò intemperies , quanquàm adversâ fronte inter se pugnent , in id tamen consentiunt , ut functiones hujus illiusve visceris lædantur atque vitientur , perviaque vasorum meabilitas impediatur. Undè etiamsi calida intemperies videatur Melancholiæ accersendæ minùs apta , tamen , ut cinis post ignem , remanet ab inflammatione scirrhus aut vehemens obstructio , post erethismum sequente atoniâ. Hinc maximus proavorum nostrorum labor in hepate aut liene roborando versabatur ; hinc plantæ illæ splenicæ dictæ apud eosdem , saponaceâ virtute insignes , nunc tonicâ , nunc contrâ laxante virtute commendantur. Dixerat Hippocrates in lienis morbis adhibendas esse plantas omnes diureticas. Galenus dum harum numerum recenset , hepati accommodata esse amara omnia , præcipuèque absynthium , Chelidonium , lienì verò Scolopendrium , sed præcipuè & eximiâ donatam virtute Capparidem ; postea verò cum summâ laude invocat Myricam quæ tonica simul est , Asplenium quod laxare natum est , & Anchusam sive Lycapson : variis , quas apud eos recensitas reperire , est plantarum temperies , cognitis viscerum intemperiebus aptari præcipiens. Sed præcipuè solvendis tum hepatis , tum lienis obstructionibus , hæmorrhoidibus vult applicari hirudines , quasi viam sternant aliis medicaminibus.

Cujus in sententiam cum laude abit Aëtius (a), nec minùs Alexander qui ex Philagrii Libris quos *Lib. VIII. cap. 10.* exscripsisse se testatur, venæ-sectionem Vere quotannis instituendam suadet iis quos hepatis intemperies ardens, ejus obstructioni facit obnoxios. Hisce infarctibus ipse olera quævis commendat, radicem Apii, Intybum, Cichorium, Sonchum & his adhuc magis Troxymum, cujus vires dum impensè laudat, ut plures ab ejus usu sanatos se vidisse testetur. Alii verò omnes, teste Gorræo, de *τροχίμοις* tanquam de generico nomine loquuntur. His alvo solvendæ adjungit Mercurialem, Polypodium, Cnicum, Lactucam aliaque mollientia, undè satis intelligatur quantùm in variis ad Melancholiam ingressibus ipsi constiterit alvum liberam sine irritatione servare, qui alvi subductionem potiùs quàm catharsim commendat, nec unquam de purgatione loquitur, quin summam subjungat præparationem ubi præsertim aliquid calidi superest.

At ubi inertia sunt & frigida omnia, en novum saponaceorum ordinem subministrant Alexandro, Oribazio, Aëtio, Gummi illa resinosa Ammoniacum, Bdellium, aut Salina, inter quæ florem salis præcipuè commendant Veteres à Dioscoride; inter amara vegetantia recensentur lienii specificus Capparidis cortex, folia atque cortex Salicis, Viticis semina, Eupatorium, Erythrodani quæ hodiè Rubia Tinctorum dicitur radix, Lupinorum amarorum decoctum, quæ ta-

(a) Tetrabibl. Serm. III. cap. 6.

men pleraque ex aceto aut aceto mulso exhibentur.

Nimii forsan videbuntur esse antiqui illi Auctores in topicorum applicatione ; nec methodus illa hodiernorum hominum inconstantia videtur apta , cum præsertim quæ ab iis commendantur parùm cum præsentis materiæ Medicæ cognitione convenire videantur. Quid enim hîc aut Auripigmentum, aut Alumen efficere possint , non satis sentitur , nisi tamen nomina illa Libros exscribentium antè repertam Typographiam , errore , pro aliis irrepperint , cujus mendi non unicuique exemplum materia Medica suppeditare potest. Certè malim ego simplicitatem Hippocraticam præferre, luxui forsan minùs erudito reliquorum Græcorum, cum jam subgliscebatur in methodo Medicâ ostentatrix pompa, & Imperatoribus addicti Medici ipsos nonnunquam adulatrici sedulitate deludebant. Satis sit indè comprobasse ad lienis atque hepatis infarctus , à quibus illi Melancholiam sæpè repetebant , hanc semper methodum invaluisse , ut nunc pro re natâ aperientibus laxantia, nunc verò tonica medicamenta miscerentur.

Quid Celso immoremur , quid Cælio Aureliano , quanquam hic Methodicorum sectæ addictus, ille in eam pronus, & quamvis Hippocratis exscriptor , Themisoni tamen obsequiosus, diversi nominibus , vix re differant.

Recentiores magis Tralliani vestigiis insistimus. Si qua se prodatur in utroque hoc viscere infirmitas , causam , gradum , temperiem corporis

in quod incidit, rimamur assiduò, tum è vegetabilibus diætam, è diluentibus, si corporis conditio ita ferat, medicamenta instituimus: instruuntur autem præparatione illâ, corpora, quâ à debilioribus multâque aquâ cicuratis, ad vi majori prædita medicamina fiat transitus. Tum interpolantur subindè alvi laxantibus, quæ hærenti materiæ calcar addant & promoveant exitum, aperientia. Hæc ex vegetantibus expetuntur, aut præparatis chemicis simili vi præditis. Hæc & illa referre de causis tantùm Melancholiæ tractantibus longum foret. Scatent autem his Libri omnes Medicorum. Tandem morbi materiâ penitùs exactâ, roborandis visceribus illis, quod tanto apparatu Veteres moliebantur, nos solum aquarum Martialium usum concedimus. His porrò regiones nostræ scatent, variarum gradu virium, vi magis minùsve laxante. Sed in horum usu nimis forsan universali, cavendum id est ne aquâ diffuenti & inertì corpori debiliores aquæ exhibeantur, ne forti & tenso vividiores, ne demùm obstructione laboranti adhuc per eorum vim tonicam, solvens remediorum aperientium retundatur efficacia. Nam ferrum tanquam tonicum agit, nunquàm verò solventi virtute agere dicendum est. Purgantia autem ex aquis mineralibus solventibus petita, si recto usu administrentur, cùm simul aperientem atque diluentem vim obtineant, palmam omnibus ab antiquitate commendatis præripiunt.

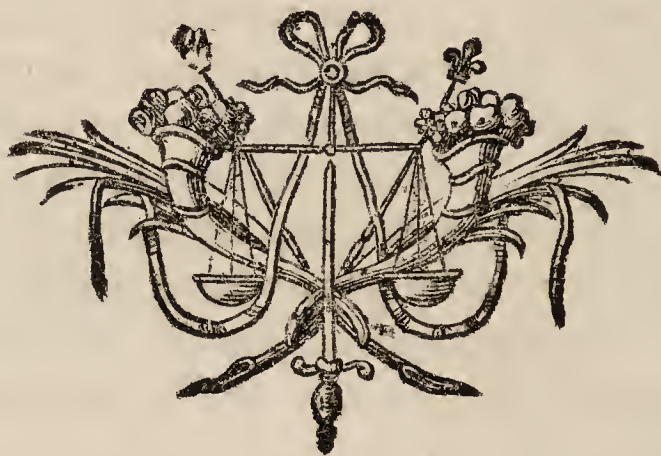
Unicum est in quo ab Antiquis prorsùs differre atque discedere cogimur. Spleni scilicèt laboranti

ranti post longa remediorum tædia lactis asinini usum consecrant ab Hippocrate omnes. Nos verò vappidâ bile, fatiscentibusque ex vitii & viciniâ & communione digestivis viribus, summè metuendum lac credimus. Prætereà vix concoc-tum induratur, & in fæces atque scybala durissi-ma abit, quæ moram sanguini per arctata vasa injiciant; aut acrem acidamque mutationem su-bit, adeòque quasi ex ipsâ materiei naturâ me-lancholicam invehit diarrhæam. Adde quòd ob-servatione constiterit ferè nunquàm ullum aut hepatis aut lienis vitium sine affectibus animi tristibus grassari, undè ab hac causâ nova diges-tioni nascuntur impedimenta. Prætereà verò quodcumque semel aliquo obstruente vitio labo-ravit ex hisce visceribus, illud debilitatis vasis ita ei obnoxium fit, ut nulla sit ferè aut tem-pestat, aut animi affectûs variatio, quæ non ape-rientia postulet, leviora illa, saltem ex diæteticis desumpta. Porro alia est omninò lactis atque ape-rientium virtus, quorum illud dulcedine suâ bi-liosas partes obtundit, hæc verò ei perditam res-tituunt efficaciam. Illud tonum solidorum he-betat & quasi alligat, hæc verò ipsum contrà in-tendunt & adaugent.

Habemus ergò hîc debellatum triplicem Me-lancholiæ fontem ex universo ferè Medicorum dogmaticorum & Hippocraticorum consensu; nam quòd Methodicos spectat, dum laxo atque stricto nimio perè tribuunt, humorum vitia, Era-sistrato duce, neglexere. Quòd verò possit enasci melancholicus humor in locis aliis in quibus stagnare possunt fluida naturalia, non negamus

quidem , sed si in hisce casibus qui cancos præ-
nuntiant cautelæ aliquid in arte est , ad eam
præcipuè refertur , quæ vitio lymphæ mede-
lam affert. Alimentorum , aëris , exercitiorum
usus idem omninò debet in usum vocari. Sed
ut reluctante naturâ vana est omnis medicatio ,
sic in affectibus animi tristibus , in superstitionis
ægritudinibus,avellenda est antè omnia causa ani-
mum torquens , & huc atque illuc distrahens ,
quæ vulgò per Melancholiæ nerveæ tormenta, ad
humoralem tendit , & infelix minatur connu-
bium.

CAPUT III.

De Melancholiæ humoralis, seu ipsius morbi curatione.

JAM discussis atque Medicâ methodo debellatis quæ quasi morbi nostri atria servant, intemperiebus; imò & iis quæ velut ex ipsâ materiei necessitate ipsum invehunt causis in fugam conversis, morbum ipsum aggredimur, jamque è longinquo sentire licet quàm operosam nobis curationem ille spondeat, quem tot causæ adversâ fronte pugnantes accersere possunt.

In illo igitur tota nostra præsens Tractatio constat, ut demonstremus quid morbo jam facto Medicina agere possit; hic porrò cùm in variis suis periodis varia omninò phænomena exhibeat, divisione hîc opus erit, ut omnia suum quæque locum nanciscantur.

Melancholiæ sanandæ humorali facem nobis præferent veteres, nostri in hac potissimùm parte Præceptores. Tum eam vel per universum corporis ambitum diffusam eruere tentabimus, vel in aliquâ parte decumbentem. Utriusque verò variè multiplices gradus insectabimur, ne quid aut desit, aut confundatur.

ARTICULUS PRIMUS.

*C De curatione Melancholiæ qualem
Veteres descripsere.*

DUM curationem Melancholiæ exequiebantur Veteres, hoc nomine intelligebant morbum ab humore quidem pendentem, sed inquilino illo, & qui dum peccaret copiâ, simul spissitudinem nimiam humoribus conciliaret acredine remixtam; intrâ corpus enim prædominari non poterat, quin has ambas illi qualitates induceret, ipsi ex suâ substantiâ conjunctas.

Quidquid ergò sub diverso nomine ad expellendum atrum illum humorem proposuere, non minùs pertinet ad acridinem illam quæ humori atro competit, mitigandam atque evertendam quàm ad piceam tenacitatem quam melancholicam vocavimus tenuandam, sive illa universum sanguinem inficiat, sive ad solam bilem pertineat, sive lymphæ corruptioni adscripta per universam humorum molem diffundatur. Nec verò minùs diversa est eorum curatio pro Melancholiâ in hanc illamve partem decumbente, sed peculiarem unamquamque suo titulo prosequemur; nunc verò videndum est quid ab illis auxilii Melancholia universalis mutuata sit.

Videtur quidem methodi ad melancholicum humorem persanandum adhibitæ autor non fuisse Hippocrates. Cùm enim Melampus vetustissimus Vates Præti regis filias humore melancholico ad

insaniam adactas, helleboro nigro, quod idcirco Melampodium dictum est, ad pristinam sanitatem restituit: eas certè non simplici hujus plantæ adhibitione persanavit, sed eam adhibendi methodo quæ forsan ipsi gentilitia fuit & sacra, cum hujusmodi arcana profanis detegere, tunc temporis piaculum esset.

Verùm exemplum illud antiquitatem methodi non methodum ipsam exhibet, quæ forsan paucis cognita fuit, cum alioquin sine ullius artis auxilio hinc Ajacem, illinc Narcissum Melancholiâ emorientes nobis Antiqui depingant, & hunc præcipuè vesano amore tabescentem; prætereà ars nulla attigisse visa est furias atque importunum mœrorem à Deorum irâ pendentes, nunc justâ, nunc etiam injustâ, in Cadmo atque Bellerophonte.

Ad Hippocratem igitur Philosophum illum Medicum quo nullus ex heroïbus unquam magis de humanâ gente meritus est, nostra se fert Tractatio, qui primus de Humore Melancholico præcepta tradidit, *de Morbis Lib II. edit. Lind. Tom. II. pag. 93.*

Hic cibus utendum paucissimis suadet, frigidis illis & alvum subducentibus, διαχωρητικοῖσι, nec acribus, nec falsis, nec calidis, nec gustu dulcibus, undè ipso hoc vocabulo lactinia omnis generis videtur excludere. At (*Lib. III. de Diætâ*) cibos leves & molles omni ratione commendat. Ii enim cibi & minorem à naturâ laborem postulant, & ex prædictis, multò facilius cum humore piceo atque tenaci miscentur, ip-

fiusque quasi resinosa diathesi, virtute saponacea medentur.

Eadem de ratione, vinum omninò interdicat, aquam solam pro potu concedens, cui purissima lactici & potui animantium omnium communi si recusent sese subdere, saltem id unum concedit, vinum aqueum, ὕδαρρα οἶνον, bibant, id est, aut leve & parum spirituosum, aut aqua multà dilutum.

Generatim Melancholicos ab exercitationibus arcet, & quòd paucos ipsis concedat cibos & sine labore subigendos, & quòd metus est ne mota laboribus Melancholia, vertatur in bilem atram. Deambulationes tamen multas, cursus tardos & matutinos in morbo ad Melancholiam vergente (*de Diætâ Lib. III.*) suadet, cum ab iis nullum sit ne moveatur humor periculum. His verò levioribus exercitiis miscibiles fiunt inter se partium diversarum humores. Quibus peractis balnea simplicia atque unctiones commendat; at omnibus æquè commune præceptum est ut Venerem, tenuiorum humorum partibus vacuandis & spiritibus atque omni virium genere exhaustiendis aptam, fugiant omninò.

Quoad ipsam morbi curationem fatendum est præter humectantia atque diluentia, imò & narcotica, ut est Mandragoræ radix, quam tristibus, anxiis, ægrotis & se strangulare volentibus vult exhibendam, minori dosi quàm quæ ad insaniam adigat, totam illam ab Hippocratis præceptis in Veratri, seu Hellebori albi usu contineri; cui additur Sefamoïdes inter purgantia

ab Antiquis numeratum, & de quo agitur in solo. *de Veratri usu* Libro; nam quoties Hippocrates agit de Veratro, de eo tanquàm de vomitorio mentionem facit, & inter purgantia numerat Helleborum nigrum, quem rarò usurpasse in Melancholiâ videtur; cui assimilat aliquam Tithymali speciem Peplium dictam, cujus duas species recenset Dioscorides.

Mirum est quantâ fiduciâ Hippocrates Veratrum adhibere veritus non sit, ut infrâ dicetur, ita ut per ipsum melancholici humoris exundantiam tentaverit antevertere, nascentemque quasi occupare. Verùm meretur rei dignitas ut de Hellebore exhibitione peculiari articulo agamus, postquàm eorum excusserimus sententias qui Hippocratis doctrinam, paucis mutatis, secuti sunt.

Videtur cum Erasistrato Asclepiades, cum Asclepiade Celsus de melancholici humoris existentiâ, diversâ prorsùs ab Hippocrate ratione sensisse. Undè apud Latinum ejus Exscriptorem vix ulla hujus morbi mentio facta, multò minùs aliquid apud illum de curatione reperies quod attentione dignum videatur.

Pleniorè contrà hujus curationem nobis reliquit Aretæus Cappadox, quem ipsa quas incoluit regionum temperatura, invisendis atque curandis melancholicis fecit aptiorem, indèque procul dubio ut in morbo describendo uberior est, ita in curatione maximè fuisse exercitatum verisimile est.

Duplicem Melancholiæ gradum in suâ curatione distinguit. Prima remedia à venæ-sectione in brachio dextro orditur, nisi tamen tenuis na-

turæ sint & carnes molles habeant ægrotantes (ἰσχνοὶ καὶ λειψαίμοι). His tamen paucum sanguinem detrahi præscribit, multum verò aliis, præfertim junioribus. Quibus paucus sanguis auferendus est, iis iteranda venæ-sectio. Cur verò è brachio dextro velit detrahi sanguinem, addit ipse ut ab hepate fluat. Quæ in ipsis Hippocratis principiis fundamentum habet opinio. Nam & Autor Medicinæ dogmaticæ, & sequaces ejus omnes è directo (κατ' ἴξιν) fieri detractiones voluere, successûsque diversitatem experimentis confirmare ausi sunt, licet huic repugnet doctrinæ, de revulsione atque derivatione recepta apud nos theoria.

Nec mora, statim nigri hellebori drachmas duas ex melicrato dabat seu mulsâ, saponaceam virtutem purgationi hac ratione adjungens. Si vires languescerent, thymum Atticum eidem hellebori dosi adjungebat pluriesque, & repetitâ vice sine intermissione idem exhibebat medicamentum.

Verum stomacho postea præcipuam afferebat attentionem; at succum absynthii primariò laudat, quem vidimus ab Antiquis pro præcipuo hepatis roborante habitum fuisse. Et aloëm commendat quotidiano usui, quia scilicet virtuti roboranti aliam vim adjungit summi hîc momenti, bilem scilicet movet. Prætereà summâ diligentia videtur necessarium Aretæo, antè omnia diligenter inspexisse, an non traxerit morbus natalia ab hæmorrhoidum suppressarum, aut menstruorum morantium vitiis, quibus inprimis vult opitulari Medicum, si quidem sine curatione causæ nulla est morbi sanatio.

Verùm cùm ex illust. Dan. Clerici observatione, fuerit ille Pneumaticorum sectæ addictissimus, ut ex ipsâ patuit morbi descriptione, ei in curatione fidelis remanet. Nam ut flatus & tetram anathymiasim discutiat, vult apponi cucurbitulam unam ad hepar, ad ventrem aliam, aliam ad dorsum, medio inter omoplatas loco, non simul quidem & semel, sed diversis atque repetitis vicibus. Sed & ipsi capiti auxilia fert, & vel ipsi calvariæ cucurbitas apponit.

At verò ubi ad summum gradum morbus pervenit, jamque omnia vehementiora sunt, vehementioribus etiam auxiliis Autor noster operatur. Incipit rursus à venæ-sectione quam semper in brachio vult secandam, rursus cucurbitæ apponuntur, postea jam non helleboro nigro sollicitatur alvus, sed hellebori albi ope, vomitus concitatur. Sed jam aut infirmiora corpora erant, aut timidiores Medici. Hinc cautelas cautelis accumulatur, ne noceat vis medicamenti nimia quas apud ipsum autorem legere est.

Prætereà verò cataplasmatum, linimentorumque formulas aggerit, quorum vis est ut partim debilitatas, partim doloribus incensas partes, hinc roboret, illinc compescat: quæ quidem medicamentorum genera hîc exscribere prorsus inutile est, cùm vix hodiernæ Medicinæ accommodata sint.

Nec de victu ab Hippocrate differt, nec de exercitationis ratione aliquid novi proposuit. Sed primus est inter eos Autores quos legere contigerit mihi, qui ad Melancholiæ supremum gradum suaferit usum aquarum thermalium nati-

varum. Nullâ tamen habitâ ratione diversæ earum virtutis.

Hippocratis admirator maximus ejusque Medicinæ instaurator Galenus, ipsi tamen nunquàm ferviliter addictus fuit. Observationes observationibus addidit, undè novam ars salutaris lucem nacta est, adeòque & aucta & amplificata. Hinc *de Locis affectis*, cap. iv. audacter pronuntiat, humorem melancholicum minimè inveteratum, balneis, victu humido, cibis boni succi, nullo alio adhibito præsidio persanari. Hinc ad gradum prædominantis ejusdem succi majorem, applicandum est illud, quod *Lib. de atrâ Bile* statuit, « Generatim omnes qui ab humore melancholico pendent affectus, inhibebis inter initia, humorem cum vacuantibus validè purgans ».

Quamquàm autem Galenus in genere *de Locis affectis*, cap. iv. pronuntiaverit alvi dejectionem, vomitum & probam concoctionem in hypochondriacis summè juvare, tamen ubi in peculiari Libro, quos quales & qualiter purgare oporteat, enumerat, melancholicos per inferiora semper vacuare oportere non hæsitanti ratione pronuntiat; modò qui eâ afficiuntur, vomitioni dudum non assueverint, aut eam aliundè repetita symptomata non deposcant. Tunc verò per vomitoria lenia agendum suadet, qualia Veteribus in usum adhibebantur, oleum, hydræleum, mel, mulsa meracior, radícula sive raphanistrum Vetratro, ut alibi dicemus, transfixum, Narcissi bulb, aliaque medicamenta hujusmodi, virium illa mediocrium. Antè verò quàm adhibeantur me-

dicamenta illa, primus omnium in morbo melancholico mentionem fecit, præparationis atque attenuationis præviæ in quacumque methodo adhibendæ. Jam ipsi Veratrum dubiæ videbatur virtutis, & infirmioribus hominum suæ ætatis lateribus minùs accommodatum, quod exhibere verebatur. Hinc de *Methodo medendi Lib. XIV.* simplicissimam omninò methodum adversùs succum melancholicum præscribit : Solvemus, ait, melancholicum succum drachmis quaternis epithymi in fero lactis aut mulsâ, aut propinato medicamento nostro quod ex triginta duobus simplicibus constat. Medicamenti hujus formulam in ejus Operibus reperire non potui ; at herclè quantum compositum est ? Quantum jam à nativâ suâ simplicitate recesserat Hippocratica Medicina. Facit ipsa hæc variarum virtutum complexio atque complicatio, ne amissum luceam.

Verùm Autor idem qui in Epithymo vix hodiè apud nos admissio summam reposuisse videtur fiduciam, helleborum nigrum in *Libro de Purgantibus*, ut medicamentum minùs valens habet. An cùm eadem hodiè propinantur medicamentorum genera, ut ex Dioscoridis, Plinii & Antiquorum descriptione patet, diversæ tamen species adhibentur ? Repugnat enim œconomix per universam naturam diffusæ, ut virtutes plantarum aliquam expertæ sint vicissitudinem ? Crediderim potius quòd diversitas dogmatum in diversis Autoribus indè pendeat, quòd prætervisa Melancholiæ diversitas, varios omninò à medi-

camentis fortita fuerit effectus ; ecquis enim non sentit quantum nocere debeat nerveæ Melancholiæ aut Veratrum, aut Cyclamen, Spartium, Peplium, aliaque hujusmodi medicamenta ? Quàm parùm humori melancholico debellando prodesse simplex illa quam spasmodæa reposcit diathesis, curatio. Prætereà Galenus Romæ & in Europâ nostrâ medicinam fecit, ubi jam omnia multò moderatiora sunt quàm in Syriâ aut etiam Græciâ Asiæ finitimâ ; undè in Melancholiâ curandâ omnia etiam medicamenta mediocria præscripsit, arcet verò quæ sua vehementia jam facit suspectos atque metuendos magis.

A Galeno ad Alexandrum Trallianum, omis-
sis aliis pluribus qui utriusque inter ætatem scrip-
sere, filum deducimus, quia scilicet vix illi Ga-
leni, Rufi Ephesii, Exscriptores, aliquid arti
emolumenti fecere, verbisque vix mutatis ea-
dem proferunt. Sed non ita Alexander sese
gessit, sed propriâ naturæ observatione dives alie-
nis sua adjungere ausus est.

Quatuor humoralis Melancholiæ genera re-
censuit. Altera fit à plenitudine, ab obstructione
præsertim partium sub calvariâ contentarum fit
altera. Bilis vitia tertiam inducunt : quarta à me-
lancholico sanguine pendet. Quatuor hæc gene-
ra causarum in recentiori præsertim Melancholiâ
adoriri lubet. Veterascenti & jam invalescenti
methodus alia confert.

Ubi à sanguinis plenitudine pendet illa, cu-
rationem universam constituit ipsa sanguinei lati-
cis imminutio. Statim venam solve ; præcepta ve-
rò tradit invariata è quo loco detrahi debeat san-

guis. Nunc è manu tollendus est, nunc è brachio, nunc è poplite, quam tamen ultimam vacuandi sanguinis methodum mulieribus præsertim expedire atque conferre putat.

Verùm pace tanti Viri dixerim, nullus nisi in re Medicâ cæcus omninò, alacritatem à sanguinis plethorâ destrui negaverit, sed ipsa à plethorâ pendere dici non potest Melancholia, nisi longo & inveterascente malo, fracta fuerit partium sanguinearum ad sese invicem proportio. Hinc licet illa inter remotas Melancholiæ causas numerari & possit & debeat, proximam ejus causam, solvi facilis morbus non continet, totam &, ut aiunt, adæquatam.

Magis, ut æquum est, complexa proponitur illius quæ ab obstructione pendet curatio. Aperientia recipit. Tum verò cùm obstructio illa in variis encephali loculis hæreat præcipuè, ibique solum possit morbo nostro producendo adaptari, venam frontis secandam suadet non unâ vice. Res autem incipiente morbo peragenda, ubi enim inveterascento invaluit, de eâ specie pronuntiat Trallianus ἀθεραπεύτον esse, id est, prorsus insanabilem. Proderit ergò ipsam ab aliis distinxisse in prognoseos gratiam. Sed res ex superiùs dictis spontè fluit.

Therapeia verò illius quæ acrimoniæ debet originem, si mobilis sit ipsa hæc acrimonia, statim cholagogum pharmacum admittit. Tale est illud quòd Hieræ picræ scrupulos sex continet, & Scammonii pondus siliquarum octo; doses quidem medicamentorum nobis vix credibiles, quæ corpus ita concutere debebant, ut non mi-

rum fit si ab illis epotis, nova remedia ipsa sibi requireret Medicinæ efficacia. Hinc tali pharmaco fatigatos, quiete summâ, balneisque refici volebat; tum purgandum rursus; alternisque & laxantia, & balnea & perfusionem toto corpore calidæ aquæ commendat, diætam verò exquisitè tenuem, ptisanam pro potu, aliaque hujus generis quæ acutioribus morbis competunt. Et certè eâ solâ methodo vacuari potest prædominans acre; sed summè metuendum est ne morbus humoralis cum nerveo spasmo confundatur, in quo quantum lædere possint cathartica satis alibi intelligendum dedimus.

Nihil novi addit Alexander methodo à vetustioribus præscriptæ ubi à sanguine melancholico pendet morbus noster. Sed plura addit quibus probet vanam esse Medicinam, si non illudentia phantasiæ figmenta procul amoveantur, undè à morali magna pars Medicinæ in hoc morbo petenda est.

Verùm ab hoc ultimo causarum in universam sanguinis molem agentium genere, ea repetenda est Melancholia quæ inveterascit, morbumque ipsâ suâ tenacitate materiæque universalis spissitudine, medicatrici arti difficilem facit. In hanc potissimum insudat Trallianus. Spectandum est, inquit, an incipiendum à catharsi, an à venæsectione, imò an requiratur utraque? Utrùm necessarium sit ut altera alteri succedat? Vulgò tamen, ait, à venæsectione auspicanda curatio, postea usurpanda sunt dulcium aquarum balnea, vel antequàm reliqua admittantur remedia. His succedit catharsis ex epithymis scrupulis 12.

cum fero lactis. Paucorum dierum intervallo rursus ad purgationem redeundum est. Hæc ex epithymi & hieræ picræ ana scrupulis sex instituentur, sicque ad decem scrupulos quæ fortior dosis est, pervenitur, per plures dies relicto levi intervallo iteranda. Non nisi protractiori atque resistenti adversus omnia remedia morbo vehementiora suadet medicamina sive Helleborum, sive Armeniacum Lapidem. « At ego, inquit, multò antefero Armeniacum Lapidem Helleboro ». Quid sit autem Armeniacus ille Lapis infra videbimus. Hæc Autor noster *Lib. I. cap. 16.*

Nihil novi ferè dicentes Aetium, Oribazium silentio præterire liceat, dum ille Galenum, Archigenem, Rufum ita exscribit, ut veræ curationi nihil indè lucis accedat, nisi quòd apud ipsum ex Rufi sententiâ maxima clysteribus adhibeatur fiducia, nec simplicibus illis, sed ex natro & melle compositis, quæ certè non minimum usum obtinere possunt quoties aut stagnans, aut hærens intrà crassiora intestina habetur succus melancholicus. Ultrà, vim ferè non extendunt, quamvis plura, imò & omnimodam curationem ex eorum usu promitteret hodiernus Agyrta, qui cùm ipsum mille experimenta fefellerint, ab urbe evasit. Nitrum autem aut natrum Antiquorum nullâ ratione cum nostro confundi debet, ut omnes sciunt; noster enim salem neutrum constituit ex acido specifico constantem, & alcali. Antiquis verò sal ex lixivialium specie, nitri nomine designabatur. Salem ammoniacum inter solventia numerat, purgantibus aut remiscendum, aut etiam interpolandum. Oribazius

verò acetum dormituri vult exhiberi quasi sedativum, quod eò lubentiùs hîc animadverto, quòd vim postea maximè sedativam in eo detexerit Boerhaavius, quam ego in uno è Collegis, qui ex Boerhaavii chymiâ, magnas ab illo spes conceperat, deprehendi. Hic enim merè hypochondriacus, nocturnisque àngoribus divexatus, certas sibi inducebat inducias hausto aceti meri uno vel altero cochleari, quæ dosis si careret successu, ad alterum recurrebat, quod nunquam medicamentum spem ejus elusit, me & teste & mirante.

Nova sperare fas esset à Cælio Aureliano. Hic enim suæ sectæ addictus, methodo curationis differre debet, nec tamen aliter ab aliis discrepat, quàm dum communia atque vulgaria barbaris formulis superstruit.

Ut tensum in Melancholiâ laxetur, jaceat suadet ille, æger in loco lucido atque calido, nullâ picturâ quæ ideas in absurda rapiat, cubiculum adornante. Si quæ pars saltu ut amat loqui, seu convulsionibus agitata sit, tepidis vaporationibus erit mitiganda. Eæque ferè semper capiti, collo, thoraci ex lanis mollibus circumdandæ sunt. Collutio oris, potus tepidus, assiduus, suadenda sunt. Præcipuè verò multorum ingressus sunt prohibendi, cum nihil æquè anxietatis ægro afferat, quam huc & illuc euntium strepitus sæpè renovatus.

Diatrito diætâ jam antè Hippocratem famosâ, & quam frustrâ vir à naturâ institutus convellere tentaverat, omnes morbos instituebant Methodici. Hinc quasi rarum atque magnum suadet
Autor

Autor noster ut in ipsâ primâ diatrîto instituat-
tur phlebotomia. Nonnisi eâ peractâ cibus ex
Alicâ & melle exhibendus. Tum primùm pro-
luenda alvus clystere simplici, & ne quid me-
thodo humectanti desit, præcordia laxantibus
cataplasmatibus circumdare juvat.

Humectantibus verò, si dolor adsit Melancho-
liæ conjunctus, diutiùs insistendum, imò anody-
na & leviter narcotica finit adhiberi morbi ve-
hementia. *Ceratoria* enim medicamenta opium
recipiunt. Sin minùs, detonso capiti cucurbitam
appones scarificatam, aliam verò in metaphre-
no. Aretæi dogmata sequitur in hac parte Cæ-
lius, quem elegantissimum Medicum dum trahunt
ad se Methodici, imitari non dedignantur. Et in-
tereà non cessari vult ab exercitiis, sed alia si
prohibeat ipse corporis infirmati tenor, ad solam
gestationem recurrendum est.

Tardus est in majoribus auxiliis advocandis
Aurelianus. Si tamen expositis medicamentis re-
bellem experiaris morbum; tibi cum Methodi-
cis, luxu erudito duplicem cyclum subeundum
imperabit. Alter est resumptivus, alter recorpora-
tivus seu metasyncriticus. Operosum sanè præci-
puè in melancholicis utrumque hunc cyclum fu-
sè *Lib. I. cap. I. de Cephalæâ* exequitur. Adeò-
que de iis longiores non erimus. In utroque verò,
secundùm Methodicos ingens inest virtus, cùm
in illis, à variis excessibus ad oppositos ex arte
deveniendum sit, adeòque & œconomiam cor-
poris immutare, & roborare ipsam æqualiter nati
sunt. Verùm plus illi ad cautelam morbi condu-
cere possunt.

At vehementiora demùm in vehementioribus mali periodis ipse suadet. Primus est qui Dropacem, seu emplastrum quo in vesiculas attollitur cutis suaferit. Hic eum inveterato malo præscripsit, & formulam emplastri è cantharidibus Euphorbioque conflati reliquit. Huic addit vomitum ex helleboro albo, non unâ vice, sed pluries repetitâ, intervallis tamen mediocribus temperatâ. Sed parvus horum remediorum fuit, nam ad indicationes causarum attentus, « neque phlebotomiam, ait, pro-
» bandam testante dolore censemus, nec gradus
» solus mali hellebori purgationem indicat ». Sed redundat localibus adjumentis, quæ plurima recensuit ex attenuantium atque roborantium classe conflata. Cæterùm agmen claudit apud ipsum usus aquarum mineralium nitrosarum. Musicen intereà atque omnia animi oblectamenta commendat, vultque Doriam imbecilibus & cacochymicâ humorum indole deformibus, ut erigantur eorum animi, adhiberi; Phrygiam verò mœstis suadet, qui porrò utriusque Musices effectus quàm vividi olim & ad curandas Melancholias proprii fuerunt habiti, testantur omnia Veterum monumenta. Nihil ergò ferè ab aliis differt Cælius, nisi quòd verba elegantiorum Medicorum in barbarum dicendi genus convertisse videatur.

Steriles sunt veri, imò & vix aliquid curationi addiderunt qui in locis calidioribus morbos nostros in suâ vehementiâ videre potuerant, plus de verbosâ dialectice curiosi Arabes, quàm de verâ Naturæ observatione.

Esto inter alios omnes Avicennas, qui dum à spasmò Melancholiam divisit, plus aliis omnibus videtur sapuisse.

Hic *Fen. 1. & 2. Tractatu 5. & 1. cap. 5.* causas à Tralliano descriptas admittit, ab iisque vult indicationes sumendas esse. Sed brevè promissorum oblitus, nil tanto hiato dignum profert. Sed tota quanta est ejus curatio, à Galeno videtur exscripta. Undè ad hunc referendus erit honos omnis. Nec alii alia addidere præter voces incognitas, cognitæ multò magis absurdas.

Nec tamen usque ad Linguæ Græcæ instauratum studium, plus sapuisse Arabibus Medici videntur, qui anicularum more, quæ sibi prodesse visa sunt, methodo nullâ adjecere. Sed tempus affulsit tandem, in quo dum ab Arabibus ad Græcos scholarum imperium defluxit, servile in scientiis jugum fuit excussum, & indè autoritatis pondus imminutum ratiocinio locum dedit, observationique Naturæ, à quâ facilè sensere homines ad promovendas artes nati, novos ad gloriam patere aditus. Verùm cùm humani sit ingenii vitium ut sibi præscribere limites recuset, mens Medicorum novitatis amore ita flagrare incæpit, ut vel cum horrore repudiaverit antiqua. Quàm parùm autem indè Medicina profecerit satè facile est intelligere. Verùm inter tot & tam immensa volumina liceat unum aut alterum eligere, ut intelligatur, quanto consensu omnium temporum Medici firmatam artem exerceant.

Divisa est ferè eodem tempore ars nostra duas in partes, quarum prima Hippocratis asseritis, & ipsâ suâ vetustate ac vigentis Philoso-

phiæ concordia superbiens, parem nec poterat, nec si potuisset volebat admittere; altera ipsâ suâ novitate, homines rerum insolitarum avidos alliciens, imperium prioris videbatur concutere debere. Hinc odiosa illa nomina indè Galenistarum, Humoristarum, Scholarium, indè Paracelsitarum insufflantium, &c.

Paracelsus qui à Basilio Valentino primus acceptam Chemiam medicinalem in artem redegerat, pauca admodum de Melancholiâ dicit, eam tamen ut & *Spectrum* atque *Phantasiâ* habet, Coralliisque rubris sanari, obiter pronuntiat *Libro Herbarum*, tit. *de Coralliis*.

Quod autem ita de Coralliis senserit mirum nobis videri non debet, si credamus illi *de Enti naturali Lib. III. cap. 9.* differenti. Ibi enim expressè ait: « Aciditas est Melancholia, quid-
» quid enim acidum est, frigidum & siccum exis-
» tit, nec ad terram quidquam pertinet, aut ad
» terream crassitiem vitium melancholicum ».

Etsi verò vi veritatis expressum videatur suffragium illud, nobis tamen eo superbire non licet. Nam in *Tractatu primo de Statu Hominis* sibi contradicit. « Si frigidam & siccam Me-
» lancholiam vocaremus, mendacium dicere-
» mus. Nec enim ita se habet Melancholia, col-
» lectitium nomen est, multis mendaciis confu-
» tum ».

Quò autem in suis operibus progreditur magis, eò videtur plus experiundo profecisse. Nam *Tractatu secundo de Morbis ex Tartaro*, *Librum* edidit *de Morbis Amentium*, in quo cum circà *Theoriam* nil boni lateat, ridiculas nempè &

pueriles fingendo causas, ad Veterum tamen dogmata furtim relabitur, affectusque oppositos affectibus oppositis esse persanandos insinuat, medicinasque nunc lætificantes præ mœstitiâ melancholicis suadet, nunc mulcentes & lætitiâ temperantes, iis qui contrà præ impotenti lætitiâ laborant. Utriusque medicamentorum generis nomina referre ad cognitâ nil pertinentia substantias prorsus inutile est; ecquis enim enodare potest quid intelligat per aurum potabile, manna maris, opiatum primum purpuratum, lolium purum, &c.

Ne verò, Paracelso forsan audacior Helmontius atræ bili succurrat in causâ est, quòd ipsam non admiserit, sed atram bilem dictam pro stagnante in semi-ruptis vasis sanguine habuerit. In quâ quidem opinione, maximæ autoritatis sinceræque doctrinæ Medicos assecclas habuit. V. *Scholar. Humoristarum passiva deceptio, cap. 4.* Delirium verò melancholicum semper à stercore liquido intrâ intestina hærente voluit repetendum, quâ in irrationali medicinâ quàm parùm sit à nugivendulis illis expectandum, satis intelligitur; hi enim nihil aliud sibi prætendunt quàm ut aurum corradant, ex istis quas congerunt fabellis.

Jam ergò ex illâ flagitiosâ nequitiâ rursus ad puritatem Philosophicæ Medicinæ emergamus. At in ipsis hisce luminibus fateri cogimur primos à renovatâ Medicinâ Medicos nihil aliud sibi gloriæ proposuisse, quàm ut aliis meliùs & intelligerent & interpretarentur Hippocratem atque Græcos Veteres.

Hinc Nicolaus Piso qui in describendis atque curandis morbis alios ejusdem ævi præcelluit, fusus in Melancholiæ curatione nihil omninò ut legenti patebit, Græcis addidit. Idem de Holle-rio scholæ Parisiensis non ultimo ornamento dicendum: additus atque prælatus ab iis plantarum nostris regionibus familiarium usus. Borragini tum decoctæ, tum expressæ, Buglossò, Soncho, Cichorio, aliisque leviter aperientibus plantis magna concessa est fiducia. Radices Asparagi Graminis, Rusci, Apii, Ononidos, commendatæ. Folia Agrimonix, Cærefolii, Ceterach, Adianti, Scolopendrii summoperè laudata. Sed indicationes eadem; eadem in quâ tota Medicina constat, curandi methodus. Nec cum penè oblivione deletus foret hellebori usus, loco tamen cessit aut Epithymum, aut Lapis Lazuli. Cum enim apud omnes æquè constet servandam esse alvi laxitatem, imò vacuationes esse repetendas, catapotia, apozemata, decocta varia in hunc finem varii præscribunt quæ referre tæderet, utpotè non inutilia solùm, sed noxia, cum sua cuique ægrotanti non dosis solùm, sed & miscela competat.

Inter illas tamen adeò eminenti virtute præditæ dicuntur ab ipso Autore Pereda, seu potius Haly Abba, Arabe Medico, sequentes pulveres, quos ad Melancholiam divinos vocat, ut eos referre liceat, non tam ut aliis præscribantur, quàm ut indè constet quâ proportionem olim melancholicis præscriberentur purgantia. Eæ autem tales sunt. Recipe Epithymi unciam semis, Lapidis Lazuli optimi, Agarici recenter trochis-

cati, ana drachmas duas, Scammonii drachmam unam, Caryophyllos integros numero viginti. Capiat drachmas duas bis aut ter in mense ex ferro lactis.

Porro ex illâ tam frequenter repetitâ cathartorum & quidem drastorum dosi, satîs aptè concluditur, quòd si apud recentiores evilerit aut potiùs elanguerit hellebori usus, id potiùs indè factum est quòd virtutibus ejus desueti Recentiores parùm tribuerint, non verò ex eo quòd purgandi indicatio à Recentioribus minùs culta fuerit. Nec Antiquioribus minùs fidunt plerique, cùm aquas thermale sub morbi finem suadent, aliquibus tamen contradicentibus.

Supereft verò quoniam in expendendis hominum opinionibus nunc versamur, ut cùm novam theoriam invexerit sanguinis circulantis doctrina, experiamur an etiam aliquid instituentæ circà Melancholiam praxi mutaverit. In quâ quidem inquisitione duas adhuc Autorum classes licebit numerare. Alii enim ab ipso invento statim scripsere. Alii nuperrimi sunt, gaudentque eâ inconcussâ & æternùm duraturâ Medicinæ theoriâ, quæ Mathematicis atque Chymicis fulta principiis, id sibi antè omnia proponit, ut per demonstrationes procedat, nec à vero unquàm inquirendo desistat.

Inter priores omnium loco nobis erunt Sennertus & ejus ferè exscriptor Riverius, qui uberimos Medicinæ thesauros posteris reliquerunt. Sennertus verò Melancholiam in varias partitam species spectat; dein per diversas causarum classes vagatur, subtiliori forsan divisione, cum tantâ di-

veritate irrumpentes causæ in unum tamen finem recidunt, & in illum unum collineent ut spissitudinem inducant melancholicam.

Commune est omnibus diætam illam seu potius sex rerum non naturalium usum servare quem in cautelis contrà Melancholiam ediximus. Curare enim atque præcavere, ubi de diætâ agitur, unum atque idem est.

Tum ad eam se vertit Sennertus quæ à capite pendet Melancholiæ speciem. En illicò admittit purgantia. Leviora sunt illa primùm & quæ alvum subluant; aqua pomorum, Tartarus Vitriolatus remissâ dosi, extractum hellebori. Postea sensim fortiora, Sennam, Epithymum, Helleborum ipsum, & corticem præcipuè radicis quasi potentiorē præscribit. Repetenda ea vult, & iis quæ alterantia vocat, remediis interpolanda. Quæ porrò à Sennerto alterantium nomine designantur, ea nos aperienti virtute donata saponaceisque ditia particulis scimus; illa porrò vult roborantibus capitis remisceri, ita ut simul coeant, Borrago, Buglossum, Crocus, Rosæ, Melissa, Doronicum, vinum album subtile aromaticum, & generatim omnia leviter odorata tenue & suave spirantia.

Chemici curationi huic addunt magisteria Lunæ, Corallorum, Perlarum, &c. absorbentia; sed miserè oppositâ virtute donata remedia commendavêre plures. Eaque non remixta, undè saltem neutrum efforment, sed ut pari virtute donata præcipiunt acida mineralia, præcipuè verò spiritum vitrioli ex Venere extractum. Undè ipsis contradicit Sennertus.

Cardanus solo Chrysolithi usu se intrà octiduum melancholicos sanasse asserit; sed quæ fides viro sit adhibenda, quicumque ejus scripta legerit & vitam perpenderit, non ignorabit.

Verumtamen quamvis Opiata morbo nocere potius quàm prodesse videantur, caput enim implent; aliquandò, si Sennerto credamus, debent in usum revocari à prudenti manu, si vigiliæ vexant. Aliundè verò eadem remedia sive epithematum, sive fermentorum formâ exteriùs commendat. Profunt fonticuli ex observatione Rondeletii, qui vidit jampridem morbo humoralis nostro laborantes, ex infortunio, medicinam sibi invenisse. Nam ex casu, lapsu atque vulnere melancholicos sanari asserit, ulceribus scilicèt largè & per labia amplissima fluentibus. Verùm ipsi concedimus illud non unâ vice factum. Nec solis capitis vulneribus communis est eventus ille, quem sæpè Natura, Arte titubante, concitavit, excitationis morbis aliis quibuscumque febrilibus, modò non ita vehementes sint ut totum hominem concutiant atque pervertant. Porrò methodi hujusce Sennerti, elementa in Veterum monumentis reperimus, mutatâ tantummodò materiæ Medicæ atque Chirurgicæ formâ.

Eadem ferè de Melancholiâ ab universi corporis consensu pendente habet, nisi quod nec tot Epithematis, nec tot fomentis ægrum divexet. Plurima resolvit dubia, quæ jam inter Autores exorta fuerant circà purgandi methodum. Alii enim vehementiora Antiquorum more suadebant, alii contrà eorum usum reformidant. Methodum hanc Sennertus cæteris an-

reponit, quæ propter visciditatem atque tenacitatem melancholici humoris, longâ & sæpius repetitâ præparatione continetur, novatâque purgantium exhibitione quorum usus novis præparationibus locum cedat. At his duobus indicationibus tota constat curatio, humectatione, dilutione, postea verò alvi subductione quam per helleborum nigrum vult fieri, etsi præparata antimonialia à quibusdam recenter laudata non improbet. Tertia demùm curationis pars roboratione, malo jam abactò atque devictò perficitur, ubi locum præcipuè inveniunt, aromata lenia, levia, & antè alia omnia quæ ex Ferro jactantur præparata.

Nec multùm diversa est quam ab hospitante circà hypochondria Melancholiâ pendens morbus sibi deposcit, curatio. Nam alvo per clysteres subductâ, misso, si fieri res ipsa exigat, sanguine nunc ex largè fluente venæ sectæ alveo, nunc per hirudines aut cucurbitas, pro vi ægri, ejus temperie morbive causâ, ad diluentia & humectantia eundum est. Hæc aperienti virtute donata requiruntur. Usus eorum per cathartica levia interrumpitur; nec aliud hîc notandum habemus, nisi quòd efficacior purgatio lentius sensim admittenda sit, ne moles iners præposterâ medicatione nimium resiccetur, adeòque postea ad motum quasi inhabilis fiat, humido diluente per artem præposteram detractò. Sed ut sensim sine sensu augetur aperientium efficacia, sic etiam intenduntur purgantia. Semper verò aliis præponenda sunt ex vegetantibus desumpta aperientia, quibus in materiâ Medicâ exercitatissimus vir, &

recenti Chymix cognitione clarus, totam tamen curationem absolvit, ita ut dum assuetis vomitionem commendat, radice Afari utatur, non emeticis antimonialibus. Sola Martialia, absorbentiaque, quibus roborandi vim inesse prædicabant vel ipsi veteres, ex minerali regno desumit.

Nec diutiùs insistemus scrutandæ curationi illius Melancholiæ, quam ex utero pendere ait; cùm illa nunc ad Melancholiam nerveam referatur, nunc indicationes sumat ab humoralibus, quas simul debellare, quibus simul instare, nunc in hanc, nunc in illam versâ operâ, artis est quam nullus exarare possit Liber. Parùm verò curabimus illam errabundam à Marcello descriptam Februario mense sævientem, cùm homines noctu circâ sepulchra vagantur, *Kutubutk* ab Arabibus dictam; cùm symptomata tantùm sit prædictarum Melancholiarum, nullamque per se curationem postulet in malo adeò Protheiformi, ut nulla non experiantur miseri symptomata.

Nec longum erit quidquid à Riverio mutuabimur, Sennerti potius exscriptore quàm novæ methodi inventore. Nec tantas scilicet divisiones admittit, nec nova proponit remedia; plenior adhuc Sennerto in suadendâ hirudinum aut cucurbitarum applicatione ad hæmorrhoides, etiamsi non prodierint illæ, si æger hypochondriacè laboret. Balnea aquæ tepidæ in universali Melancholiâ omnibus aliis remediis anteponit. Progreditur indè ad vulgata tunc temporis purgantia, intercurrentibus simul diætâ atque remediis humectantibus. Demùm ad viscera roboranda ut Martialia quævis laudat, & balsamicam

atque sulphuream Thermarum virtutem, sic aliis posthabitis salem novum satîs nunc cognitum, sibi que proprium ad granorum duodecim quotidianam dosim collaudat.

Mirum habemus hucusque inter omnis ævi, omnis sectæ, Medicos ad curandam Melancholiam consensum. Nulla alia ferè ars opinionibus theoreticis adeò vexata, uniformi constantiâ operationum tantùm sese jactare potest. Usque adeò latet sub imo pectore omnium, vera, nullis fucata nebulis, simplex & ex primigeniis enata principiis Ars Medica, methodo constans quam vix unquam ulla obcæcare potest præjudicantium cavillatio. Nec consensus minor erit inter hujus ævi Medicos, licèt theoriâ multùm abludentes, Stahlium, Fredericum Hoffmannum atque magnum Boerhaavium, quorum illustrium virorum discipuli artis hodiernæ regimen per universam Europam obtinent.

Unicam ferè Melancholiam admisit Stahlius, aliique ab eo edocti Albertus, Nenterus, Junkerusque præcipuè tanti viri tam illustris discipulus. Hanc hypochondriacam cæteris posthabitis speciebus vocavêre. Junkerus tamen duplici sub titulo nunc Melancholiam, nunc hysterico hypochondriacum morbum tractavit, sed nec in theoriâ, nec vix in praxi aliquam divisionis causam reperire potuisse me lubens fatebor. *Tab. 122.* de Melancholiâ differens, ejus à sanguinis spissiore plethorâ trahit originem. Hæret & titubât circulatio circâ hypochondria, hinc hæmorrhoides, quæ si fluant, Melancholiæ mendentur, indè ergò in hoc centrûm tota dirigenda curatio.

Primæ viæ laxandæ & per melanagoga quidem. De iis nil novi proponitur.

Alvo sublutâ, ut alii ferè omnes Medici hucusque proposuerunt ad sectionem venæ se vertit. Hanc ex saphænâ commendat, ab unciis quatuor ad sex. Purgantia illam levia sequuntur. Tum temperantibus nitrosis & hæmorrhoidum advectione curam absolvit, notatque *Tabulâ* 22. in morbo qui humectantia adeò exigit, formam pilularum minùs aptam esse diluendisque succis inhabilem, hinc proscribendam.

At longior in malo hysterico hypochondriaco pertractando, ut morbos hosce à plethorâ sanguinem inspissante pendere putat, hanc verò à legitimæ vacuationis aut defectu, aut suppressione autumat esse repetendam, huic resarciendæ primas impendit curas. Indè crasis spissior propria sibi remedia postulat. Attenuantia hæc sunt omnia, nec indubitata virtutis, nec mediocris illius. Septentrioni vicinior medicina calentiora admittit medicamenta, Radices Ari, Vincetoxici, Helenii, Pimpinellæ albæ; folia Cichorii, Taraxaci; radices Caryophyllatæ, Rubiæ tinctorum seu Erithrodani Veterum, Dictamni. His adiungit Scordium, Fumariam, Scolopendrium, Adiantum, Cuscutam atque Epithymum quod inter alterantia videtur admisisse. Diversus quidem est horum simplicium in virtute gradus. Sed agendi norma eadem. Salia neutra atque media eodem titulo recenset Sennerto concors. Nec minùs laudat mollissima illa saponacea quæ latent in gummi resinis vegetabilibus, Ammonia-

co, Galbano, &c. Huc etiam refert antiscorbutica levia; quanquam enim scorbutum à Melancholiâ distingui velit, comparisonem tamen aliquam hos inter morbos init. Interea hisce remediis si vis spastica insit, consociari præscribit antispasmodica; cui repugnantem præcepto nullum inveniet. Demùmque ut cæteri omnes Medici, tonum per Martialia tum spasmò, tum causâ morbi infractum vult refarciri. Nec aliter Hoffmannus, nam *Tom. III. sect. 1. cap. 4. 5. 6.* nihil aliud primò quàm clysteres & laxantia præscribit; secundo loco quæ cruditates temperant & spasmos fugant; tertio ea commendat quæ acidi absorbentia sunt; licèt acidum melancholicum non admiserit. Lapidescantia, mater Perlarum, Succinum præparatum non alio tamen titulo profunt, at Cinnabaris fatuum prorsus medicamentum ex nostrâ curatione rejicietur, Tralioque obsequemur, autoritati magni Hoffmanni hac in parte detrahentes. Sed solvens est Tartarus ille Vitriolatus cui confidit. Antispasmodicum est Castoreum, & liquor mineralis anodynus quem præscribit. Nec à roboranti methodo abest, cùm jactat stomachica balsamica, aut aquas acidulas Chalybeatas.

Boerhaavius verò cui adeò splendidam intexuit coronam Swietenius, Antiquorum thesauris dives, propriis opibus ditior, solventia levia, humectantia penetrabilia, cathartica leviora præscripsit, nec nisi ubi materies mobilitatis signa daret, voluit drasticis Medicum operari. Nec mirum cùm purissimus Naturæ Mystes

PARS II. CAPUT III. * 287

honorem Medici in hujus servitute repositum esse docuerit. Expulsum morbum à tergo Martialibus insequitur. Quæ quousque cum Naturæ judiciis quadrent, licebit expendere, postquam Veterum helleborismum ad severi examinis leges, rationis trutinâ vindice ponderaverimus.

APPENDIX.

De Veterum Helleborifino.

NULLUM est forsan apud veteres Medicos pharmacum adeò illustre , quàm quod apud Græcos Helleborus , Latinis verò Veratrum dicitur.

Nam Hippocrates ipse de eo agit tånquam de cognito jamdudùm remedio , & cujus longa primævorum Medicorum experientia virtutes in apertum protulerat. Fuit enim & antè exquisitam Græcorum doctrinam , apud Ægyptios atque Chaldæos exculta salutaris doctrina , testibus Hesiodo atque Homero. Quominùs autem ex Historiæ monumentis occasiones quibus primùm innotuere medicamenta eruamus ; vetat quòd eorum origo ipsâ suâ vetustate ex hominum memoriâ deleta sit , tum etiam quòd cùm à Diis immortalibus beneficio singulari in homines collato concessa crederentur medicamina , ut est Moly apud Homerum , Dictamnus Creticus , Lotos aliaque similia à vetustioribus Historicis atque Poëtis commendata , ea & lucri & honoris causâ , à sacerdotalibus familiis atque Deorum salutaribus initiatis fervarentur , sedulòque averterentur ex oculis Profanorum.

Hellebori autem variis speciebus ingens efficacia olim concessa est , ut morbis illis quæ sensus atque motus pervertunt , mederentur. Imò si & proverbia usu recepta , & lusus vitam hominum

minum domesticam exhibentes scenicos, & vulgares hominum sermones in satyris expressos tibi exhibeas, miraberis eos omnes de morbis mentis tanquàm sanabilibus locutos fuisse. Dosin pro vehementiâ morbi vehementiorem spondebant; sed vix unquàm insanabilem insaniam edixere. De quibus vide Plautum in Menechmis, Horatium, Persium, Juvenalem in Satyris, & Adagia magno & mirando labore ab Erasmo collecta.

Posteà verò cùm medicamenti hujus usus evi-
luerit, ita ut hodiè inter varios quos ars ad in-
sanorum curationem extundit conatus infelices,
vix ad Helleborum attendatur; imò ingenti ille
nocendi vi reus fuerit habitus, ad rei veritatem
propiùs intuendam proderit, ejus natalia profe-
qui, vires expendere, usum ponderare, ut vel
Antiquis obsecundemus, aut eorum opiniones
convellamus omninò,

Duplex igitur Hellebori species ab Antiquis
ut & à Recentioribus numeratur, altera albi
seu Veratri propriè dicti, altera verò nigri, sive,
ut jam diximus, Melampodii.

Helleborus albus seu Veratrum, officin. apud
nos radix est plantæ, quæ in Alpibus atque Py-
renæis luxuriat, Planta autem illa dicitur *Veratrum*
flore subviridi inst. R. H. Cui altera eodem
virtutis jure substituitur quæ dicitur *Veratrum*
flore atro rubente inst. R. H.

Descriptionem plantæ hîc afferre, utpotè ab
Autoribus Botanicis ita luculenter descriptam
ut nulla hîc confusio metuenda sit, inutile pror.

sus putamus. Optimus à Theophrasto habetur Oeteæus, postea Ponticus, dein Eleaticus & demum Massilioticus (a). Multa de ejus delectu habet Aetius; eligatur tuberosus recens, foris niger, intus albus, fibris distinctus, qui manus primò dulcedinis indicationem linguæ præbet (b), latentem tamen prodit modicam acrimoniam, postea fervorem ori inducit & salivam multam ducit, & stomachum evertit. Sivè, quod idem est, nauseosum saporem obtinet.

Licet verò Oeteæus aliis omnibus ab antiquioribus prælatus videatur, maximè tamen ad hellebori usum rectâ ratione administrandum, nullus in orbe locus præluxit Anticyrâ. Porro si Strabonem consulamus, duas recenset Anticyras, altera quæ in Maleaco sinu jacet, altera quæ Phocensis à proximitate Phocidos dicitur, an etiam hodiè dicta insula Syra nomen Anticyræ sibi vindicavit? Rem videtur putasse Tournefort, *Voyage au Levant*; Tom. III. in Maleacâ Anticyrâ nasci optimum, in Phocensi verò melius præparari insinuasse videntur Theophrastus & Dioscorides.

Illa autem Phocensis insulæ proprietas inde derivatur, teste Plinio (c), quod in Anticyrâ Phocensi nascatur planta Sefamo similis, quâ Oetæum temperant, quæ Sefamoïdes dicta & Hippocrati sive Autori Libri *de Veratri usu*, & Galeno, in id videtur instituta ut scilicet vom-

(a) Lib. IX. cap. 11. (b) Lib. III. cap. 129.

(c) Lib. XIII. cap. 20.

tum à Veratro inductum temperaret, adeòque vim convulsivam retunderet, adaugeret contrà atque intenderet vim cathartica. Sed ne diutius in ejus naturâ investigandâ insudemus, facit gravissima Theophrasti autoritas qui eam Helleborinem & nominat & describit; verùm ex ejus descriptione dubium est an eadem sit planta, cum illâ quam nos sub eodem nomine noscimus etiam hodiè. Sesamoïdes igitur, Cnicus etiam Plinio dictus, Helleborine Theophrasti, pro remedio, Hellebori albi vim acrem & convulsivam temperante omninò habitus, ad Veratrum album primum & præcipuè pertinet. Hujus duo genera recenset Dioscorides (a), magnum atque parvum. Magnum quem in Anticyrâ Helleborum etiam vocari vult, fortè non satis attentus ad discrepantiam nominum Helleborines & Hellebori. Datur, inquit, semen tritum ad bilis pituitæque dejectiones quantum tribus digitis comprehenditur, addito Veratri albi sesqui obolo (b). Parvum purgante vi insignem commendat. Cæterum à Theophrasto longo ævo distans, aliam Hellebori albi patriam nominat. Primatum enim apud ipsum Cyrenaïcus tenet, Galaticus autem & Cappadocicus, candidiores & pulvere quodam obfiti celerius strangulatus movent.

Cæterum apud Antiquos omnes, testibus Autoribus non Medicis, Anticyranus videtur prælatus fuisse, sive ipsius vi plantæ, sive ut probabile magis videtur, præparationis efficaciam.

(a) Lib. IV. cap. 152. 153.

(b) Cap. 150.

Nunc verò ex ipsâ Anticyrâ nomen Hellebori albi oblivione deletum est, teste Tournefortio.

Helleborus verò niger, radix aut cortex radicis est plantæ quæ dicitur *Helleborus niger flore roseo* C. B. P. Adhibentur etiam radices plantæ congeneris quæ dicitur *Helleborus niger angustioribus foliis*, inst. *Helleborus niger legitimus Clusii*. Designatur sub nomine vulgatissimo Melampodii. Alii tamen eum, monente sic Dioscoride, Polyrhizum à formâ radicis vocavere, alii Ectomon. Certè sub Ectomi nomine illum indubitanter designavit Hippocrates Libro primo *de Morbis Mulierum*. Illum etiam ex Anticyrâ optimum devehit Autor est Dioscorides, quamquam in Helicone, Parnasso & Ætoliâ etiam bonus nascatur, sed inter hos præcellit Heliconius. Hunc vere effodiunt. Sed esse celeriter effodiendum monet, quoniam halitu caput aggravat. Additque felicia auspicia, quibus in mentosis rebus Græci fidebant, ita ut si avis effodientem conspexerit, moriturum qui succidit, augurium sit.

Verùm ex Hellebori nigri descriptione à Dioscoride allatâ dubitat Bodæus à Stapel, an qui hodiè Helleborus niger apud nos venditur, idem sit atque ille quem Veteres in Maniâ & Melancholiâ persanandis adhibuere. Nam Dioscorides eum Sphondylii foliorum æmulum describit, quod Helleboro nostro non convenit; undè postulat Autor an Pityusa, Tithymali species, à Dioscoride & Mesue alibi descripta, non habenda sit pro vero Antiquorum Helleboro, cùm

pulvis ille qui à ruptâ radice veteris Hellebori exilit, lacteus fuisse videri possit. Certè pulveres omnes illi qui à radicibus exsiccatiss exiliunt, & in decocto subsidunt, resinosi sunt, & in primâ nascentis plantæ ætate aut lactei fuere, aut lactescentes. Dubitat etiam an non Helleborus Veterum Christophoriana fuerit? Certè sagacissimus Observator Monnerius noster in itinere Alpino annotavit, eas quæ indè asportatæ, & apud nos sub Hellebori titulo venduntur atque emuntur radices, veras esse Christophorianæ radices, ita ut sola hæc planta pro Helleboro nigro vendatur hîc locorum. At sepositâ Dioscoridis autoritate, quam ipsa Manuscriptorum vetustas suspectam facit & infidam; neutram pro vero atque legitimo Veterum Helleboro haberi vult Tournefortius. Sed conjecturâ assequitur esse radices plantæ quæ ipsi dicitur *Helleborus niger*, *Orientalis*, *caule præalto*, *flore purpurascente*. Cùm omnium hujus speciei plantarum frequentissima illa sit præsertim in Anticyrâ, seu Anticyris illis quæ in sinu Maleaco jacent; uberri- musque pariter hujus proventus sit in orâ Ponti- Euxini, & ad radices montis Olympi in Asiâ, præsertim verò circa celeberrimam civitatem quæ Prusa dicitur. Sed quodcumque sit de clarissimi viri opinione judicium, saltem ab eâ constat posse in usum radices illas cum aliis revo- cari, cùm aqua ejus stillatitia, hausta sensum pa- rem linguæ imprimat. In collibus apertis, as- peris atque sitientibus enascitur. Seligitur au- tem corpulentus & plenus tenui medullâ, acris- gustu, fervensque.

Utriusque Hellebori tum albi, tum nigri descriptiones confundere videtur Plinius.

Apud nos verò uterque Helleborus ex Alpibus atque Pyrenæis affertur, aut in hortis ad usum colitur, nullo delectu, nullâ observatione aut loci in quo crescit, aut plantæ ex quâ extrahitur, aut evulsionis atque siccationis methodi. Imò dubium est an reverà Helleborum, an Christophorianam exhibeamus ægris. Nec mirum si tam negligentes, tam sæpe fallat successus. *Amat Victoria curam.*

His verò circà hujus utriusque medicamenti historiam expensis, jam quid de utriusque viribus senserint veteres Medici superest pensitandum, quibus cognitis jam methodum exhibendi prosequemur.

Viribus multùm inter se distant Helleborus uterque. Nam Helleborus albus potentiori virtute donatus ad vomitus concitandos, legitur apud Hippocratem passim. Qui quidem vomitus cum violentis nixibus stipatus plerùmque sit, vectibus atque ingenti molimini comparatum est. Hinc olim Helleborus albus *μοχλίος*, id est, vectis vocabatur, quod ab eo acceptum nomen ad cætera potentioris efficacisë medicamenta defluxit; ut etiam recentiori usu vomitorium antimoniale ex vitro antimonii conflatum, Mochlicum dictum est. Vix porrò aliam virtutem evidentem in Veratro Veteres animadvertabant, nisi quòd ejusdem in vino infusum, inter potentiora medicamenta diuretica Theophrastus annumerat.

Ab eo autem vehementer totum corpus concutiente effectù, ipsumque prorsùs immutante

pendent vires Hellebori albi. Hinc aliis ut venenum habetur, aliis ut medicamentum efficax, opinione utrâque vera proferente, si ad omnia quæ ipsius actionem valent immutare, vel vim dirigere attendatur.

Pro veneno quod ad salutares tamen usus accommodari possit, habet Theophrastus. Hippocrates eum adeò frequenter in usum redegit, ut certè ipsi saluberrimum habitum fuisse jure meritòque censeatur. Nec tamen ipse dissimulat aliquid periculi secum ferre. Nam sanas carnes habentibus, ut ipsius verbis utar, periculosum distinctè arguit. Et vetustissimus quicumque ille fuerit Epistolarum Democriti ad Hippocratem Autor, eandem doctrinam tenet. Verùm cùm Hippocrates Lib. *de Insomniis*, somnia mala & Melancholiam arguentia memorat, his conducere ut Veratro purgentur ait, victuque humido & molli & ad aquam vertente utantur; hinc palàm facit quantum ipsi parum formidinis Veratrum incusserit. Nec minùs eadem res arguitur ex eo quòd generatim edicere non dubitet, omnes qui fluxionibus à capite laborant, esse Veratro vacuandos. Lib. *de Victu in Acutis*. Idem omninò in morbo, *Curâ φροντισδῆς*, edicit; nec minùs securum illi visum est in nimiâ illâ humorum plenitudine quæ à malè directo diætæ usu pendet. Hinc Veratrum illis suadet quibus caput dolet & gravatur, quibus palpebræ concidunt, & mens conturbatur in somniis. Sed quod maximè hîc notari convenit, vix unquam de Hellebori usu mentionem injecit Hippocrates, quin simul cibos molles, laxantes, humectantiaque

omnis generis præscripserit. Nec minùs quam ex illo vix certi quidquam de legitimâ Veratri dosi concludi possit, ita tamen sensisse videtur, ut eam potiùs dosim ægri sumerent quàm vomitus eliceretur, quàm quâ corpori tantùm tumultus inefficax concitaretur. Nam in Libro de ejus usu ait, Veratro fursùm securus uteberis, deorsùm verò non tutò. Cui quidem indicationi adimplendæ prætolle multò Sesamoiden, quam Helleborinem Theophrasto vocatam fuisse diximus, imò & quam pro ipso Helleboro nigro habet Dioscorides, aut saltem pro plantâ virtutis æmulæ, ut ejus verba legenti distinctè apparebit.

Hinc videre est Hippocratem Veratro albo fidem adhibuisse, quoties quovis pretio, quâvis arte humor aliquis tenax, viscidus, rebellis avelendus fursùm foret, quoties exundaret aqua, quoties in caput humor ferretur & rationis arcu strueret infidias. At ex Hippocrate & ejus sequacibus, Plinius, *Lib. XXV, cap. 5.* docet Helleborum album mederi morbis comitialibus, vertigini, melancholicis, lymphaticis. Verùm & quamvis de horum curatione Hippocrates per Veratrum siluerit, non minùs ex ejus principiis Veratri virtutes jactat Plinius in Morbis quorum pars alia ab humore melancholico pendet, alia à quâcumque rebelli humoris extranei pervicaciâ, morbis scilicèt cutaneis, Elephantix albæ, Vitiigini, Lepræ; nam & quod in hydropicis & tympanicis affectibus ipsum plurimi facere debuerit ipsa ratio Hippocratica indicat. Verùm minùs arte medicâ imbutus est, cùm jactat illum in tetano, tremulis, stomachicis, spasticisque

affectibus. Longiùs porrò adhuc à verò abest cùm eum in inflammationibus commendat , qui in iis locum invenire nunquàm queat , nisi à capite revellendum sit. Nam cum torminibus redeuntibus eundem aptat , locum conjecturæ facit , non adeò ignotos fuisse Veteribus dolores Colicos metallicos , aut quos postea & Aetius , Cretius & Huxham describere , Pictavienses atque Damnonienses , in iis enim solis mochlicum , locum potest invenire. Illa eorum curatio indolem melancholicam mali docet ; quæ analogia Medicum in Veterum doctrinâ versatissimum Naturæque sagacissimum observatorem non fefellit Cl. Huxham.

Jam verò licèt adeò cautelâ dignum esse medicamen censuerit Hippocrates , ut hæc cautiones Libro peculiari insectari dignatus sit , pluribusque & Aphorismorum & Operum suorum locis de iis mentionem injiciat , jam sive imperitiâ , sive corporum à luxu molliorum debilitate Galeni ævo terrorem injecerat. A quo se non immunem vir exercitatus fatetur. Ejus tamen usum auxit ipse & sanioris methodi luminibus ornavit. Præparari voluit corpora vomitoriis mediocribus , ut est aquâ oleo junctâ , quâ quidem in præparatione id ipsi erat institutum , ne in saburram ventriculo contentam medicamento vis consumeretur. Hinc postea cibus uberior commendatur atque quies , cùm ex præcepto Hippocratico motus assumpto vomitorio corpora concutiat & ad vomendum concitet. Tumque jam non Veratrum ipsum adhibet , sed Radiculas seu Raphanos ex oxymellite. Raphani

autem illi arundine perforantur & transfiguntur Veratri ramulis, perque totum diem atque noctem relinquuntur. Hujusmodi, inquit, purgatio facta per Helleborum album erit imbecilla.

Verùm ab illo Medicinæ Principe postulabimus an aliquandò non præstet fortis purgatio imbecillæ, in iis præsertim quos commendat fortiter purgandos Hippocrates? Cùm aliundè robustos tantùm huic generi Medicinæ destinaverit. An non spissiori atque tenaciori humori eruendo Ars est impendenda? Quin verò ipso Galeno minùs timiditatis habet Celsus. Nam si nullis remediis cedit epilepsia, confugiendum censet ad Veratrum album, ac ter aut quater eo utendum, non multis interpositis diebus. Nec juvat quod alibi dicat Galenus vomitum valenter excitari à transfixâ furculis Veratri albi Radiculâ & oxymellite. Non enim vomitus solùm in casibus hisce requiritur, sed violenta & ipsum corpus, motu vehementi impresso, concutiens convulsio.

Nec certè tantummodò ob vim emeticam solum, Veratrum adhibuisse videtur Hippocrates, quanquam hanc ipsius efficaciam debitam activitatem plurimi fecerit. Sed cùm circa variorum medicaminum virtutes in diversas sæpè sententias abierint Autores, omnes uno consensu Epithymum æquè ac Veratrum album inter medicamenta biliatræ expurgandæ dicata consentiunt.

Prætereâ verò Hippocrates de Veratro albo sæpè loquitur, nunc tanquam de purgante, nunc tanquam de emetico, variasque directiones docet, quibus aut hinc, aut illinc agatur. Notat

verò Aetius distinctissimè *Tetrabibl. I. sect. 3. cap. 124.* quòd etsi Veratrum album nec vomitu quidquam, nec per alvum expurget, non minùs tamen ad morborum quibus à naturâ destinatum fuit, expulsionem conferat. Quod assertum licèt ex Operibus Hippocratis odorari liceat, tamen nullibi adeò distinctè expressum reperire potui. Cùm autem hoc loco Aetius ut ipse profiteatur & Anthyllum & Posidonium exscribat, videtur ab Antiquioribus id receptum fuisse, inesse Hel-leboro albo vim specificam quâ Melancholiam destruat, ut juvant acria antiscorbutica, dolores à scorbutico qui per se viderentur erodentes. Et certè quis possit vehementi adeò purganti materiæ, vim solventem atque aperientem denegare, cùm præcipuè exteriùs adhibitum hærentes in ulceribus sordidis viscositates potenter abster-gat. Undè quid vetat in medicinali ejus facultate reperiri spissitudini illi melancholicæ specificam antidotum?

Verùm cùm potentissimum illud pharmacum ita natum sit, ut omne corpus prorsùs immutet, ut Aetii in loco citato verbis utar, ipsique novam omninò diathesim inducat, satìs ex ipsâ ejus virtute intelligitur, quantùm etiam incautè & sine arte adhibitum debeat importare discriminis atque periculi. Aliter enim non possit sua ipsi virtus concedi. Hinc tot quæ ab ipsius usu Medicos deterruere, terriculamenta. Illa ipse Hippocrates eo usus non dissimulat. Inter agendum multa producit symptomata quæ Medicum horrore impleant. Peractâ operatione, multa

etiam relinquere potest incommoda. Agentis Hellebori effectus sic descripsit Aetius.

Prima perceptio caloris circà stomachum & fauces contingit. Indè saliva multa in os colligitur. Postea partem medicamenti & pituitam bile mixtam vomunt. Aliquandò venter subducitur. Singultiunt leviter & facies rubicunda est. Aliquandò verò strangulatio vehemens est. Et in multis contractiones atque convulsiones fiunt crurum atque manuum. Iis omnibus medentur Anthyllus atque Posidonius per inunctiones, fomenta mollissima, imò acida Omphanica. Nam videntur usum narcoticorum rarò adhibuisse, licèt de iis mentionem injiciant.

Jampridem in usu Veratri strangulationes notaverat Hippocrates. Et in summâ à Veratro purgatione convulsiones fieri notaverat & quidem lethales. Sed id de iis quæ Veratrum sequuntur, nimiâ vacuatione corporis tonum exhaurientem, intelligendum, non de eo spasmo qui in ipsâ ejus actione emicat. Alioquin nullum est vel levissimum catharticum quod non sæpè eadem incommoda produxerit. Cæterum notat Aetius somnum multum & profundum Veratri actionem excipere in iis qui probè purgati sunt, eosque aliquandò sudoribus diffuere. Quod quidem summam nostri pharmaci vim solventem demonstrat.

Verùm plures sunt Autores qui dum de strangulatione per Veratrum inductâ loquuntur, eum laquei instar collo injecti pingunt, ut videre est in *Scholio Ephemerid. Natur. Curios. Decur. 2.*

ann. 2. imò vim in ipso convulsificam & veneni ad instar, si incautè adhibeatur necantem tribuit Gedeon Harveius *de Vanitate Med.* 17.

Inter alia symptomata quæ actionem Hellebori albi comitantur, observavit Olaus Borrichius miram cæcitatem à convulsione oculorum quâ planè invertuntur, bulbusque duntaxat albus insipientibus apparet. V. Manget. *Bibliotheca Practica Lib. XVIII. pag. 828.* Duravit cæcitas illa per horam & crebris vomitionibus peractis cessabat tandem.

Verùm utut periculosum videatur Veratro incautiùs uti, ita ut de illo mentionem non injiciant apud Veteres, nec Oribasius, nec Paulus; imò in infantiæ curatione etiam apud Arabas qui meliùs de eâ scripsit Mesues vitandum omninò stragulans remedium pronuntiet, tamen quotquot eum experti sunt recentiores cum Veteribus de sanante ejus efficacità consentiunt, metum verò inexpertum timiditati prætexunt, eorum qui illum non usurpavere.

Celsus eum in epilepsiâ laudat repetitum, uti jam diximus. Mesue terroris oblitus in eodem morbo eum usurpat. Verùm totus est Gesnerus in prædicandis Oxymellis Helleborati Juliani quòd Helleborum utrumque recipit, virtutibus, quod phlegma viscidum non melancholicorum solùm, sed etiam cachecticum, crudum, indivulsum, tenax Asthmaticorum potenter vacuet. Undè etiam illi postremo morbo quasi specificum habet. Theodorus de Mayerne, *Lib. III. cap. 3.* sese cum optimo successu usum ait in epilepsiâ radice Hellebori albi, quæ ad gr. iiii.

violenter fursùm & deorsùm vacuat. In quâ quidem dosi à Veterum usu nimiùm distat. Plura congerere hîc autoritatum monumenta supervacuum videtur, cùm certè hæc illi fama omninò supersit, ut sit quasi morborum mentis medicamen certissimum. V. Friccium *de Virtute Medicâ Venenorum*, cap. xi.

Nunc à viribus ad exhibendi methodum ordo nos deducit.

De Hellebori albi dosi nihil omninò reliquit nobis Hippocrates, sive quòd dum doceret Discipulos, hæc ipsis solis mysteria revelaret, sive quòd eam aliundè cognitam supponeret; nec Celsus, aut Galenus magis circa illum aliquid memoriæ reliquere. Sed jam metu percitus Galenus, primus, ut videtur, edocuit Radiculas, seu Raphanos per se jam vomitorios ex oxymellite propinare. Lib. *quos & qualibus medicamentis purgare oporteat*, & *Comment. in Lib. secundum de Articulis*. Sed esto nobis omnium instar Aetius qui primus ad Raphanorum secundùm Galeni methodum præparationem Veratri drachmas sex adhibet, eosque oxymellite maceratos edendos ægris offert, sedulò tamen exempto Veratro. At dabatur prætereà Veratrum vel in cremore, ut aiebant, vel in decocto, vel in ipsâ substantiâ.

Cremor Veratri vocabatur, ubi drachmæ quinque ramentorum Veratri in aquæ pluvialis hemina dimidiâ fuerant ad triduum macerata, dein colata atque calefacta aqua dabatur senibus atque pueris, & in iis quibus habitus corporis defluerat, aut qui morbum facilè solubilem habebant.

Decoctum Veratri fiebat sequenti ratione; concidebatur Veratri libra una in aquæ pluviæ sextariis duobus, macerabatur ad triduum. Deindè ad prunas mitiores coquebatur ad tertias. Colato decocto adjiciebant mellis despumati primarii libras duas, & coquebantur ad mellis spissitudinem. Cochlear unum aut lingendum dabatur, aut ex sorbitione. « Sic præparatum, ait » Aetius, nec convulsiones, nec contractiones, » nec nimiam purgationem facit, volenti ad ipsam Veratri substantiam transire, ut confidenter ejus ramenta accipiat. Sic autem exhibitum » Veratrum quasi gradum facit ».

Hæc autem præparatio quàm concinnè ad sanioris Pharmacix leges aptata sit ratio chemica satis indicat.

Veratri autem substantiam sumendi duæ erant formæ. Vel enim fortioribus ac virium suarum confidentibus festucas linteo extersas, detractisque subtilissimis omnibus partibus, ne strangularent, ex aliquâ sorbitione offerebant ad drachmas duas; vel in pulverem crassiorem ad drachmam unam & obolos (seu scrupulos) duos; pulvilli verò tenuioris eadem erat dosis. Tenuem verò pulvillum sæpè cum melle in catapotia redigebant. In ramenta confectum citò incipit purgare, post horas in totum duas, & quatuor aut quinque horis purgationem absolvit, citrà convulsionem aut incommoda. At pulvillus tardè operatur ita ut post quinque tantum horas incipiat. Præparatio hæc præcipuè ad metum contractionis & nimix purgationis deducit. Verùm addit Aetius, ad multa alia adjuvat, & certè

quòd tantoperè intrà corpus moratur pharmacum ad ipsius tenorem immutandum non minimi est ponderis.

Verùm in præparandis ad Helleborum album corporibus, iisque seligendis maximam impendebant curam Veteres. Non enim omnium ætatum, non omnium corporum est medicina, dignaque quòd circà ipsam Librum scripserit integrum sive Hippocrates, sive ex ejus scholâ vetustissimus Autor. Ibi sanis vetat Helleborum dari, tum quibus inflammatoria diathesis, vel infrà vel suprà pectus est. Peculiariter verò eos ab Helleboro vult arcendos, quibus aut adest dispositio ad sputum sanguineum, aut quibus insunt tubercula. Addit his Galenus omnes esse excludendos qui angusto thorace sunt; vetat Plinius iis dari qui exili & tenui corpore sunt præditi ut scæminis, iis qui nimium sicci ut senes, aut præmolles ut pueri, quippè quibus nimia exsiccatio metuenda est. At quod notandum est, Hippocrates cùm Veratrum iis omnibus in casibus, ubi defluxio à capite fit, commendat, iis negat qui ophthalmiâ laborant. Crediderim quidem id ab eo dictum qui expertus fuisset, quantæ convulsiones in oculis ab Hellebori albi usu concitentur. Cui metui pondus addit observatio jam suprà à Borrichio mutuata. Nec minùs velim hîc attendi quòd in omnibus quæ præcedunt Hellebori usum præparationibus, tum in ipsâ ejus actione, imò & ipsius pharmaci correctione, semper mel potentissimum illud solvens saponaceum naturale adhiberi, quo iners glutinosa compages resolvatur.

Nec

Nec verò tempestas anni ad Hellebori usum non spectanda ; sub ardentissimo Syrio , ubi omnia arida & exsucca sunt , difficiles & non sine periculo purgationes pronuntiat Hippocrates. Hyeme per superiora purgari non voluit ; quia scilicet organa strictiora difficilius motum concipiunt. Vere & autumnò vomitus anteferebat, & id quidem , ut ex ejus Operibus concludo , quia à vomitu corpora minùs colliquefcunt in temperatis cœli tempeftatibus.

Præparatio autem corporum Helleboro purgandorum tota ex hoc Hippocratis axioma quod in ipso Libro *de Veratri usu* posuit , deducitur : *Quicumque inflammata in principio morbi solvere aggrediuntur , pharmaci purgantis ope , hi de eo quidem quod distentum est atque inflammatum , nihil auferunt. (Neque enim remittit qui crudus est affectus). Ea verò quæ morbo resistunt & sana sunt , consumunt. Corpore verò debili fiente , morbus superat , & immedicabile malum habent.* Hinc enim facilè intelligitur in eo totam intendi debere præparationem , ut mobilia fiant & magis fluxilia , quæcumque nobis purganda proponimus. Quod & fusiùs & dilucidius à Galeno expositum est , dum mellita , diluentia tanquàm præparantia medicamenta propinat. Sed illud Antiquis peculiare est quòd dum verebantur ne non affueto corpore , violentius pharmacum valens exciperetur, ad concussus patiendos corpus pararent exhibito paulò antè leniori vomitorio non semel , sed ter aut quater , à cœnâ. Ex iis quæ antiquitas usurpabat , hydræleum , sive aquam oleo mixtam , sæpiùs usurpatam videmus ; fortior

sed præparatoria tantùm fiebat emesis ex mulsâ meraciore, Narcissi bulbo, forsân & Scillâ maritimâ atque Radiculis. Victum autem non solùm accuratissimum præscribebant, sed etiam abstineri à carnibus & alvum subduci iussere, sicque cataphracticum corpus purgationi ex Veratro albo committebant, prænuntiâtâ tamen ægrotantibus ut & ipsorum familiæ atque gentilibus, certaminis anxietate.

Ventriculo vacuo, torosos atque carnosos vomere voluit Hippocrates, pleno verò graciles atque tenues. Nec certè id sine arte ab eo institutum est; cùm multò minus sit rupturæ periculum à vomitorio in ventriculum infirmum, sed plenum agentis. Cicuratur enim atque retunditur contractio, à contentarum materiarum pondere. Verùm ferè semper vomitoria pleno ventriculo & Hippocratem & Galenum exhibuisse ex millenis Operum illorum locis eruitur, imò ipsa quæ mitiora vocant emetica, vix aliâ ratione vomitum concitant quàm pondere.

Per illum autem quem tempore exhibitionis apud ægrum, & quasi ad manum, reperiri vult apparatus Aetius, apparet frequenter ægrum in convulsiones rapi, in animi deliquia incidere; undè Cardiacæ odorata, reficientia volebat præsentia haberi. Et ea quidem symptomata non ita rarò apud Antiquos in purgationibus, conturbationis criticæ more, accidisse, si non ipsa purgantium natura indicaret, fatès declararetur ex historiâ Philippi Medici, qui dum pharmacum Alexandro Macedoni offert, ipsum ad extremas redigit angustias; sed quàm celeriter tumultus

illos exceperit reconvalescentia miramur ; adeò efficacia illa vim morbi contuderat. Certè in pleuritide, qui Alexandri morbus fuisse videtur, statim Helleborum nigrum aut Peplium, tanquam vacuantia per alvum medicamenta collaudat Hippocrates *Tract. de Victu Acutorum*. Et hanc certè methodum vix nobis credibili successu videtur Philippus adhibuisse.

Helleborus niger de cujus viribus hucusque filuimus, ne cum plerisque Autoribus utriusque plantæ virtutes confundamus ; cùm vi attenuante atque solvente polleat, etiam inter eximia per alvum purgantia ab Antiquis numeratur, nec unquam vomitum promovet, nisi sesamoïdi aut Helleborine jungatur. Helleborum hunc semper nigri nomine designavit Hippocrates, cùm Helleborum simpliciter eum, quem nos album dicimus, designet, notantibus & Paulo *Lib. VII. cap. I.* & Galeno in *Aph. §. I.*

Id autem notandum in Helleborine quod Veratro vim purgantem conciliet, Helleboro nigro emeticam ; quæ virtus indè, ut puto, nascitur, quod utrumque pharmacum diutiùs in ventriculo hære fecerit ; narcoticâ forsan aliquâ vi quæ sæpè in purgantibus latet, ut fidem facit Nicotianæ herbæ virtus hodiè cognita.

Illum etiam in melancholicis, insanientibus, epilepticis specificum habuere. Sed Galenus eum inter mediocria purgantia numerabat. Et rarò solum præscripsit, sed adjunctâ aut tertiâ parte Scammonii, aut in Hierâ Diacolocynthidos, ut & Hippocrates, cum Baccare, seu

Afaro, aut interiore parte Cucumeris sylvestris anniculi (ἐνιαυστίν). Cùm enim brevi præ terrore, & adhibendi ignorantia album eviluerit, longo usu Hellebori nigri & Græci & Arabes insaniam curavere, ut Mesues album Veratrum reformidantis, nigrum verò laudantis, testimonio sanciri potest.

At postea labentibus annis & sopita observatione, unius violenta vis, & metus inde enascens, ad alterum traductus est, & æquali formidine explosus uterque Helleborus. Vel saltem quoniam durum videretur exulare specificum adversus plures morbos, ita imminuta fuit ejus dos, ita per correctoria sic dicta, adulterata fuit ejus virtus, ut à pristinâ indole, non mutatione Naturæ, sed præposterâ Artis sollicitudine, degenerem Helleborum in Helleboro reperire vix potueris. Multæ autem hujusmodi formulæ apud Galenum, Rufum, Aetium, & præcipuè Arabas reperiuntur. Nec aliud est famosa illa Hiera Diacolocynthidos à Galeno prædicata præter purgans, helleboratum, aromaticum. V. Aetium, *Tetr. I. serm. 3. cap. 113.*

Radices ejus quò tenuiores sunt, autoritate Plinii & Galeni, eò etiam aliis anteferuntur, & ex iis potentior est cortex sive liber rejectâ lignosâ parte. Dioscorides dosim ejus ad drachmam unam, adjecto Scammonio propinabat; alii, ut etiam recentior Manardus, drachmas duas. Quæ certè dosi medicamento cathartico si pro violento habeatur, prorsus non conveniret. Solus autem vulgò in antiquioribus Me-

dicinæ temporibus dabatur , ficque datus à Melampo, Præti filias infanientes sanavit , cùm nonnulli inter Antiquos voluerint etiam solo lacte caprarum , eâ plantâ seu radice nutritarum , peractam fuisse curationem illam. Hippocrates eum aut solum , aut paucis adulteratum medicamentis dedit. Sed postea crescente miscendi luxurie , vix solus dabatur. Hinc varia illa decocta, à Galeno Libro *de Medicamentorum administratione* prædicata , hinc variæ formulæ pilularum seu , ut Antiqui vocabant , catapotiorum quibus antiquiores Medici scatent ; has omnes referre ut tædiosum foret sic inutile. Omnium sint loco illæ quas Haly adversus melancholicos affectus utilissimas & quasi certissimas prædicavit. Recipiunt illæ Hieræ Picræ drachmas 12. Hellebori nigri, Polipodii ana drachmas 5. Epithymi, Stæchados ana drachmas 7. Agarici , Lapidis Cyanei, Salis Indi (quem Ammoniacum puto) , Colocynthidos ana drachmas 3. Dabantur tutò , ut aiunt , à drachmâ unâ ad duas. Cùm autem cætera præparata helleborata tutiùs darentur , pilulas illas minùs securas judicant aliqui.

Famosum verò maximè medicamentum fuit apud Arabas ex Helleboro, syrupus Regis Sapor in quo coctione cum melle in syrupi consistentiam , vis Hellebori videtur credita infringi. Id quidem ex ipsâ resinosâ ejus naturâ deducitur , & quod solvendæ simul viscositati glutinum, mel aptissimum sit ; undè apud omnes uno consensu Medicos & mel & mellita ut mulsa , decocta uvarum passarum , aliaque hujusmodi inter ipsius medicamenti actionem fuere adhibita.

Tardiùs & senescente eorum usu mixta simul & certè minùs eleganti mixtione fuere Veratrum album simul cum nigro, quâ quidem miscelâ sca- tent Autores medii ævi, quos infimæ Medicinæ Scriptores nominaverim.

Laudatum tamen à multis fuit Juliani oxy- mel helleboratum, quod utrumque Helleborum & Esulam recipit, in cujus laudibus tantus est Gesnerus, ut plurimos morbos à sanguinis præ- fertim spissitudine crassâ oriundos eo se sanavisse testatus fuerit. Hinc ejus formula in Augustanâ Pharmacopœâ recepta est. Et certè si quid vio- lentioris Pharmaci virulentiam delere potest, acetum omnibus antidotis præferri debet. Undè miræ non videbuntur rerum peritis laudes qui- bus Gesnerus oxymel helleboratum cumulat, quasi mirificè abstergat, incidat, aperiat meatus omnes, ac meatus intùs forisq̃ referet.

Nec verò licèt audaci Veterum scientiæ ces- serit timida Recentiorum ignorantia, omninò ta- men efficacibus ad Melancholiam præsertim, Epi- lepsiam, reliquosque capitis rebelles morbos cu- randos, successibus apud recentiores destituuntur præparata helleborata, quos congeffit Friccius Libro utilissimo *de Virtute Venenorum medicâ*, cap. 11.

Sic Andr. Matthiolus Comment. in Librum quartum Dioscoridis, sese ait Melancholicis Ve- ratri dilutum exhibuisse optimo cum successu, nullo ægrotantium incommodo nullâque noxâ. Ita Samuel Ledelius, *Obs.* 65. *Dec.* 3. *ann.* 1. *Ephemer. N. C.* Ita Theodorus Mayerne, *Præ- ceos Medicæ Lib. I. cap.* 6. ob efficaciam simul,

& innocuam virtutem extractum Hellebori nigri jactat ad gr. 3. quo se Maniacum curasse asserit.

Hieronimus Velschius in *anno 4. Ephemer.* N. C. narrat Abbatem S. Nicolai Venetiis solitum esse Dæmone vexatis potionem sequentem exhibere. Recipe Hellebori albi drachm. 1. Cinnamomi electi scrupul. semi. Infunde in vini albi drachm. 4. colaturæ addendo pauxillum sacchari. Plurimis evacuatione copiosâ ita profuit, ut exorcismo opus non fuerit. Nec minùs Nonus refert & Sylvaticum & Melchiorem Sebium, & seipsum, extractum Hellebori nigri à scrupulo uno ad drachmam unam in Melancholicis affectibus exhibuisse, nec unquam excessisse scrupulum unum, nisi in merâ insaniâ; plurimosque sese vidisse asserunt, qui se à Dæmone vexatos autumarent, frustra exorcismis adjuratos, hac methodo in nosocomio convaluisse. Essentiam Hellebori albi ad eundem usum cum successu adhibuisse se, autor est Ettmullerus.

Ex his autem cumulatis observationibus deducitur quantum convenient inter se non evidentibus quidem effectibus, sed potenti illâ solvendi, & quasi corpora glutinosa everrendi, virtute Helleborus uterque, ita ut quòd albus actuosius & cum impetu, niger tardiùs & leniùs simul efficiat. Nec minùs verò præceps & temeraria videbitur illorum opinio qui idcirco putant Helleborum utrumque è foro Medico exulasse, quòd repertis antimonialibus præparatis eorum virtus eviluerit. Ecquis enim Naturæ atria si semel intropexerit, non sentit, aliam omninò in solventibus esse vim quâ hunc humorem attingant,

aliam quàm illum prorsus non moveant. Qui, quæso, cantharides vesicam lacerant? Potentiora dantur cantharidibus solventia, quæ tamen eundem effectum non exerunt.

Aliundè verò cùm dissimulare sit nefas quod emendare spes est. Cur insanos hodiè frustra vexamus vomitoriis, non sanamus verò? Cùm contrà ex Historiis Medicis non refellendis, ex ipsâ Autorum non Medicorum confessione vulgò sanarentur illi. Ter de curatis insanis Melancholicis mentionem agit Horatius. De curatione eorum ut vulgari loquitur Plautus non uno loco. Idem Ovidius. Idem gravissimus Autor Plinius. Idem omnes uno ore.

Pluriès autem imò & repetitis vicibus nec multùm diffitis dari Helleborum sive album, sive nigrum, autor est Celsus, & confirmavit pluries Galenus. Et ait Plautus: *Faxo Helleborum potabis aliquot viginti dies*. Et infra dum furor ægro crescit, ipsi jugera demetienda Hellebore pollicetur. Tres Antyciras Horatius, ut dosim maximam intelligeret, dicit. Nam dosim malo accommodari æquum est. Videturque Mesuè post Hippocratem Hellebore potioni id tribuisse, ut pristinum robur restitueret, corpusque ac mentem in statum pristinum resarciret. Undè commutans medicamentum vocatur, quæ virtus unicæ dosi unius medicamenti competere non potest, sed quasi cuidam ejusdem habitui.

Ego verò quid bis Hellebore albi exhibitione viderim profitebor.

Infantiâ evidenter melancholicâ laborabat Vir nobilis, laboribus & ærumnis in miserrimum

hunc statum adactus, vultu lurido, incomptis capillis horridus, nec deformis minùs convulsio- nibus perpetuis oris atque faciei; mœrore irre- quieto confectus, & illatas sibi à Regibus inju- rias querebatur & carcerem, quia tutiùs custo- diebatur, sibi injunctum credebat. Jam à biennio varia ipsi præscripta ex arte remedia quæ suc- cessu omninò caruerant; cùm desperatis omni- bus, offert se sanando ægrotanti Vetulus quidam qui plures ex eodem statu in sanitatem se resti- tuisse aiebat. Fecit ipsa Medicorum desperatio, ut dictis aliqua fieret attentio. Inquirunt ab eo- rum quos insanos antea, postea verò restitutos profitebatur, propinquis an aliqua posset pollicen- ti fides dari? Fœminam unam, alium verò junio- rem pluribus ejusdem medicamenti dosibus conva- luisse, testes adsunt fide non indigni; Chirurgus scilicèt hinc, indè Monachus ex Charitatis No- focomio. Grande promittunt sanitatis restitutæ pretium propinqui, imò & tentamini, modò vel- let mecum communicare remedium. Haud ab- nuit. Drachmam unam imò & alteram vehemen- tiore malo Veratri albi pomo indebat, coque- batque antè focum. Fructu jam cocto, auferebat Veratrum, inspergebat saccharum; ægro offere- batur. Amarities indita Malo cocto ex efficaciâ Hellebori, saccharo condebatur. Undè assumpsit dosim manè cum pauco pane, nec reluctatur.. Aquæ cyathum superbibit, ad ambulationem & motum corporis, persuadentibus verbis induci- tur. Bihorio elapso, metus syncopes aderat unà cum faucium strangulatione insigni & oris distor- tionibus. Mens multò pacatior erat. Saliva te-

nuis ingenti copiâ exilit. Stomachus & intestina cruciatibus afficiuntur, brevique cum tenebris antè oculos obversis, vomitu rejicit multa glutinosa, variisque coloribus mirum ad modum distincta, prout Antiqui jam notaverant. Postea verò non sine anxietate summâ furarumque dolore convulsivo, crambem vocant, affatim multa dejicit, crassioris atque glutinosæ consistentiæ. Viri defatigati imaginem serò referebat, sed cutis color multò nitidior erat, judicium firmitus, imaginatio multò minùs vivida, somnus diem exceperit septem horarum, quietus, nullisque turbatus deliris imaginibus. Manè surgenti mens videbatur multò firmitus constare. At labile levamentum vix sub ferum aliquid à priore statu diversum exhibuit. Iteranda erat dos, at pomis illis jam quibus modò dicta tribuebat symptomata, erat infensissimus. Sumit tamen reluctans. Sed cum eisdem rursus & nixus & vacationes experiretur, novum ipsi adversus Mala cocta errorem incutiebant diri effectus. Undè factum ut rursus ipso aspectu eum terrerent Mala, imò odium & diffidentia adversus omnes cibos, & veneni ab infensis hominibus suppositi suspicio eum ad inediam redegit. Hinc & falsis delusi terroribus, & aurem consiliis non satè prudentibus præbentes propinqui, iterari dosim vetuerunt; indè & felicibus successibus jam elucescentibus & remedio efficaci surreptus est æger. At postea tamen usque ad mortem quæ biennio post accidit, & minùs delirabat, & majora habuit intervalla, ita ut & hortum colere & ædificandis ædibus præesse potuerit, nunquam tamen

mentis compos, sed & quietior & felicior. Alterum mihi exhibuit merè melancholicè Insanus, ut testati sunt qui ipsi adstiterant, & qui bilem morbumque Helleboro meraco depulerant. Hunc omnes vomentem colores viderant illi, vimque medicamenti mirati fuerant, sanctèque testabantur, hoc ipso solo eum fuisse usum & absolutè sanatum.

Ars igitur illa simplex suffecerat, quæ primitus, ut ex Hippocratis Operibus apparet, usurpata fuit. Huic postea, ut ex Græcorum & Latinorum tum Medicorum, tum Scriptorum testimoniis patet, per intervalla repetendæ, admiscebatur diebus liberis usus decocti ex Helleboro nigro; quod illi ut medicamentum imbelles habebant quoad vim cathartica, & quod per aliquot viginti dies iterabatur. Hæc curatio etiam seorsim adhibita videtur fuisse sine Veratro albo, exemplo Melampi. Demùm prima Hellebori mitificatio in debilibus Helleboro albo addita, in Antycirâ præsertim, teste Theophrasto atque Dioscoride, fuit Helleborine sive Sefamoïdes, quòd utut vomendi virtute præstaret, antispasmodicis tamen facultatibus eminebat, nam, teste Autore Libri *de Veratri usu* & aliis, strangulatum tollebat. Vulgò tamen ex Plauto videtur curationem terroris plenam apud Medicos, præsertim Antycirenses, in ipsorum ædibus institutam fuisse; illorum ministris partem operis in se suscipientibus, qui sanatos postea civitati restituebant. At mollibus imò & narcoticis, ut Mandragoræ radice corpora præparabant, teste Libri *de Veratri usu* Autore. Quæ

porrò corporum præparatio ita erat attentione digna, ut de eâ Librum integrum scripssisset, Dioscoride teste, Philonides Siculus Ennensis.

Miscuerunt verò simul, ut mihi saltem videtur, inconditè Helleborum utrumque Græci posteriores atque Arabes, ut ex veteribus eorum monumentis patet, in oxymelle helleborato Juliani, aliisque passim formulis. Hinc forsan vis utriusque cicurata. Et ut omnis ars sine arte periculosa est, effectus utriusque salutares extincti, neglectusque Hellebori usus, cùm contrà prior methodus ad leges Artis summè concinnata sit, facilèque pro varietate corporum temperanda. Imò & antiquæ methodi nobis exemplum præbet usus Mochlici, quo ad colicos dolores metallicos eliminandos utuntur. Ex mollibus, narcoticis, atque violentis emeticis constans, ad nostram ita sese refert, excepto solo Helleboro, ut satis indè pateat, quantum ad duros difficilesque nodos efficaciter solvendo conferre possit methodica Drastrictorum administratio. Ad hanc quidem Colicorum dolorum curationem constanti experienciâ demonstratam, eò magis attendi velim, quod non unâ ratione comprobari possit à melancholico humore non alienos esse morbos hosce quòd hîc luculentiùs demonstrare aggrederer, nisi jam rem Cl. Huxham extrà dubium observatione posuisset. Nec tamen is sum qui Gesnero negare velim potentissimam helleborati oxymellis in asthmate, orthopnæâ, aliisque crassioris lymphæ affectibus efficaciam. Sæpè enim demonstravit experientia refractam purgantium dosim inter summè attenuantia locum obtinere.

At specificis ut agant suâ dosi opus est, citrà quam eorum perit actio, & quod vitium artificis timiditati debetur, sæpè medicamenti inefficiaciæ tribuitur. Id in actione Kinækinæ omnium, ut spero, Medicorum consensu firmabitur.

Quid ergo ex his omnibus concludendum? E Constanti, uniformi, universali non Medicorum solùm, sed etiam Philosophorum atque Poëtarum suffragio demonstrari atque evinci, inesse Helleboro utrique vim specificam, quâ morbos melancholicos, præsertim si cerebri arcem obfesserint, profligant, atque aut vacuando, aut corpus immutando prorsùs sanent. Quæ sanatio Antiquis, ut ex ipsorum Libris videtur, familiaris, recentioribus inusitata, debet ad usum in infelicibus illis morbis revocari, quos impium & inhumanum est deferere, atque miserrimæ suæ forti relinquere. Nec ulla certè ratio unquam induxit ad hanc medicinam derelinquendam. Sed cùm devictæ atque barbarie Arabum prostratæ jacuerunt bonæ Artes, nil mirum si ineruditæ atque superstitiosis concredita Ars Medica, communi omnium aliarum fato multa amiserit; cùm præsertim Mahumetani fatalitati tanta concesserint.

Hinc cùm de plantæ delectu, de ipsius cultu atque præparatione tam longo tempore plurima latuerint, novam Artem experientia facere debet, ad quam omnes invitantur Medici, tuque primus, illustrissime Storki, quem non à tam multis experiendis deterruere famosa Venenorum nomina, metusque, qui animam & veri avidam & utilitatis publicæ vindicem, nunquam subire potuit. Referes nobis aliquandò plurima sana-

torum exempla , ubi ad Helleborum tuus te divexerit , nunquam satis laudandus , nec unicâ civicâ donandus quercu , humanitatis amor.

Verùm Alexander Trallianus primus , ut arbitrator , postea verò Nonnus Helleboro utrique Lapidem Armenium prætulērunt. Tanta sunt Tralliani in artem nostram merita , tam certum iudicium , ut quodcumque ipsi placuerit , summâ Medicorum attentione dignum mihi videatur. Hic autem virtutes Lapidis Armeni omnibus in Melancholiâ meritis aliis anteponit.

Lapidem Lazuli & Armenum pro uno & eodem habent Autores plerique , inter quos nominandum Frizzius *de Virtute Venenorum Medicâ cap. 2.* Dioscoridem secutus , qui sub nomine Lapidis Armeni , eum intelligit quem nos vocabulo ab Arabibus mutuato , Lapidem Lazuli vocamus, *Lib. V. cap. 105.*

Lapis autem ille λαμπύρος vel λεμφύρος , à Myrepso dictus , *de Antidotis Sect. I. cap. 111.* adeoque Latinis Lapis radians dictus , & à Græcis seu Græco-Arabibus λίθος λαζερύρος , Lapis Litze vocabatur. Et rarò solum adhibebatur in usum. Sed illustre fuit apud Veteres antidotum Mesue , quod ex illo & aromatibus fortissimis conflatur. Lotione verò , seu præparatione quam Schroederus *Pharm. Lib. III.* describit venenatam ipsi qualitatem auferre satagebant. Sed lotio illa quid efficiat non video , nec vidit gravissimus autor Geoffroyus , hoc titulo Tom. I. Ipsi porrò ab antiquis omnibus specifica vis adversùs Melancholiam conceditur , quam teste Myrepso & Mesue , per superiora atque inferiora purgando exer-

cet. Vim enim ut ad exteriora ulcera mundificantem, teste vel ipso Dioscoride, obtinet, sic interiori usu ipsi attenuantem tribuere facultatem Veteres, quam postea experimentis firmavere Joan. Dolæus *L. IV. c. 5.* Freder. Hoffmann. *Pharmac. Medico-chym. L. III. cap. 8. §. 147.* Zacutus Lusitanus, Joannes Schroederus & alii. Si qui verò notam ipsi infamiae inurere satagunt, hanc illi indè repetunt quod κύανος λίθος noster vim suam repetat à cupreis quibus conflatur particulis.

Sed huic objectioni respondere facile est, quòd certè eminentiores ipsomet cupro adconvellendam machinam facultates obtineat antimonium, nec tamen ullus sit Medicorum hodiè qui eum à foro Medico exulare voluerit. Aliundè comperita est millenis experimentis, teste ipsomet Physices experimentalis promotore eximio, Rob. Boyleo, & magno nostro Boerhaavio, solvendi vis cupro propria. Ens Boyleanum suâ inculpatâ vigebit gloriâ quoties adhibebitur rectè & ex arte. Porro quantam tenuitatem autumabimus esse in cupro quod Lapidem nostrum constituit, cùm jam eam tenuitate suâ proprietatem acquisierit, ut dum elegantem *ultramarinum* colorem constituit, per multa sæcula, nullâ rubigine deturpetur. Inexpertus nulla de hac re consilia dare audeam. At notari velim potentiorum vacuum, tum incidentibus effectibus esse Lapidem Lazuli, Lapide Armeno, qui ut Pictores norunt, non jam cyaneum, sed viridantem colorem elegantissimum profert. V. Geofroyum. Tum simul illud antè omnia notari ve-

lim non minorem esse à Medicis repetendam in seligendis pharmacis diligentiam, quàm eam quæ Pictoribus expostulantibus in Pigmentis adhibetur. Docebunt nos illi quantùm differant Lapidés isti ab Oriente acciti, ab iis quos Germania & Italia suppeditant, durabilitate & elegantia, quæ proprietatum diversitas, aliquid etiam demonstrat latère diversi in effectibus Medicis.

Hæc omnia, ut spero, nobis etiam luculenter ostendunt quantùm de pristinis medendi divitiis amiserimus, qui tria illa melancholici humoris specifica vix nominetenùs cognoscamus, Helleborum, Lapidem Armenum, Epithymum.

ARTICULUS PRIMUS.

De Methodo Melancholiæ humoralis curativâ.

SATIS hucusque, ut speramus, in Antiquorum opinionibus hæsimus; nunc morbi nostri curatio non autoritate, sed ratione dirimenda est, & ex ipsâ humoris melancholici naturâ superest investiganda. Hic porrò splendens, ater, erodens, crassus, acidus, nunc has, nunc illas partes occupat, aut in eas, agmine quasi factò, ex universo corpore decumbens, aut in ipsis etiam visceribus educatus atque enutritus. Sed sæpè corpus universum pererrat, & omnibus æquè partibus minas intentans, nondùm hanc illamve insiluit, sed suam quæque pars, quodque viscus, oneris portionem

tionem sortitur. Hæc quasi universalis habenda est, aliis sæpius præbet originem, causisque vehementioribus efformata, maximas Melancholiæ indicationes in se complectitur; adeoque propriam sibi vindicat curationem, quam ubi fusiùs exposuerimus, spontè fluent, & per se intelligentur media, quibus peculiaris & in singularem partem decumbens Melancholia possit ad sanitatem revocari. Ubi enim de humore melancholico jam vim exerente venenatam agimus, eum exequimur tanquam morbi causam efficientem, adeoque solidas sentientesque corporis partes in mali partem ex rei necessitate trahentem; nec enim si humor melancholicus nondùm functiones vitiaverit, alia ab eo medicamina indicantur, quàm quæ in morbi præcautione retulimus.

§. I.

De Melancholiæ Humoralis universalis Curatione.

MORBUS noster non simplex intemperies dici potest, sed est morbus verè compositus. Adsunt hinc effectus omnes, pericula omnia quæ impendent ab existentiâ humoris acris, acidi atque crassioris; indè verò status solidorum ille, in quo duriora illa inæqualiter quidem vellicantur & aguntur, sed nullum regularem aut verè febrilem concipiunt erethismum. Verùm secundario tantùm affectu patiuntur illa, & aguntur à causâ effectrice, quâ remotâ, componuntur & in pacatam serenitatem restituuntur.

Indicationibus igitur Medicis patent, indè

acredo illa acescens , quæ quidem solida erodit , hinc picea tenacitas eadem obstruens, infarciens, circuituique præsertim ad tenuiora vasa, quò via angustior ab arctioribus vasis conceditur, repagula opponens. In universali verò Melancholiâ de quâ agimus , acor non adeò manifestus est ; alioquin brevì foret impossibilis omninò liquorum circuitus. Vehementissimus verò esse potest in peculiari , si in singularibus loculis aservatus, ibi omnem suam exerat ferociam. At crassitie summi aliquandò sunt effectus in universali Melancholiâ , ita ut quasi omninò obrigescant aliquandò ægrotantes , semper verò frigore importuno laborent Melancholici qui humorem melancholicum undequâque diffusum habent. A duplici verò hac qualitate , quam spontè fluant humoris nostri venenosi effectus , sæpè inter se oppositi, satìs alibi probatum confidimus ; cùm enim arctissimos vasorum canales oppleat aliquandò humor tenax atque piceus , patet undè fiat , ut indurentur illa , rugosaque antè diem evadant ; cùm verò acore polleat, satìs intelligitur cur aliquandò per ejus morsum ipsamet terrea ossium substantia in mollem Selenitem versa fuerit.

Hinc porrò scaturiunt omnes adhibendæ curatoriæ methodi indicationes ; id agendum scilicèt incumbit , ut humor ater , piceus , melancholicus , aut naturæ formam induat , aut à corporis œconomiâ avellatur atque extrudatur. Verùm his adimplendis obstant , & solidorum durities ab ipso morbo contracta , & ipsa liquorum crassa moles , quæ si motum nimis subitum conceperit ,

nedum curationem experiatur, contrà pessimâ in furias acta medicatione, omnia susdèque vertet, & certissimam importabit perniciem.

Quotiescumque igitur id nobis propositum est ut ad Naturæ proprias qualitates melancholicus humor revocetur, dum crassitiem ejus retundimus, solida simul molliora, humectata, imò & minùs rugosa atque arctata minùs efficiantur. Dum acorem ejus specificis obvelamus antacidis, acria non advocanda Alcalina in Arte adeò famosa; nam solida non irritanda sunt, aut in febrilem erethismum concitanda. Nobis ergò per doloſos calles incedentibus plura pensitanda sunt, atque ad amuſſim ponderanda principia, quibus antè oculos obſervantibus difficiliùs error obrepet.

Verùm enim antè omnia animo tenendum est Melancholiam non unius diei, uniusve tempestatis esse fœtum, sed ex ipſo Hippocrate duas ſaltem ſimul inter ſe concurrentes anni tempeſtates ad eam efformandam conſentire debere; & omnis noſtra Tractatio ex Hippocratis principiis efficta, in eo conſentit ut duarum concursus cauſarum inter ſe aliquatenùs oppoſitarum requiratur, undè coaleſcat illa, adeòque tardus cauſarum complexus morbum facit ſub duplici facie ſpectandum atque evolvendum.

Antè omnia enim alia præcepta primò locum hîc invenit axiomâ illud Hippocraticum, *Quæ longo tempore extenuata ſunt, lentè reficere oportet*. Hinc ergò deſperandum eſt de ejus curatione celeri. Scilicèt illa non poteſt, niſi ab univerſali corporis mutatione effici, quæ lentè ſemper ince-

dere debet, ita ut habitui vitioso salutaris habitus substituatur. Per vim enim nec dilui crassities potest, nec solidorum tenor emendari, sine aut inflammationis, aut rupturæ metu. Hinc ergò longæ methodi tædia ferenda sunt, nec nisi repetito habitu, corporis malam dispositionem exsuperante; ne hinc prægressæ causæ sæpiùs inflammatoriæ, aut ab erethismo natæ noceamus, quæ si renovetur, morbo novas vires & igni flamina subjicit, illinc verò ne præsentem corporis conditionem vitiatam intendere possimus; ut enim prior causa irritationem supposebat, sic illa contrà atoniam comitem habet.

2°. Verò annotare convenit quòd crassities quæcumque liquidorum animalium, nec melancholica minùs quàm reliquæ quævis, primariò semper à solidorum efficaciam pendeat, nec possit vel aptissimo instrumentorum apparatu, sine solidorum convenienti motu, in quo tota Naturæ actio consistit, illa aut in melius, aut in pejus immutari; vires enim omnes vitæ in iis reponuntur; ea sola liquidis & sanguini & formam & soliditatem impertiunt, ex eo primùm tempore quo incubatum calore materno corculum, puncti salientis nomine, & rubras & cæteras sanguinei laticis partes compegit, & ita perpetuo motu inter se subegit & contemperavit, ut cessante illo cessent simul proprietates sanguineæ quæcumque.

Crassior igitur erit sanguineus latex, quoties partes ejus nimis adunatæ, à sese invicem non satè separantur. Nam partes primitivas atque elementares sanguinis per se crassiores sup-

ponere, naturæ rerum repugnat. Hæ porrò partes nativâ attractilitate, quâ in se invicem ruere fatagunt, evidenter donantur. Illa autem attractilitas effectum suum fortietur pluribus absentibus conditionibus, quæ ex instituto naturæ in sanitate concurrunt.

Primò igitur si fluidum aqueum quòd partes à se invicem sejungit atque separat, & in rotundam æquali pressione circumvolvitur figuram, minori copiâ adsit; pronum est partes à sese invicem minùs recedere, multiplicari puncta contactuum; adeòque siccitatem, ut aiunt, intrâ sanguinem nasci, & à siccitate crassitiem molis movendæ; ejusque soliditatem.

Secundò, crassities eadem augeri debet quoties in eodem dato vasorum spatio, plus crassarum partium aderit. Adeòque cùm quò tenuiora sunt fluida, eò etiam magis diffiabilia sint, remaneat verò partibus crassioribus sanguineis unus tantùm vasorum ordo, perspicuum est plethoram simplicem, per se, ad sanguinis crassitiem disponere. Imò & quò pleniora sunt vasa, eò etiam magis ad se invicem premi partes contentas necesse est, & motu æquali minorem esse velocitatem, undè crassior est plethorici cujuscunque sanguis.

Tertiò verò, etiam si adsit copia satìs larga fluidi aquosi, licèt desit plethora partes ad se apprimens, atque comprimens inter se, motus ipse sanguinis per vasa crassitiem fingit sanguineæ molis, eamque determinat; à motu enim fluiditas omnis. Si nimio impete per vasa tensa activa sanguis rapiatur, fluidiora vasorum exha-

lantium orificiis applicata sæpius calore loci simul aucto, exhalare necesse est. Hinc ariditas & compactus major solidiorum atque crassarum partium ad se invicem; hinc puncta contactuum multiplicantur; & densa illa crassities, quam vel etiam in vegetantibus ipsis, æstuantis loci calor producit. Licet ergo magis attenuata sint principia, ipsâ suâ tenuitate magis arctè inter se uniuntur. Si desit contrà motus, tum nixu proprio fruuntur sanguineæ moleculæ, adeoque licet crassiores sint & minùs tenuatæ, jam vix impulsæ hærebunt ad vasorum angustias, fietque nova, crassa, indigesta, indivulsa materies.

Ex his porrò principiis quæ alibi fusiùs exposita sunt, patet non immeritò duplicem distinguere crassitie in sanguine speciem; & causâ, & effectibus multùm abludentes. Alteram rectè cum Boerhaavio inflammatoriam dicemus, alteram contrà cachecticam & ab inertia natam. Hanc motûs imminuti sobolem, illam contrà ab aucto impete prognatam. Utrique autem alias addemus à prioribus istis pendentes, imò & ab earum complexu quasi secundario fonte scaturientes, plethoricam scilicet, quæ vix ab Autoribus annotata est, cum solvi facilis sit; & vulgò pro corporis naturâ ad hanc illamve referatur. Melancholicam, ab exustis atque glomeratis in unum principiis inflammatoriâ densitate primùm enatam atque efformatam, tum à succedente atoniâ, versam in crassamentum, amurcam, tartareamve indolem, cui nunc medicamenta investigamus.

Licet autem admodùm inter se illæ species

crassitie differant, tamen in hoc uno uniuntur atque sese contingunt, ut immeabilitatem vasorum faciant, adeoque & viarum angustias augeant, & circuitui moram injiciant. Hæc inflammationes facere prompta, illa in scirrhus & indurationes abire per se proclivis.

Crassities verò melancholica nunc hanc, nunc illam æmulatur formam. Æquè inflammationis vehementissimæ, imò & immedicabilis crudelem personam aliquandò occupat, æquè cachexiæ languentis formâ larvata prodit; omnia frigida, torpentia, veterno emorientia oculis exhibens. Quæ omnia tristis miscelæ effectus sunt. Altera præcessit alteram, evanidisque densitatis inflammatoriæ causis, tensione sublatâ, fibrarum remansit atonia. Ea jam impotens resolvi & quasi in solidum ab actione prægressâ versa, acquisitam tenacitatem servavit. Motus enim vasorum, ut ut jam deferbuerit, durabilem tamen liquidis notam inussit, quæ jam cessare per se non debet, nisi Ars Naturæ succurrat. Hinc ergò non jam ut in inflammatione solida laxanda sunt, nullatenus enim tensa dici possunt, aut si tendantur atque vibrationem conceperint inæqualem, id ab irritatione repetendum nerveâ, nec constantem erethismus constituit. Parcendum etiam nimix fluidorum aqueorum copiæ; res enim jam eò deducta est, ut crassiori & resinoso, nimisque adunato sanguini minùs misceantur illæ, admissum ergò diluvium aqueum atoniam potius inducet atque cachexiam, quàm resolutionem. Unicum superest Medicis ad hanc crassitiem solvendam ut eas reperiant partes, quæ tenuitate suâ

intrà sanguinem admissæ, necdum immutatæ tamen, medium junctionis constituent inter oleosa atque terrestria elementa, quæ supereminet in sanguine & aqueas justâ proportionem admittendas, quibus & diluantur & separentur in unionem nitentes illæ; id est, ea sunt quærenda medicamenta quæ solubiles in aquâ resinas valent efficere. Ut enim in junioribus plantis qui lacteus exilit vulnerato caudice humor, saponaceus est, in vetulis autem resinofus, sic fluidus & aquæ mixibilis est sanorum cruor, melancholicorum verò quasi resinofus. Verùm cum semel ut plurimum duriora sint & quasi exsiccata, à fervore pressa solida, iis tamen vix aliqua impendi cura debet, eorum enim laxatio atque humectatio à restitutâ fluidorum crassi necessariò pendet.

Ut ergò crassities, densatio, agglomeratione partium sanguinis melancholica, ab actione vasorum in sanguinem in origine suâ pendeat, ut etiam post extinctum erethismum continuata adhuc vasorum actio compingit, & ad sese adducit cruoris elementa, nil mirum si omnes uno ore veteres Medici censuerint esse exordientem Melancholiæ curationem à sanguinis missione, imò si nec Aretæus, nec Cælius Aurelianus ab aliis dissentiant. Sanguinis enim missione, partium rubrarum crassarum cum major vis proportionem ad reliquas servatâ, educatur, laxari totam compagem necesse est, elasticamque earum vim à se invicem resilire, adeoque à se mutuò recedere. Undè crassities non solum minor fit, sed etiam medicamentis quæ partes & à se invicem sejungere & sibi unire nata sunt, liberior

aditus relinquitur. Imò & si quam meditata fuerit natura crîsim, quâ degeneres & excrementitias melancholicas partes à centro repellat, & amandet in ignobiliora, præludit ipsius actioni venæ-sectio maturè instituta, libratis tamen & accuratè pensitatis naturæ viribus.

Et certè prævia atque quasi præliminaris venæ-sectio antè alia omnia remedia rarò locum non invenit, cùm præsertim aliquandò plethora Melancholiæ locum dederit, & eò plus caloris sæpè sub medicamentis concipere possit sanguinea moles, quò crassior est. Undè illâ præviâ venæ-sectione periculum, ne plethora moveatur, prævertitur, & simul ipsi præluditur curationi.

Pro variis igitur causis à quibus Melancholia pendet, variè usurpari debet venæ-sectio. Si enim bilis atra subitò per vehementissimos animi affectus efficta atque efformata, ut voluisse Veteres, Plauto teste, alibi diximus, totum corpus inficiat, luridis aliquandò etiam maculis, ut Alcmenæ accidisse observabat Sosias, & fulvo atrove limborum qui sub palpebris jacent, colore demonstranda; quod tamen in æstuanti locorum calidiorum ariditate frequentiùs, rarò admodum apud nos exardescit: crediderim huic ferè in acutorum morborum morem posse iteratis vicibus venam secari. His enim in casibus, vulgato loquendi more, conturbari sanguinem aiunt, & quasi musti ad instar subverti, quod non aliud significat, si rem ad Physices sanioris normam enodare velis, quàm quòd proportio partium sanguinis inter se, conturbato solidorum

motu subversa sit, quâ pessumdatâ necessariò
 homogenea uniuntur homogeneis, fitque crassities,
 cum stricturâ vasorum inertî, melancholica
 illa. Hinc hisce in casibus calorem ab externis
 appositis quærere, quâ præcipuè sanguis hæere
 potest, ad artuum extrema, artis est; lenibus fric-
 tionibus circuitum ita promoverè, ut non lan-
 guescat ille, nec nimis tamen incitetur, ne cor aut
 pulmones massâ crassiori suffocentur, salutare
 est. Tum interiora laxari indicatio est; hicque
 est in Arte casus in quo diluentia levia, cali-
 da, aut tepida interiùs sensim introducta, non
 affatim, tum vi caloris, tum etiam aqueo latice,
 concreta solvunt, solida laxant, sicque omnem
 scopum adimplent. Subiti enim mali, subita cu-
 ratio esse debet. Laudatur tamen vis leniter to-
 nica plantarum quarundam infusarum, indè hîc
 aliis præferendæ, quòd levitate etiam suâ præ-
 cellant. Tales sunt Veronica, Chamædrys, Cha-
 mæpytis, folia Asclepiados, Bugulæ, Saniculæ,
 Eupatorii, Agrimonix, Cardui benedicti, flo-
 res Tiliæ, Gallii, Borriginis, aut si magis resol-
 ventibus opus sit, flores Lili convallium, folia
 Melissæ, Menthæ, Scordii, Sambuci, flores Bor-
 riginis, Buglossi, Violarum, Echii, aliæque
 multæ; imò & aliquandò in tenerrimis & iis qui
 jam nerveâ laborant aliundè atoniâ, possunt in
 usum vocari aromatica quæcumque; modò levia
 sint, nec incendium procreare nata; aut ea sim-
 plicia quæ antispasmodicorum titulo gaudent, de
 quibus jam alibi egimus. Verùm rarum est quòd
 si verè atra bilis eruperit, non postea indubitata
 sui vestigia relinquat, tuncque jam malum in

classẽ illam recidit quæ à causis altioribus repetenda, chronicum in morem grassatur.

Si verò à simplici plethorâ sumpserit originem, quæ non resoluta lentorem melancholicum conceperit, ubi jam adest humoris atri generatio, jam plethora adesse dici quidem non potest, verum solvenda tamen repetitâ venæ-sectione superabundans cacochymia. Cujus adhibendæ & utilitatem & modum indicabunt vires ægri, pulsûs durities, & ipsa à sanguine vacuato nascens alacritas.

Mitiùs agendum & imò aliquandò prorsùs inutilem esse, quin imò & nocere posse venæ-sectionem in eâ melancholicæ specie quæ vergit ad cachexiam, nemo diffitebitur, cùm scilicet laxatio ipsa vasorum, causam malo suppeditet. Unde etiam patet veteri Melancholiæ minùs conducere illam, cùm jam effœta omnia in ruinam & atoniam ruunt, quàm recenti & viribus adhuc integris, quarum summa semper habenda ratio est.

Non in Melancholiâ hypochondriacâ solâ, sed in omni Melancholiæ genere venæ-sectionem è pede alii cuicumque prætulere Hoffmannus atque Junkerus. Quod non semper verum esse potest; Aretæus reverà Cappadox hanc aliis olim in mulieribus prætulerat. Nec magis tamen sceminarum menstruatio ad hanc præferendam nos inducere potest, quàm hæmorrhoidum salutaris effectus in viris. Eadem enim ratio quâ prodesse debet, si aliquid aut à menstruis, aut ab hæmorrhoidibus sperandum sit, nos eandem nocivam fore edocet, si metus sit ne in abdomen

moles sanguinis nimio impetu irrumpat. Hinc ad ejusdem Aretæi mentem, secundum sanctissima Alexandri Tralliani dogmata causis studendum; attendendum ad loca in quæ minatur impetum atra bilis, ut hæc illi præferatur. Nec magis igitur eorum opinioni suffragabimur, qui putant in quacumque Melancholiæ specie, Hirudinum ad hæmorrhoides applicationem, cæteris quibuscumque sanguinis vacuationibus præstare; cum certè quotiescumque illæ apparent, Naturæ beneficium Arte promovendum sit; sed beneficium illud non omnibus æquè competit; nec vix unquam Naturæ opera potest Ars ad libitum dirigere. Ipsa venæ-sectio potest etiam, si inopportune instituatur, nunc agentis Naturæ molimina rumpere, nunc vires jam fatiscentes prostrernere, quas semper ut verè medicatrices intueri debemus.

Proximum est ut rectè res non naturales ad morbi curationem administrantur. Quâ quidem in curâ vix ullam Recentiores attentionem posuere: contrà verò Veteres maximam curationis partem, præsertim verò Methodicæ Sectæ Autores, in harum accuratissimâ imò & forsan diligentiori indagatione atque observatione posuerunt.

Cælius Aurelianus locum lucidum, calidum & ideò albescentem commendabat, quòd humoris nigredini nihil adeò oppositum sit. Nos verò eum curandæ Melancholiæ judicamus aptissimum aërem qui gravis est, & elasticus tamen, serenique ut plurimùm. Qualitatibus enim hisce fit aptior oscillationibus vasorum adaugendis, se-

parandisque à se invicem sanguinis in se nitentibus moleculis. Verùm ut reverâ specificum quid adversus Melancholiam, tum nerveam, tum humoralem ferat, necesse est ut varietatibus alternis tempestatum obnoxius, nunc huc feratur nunc illuc, modò calens, modò contrà gelidior. Indè quasi perpetuâ agitatione concussus, non finet socordi veterno torpere humores, aut elanguere, sed contrà ipsâ suâ irrequietâ agitatione miscabit intimiùs. Undè est quòd forsan minùs sca-teat melancholicis affectibus Gallia nostra quàm cæteræ quævis Europæ regiones, quibus non adeò instabilis cœli status, sed quos aut torret solis vicinia, aut pigra Bootes farraca gelu constringunt acriori.

Generatim tamen inter temperatas regiones calentior frigidiori quæ nimiùm arctè solida cogit præferenda est. Verùm ut non ab unius tempestatis effectû prædominatur Melancholia, teste Hippocrate, sic non una atmosphæræ temperatura illi mederi apta est & contrà obsistere. Nec minima fortè causa hæc est ex illis quæ tot concurrunt ad itinerum suadendorum utilitatem, ita ut sæpè soli mutatio Melancholiam sustulerit, redivivam tamen, si statione mutatâ in novo sibi adscito aëre constantiores remanserint.

Exercitio sanari Melancholiam vetus est & receptum ab omnibus axioma, in quo quidem præcepto cùm universa ferè Melancholiæ nerveæ Tractatio comprehendatur, nil mirum si etiam ad humoralem pertinere ab omnibus ferè creditum sit. Alia tamen suaferant antiqui Gym-

nasiarchæ seu Pædotribæ, qui ad prævertendam atram bilem varia gymnastices exercitia commendabant; cessanda atque fugienda ubi certis erumpebat melancholicus humor indiciis.

Quietem jam, nec aut luctam, aut pugilatum illis, sed cursus matutinos non longos, non defatigantes suaferant Hippocrates & Galenus; huic sequentibus ipsum & Græcis & Arabibus, vectiones in rhedâ, lecticis, navigationes in omnibus, atmosphærâ scilicet humidâ aptæ videbantur. Quid enim si humori jam per se spisso atque terrestri fortior motus concilietur, metus est ne æstus exoriatur, vix postea compescendus, & in pessimum illud inflammationis genus, quod Melancholiam motam comitatur, protinùs degeneret. Imò & vehementiori in minimos canales intrusione, quâ arctissima vasa bronchiorum jacent, subita mihi visa fuit viri melancholici suffocatio, quâ mortuus concidit catharro suffocante, ut aiunt; quod & etiam subitum gelu sæpè fecit, semel etiam mihi in bajulo visum homine crassarum sanguinearum partium. Hinc ergò nil nisi lene decet Melancholiâ humoralis laborantes. Frictio lenis, non præceps, exercitium aut vires non absumens, aut impetum sanguini non concilians, quales sunt vectiones omnes, navigationes, succussus equorum rectè institutorum, ambulationes. Iique dum exercitia instituunt, monendi sunt ne ei se statim à pastu dedant. Tunc enim quodcumque tenuius intrâ sanguinem recens admissum fuit, ad colatoria crudum offertur, & per illa elabitur; aut ea præcipiti impetu

suffocat, undè nova densitatis causa & uberrima infarctuum seges nascuntur. Nec sudor ideò apud melancholicos tolerandus, quo tenuiora pariter diffantur. Nec suadendus unquam concubitus, quo quæcumque majoris ad reparationem pretii sunt, subtilissima quæque è corpore auferuntur. Quod forsan aliquam patitur exceptionem in iis quos vefanus amor, aut denegatum objecti amati conjugium melancholicos effecit. Hinc demùm vacuationes quæcumque per lacrymas, urinas, mucum, tabaci ope sollicitatum, salivam nimiâ sputatione diffluentem, Melancholiam ut arte præposterâ accersunt, ita ad eam sanandam, si mente meliora suadente auferuntur & emendantur, ejus curationi summam præbent facilitatem, cùm præsertim ea non Melancholiæ tantùm humoralis noceant, sed etiam nervæ illi quæ ex irritatione contrahitur. Primus enim vacuantium illorum effectus in irritatione potissimum reponitur.

Animi verò affectus quoscumque ita regendos habet Medicus, ut antè omnia in ægrotantis mentem salutare imperium exercere, sit ex ejus officio. Ethice & virtutis amor soli Medico præcepta sufficiant. Nunquàm admittenda adulatrix indulgentia. Nec desperandum tamen cùm frustra affectum affectui opponimus. Tum scilicèt mens ex corporeâ labe subvertitur; quâ discussâ, quæ offundebantur ipsi tenebræ, concidunt & discutiuntur. Nec tamen pro re natâ aut blandimentis parcendum, aut etiam minaces pœnas intentare recusandum est. In quâ quidem mentis directrice Medicinâ, cavendum est ne æquam

omnibus legem fanciamus, cum vel in summo melancholico delirio mens pristinum morem sæpiùs fervet. Hinc firmandi pusillanimes, compescendi sunt animosi, imò & ipsis incutiendus terror, ne malo jam factò, novæ addantur vires. Verùm sæpiùs ex morali petita præcepta plus vulgò profunt malo necdum vigente, minùs illo jam factò operantur. Priore in casu causam morbi adoriuntur, in posteriori verò Physica sola medicamenta necessarium morbi effectum attingunt atque retundunt, undè in his casibus præcepta sæpè prorsùs inutilia sunt.

De alimentis verò summa cura habenda est; cum illa ita possint dirigi, ut aliquid medicamenti secum importent. In genere verò ex Hippocratis præceptis, paulò pleniori victu, si peccandum est, peccare licet, quàm tenuiori, cum tenuior acridini non satis firma vincula injiciat. Quanquàm fatendum sit tenuiori meticulosos Melancholicos plus delectari, in quibus metus ipse famem retundit, cum præsertim concoctionis alimentorum tempus à difficili chyli cum sanguine miscellâ, & superfluo ad varia excernicula hærente, plenum sit ærumnarum. Undè non rarò vidi evenire ut quasi fame perirent illi. Verùm victus vires reficiens, non gravans, instituendus est. Hinc ex generalium de victu præceptorum doctrinâ, ægri viribus, ætati, imò & quæ in Melancholiâ nerveâ summi est ponderis, consuetudini, conformis diæta accommodanda est. Non ii sumus qui cum Veteribus alimenta Melancholiam generare apta repudiemus, sed eo nomine ipsa cogemus exulare, quòd crassioris succi, viscidique
atque

atque indivulsi, principia nimis crassa, nimis terrestria, non tenuata satîs, sanguineo latici vix solidorum viribus frangenda suppeditent. Aberunt ergo à melancholicorum diætâ, farinosa non fermentata, non cocta. Aberunt terrestri quæcumque donata principio, austera, omphacina, vina similia, ipsaque sic dicta legumina è quassante siliquâ extracta. Aberit Garum, olea cocta, butyra cocta, laridum, quæ inflammatorio dum hinc scitent principio, indè solida oleosâ mucagine inertia reddunt. Simplex ex mollissimis oleribus, pane bene subacto, fermentato, cocto victus sit, cui si ita vires, si vita exercitata suadeant, addantur juniorum animalium teneræ carnes, piscium saxatilius usus, fructuum maturorum concedatur liberior usura. Præsertim verò jejuno ventriculo, & manè post somnum succus illorum recens verè saponaceus adhibeatur, non ut suadet mos patrius in secundis mensis; cùm jam diversâ ciborum farragine tumens stomachus nihil novi postulat. Admissus enim tenui mucagine dives fructuum illorum succus cum aliorum intus susceptorum alimentorum miscelâ fermentationem subit, sicque in stomacho, clauso, calido, humido spiritus concipit acres, acidos, mirâ volatilitate rodentes, sæpè cum flatibus odore vini acescentis & acerrimi erumpentes.

Vidi virum gravem Melancholiâ per totum hyemis decursum, & quidem humoralis miserè afflictum quam scybala dura, nigra, vultus luridus, insomnia pertinacissima arguebant, quotannis per immodicum Cerasorum, Fragorum, Mororum usum, diarrhæâ biliosâ flavâ erumpente persana-

tum. Alium vidi qui ex doctissimi Medici consilio maturos quotidie Racemos, quantocumque tempore vel ingenti pretio redimi poterant, ad libras tres aut quatuor insigni cum successu vorabat. Magnum quidem & forsan potentissimis quibusque in Melancholiâ sanandâ æquiparandum remedium, sed in cujus usu atque consilio cautè admodum incedendum est. Nam si in ventriculo inertis saponaceam vim amittant uvæ & fermentationis initia subeant, tunc acris fit mustum, solvens quidem obstructionum vel durissimarum, sed cum ingenti discrimine; illius enim usu liquefacti & quasi colliquati omnes corporis humores, bilis specie, attenuatissimi scilicet liquidi, per alvum & vomitum exeunt, non sine erosionem, undè fit cholera morbus, ita hominem pauco dierum intervallo emacians ut vix à proximis, ab hoc morbo resurgens agnoscatur. Qui morbus si non fit, aut si mitius sævit, superest sæpè dysenteria sanguinea, exulcerans & ægrum conficiens. Sic quod aliis præsidium fuit, aliorum in perniciem vertitur, si non prudentiâ dirigatur.

Sed ipsa nos diæta ad medicamenta devexit. In universali enim Melancholiâ, quæ si partes aliquas præfertim & antè alias non afficiat, semper levis est; diætâ hacce, quiete & animi placidâ tranquillitate plurimi sanantur, teste Galeno. Medicamenta porrò quævis adversus Melancholiam, non ipso excepto Veratro, solventia sunt, quibus si ea addas quæ acidum retundere valent, omnem paginam impleveris. His pro re natâ, ipsâ Naturâ duce, varias virtutes incli-

nante in hoc illudve vitium corpore adjunxeris. Fragrans. & penetrans aromaticorum odor plerumque stomachum juvat. Salina spicula alvum movent, urinas conciliant. Volatilis spiritus rector, sæpè ad sudores, modò corpus vias offerat patentiores, disponit. Has facultates tibi præ aliis Cartheuserus indicabit, sed præcipua primaria & spectanda antè alias, est exquisita illa solvens saponacea virtus, quam Veteres etsi incognitam, adeò coluere, & quam Boerhaavius adeò luculenter per universum vegetabile regnum demonstravit, immortalis de Chymiâ Opere non tantùm Chymicis commendabili, quantùm Medicis auro contrà & thesauris comparando.

De his verò cùm ad morbi cautelam egerimus, hîc rursùs agere inutile est; Melancholia enim universalis suscipiente oneris partem unoquoque viscere, ad curationem magis apta videtur & remediis faciliùs cedere. Si tamen & sese rebellem indiciis certioribus & vix solvendam demonstraverit, tunc præceptorum Hippocraticorum memores, corpora ad purgationem præparanda habebimus. Quæ quidem præparatio in eo consistit ut, si verbis Dureti uti fas est, *Laxentur meatus, humoris feritas mitificetur, ita ut ex humoribus fiat is qui exundando nocet ad exeundum aptissimus*. Quod quidem ipsa per se in Melancholiâ levi methodus efficit, ex humectantibus, diluentibus, saponaceis prorsùs confata, teste, quem jam ea proferentem dogmata toties laudandum habemus, Galeno.

Huc etiam tam ob sanationem, quàm ob præparationem ad catharsim plurimùm conducunt

balnea, & ea quidem simplicia, tepida, si præsertim spasmi metus reddat in adhibendâ catharsis cautos & timidiore. Fomenta in abdomen, inunctiones, omnia denique laxantium genera, efficiunt ut molliùs ac mitiùs Catharticum in intestina, per quæ necessaria via fit, fluat, nec ea erodendo destruat acerrimus, vi Cathartici acri elicitus acor.

Verùm ingens hic delectus cathartici habendus. Frustrà enim hanc illi solam competere actionem, quâ humores eliciat, credideris. Hic loci non est expendere quâ ratione actionem suam exerant cathartica quævis, seu potius quid sit catharsis ipsa, quam contrà sentiente veterum omnium Medicorum choro, ad vellicationem glandularum intestinalium reduxit Willisius, quâ titillatæ illæ contentum humorem exprimunt spasmodicâ contractione. Hac expressione vacuatæ illæ, rursùs affluente humore per vim circuitûs & summam vasorum plenitudinem, quâ omnia premunt atque premuntur, truduntur & trudent, forsan & ob stricturam vasorum vicinorum per vim irritantis cathartici, implentur vacuandæ, sicque quamdiù adest nondum diluta, nondum torrente liquidi abrepta vis Cathartici, fit illa expressio, atque vacuatio quæ in longissimo tractu enormis esse debet; adeòque omnia vel potentissimorum catharticorum phænomena sub hac Theoriâ Willisianâ dilucidantur.

Et certè rem se sic habere ut plurimùm, & maximam phænomenorum quæ sub purgantium exhibitione accidunt, indè partim enodari non negaverim; docet rem admittendam quotidianus

Tabaci nares hoc mechanismo purgantis usus. Docet etiam illud observatum, quod scitur ea quæ stricturâ vehementiori, irritationeque potentiori agunt cathartica, dum partes inflammant, tormina quidem concitare, sed alvum contrâ stringere, nec ullam materiem elicere; quæ tunc solo lenientium, mollium, oleosorum, fomentorum laxantium usu prorumpit, sanatione simul mali factâ. Undè nulla forsan est in medicinali Physicâ theoria quæ cum phœnomenis magis quadret & appetatur. Hinc porrò exolevit penitùs apud Recentiores Cholagogorum, Melanagogorum usus, remanente tantùm Hydragogorum nomine, quod iis concessum est medicamentis quæ irritante vi summâ donata, potentissimâ vacuandi virtute hydropicos sublevant, & aquam quæ in iis superexundat, ipsâ suâ copiâ præparatam ad exitum, vacuant.

Quousque tamen hæc theoria exceptiones patiatur, & non omninò rejicienda esse è foro Medico corpora quæ bilem præcipuè vacuent ut & atram bilem, experimentis tentavit demonstrare D. Martine, qui ex aperturâ animalium viventium post varii generis Cathartica sumpta, ipsâ sub eorum operatione mactatorum, varios vidit prodire & exilire humores, seu, si mavis, irritationem in hanc illamve partem specificâ horum corporum vi determinari. Verùm quid ipsa experientia Medica doceat, liceat Clinicos omnes interrogare.

Hi porrò omnes consentient in illâ propositione confirmandâ, non ex præjudicatâ opinione, sed ex ipsâ rerum naturâ & experienciâ, fieri

variorum in diversis morbis purgantium delectum. Nec vi solum cathartica, sed etiam facultatibus inter se differre purgantes substantias. Sua cuique dum humores elicit, facultas inest, sua phaenomena sunt. Nec est quod Rhabarbarum flavedine faeces inficiens, idcirco negetur bilem extrahere, cum & odor ipse & consistentia humorem illum detegat, licet ipse color non proderet latentem. Aloës verò nonne constanti observatione venas ani aperire atque solvereprehenditur; & ab hisce vasis sanguinem educere, non eam certè proportionem quàm irritationem ciet. Hinc dum Antiqui à Veratro varios prorsus multiformesque colores educi narrant repertuntque mille locis, non certè receptæ Theoriæ subserviebant, quæ nigra tantummodò per medicamenti efficaciam educi postulabat. Hinc ergò ad Melancholiam educendam ea medicamenta Cathartica quærenda sunt, quæ virtute solvendi & tenuandi donentur efficacissimâ. Hinc pro solvendi ratione duplex purgandi modus exurgit.

Ubi enim Melancholia recens est, nec in ipsâ corporis structurâ altiùs radicata, atque non omnem humorum molem invasit atque occupavit, tunc si solventibus jam multoties memoratis medicamentis stimulos laxantes addideris, ipsâ ejus particularum solutione factâ per lenem diarrhæam è corpore, diluta auferetur Melancholia; atque versâ in melius naturâ vacuabitur alvus. Et hac methodo non levem, non sine atrocibus symptomatibus sævientem dierum viginti spatio sanatam vidi. Cum scilicet viro evidenter melancholico, cujus luridus atque niger vultus, anxie-

tas intolerabilis, furarum atque crurarum tumefactio durior, maculæ atræ morbum non obscure demonstrabant, à Medico clarissimo infusum unciarum quatuor Tamarindorum in aquæ communis lib. iij. unâ cum syrupo Rubi idæi, ita quotidie plures per dies propinaretur, eo effectū ut initio levis, postea copiosior efflueret diarrhæa, quâ jam misero nec mora, nec requies daretur, sed sæpius ipsi deponenda foret alvus. Quæ diarrhæa per plures dies tamen fluens, & tumores, & maculas, & morbum ipsum brevi intervallo sustulit.

Idem prorsus me consulente evenisse vidi simplici feri lactis clarificati potui ad plures quidem libras quotidie per bimestre spatium, sed eâ efficaciam, ut sanctissimè testari possim solâ inde natâ perpetuâ noctu diūque diarrhæâ, incipientem jam prorsus sublatam fuisse insaniam. Alterâ vice non minùs bellè succedebat illud. Datis Hellebori nigri in extractum redacti granis 15. quotidie, veterum Medicorum fidem implorante me atque obtestante, desæviit pariter humor melancholicus.

Patet ergo ex his in Melancholiâ sæpè soli Naturæ medicatrices manus porrigendas esse. Sed quandò sic agendum sit paucis in memoriam revocare arduum non est. Si scilicet Melancholia recens sit, si solida, tensa & activa, phlogoseos metum incutiant. Hinc mox sese movendam fore minitanti, nulla alia Medicina competit.

Mirum fortasse videbitur quòd in morbo acorem minitanti, adeoque omnibus acidis per se infenso, acida tamen laxantia suadeamus; nihili

ingenitam labem facientes. Verùm duplex fiat observatio. Primùm acor ille maturorum vegetantium, non debet cum stagnantis liquoris animalis acore confundi. Activum enim acidum illud & merè saponaceum acidas virtutes non exercet, nisi fermentescat, tuncque adhiberi nefas. Postea verò in universali illâ Melancholiâ dispositio quidem ad acorem inest. Sed cùm vera atræ bilis austeritas nonnisi stagnatione evolvatur, nullaque hîc supponatur stagnatio, nulla potest adesse, quæ efficacissimorum remediorum impediatur successum aciditas. Hinc porrò intelligitur cur plurima aliquandò successerint in uno casu medicamenta, quæ nocuere in alio, ut primo vere herbarum recentium Esculentarum decocta, aut foliorum Lactucæ, Sonchi, Graminis, Taraxaci, Betæ, Endiviæ, Acetosæ, aliarumque omnium quæ sapone recenti atque facilè solubili divites nondùm æstivam resinam concepere, vixque colorantem oleosam terrestremque partem acceperunt. Cur Ptisanæ quædam ex hisce herbis addito tantillo Epithymi, Hellebori nigri, adeò famosæ; quarum una sub nomine *Tisane de la Portugaise*, aliquos ad sanitatem revocavit. Cur Antiquis adeò celebre oxymel, & Gesnero aliisque oxymel helleboratum?

Verùm ubi jam collabitur solidorum tonus, nec jam ullum erethismi periculum imminet, sed contrà frigus illud antiquorum sese suis prodit signis, frustrà aliquam à simplici illâ methodo expectaveris efficaciam. Jam solventibus opus est potentissimis, quæ massas ipsasmet molecularum infringant & quasi penetrando resolvant.

Qualia sunt actiosa illa medicamina quæ partim Medicinæ Ars Chemica suppeditavit, partim etiam subministravit Natura. Huc Helleborus albus Specifici nomine gaudet. Huc saltem minor, sed continuanda magis Hellebori nigri efficacia, quem cum inter mites in agendo substantias recensuerint Veteres, metus tamen fecit ut derelinqueremus. Utrumque medicamen vacuando agit, nec tamen, Theophrasto teste, etsi non ageret, minùs efficax foret. Hic ἀδρροτερῶς purgandum, ut cum Galeno loquar. Nec unâ tantum vice, sed diarrhæa artificiosa omni ope atque operâ molienda, eaque & ultrâ mediocritatem perpetuanda. Nihil hic sudoribus fidendum qui tenui rore, & maximè spiritu rectore animalis fœto, corpus defraudant, nec possunt crassiora amandare. Nihil hic cum urinis quæ cum salia subtiliora rapiant, crassius oleum vix attingunt. Tenuandus terrestris oleosus humor, ita ut cum affini suo, bile flavâ per proprios bili ductus rapiatur, sicque è corpore eliminetur; ita tamen ut dum motum concipit, acredinem simul non concipiat: undè quâ vacuatur proportionem, Medica Ars humectantia, diluentia, antiputrida restituit. Uno verbo, cum tenaci, piceo, efferro humores est. Ubi autem in acutis indomabilis humoris feritas per alvum ruere incipit, adest Medicus per laxantes & solventes ptisanas, ei quasi viam sternens, undè receptum hodiè est, ut grano uno aut altero tartari stibiati insigni liquoris copiâ diluti proluatur æger, & ad secessum alvi concitetur. Sic in chronicis melancholicis, stimulus solvens ad alvum humores mitificatos deter-

minans, potest & debet curationem quæ in humoris morbifici vacuatione tota constat, absolvere. Nec ulla alia est sanationis ratio. Nunquàm enim ut ex ejus generatione hariolari facile est, verti in inquilinum potest humor melancholicus. Satis erit si adeò mitior fuerit factus ut exeat, & biliosos canales non laceret. Undè non nisi summâ cum cautelâ & laxatis sufficienter viis, debet methodus hæc nostra purgans adhiberi. Semper verò antè oculos versari debent omnia quæ sapiens Antiquitas de corporum purgandorum præparatione statuit immortalia præcepta. Undè etiam & ad hæc respondere facile erit. An omne punctum tollere possint Antimonialia? Solventem simul atque purgantem vim cum possint obtinere, certè prodesse nata sunt. Id eorum scelus est quòd facilè in sudores diffuere cogant corpus. An aliquandò ad sanandam Melancholiam conferre possunt mercurialia præparata? Hanc ipsis efficaciam tribuisse videntur non refellenda observata. Verùm in eâ quam cum salivâ contrahunt, conjunctione, metus idem est, ne scilicèt particulis tenuioribus corpus exhauriant? Aliundè sæpè à Mercurio remansisse corpus melancholicum notum est. Melancholiam quidem è nervearum genere potiùs quàm nostram videtur inducere Mercurius, cum vi subtilissimâ in ultimos vasorum nerveorum meandros agere videatur. Sed hæc in illam facilè vertitur. Certè ea omnia non faciunt, quin à foro medico exulem Helleborum non querar & revocari postulem. Viderint Sapientiores.

Nec defuere Medici qui scorbutum cum Me-

lancholiâ confundentes , ipsam Antiscorbuticis tollere tentaverunt. Ea porrò aliquandò medicamenta si mitia fuerint & cautiùs adhibita , successu non caruere. Quòd scilicèt hinc virtutem acidis dispositionibus oppositam obtineant , illinc verò saponaceam vim succi recentes plantarum semper præ se ferant ; sed cùm nullum hîc extet præter ipsius sanguinis , partisquæ ejus crassioris vitium , cautè omninò cum volatili illâ antiscorbuticâ vi agendum est , ne motum immodicum intrâ sanguinem concitet , sicque hinc tenuiora ex vasis per aperta semper spiracula cogat exhalare , illinc verò crassius residuum in motum concitet pessimo Melancholiæ exitu , ut alibi jam demonstratum est. Hinc igitur tota morbi nostri quantacumque sit curatio , in saponaceâ diluente , vegetantium præsertim recentium , imò & juniorum facultate reposita est , & aptâ purgantium atque methodicâ administratione , quæ purgandi docta methodus præsertim in præparatione laxante simul vasorum & humorum mitificante reponitur. Nec nisi longa cathartorum solventium repetitio , aut assidua humectatio conferre possunt , cùm humorum conditionem immutare non sit unius horulæ opus , sed diuturna requirat tum ægri , tum medicantis fastidia.

Verùm in mutandâ perversâ illâ liquidorum corpori inquilinorum diathesi non omninò , non semper nimis actuosæ medicamentorum efficaciam confidendum est ; imò si renuat morbus noster modò propositis cedere , unica spes nec vana illa quidem , in eo reponetur , ut quoniam pravus ha-

bitus vitium induxit, mutetur prorsus habitus ille in alium, sicque institutum vitæ funditus subvertatur etiam si attentioribus oculis inculpatum videatur. Sic enim, vitatâ tamen nimis subitâ mutatione, fluxilis illa sanguinei laticis substantia prorsus mutabitur, adeoque sine ullo alio medicamento sanatio continget. Non hîc operosa veterum Methodicorum Metasyncrasis appellanda est, aut superstitiosa re corporatio. Sæpè morbus gravissimus est, symptomata vel vehementissima accersit; si tamen nondùm feralem in aliquâ parte sedem fixit sola causæ artificiosa remotio, ipsum prorsus sustulit. Sic multis profuit Nabuchodonosoris ad exemplar, urbes & civium officia deferere, aëri aperto, campestri sese concedere, sectari apros, venatui indulgere, malorumque causas vivaces fugere, seque præsertim ipsum, atque Bellerophontæas animi sollicitudines. Rustica illa Naturæ prorsus consentiens occupatio animi retundit affectus, ipsum leviter distinet, & ab ærumnis, labori pariter atque otio æquè adversa, avocat. Quos ingluvies atque luxuries fecit ægrota-
tantes, præsertim si ex omni genere animantium conferta fuerit opipara mensa, herbis aut crudis, aut coctis uti fuit salutare, nec alium cibum intus admisisse; quam salutarem poenam superbo Babylonis Regi ad corporis ut & animæ salutem Deus videtur imposuisse. Nec unus fuit ille quem secundis in rebus suâ impotentem fecit ipsa, quam frustra speravere, felicitas melancholicum, res contrâ adversæ, sobriaque ex paupertate vita, rursus in pristinam sanitatem restituit. Cùm scilicet languorem & atoniam quamdam inducat suâ fidu-

cia, quam frangit & conterit rerum diffidentia activitatem persuadens. Nec minùs ipsi Melancholiæ medicinam præbuit lis exorta; bellum, quod militibus languida in pace desidia facit necessarium. Imò otiosi milites in navibus plus scorbuto afficiuntur, quàm navem agentes nautæ. Notandum est in hac vitæ subversione fieri debere, à graviori cibo in leviores diætam transitum, ab otio in activitatem & exercitia, quæ semper & ubique profunt, modò non illa violenta fuerint, aut eo tempore instituta quo motum bili nigræ addere parat errabunda Naturæ efficacia.

Lactis usus aliquandò curationem effecit, teste Galeno, & quidem Asinini, aut cui cætera postponit, Fœminei à corpore in corpus traducti. Nullam quidem à fœmineo lacte sic exsucto curationem ipse testis vidi. Sed qui indè sanatum omninò se dixerit, à mœrore diuturno confectum, & sceleti instar emaciatum probè novi fidei integræ virum & illibatâ fruentem sanitate. Hinc quòd dixerit in Aphorismis Hippocrates lac dare Melancholicis malum, de Vaccino quidem primum lacte intelligendum est, postea verò de iis quibus aut hypochondria, aut caput, quod sæpè, ut diximus, *συνπαθεία* laborat, ab humore melancholico impetuntur. Nam quibus viæ primæ liberæ sunt, illi tenuiora hujusmodi lactis genera bene ferunt & ab iis sublevantur, imò & patientiâ adhibitâ possunt omninò sanari.

Quæcumque autem fuerit, quam tibi sequendam indicaverit Natura curationis methodum, notare debet Medicus, sæpè interrumpendam esse

illam, & quasi à medicamentis quiescendum, ut scilicèt eorum actioni non assuescant prorsùs fibræ, ut aliquid Naturæ concedatur, indè illa sui juris facta propriis viribus in hostem agat. Nec tamen etsi omnia tranquillâ pace composita videantur, ea continuò removenda sunt; cùm sæpè redivivum malum ex suis resurgat ruderibus. Imò Melancholiæ ferax autumnus ingenti plures per annos diluentium, humectantium, saponaceorum remediorum agmine prævertendus, ne veteris memorem notam noxæ imprimat. Etsi enim animi affectus malum nostrum producere potuerint, mechanica labes etiam semel altè signata, animi affectus posset arcessere.

§. II.

*De Melancholiæ Humoralis Hypochondriacæ
Methodo curativâ.*

SÆVIOR est & in feralem exitum abire aptior quæ hanc illamve partem obsidet Melancholia humoralis, sed nullibi infeliciùs angit, quàm si in hypochondriis locatâ sede, hepar, lienem, ventriculi confinia occupaverit; patriam quidem, ut Veteribus visum fuerat originem, at certè vel recentioribus frequentissimam. Indè scilicèt toti corpori imperitat, & universalia concitat symptomata quæ à præpedito per venam-portarum circuitu pendentia, universam afficiunt machinam. Hinc licèt methodus curativa eadem sit, aliquas tamen sortitur differentias ex ipsâ sede occupatâ desumptas.

Primò enim abdomen directiùs patitur, & ut

in eo præcipua mali scena luditur, sic ad eum directius medicamenta debent applicari.

Secundò, nervea sentiens pars crudeli magis modo afficitur, undè complexio atque combinatio Melancholiæ nerveæ cum istâ humorali major, antispasmodica efficaciora requirit.

Tertiò, obstructionum atque infarctuum nunc ad phlogosim, nunc ad scirrhum vergentium periculum majus est; undè & promptior & efficacior medela requiritur ne in pessimum cancrum vergat malum, aut massam induratum vix postea resolvendam.

Hinc ergò canones illi fanciuntur; primò, vacuandum & sanguine antè omnia sublevandum abdomen, ut circuitus & liberior & facilius fiat per vasa amplissima venosa arteriosam sortita dignitatem, & ipsâ structuræ necessitate hærentiæ facillimè cedentia. Plus minùs tamen adhibenda sanguinis imminutio pro ratione causæ, ægri ipsius, regionis, ætatis, sexûs.

Secundò, longiori ad purgantium usum opus est præparatione, ne scilicet moles indurata tenuiori detractò evadat adhuc solidior, & ferè scirrhosam firmitatem adipiscatur. Mobilis ergò reddenda illa antequàm ad vacationem nos accingamus. Sivè quod mobilitatis nomine Medici intelligunt, cæteris omnibus humoribus ad exitum promptior efficiendus & purganti vi ita auscultans, ut primus exeat humor quem extra corpus abigere animus est. Hinc rarò in affectibus hypochondriacis statim purgandum est, nisi tamen malum jam motu novo raptum, & mox in hanc illamve partem sese deponere satagens, ὄργανον di-

cebant Veteres, Medicina occupet & abripiat, in patentes alvi vias : quæ quidem Naturæ agentis tempora ex præviis symptomatibus, ex perturbatione præfenti aliis meliùs divinasse videtur Hippocrates, & ad practicos usus revocasse. Statim enim, ut ex *Lib. III. de Morbis* patet, suadet Hellebori usum in morbis quos ipsa ejus descriptio ad hypochondriacos videtur revocare, sed mobiles, sed exitum molientes solos huic methodo subjicit. Nec aliter rem intellexit unquam Galenus, ut ex fine Libri ejus *de atrâ Bile* patet, nec ipsa ratio aliter sensisse Medicinæ proceres hosce, tum ex locis citatis, tum ex universis eorum operibus indicat.

Tertiò, verò in hac Melancholiæ præfertim specie locum obtinent aperientia illa, quæ propriè sic dicta vasis stimulum aliquem impertiunt, dum simul fluidiores efficiunt partes concretas, undè vulgò solventia vocantur. Malo enim universali jungitur hîc malum peculiare, obstructio promptè in scirrhum abitura, undè summa est visceris hîc habenda cura. Nec mirum si inter hujusce morbi remedia, Resinosa gummi, amara aperientia à Veteribus commendentur, ut passim ex modò enarratis eorum curationibus concluditur.

Quartò, ipso malo edomito atque profligato, rursùs ad roborantia recurrendum est. Nam quod semel viscus infarctum expertum est, in recidivas ipsâ acquisitâ debilitate pronum est, nisi robur ipsi addatur, undè infirmitas illa ferax malorum profligetur. Nec certè minùs profuit aliquandò, etiamsi nulla mali indicia sese aperta faciant, curativam

curativam methodum iterare ingruente Melancholiæ patre Autumno; præsertim si non eam quæ jam sanata est, aliqua invexerit ab externis repetita causa, sed aut ætas, aut intemperies, in ipsam fecerit proclives, eoque magis remediis insistendum, quò graviores faciunt recidivæ metum prævia symptomata.

His igitur semel positis nemini, ut speramus, mirum videbitur, si Veterum vestigiis insistentes, morbum à venæ-sectione auspicandum putemus. Hanc ex brachio plerique suadent, Hirudinum applicationem Cælius Aurelianus & Methodici, à Methodicis verò Stahlius & à Stahlio omnes aliis omnibus anteponunt. Utrique certè sua laus servanda est.

E brachio quidem in omnibus affectibus qui abdomen occupant, sanguinem esse detrahendum communis est praxis, à revulsione quidem legibus exposita & explanata; sed à verâ experientiâ Hippocraticâ prius deducta quàm intellecta. Hac quidem paucis minutis temporis ea affatim sanguinis copia educitur, quæ laxationem subitam inducat, compressionem fluidarum partium minuat, totamque molem quâ proportionem è venis sanguineis salit cruor, crassioribus partibus minùs gravem, adeoque fluxiliorem efficit & humidiores. Id aiebant Antiqui, sanguinem ventilare. Hinc ejus efficaciam laxior aditus remediis patet, & corpus ad curationem disponitur.

Hirudinibus verò ad ani marginem applicatis, sanguis è directo educitur, & per venamportarum hæsitanti ea conciliantur commoda, quæ à venæ-sectione pendent, & quam quærimus

libertatem, præcipuè sentiunt hepar, lienque. Verùm cùm rapido circuitu gaudeat sanguis, ut non facilè refellendis calculis demonstrare Physiologi, lenta hæceductio non tantam toti corpori mutationem inducit, non tantam omni vasorum systemati laxationem conciliat. Non ergò tantum de viribus detrahit; adeoque multis in casibus altera præcellit alteri. Hirudines scilicet venæ-sectioni præferendæ sunt, quoties cum ægro infirmo atque debili res est, quoties hepar atque viscera abdominalia directius laborant, reliquæ verò corporis partes intactæ sunt atque vix affectæ, præcipuè verò sæpè morbum prodigii ad instar tollunt, quoties sese in hanc viam determinans Natura, viribus tamen deficit, quominus tentatam vacuationem perficiat; undè irritis conatibus malum malo addit. Vel etiam sanationem perficiunt, si morbo huic nostro suppressæ hæmorrhoides locum dederint. Quam non rarò admittendam esse causam alibi probavimus.

Verùm nunquàm felicius, nunquàm in salutem efficacius concurrunt Hirudines, quàm ubi prægressa fuerit è brachio venæ-sectionio, quæ dum in humores omnes egit æqualiter, jamque liberiores effecit circuitum, viam aperit revulsioni quam ex abdomine efficiunt Hirudines. Verùm non licet semper utramque simul adhibere. Tunc Naturæ auscultandum, quâ invitâ, nil recti in Arte efficitur. Sanctè enim obtestor omnes dogmaticos Medicos & interrogare auferim, an unquàm aliquid promissis dignum effecerint Hirudines, quoties in iis applicatæ fuerint subjectis quæ nihil cum hæmorrhoidibus, aut menstruis re-

tentis commune habuerint. In eo porrò earum virtus reposita est ut sanguinem è directo trahant, hæmorrhoidesque Arte procurent quas Natura concitare amaret.

Institutâ semel venæ-sectione, jam primum sibi locum postulant diluentia illa quæ simul vim leniter solventem obtinent, nec tamen aut stimulare, aut concutere machinam apta sunt, de quibus jam pluries actum, imò & ut in tanto rerum tumultu impossibile est ut concoctiones ritè & ex ordine peragantur, utile erit aliquod ex ecoproticis & laxantibus alvum medicamentis quæ sine irritatione agant, seligere, & frequentiùs usurpare, ut sunt Manna, Cassia, Tamarindi, imò & ex antacidis aliqua, ut sunt Magnesia alba recentiorum. Hoc titulo possunt etiam, sub magni Hoffmanni autoritate, in usum revocari Terreæ Absorbentia, quæ vir celeberrimus in hypochondriaco morbo, usu frequenti commendat. Hæc enim tantùm prodesse possunt, quoties cum stomachali, aut intestinali vitio acido maritata, in seleniticum salem vertuntur, tuncque alvum movent. Hæc omnia diluentibus intermixta, aperiente saponaceâ solvente vi agunt, nec possunt dici purgantia cùm in intestinali tantùm canali contenta vacuent. Huc etiam duplici titulo conducunt aquæ minerales quædam, quæ bitumine & sale simul unitis, saponaceam, volatilem, penetrantem facultatem obtinent; ut sunt apud nos Vicienses, Plumberianæ, quarum priores dum solvendo humectant, alvum sæpè subluunt.

His verò dum prima curationis scena peragitur, mollescit hepar, mitificatur humor, laxantur

vasa. Adde simul si omne punctum tollere velis, frictiones lentas, tardas, in abdomen jejunum; manè oleorum mollissimorum ex Arabum præceptis applicationes; tum solventium resinorum gummosorum, ut emplastrorum, saponacei, de Gummi Ammoniaco, Diachylum gummeum, imò & emplastrum de Cicutâ, de Meliloto, & alia plura hujusmodi. Assèveranter testatur Galenus se scirrhos viscerum sanasse, solâ vaporum è Gummi Ammoniaco in aceto soluto erumpentium frequenti suffumigio. Hæc omnia tentare quid vetat? Indè certè tutiùs atque faciliùs ad purgationem pervenies.

Hæc, corpore benè præparato & mobili reddito, tandem instituenda venit. Non ea verò per vomitûs violentos nixus operari sinenda est. Ne laboranti & tacitâ forsan inflammatione cōfecto hepatis, aut rupturæ, aut suppurationis metus incidat. Præsertim si non alia vomitui suadendo concurrant. Hinc ergò vulgò ad Helleborum nigrum confugiam. Huncque in decocto exhibens pro re natâ libebit ei varia adjungere, quibus crescat aut regatur ejus efficacia. Sic ubi infarctus ingens & evidentiâ obstructionis indicia reperiuntur, purgantia in ptisanâ, aut jusculo aperiente miscebis cum reliquis classium modò recensitarum aperientibus. Huc rectè tum solventium, tum ad purgationem adjuvantium titula adeò jurè commendantur, salia illa neutra aperientia, quæ bilis efficaciam aut suppleant, aut intendunt. Talia sunt Arcanum duplicatum, solvens efficax, & ipsâ suâ unione tenax: Sal Glauberianum multò diluendum faciliùs, salia

vegetabilia , aut felenetica quædam quæ è pluribus aquis educuntur. Si stomacho suppetiæ ferendæ sint , edocebit te Aretæus cum Thymo Attico purgantia miscere ; Absynthio Helleborum junxere aliqui apud Veteres. Alias alii methodos adhibuere quæ omnes ut neutiquam singulis accommodatæ sunt , sic aliquandò quibusdam conferunt. Balneis intermiscere Helleborum , alternisque hoc medicamentum offerre , alternis per balnea laxare , Tralliani methodus fuit non contemnenda , cùm sic omnibus fiat satis indicationibus. Redit sensim sub hoc medicamento alacritas , sicque morbus bilisque meraco Helleboro expellitur.

Generatim verò in Antiquorum formulis quantum cumulentur purgantibus drastrictis aromatica miramur. Hæc sub emendantium titulo in pharmacopoliis jactantur. Verùm duplici nomine illa ab his prædicabantur. Primò, scilicet quòd si aliquandò aliquid minarum intentent drastricta illa medicamina , pendent illæ ab anxii ventriculi molestiâ , quæ tutò ab aromaticis ita mitigatur , ut certò asseverare possim , vix ullum esse purgans , cujus nauseosa , ructuosaque indoles , à solo usu , sub ipsâ ejus exhibitione , uncia semper aquæ stillatitiæ de Menthâ , piperitide præsertim , non conticescat.

Secundò , verò aromatica ut tonum æqualem intestinorum fibræ conciliant , ipsis sentiendi vim addunt , sicque virtutem purgantem medicamentorum adaugent & extollunt , tormina verò præcavent , ut semel expertis manifestum erit. Sicque non adeò rejicienda sunt ; nisi tamen obster

aliquid sive à causâ repetitum , sive à sympto-
mate.

Emenso illo periculosiori purgationis stadio
rursus ipsa hepatis fabrica nos edocet, fortiori-
bus utendum esse aperientibus ; quibus ipsa bilis
natura ad nativam crasim revocetur , & ejus sti-
muletur secretio ; talia sunt amara illa salina quæ
ex radicibus eliciuntur , ut Lapathi acuti , Che-
lidonii majoris, Acetosæ, Rusci, Ononidos ; Cor-
tex Capparidos , aliaque hujus generis plurima,
quibus Libri Medicorum scatent. Salia neutra ,
texturæ præsertim levioris, qualia sunt, Sal ve-
getale, Sal Glauberianum , Terra foliata tartari.
Ipsa alcalia , acido hostili infensa , si præsertim
parcâ olei additione vim saponaceam acquisie-
rint , ut Salia illa Tacheniana à Boerhaavio adeò
decantata solventem hîc vim exercent. Nam no-
tandum est hîc non omnia promiscuè esse usur-
panda , quæ solventium titulo gaudent , sed ea
sola quæ amaris oleoso terreo salinis particulis
conflata sunt, adeoque extricandæ bili præcipuè
dicantur , experientiâ rerum Medicarum magis-
trâ teste. Horum verò usus sæpiùs cathartici sol-
ventibus helleboratis intermiscendus est. Quæ
dum alvum solvunt , interea & meatus liberos
præstant & humores mobiles , adeoque fortio-
rem aliquandò expulsionem efficiunt. Cùm au-
tem plurimæ sint quæ utramque indicationem,
sive solæ, sive addito aliquo è salibus neutris sti-
mulo adimpleant aquæ minerales , frigidæ præ-
sertim, nil mirum est si plurimi sint Practici qui
eas cæteris quibusve medicamentis anteponant ,
ubi præsertim delicatioribus medicina adhibetur.

gustum enim multò minùs quàm reliqua quævis medicamenta offendunt illæ, diarrhæamque artificiosam aperiendo simul concitant, quâ fit ut humoris morboſi ne guttula una intrâ corpus remaneat, sed totus evertatur perpetuâ nec hæſitanti vacuatione. Tales ſunt Vicienſes, Vallenſes, Cranſacæ, aliæque huiusmodi plures, pro regionis varietate variæ.

In harum tamen aquarum mineralium uſu notandum eſt, eas vix unquàm aliquem obtinere ſucceſſum, quoties morbo crudo & integro adhibentur. Tum enim cum ſanguine vix ullam admittunt miſcelam, ſed per vaſa raptæ, ſi urinae vias citò non ſubeant, in anguſtiis thoracis hærent, ad bronchia, glandulaſque ſalivales deſcendunt, non ſine ſummâ ſuffocatione; & pituitæ nomine vaſa gravant, nec niſi cum tuſſi atque nixibus vacuantur. At jam reſoluto per laxantia, venæ-ſectiões & cathartica, morbo, aperientium præſertim titulo gaudent, & corpus à reliquiis humoris & ſaburrâ melancholicâ liberant, ſummi-que medicamenti titulo gaudent.

Supereſt ut liberato per efficacem medicinam & diù protractam viſcere, expulſâque Melancholiâ, arceatur mali reditus; ſive, quod idem eſt, corroboretur viſcus, fabricaque ejus minùs facilè cedat cauſarum externarum impulſibus. Ea autem ſummi momenti indicatio duplici ratione adimpletur. Diætâ ſcilicèt ſeu victûs regimine bene temperato & appropriatis medicamentis.

Præcipuum enim eſt rectè ſex res naturales adminiſtraſſe, ne noxa incidat; ut externæ vitentur inſidiæ, aut quoniam vitari non poſſunt illæ,

ita tamen adversùs illas præmuniatur corpus, ne adeò acutè sentiantur. Tum decubitus in hepar aut hypochondriaca viscera præpeditur nunc præcaventis venæ-sectionis prudenti administratione, nunc Hirudinum applicatione legitimâ, servatâ alvo liberiori, ne duritie ejus abdominales venæ constriuantur, adeòque moræ sanguini offerantur. Hinc alimenta levia laxantia ex herbis mollibus, fructibus horæis, tum crudis quàm coctis, hinc frequens Eccoproticorum usus ad eum finem conducunt.

Medicamenta verò ex iis conflantur, quæ tonum solidis sine irritatione conciliare possunt. Ea ne crispationem inducant, multâ aquâ diluta offeruntur, ut sunt infusa Croci, Absynthii, Salviæ, baccarum Juniperi, Chamædryos, Chamæpityos, aliarumque similium plantarum, quæ levem vim aromaticam in vasa exercent, insignique amarore bilem diluunt, ei suppleant, dum aquâ additâ humectant & tensionem nimiam præcavent.

Huc antispasmodica ferè omnia vegetantia locum obtinent. Sed præcipuam in se operis partem suscipit Ferrum & varia ejus præparata quæ summâ suâ divisibilitate id habent, ut quâ ratione, quâ dosi ea exhibere velis, penès te sit. Tonus verò Martialis in ejus sulphure, ut cum Chemicis loquar, repositus est, quod quò majori phlogisti portione gaudet, quò plus terrestri defraudatur crassiori residuo, eò magis tonicum, eò minùs stypticum est. Hinc roborando viscera, non verò aperiendo, aut laxando atque solvendo infarctui, quotidianus aquarum Martialium usus

conducit, quod quidem medicamentum ita quotidianis usibus accommodatum est, ut nullam eo regionem caruere voluerit omnipotens. Hæ verò accuratè seligendæ sunt. Aliæ enim volatilem, summè mobilem & summè moventem habent particulam, aëream quasi, de quâ alibi jam egimus, quâ atoni quantum exsuscitentur nervi mirum est. Hæ, melancholico existente humore, nocere plurimum, imò & adaugere infarctus posse videntur, quibus sublatis juvant; si à causâ tamen solida constringente & alligante, qualis est importunus mœror, semper redivivus, semper edens fœcunda malis viscera, malum non debeat. Aliæ ferrum sali solventi unitum possident, quæ possunt etiam aperientium titulo imò & laxantium maturiùs adhiberi, morbo jam ad finem inclinante, nec absoluto tamen. In tertio demùm genere, styptico terreoque principio devincitur ferrum. Hinc adstringentes atque stypticæ fiunt, & indè nullum hîc usum invenire possunt. Priorum exemplum Spadanæ, solventium simul Passianæ suppeditant, quo in vico etiam stypticæ, seu tertii generis reperiuntur.

§. III.

De Melancholiæ Caput occupantis Curatione.

Si vasa in cerebro & medullæ oblongatæ principiis mollia, facilè impulsui cedentia, nec ullâ donata vi elasticâ, ac minimè partium vicinarum adminiculo suffulta facilem stagnationi locum præbere notaveris, diversitatem aliquam in curatione sibi vindicare humorem melancholicum

qui capitis interiora occupaverit facile senties. Locus verò solus, non verò morbi natura variatam medendi methodum postulat. Crassities semper debellanda, & ad aciditatem atrabilariam proclivitas arcenda. Verùm antè omnia operæ pretium est revulsionem à capite instituere. Hinc cùm morbi species venæ-sectionem postulet, educendus sanguis ab inferioribus partibus, aut ex poplite, ut aliquandò voluere Veteres, duce Aretæo, aut ex pede & saphænâ quæ hunc aluit, ut ex receptâ hodiè praxi commune est. Docuit enim experientia indè caput maximè sublevari. Hæc constans, uniformis à Veterum ævo ad usque nostra tempora, plus apud me valet, quàm pravis fulta talis doctrina revulsionum theoretica. Cùm autem præcipua venæ-sectionis efficacia indè pendeat, ut imminutâ resistantiâ sanguis faciliùs & liberiùs fluat, repulsusque fiat à ramis ad truncos, subito magnâ quantitate simul educatur necesse est, ita ut faciei pallor depleri etiam interiora vasorum cerebralium arguat. Et si repetendam aut causa morbi, aut vires suadeant, eam minimis intervallis esse iterandam ratio suadet, modò ea admoveatur cautio, ne vires fatiscant atque vasa laxiora evadant; metus enim tunc est, ne non satès ad se invicem appressæ partes globosam amittant figuram, novâque coagulatione coalescant.

Hæc verò nunquàm non instituenda, aut si occasio suadeat, repetenda est, ad præcautionem scilicèt quæ hîc in maximâ adhibendorum medicamentorum necessitate, summi facienda est. Etenim licèt eædem subsistant diluentium adhiben-

dorum indicationes, tamen elaterii in viscere defectus, & præsentis stagnationis metus, faciunt ut hîc tardare malum sit, mora que periculosa fiat. Hinc Hippocraticis freti præceptis, si viscera abdominalia sana sint, si homo aliundè integer, ad ea quæ corpus concutere possunt medicamenta, stagnantique per cerebri vasa cruori stimulum inducere, convertimur. Verus hic locus datur vomitoriis vel potentioribus ipsique Veratro, præsertim si rebellis atque pervicax causa fuerit quæ caput affligit.

Enimverò concuti à vomitu cerebrum potentesque succussus in eum ab expiratorio nixu qui summam vomitûs partem constituit, si non probarent, & faciei rubor, & aurium bombus, & oculis affulgentes scintillæ, *μαρμαρύγας* vocant, demonstrarent experimenta quæ olim circà hanc rem uniformia instituere Schligtingius, Hallerus, Lamurius, & ego post Schligtingium primus, tantis viris quantumvis impar. Quibus evincitur, vel levissimis respirationis nixibus parem conatum exerere partes omnes in calvariâ contentas. Hinc ergò discutiendæ intrà cerebrum stagnationi confert vomitus, ut & sternutatio, imò & oscitatio, & quæcumque actiones nixum expiratorium supponunt. Hinc in iis omnibus Melancholicis quibus cerebrum afficitur, modò absit rupturæ metus, vomere confert, nec unâ vice tantum, sed quò pluries repetetur actio illa emetica, nixibus atque ingenti stipata molimine, eò etiam præclariùs cum cerebri infarctu agetur. Servatis tamen semper Hippocraticis de vomitu

& vomendi modo præceptis, nullâ tenuandis exceptione.

Nec minùs exanthlato vomendi negotio catharticus locus est. Non jam de eccoproticis agitur, aut alvum subluentibus. Fortiora adhibenda sunt & ea quæ solvunt maximè, ita ut in ipsâ purgatione quædam quasi reperiatur revulsio quæ si fortis sit, experienciâ teste, & pallorem imò & maciem insignem & quasi subitam inducit.

Notandum etiam hîc est quòd nusquam alibi magis manifestè quàm in vultu prodit vacuationis alvinæ exundantis effectus; etenim sub evacuante fortiter alvum medicamento, faciei lineamenta fatiscunt, oculorum nitor evertitur, & priusquàm in aliis partibus vel levissimus exoriat effectus, macilenta facies apparet, & ita penitus mutata, ut hominem vix agnosci sinat.

Nec metuenda est potentissima cathartico-
rum solventium efficacia, qualis est eorum quæ à Veteribus commendantur. Nam ea usque ad spasmos, ut ex descriptionibus modò memoratis deducere est, ab iis adhibita sunt. Prætereà notandum est quòd, exerente in caput dominationem humore melancholico, quantumvis majora sint & vehementiora mobilitatis phænomena, tamen adsit minùs sensilitatis illius regularis quæ externis responsat irritationibus. Adest contra ἀπαθεία quædam & torpor mœrori quidem, sed interiori conjunctus. Minùs ergò metuedum est à repetito succussu quem hinc vomitoria repetita, illinc cathartica nimis assidua possunt inducere.

Præter hæcce remedia in quorum usu præcipua Melancholiæ in caput decumbentis curatio consistit, alia etiam cumulanda sunt. Nusquàm enim pervicacius malum quàm in vasis mollibus & omni cedentibus impetui. In hac præcipuè Melancholiæ specie prodest ex præcepto Cælii Aureliani, ægrum in loco lucido collocare, oculos variis oblectamentis distingere & divertere, fibras variis oscillationibus quasi perpetuò arrigere. Nocet his somnus protractior, Opio præsertim atque narcoticis concitatus, cùm ea ex Veterum doctrinâ caput impleant, faveantque stagnationi sanguinis per vasa tumentia. Cùm porrò narcotica in Melancholiâ humorali etiam nerveis stipatâ symptomatibus rarò locum inveniant, tum verò nunquàm usurpanda sunt, cum humore melancholico caput oppletur; morbum enim potius procreare possint quàm arcere. Hinc ab Opio in hoc casu aut sopor nullus, aut turbata chimæris atque monstrosis figmentis insomnia, undè quovis pretio vigilias redimere velint. Nec minùs verò remanent tremor, vacillatio artuum, morbike evidens augmentum. Frictione leni uniformi in caput rasum somnus si advocari possit, advocetur; cùm hîc rarefactio noceat, imò & intùs repulsi sanguinis noxæ, possint statim aliqua symptomata producere. Cautè mercandum est cum balneis, tepidis præsertim. Frigidis uti tutius est, quanquam virtus illorum condensans atque sanguineas partes cogens, minùs ad capitis vasa pertingat quàm alia corporis quæcumque. Motu majori inducto, sanguine condensato, vasis roboratis magis profunt, quæ ex

alto in caput ipsum fiunt embrocationes frigidaë, in hac nostrâ Melancholiâ famosæ. Quæ si quid externi prodesse potest, palmam hîc cæteris præcipiunt. Illæ tamen summâ cum cautelâ adhibendæ. Si enim vividior earum fuerit actio, nec tono vasorum proportionalis, ea rumpere possunt & fissuras in iis facere lethales. Ingenti igitur arte opus est in frigidioribus illis adhibendis balneis, quæ nimiooperè celebrantur, in immersionibus capitis, in embrocationibus, ne dum roborare consilium est, rumpere vasa tibi contingat, dum sanguis ad interiora calida confugit. Hinc mors inopina succedit, ut bis accidisse vidi. Primò quidem in puellâ viginti annorum, quæ si caput exceperis, cæterum sana erat. Hæc à menstruorum defectu in insaniam versa erat. Dum autem gelidâ aquâ immergitur per medium hyemale frigus primâ die gelu per omnem diem perfusa est, & quanquam nihil in pulsu mutatum erat, tamen cutis ad tactum frigida erat. Noctu dormit: primo mane evigilata rursus in balneum præceps agitur. In ipso balneo summè debilitata est, & vultu nigricante & livido deformis. Statim à balneo perempta. Cadaver recens, rigidum à me inventum est. Aliquid feri effusi intrâ calvariam repertum. Alterum similem ferè casum in viro insano non ipse vidi, sed narraverunt fide digni adstantes. An ergò balnea frigida adeò decantata, ideò ex Melancholiæ cerebralis curatione repudianda sunt? Certè cùm superficiem corporis vasaque per illam diffusa summoperè arctent, adeoque ad interiora calidiora humores remeare cogant, pulmones gra-

vare debent, circuitumque inhibere per illorum ambitum; adeoque reditus sanguinis per venas capitis, quas aquâ immergere impossibile est, obstant. Hinc caput implent saltem pro tempore, ut ipse testatur faciei livor. Nec quanquam à concussis nervis furor ingens sæpè in Melancholiâ hac nostrâ exoriatur, viderim quid ad hunc compescendum possint illa, cùm rarò pendeat furor ab humorum rarefactione, sæpèque contrà debeatur nerveæ debilitati & corporis exhaustiioni.

Idem ferè dicere licet de methodo illâ quâ aqua ex alto in caput profunditur frigidior. Nam quanquam non sit animus negasse, quòd aqua illa subitâ vi immissa ex alto, resolutioni faveat, sæpèque stagnationi medeatur, certè efficacior est ad hanc adimplendam indicationem quæ aliquo calore perfunditur, cùm calor ipse ad resolvenda quæcumque tumefacta conducat plurimùm.

Nec est quòd dicant subitâ illâ & inexpectatâ sensatione ægrotantes ad se revocari, & quasi ex somno expergiscere. Nam mente suâ non com-pote, nova sensatio errorem errori addit; nec vividâ impressione omnes fortiter movisse juvat; sunt quos contrà dulcibus illecebris allicere oporteat. Quibus ergò quidquid vividum nimis est, officit. Rarò ergò frigida illa balnea tale in corpus exercent imperium, ut mentem attingat, nec est quod ab iis sæpiùs peractam curationem quis allegare possit, ferè enim nunquàm profuisse vidi, nisi insania à merâ sanguinis rarefactione & humorum orgasmo, brevis illa atque fugax pendere visa sit.

Multis etiam spes illa illuxit, ut humor me-

Iancoholicus à capite revelli possit & solvi, vesificantium emplastrorum ad furas applicatione. Cui quidem methodo manus dabimus, quoties causa ab iis remediis attingi potest.

Scilicèt ubi ab humore quolibet retropulso melancholica labes sanguini indita est, seu impetigo, seu intertrigo, seu scabies intrà sanguineum laticem admissa, vitium effecerit; profuit sæpè ulcera arte comparare quibus causa mali à partibus nobilioribus ad ignobiles amandetur. Imò & has humor ater aliquandò occupare visus est. Tunc verò vicinia omnis emplastro subditæ partis ultrà modum turgescit, & ferè scirrhi in modum induratur, inflammationemque concipit. Sub epidermide in bullas elevatâ eschara reperitur spissa, tenax, assiduò renovata. Margines duriores & quasi callosi assurgunt. Sæpèque ingenti partis per humorem rodentem depastu liberatur totum corpus à Melancholiâ.

Verùm solvente etiam vi cantharides agere possunt, quâ sanguinis partes evidenter tenuant & solvunt; simul etiam languidioribus vasis stimulum addunt, undè etiam nervis oscillationem nata sunt conciliare, quòd ut aliquandò nocivum, aliquandò etiam utile esse potest, adeoque artificiosâ Medici prudentiâ egent ut adhibeantur Dropaces, Phænigmi, Vesicantia.

Fatendum tamen est rarò in Melancholiâ confirmatâ prodesse illa posse, quæ in incipiente maximi esse præsidii possunt. Quid enim præstare illa queant in varicosis cerebri vasis, in immeabili sanguinis crassitie, cùm acor totam invasit massam, aut ita visceris cujuscumque penetra-
netrahit

netravit substantiam ut quasi jus civitatis adeptus sit.

Tunc enim nihil aliud superest nisi ut specificis solventibus res paragatur, simulque totius corporis mutatione ita universâ, ut nihil omninò pristini habitûs remaneat. Solum vertere aiebant Veteres, id est, aërem, victum, mores prorsùs mutare. Tunc enim principia sanguinis immutari funditùs necesse est, quæ quoniam in pejus abire non possunt, meliorari consequens est. Nec mirum est melancholicos aliquos, dum per delirium homines perosi, in montes atque sylvas fugiunt, aëre aperto pernoctant, frondibus & simplicis herbæ victu utuntur, pocula præbentibus fontibus liquidis, ad pristinam omninò sanitatem fuisse deductos, ut Nabuchodonosori contigit, & iis qui ex divitiis atque luxu dejecti ad feliciorum inopiam, laborumque angustias deducti, indè sanitatem adepti sunt, quam sine istis conditionibus vel efficacissima resarcire non potuisset medicina. In hisce porrò vitæ mutationibus non semper lentè curatio procedit, sed ubi jam dimidium virium recepit Natura, tunc sui juris facta crism accersit, vel ad cutem, vel fluente atrâ materiâ per alvum. Sic quotannis aliqua criseos species fit post hyemem primo vere, dum laxatis per calorem, solidorum habenis, simulque tenuatâ liquorum mole, herbæ recentes vi saponaceâ bilem penetrant, eamque cum ingenti corporis levamine foràs amandant.

§. IV.

De curatione Humor Melancholici in varias partes decumbentis.

HUMOR melancholicus alias quoque partes præter memoratas occupare potest, imò ferè nulla est in quam desævire non possit. Optimum quidem erit, & inter ingentia indulgentis Naturæ beneficia numerandum, si quandò ipse sibi viam per alvum atque intestina cudat humor niger, & ex corpore, facto impete prorumpat. Quantumcumque enim veneni vis sæpè dum molitur exitum, ipsas per quas fertur partes, rodat & exulceret, tamen post tormina crudelia, post cruciatus enormes, dulcem pariet exacto certamine victoriam. Tunc verò nihil Arti superest, nisi ut gratuletur ægro, Naturæque vires admiretur. Simul verò vias & lubricantibus mucaginibus demulcebit, inviscabit & quasi vernicem obtendet erosæ intimiori intestinali tunicæ, & quem mucum natura hîc locorum affudit, imitando æmulabitur; sed sive fræna Naturæ injicere præposterâ sedulitate tentaverit, certam intabit perniciem, felix si ingentibus ausis excidat: sive morantem impellere Ars ambitiosa tentaverit, periculum ingens imminet, ne sana cum ægris simul abripiat, & ordinem Naturæ fuscèque vertat. Stabit ergò speculator Medicus, & in omne paratus subsidium, nec audax, nec negligens, & nunc fatiscenti Naturæ vires, nunc irritationi lenimen afferet. Certamine autem pacato, fugatâque procellâ, corroborandis vasis

atque cavendæ recidivæ, ex modò allatâ theoriâ totus intendet. Cùm autem viscus aliquod invasit humor niger, vel impetu factò & veluti criticè, aut ab unâ parte priùs affectâ, aut ab universo corpore in illam amandatur, vel in ipsâ potest nasci, foveri, enutriri.

Prioris exemplum tam in acutis morbis quàm in chronicis suppeditant, hinc anthrax, atque sphaceli & syderationes partium in acutis subito enascentes, indè verò cancri post longa melancholica symptomata producti, eruptiones, Elephantiaesos ad morem post Melancholiam invadentes, partium indurationes, pustulæque morbum solventes, quarum descriptio alibi fusè exposita est.

Posteriorem seu in ipsâ parte natam comprehendunt cancri scirrhis succedentes, qui in sanis hominibus quotidie reperiuntur, & quibus avulsis pessima illa atræ bilis species succedit, quæ aciditate & acredine notabili vel ipsammet ossium substantiam peredit, sive in cute, sive in glandulis quibuscumque hæserit illa. Undè duplex nobis curationis argumentum exsurgit.

Priori enim curandæ prima fuit indicatio, melancholicum ipsum humorem curare, cujus curationem jam exposuimus. Et dum operosam molimur sanationem, intereà omni ope & operâ al- laborandum est, ut si partibus nobilioribus impendet funesta crisis, ab iis avertatur & transferatur in ignobiliores. Undè matura hîc cauteriorum & vesicantium applicatio requiritur, quæ si protinùs inusta fuerint, summam sæpè utilitatem attulêre. At diversa est curandi methodus

si melancholicus humor, seu potius atra bilis in anthracis aut sphaceli formam decumbat. Utur enim metuenda sit crisis illa, tamen sola illa supererat in atræ bilis motæ sanandæ spem. Et si semel in partem tota simul deposita fuerit, roborando partium afflictarum tono & resarciendæ fluidorum crasi, maximè efficacem demonstravit experientia Corticem Peruvianum. Non tamen specificâ ullâ vi donatur ille quâ melancholicum humorem profligare atque debellare possit, sed adversus ejus insultus firmiorem reddit vasorum compagem. Hinc prima ejus actio est mortuum à vivo separare atque sejungere, dum jura Naturæ restituit. Ars verò ita illius virtutem dirigere edocet, ut ejus tinctura quasi perpetuò intrâ sanguinem infundatur, nec hujus virtute vel unico temporis puncto vitale fluidum careat. Undè drachmam ejus sæpè singulis tribus quibusque horis cum successu exhibent. Sed de illius virtute adeò fusè alii ut illi diutiùs immorari vix necessarium sit.

Huc verò post Kinakinam cætera quæcumque antiseptica locum inveniunt. Imò & virtutem Kinakinæ intendere queunt, ut sunt Camphora, Balsama quæcumque quibus ipsa etiam cadavera à putredine præservantur, Aromatica volatilissima, imò & præcipuè salia illa quæ tum volatili subtilissimâ parte juvant, tum etiam alcalicâ quâ acidi humoris melancholici vim infringunt. Tale est famosum illud sal volatile oleosum Sylvii, exacto proximè sæculo adeò decantatum.

Nec tamen omnibus antisepticiis ita promif-

cuam impertiit virtutem Natura, ut non illi hanc, hi alteram eminentiùs obtineant. Sic vidente inflammationis vehementiâ omnia urente, ex solis humectantibus, diluentibus, imò & ex ipsis acidis reperitur præsidium. Nitrum, Sal sedativus, Liquor anodynus Hoffmanni, sola sunt quæ ex salinis hîc paginam implent.

Proximo loco Camphora usurpabitur. Hæc enim licèt penetrabili vigeat fragrantia, nullatenùs tamen inflammat. Sed crisi jam factâ locum invenit Kinakina, dum exteriùs gangrænâ condientibus, balsamis imò & causticis partem ita adurentibus ne serpat, in ipsâ suâ sede adorimur.

Portus salutis affulget ubi limbus rubellus roseus apparet, vique Naturæ ex profundo ad exteriora pus emergit. Hîc Amaris, Stypticis, adstringentibus ad interiora locus patet. Tuncque vera evadunt Antiseptica, sæpè Cardiacis miscenda, quæ scatent partibus volatilibus, fragrantibus, spirituosisque subtilissimis, cùm impurum virus in parte stagnans, vires totius corporis vulgò opprimat, atque prorsùs destruat halitu putidissimo.

Verùm si à chronicâ Melancholiâ crisis facta fuerit, vel partem unicam scirrhi formâ occupat, vel per partes disseminatur crustarum vel pustularum formâ.

Scirrhi resolutio impossibilis est. Verùm si resolvi se fineret, tunc sæpè magno machinæ malo resolutio illa tentaretur. Cùm humor noster tenuatus quidem, sed pristinæ nondùm oblitus ferociæ ferretur huc & illuc. Occupatam sic resolventibus glandulam nascentem vidisse memini. Hac

apparente corpus quod Hyſtericis, ut videbatur, jamdudum convulſionibus laborabat, ab iis liberum & ſanatum fuerat. Glandulam poſt quatuor integros menſes remedia exegere. Rediviva eodem pede quo tollebatur glandula, ſymptomata jam graviffima, jam certam minitantiâ perniciem, ſeram tentatæ curationis incuſſere pœnitentiam. Hinc quo gradu ſanantur hujusmodi glandulæ, roborandum eſt corpus, aut ſaltem adverſus vehementiores humoris melancholici inſultus Cauterio præmuniendum eſt. Aliundè verò nullam aliam illæ ſibi poſtulant curationem, quam quæ ſimplicibus glandulis competit. Vidi felicem unius exitum, dum enim remediis illa plures per annos firma & ſtabilis præter ſpem auſcultat, innumeris ſcædis & durioribus puſtulis cutis externa fuit infecta, quæ tamen tædioſo apparatu poſt quindecim integros menſes, tandem curatæ ſunt, nullis jam exiſtentibus glandulæ veſtigiis; nec caſum hunc puſtularum ſæviffimarum ſanatis ſupervenientem obſtructionibus adeò rarum eſſe practici omnes Medici uno ore teſtantur.

Felicioꝛ ſcilicèt eſt exitus ille cùm non in interiora decumbit humor, ſed univerſa, aut ſaltem maxima cutis pars in ſe malum ſuſcipit. Onera enim diviſa minùs gravant. Importunus quidem angit pruritus, vexant vigiliæ, ſcabrities deformis cutis, vultum & artus dehoneſtat. Longa toleranda ſunt curationis faſtidia, ſed mors abeſt. His methodus curativa competit, qualem in Melancholicis deſcripſimus ſimplicibus.

Fugienda ſunt quæcumque irritare & inflam-

mare possunt in primo medelæ stadio. Balnea & tepida quidem cuti rugosæ, fissæ & in crustas lymphaticas abeunti profunt, longa illa & sudore, si locus patet, excepta. Tum frictiones leves, quibus motus hærenti liquori & ad perspirationem apto reddendo conciliatur, suadendæ. Aliquandò etiam mollibus oleis ungi profuit, modò non diutiùs cuti applicata relinquuntur. Tum strigili illa leniter abradantur. Laudantur interiori medicinâ carnes Testudineæ in jusculi morem decoctæ; his lenis mucago inest, & principia adsunt molliora, quibus mitigetur humorum acrior crasis. Sanguinem vulgari vocabulo *purificare* dicuntur. Emolliunt certè & humectando profunt, verùm nunquàm aut Hellebori efficaciam, aut medicamentorum aliorum corpus vacuantium vim supplere valent. Idem esto iudicium de carnis Viperinæ esu, quem sustulisse elephantiasim autor est Aretæus, sed observatione nimiùm infidâ. Juscula ex illâ confecta sumant ægri, per me licet. Modò non illis obrepat error à Veteribus receptus, sale suo volatili Viperas agere, quem nullum nisi concrematæ habent, ut cætera omnia animalia. Sed cum Virorum clarissimorum suffragio fulta sit hæc mea opinio, plus illis famæ quàm virtutis inesse, hanc fidentiùs proponam.

His tamen in casibus melancholicis ad cutem liberato corpore prorumpentibus, sine nullâ luis Venereæ suspitione, curam insigni successu peregissem vidi semel, frustrà tamen in aliis casibus tentatas frictiones mercuriales, lentè atque sensim adhibitas. Nullum aderat nerveæ Melancho-

liæ vestigium. Sanitas post eruptionem modò memoratam illibata perstabat. Sola cutis deturpata. Inter utramque frictionem quies longa intercedebat. Longa fuit curatio, sed malum penitus abactum sine ullâ aut Melancholiæ præcedentis, aut secuti morbi recidivâ.

Verùm ubi in parte ipsâ Melancholia nascitur, longam ibi & jam à diuturno tempore contractam labem indicat. Imò si jam intus radicum concipi potest virus illud; indomabilis adesse debuit obstructio, quæ remediorum respuat actionem, & ipsâ suâ corruptelâ sine ullâ Naturæ vi colliquescit. Hinc est quòd Hippocrates dicat cancos illos occultos, medicamentis attingere nefas esse, sed sinendos esse. Nulla enim hîc *organisatio*, sed in parte verè scirrhosâ prorsus illa destructa fuit; nulla hîc vasorum oscillatio. Et ferocissima esse debet indè exorta materies, cùm crassa per se & stagnando tenuata, jam per universum sanguinem dispergitur. De quo quidem consentientes habebimus, quoscumque horrore & formidine impleverit talium malorum aspectus. Hic est ille quem sine tristissimo animi affectu nominare non possumus, uteri cancer mulieribus adeò detestatus. Hepatis, ventriculi, aliorumque viscerum interiora si occupaverit, mortem facit maximè optandam, tardamque infeliciū votis. His assidere, ille est Medici labor, de quo jure dicere possit Hippocrates ex alienis miseriis proprias lucratur calamitates.

Hi ergò scirrhi jam corruptelam minitantes, quantociùs, si fieri possit, excidendi; antequàm veneni portio vel minima intrâ sanguinem irrep-

ferit. Secùs ferro parcendum , ne occisi speciem subeat quem sua fors interemit. Si non possint excidi, quid possunt Artis sollicitudines vasorum organismo penitùs silente ? Adfunt tamen quotidie Ardeliones , qui quæstum ex humanâ desperatione quærentes , falso nomine specifica venditant , quibus fidem adhibere Medico indignum est , qui falsâ spe ægros lactare non debet. Si tamen molem hanc concretam resolvendi spes aliqua affulgeret , quærenda certè foret ex alcalicis medicina. Sed cùm hac de re plures doctissimi Viri fusiùs egerint , nihil hîc ampliùs addemus. Cùm jam tractata sub nostris observationibus mitescere posse desperemus.

Nec spero apud verè dogmaticos Medicos ; nobis deerit excusationi locus, si hac in exponendâ curativâ methodo , nullatenùs in tot specificis insudemus quæ ad varias hujus morbi nostri species ab Autoribus etiam Medicis propositæ fuere. Hæc enim & à rationali methodo quam solam sectamur , aliena sunt & experientiæ tesseram non obtinent. Repudianda igitur & à foro Medico in perpetuum exilium abigenda sunt.

CAPUT IV.

De Curatione Morborum melancholicorum, novo nomine distinctorum.

UBI semel humor melancholicus ita veterascendo invaluit, ut jam fixam firmamque sedem obtinuerit, nullâ ratione ejus natura mutatur, sed tunc varia sortitur nomina, nunc à sede quam occupat desumpta, nunc à præcipuo quo distinguitur symptomate. Sic si uterum occupaverit, affectionem infert hystericam. Si rationem penitus conturbet, Mania vocatur; si corpus languidum marcessat, Phtisis aderit melancholica. Demùm si regressu per venas præpedito, aqua exundet undequâque, fit Hydrops. Duplex ergò indè apparet constituenda morborum horumce classis. Alii scilicet ab eâ nullatenus diversi sunt, alii ab eâ pendent tanquàm causâ, sed ab ipsâ reverâ differunt. Undè curationem eorum fatagentibus instituere alii ab aliis summè distinguendi sunt. Priores enim vix aliquid à Melancholiâ diversum sibi vindicant. Posteriores verò sibi methodum peculiarem destinatam tum causæ, tum effectui postulant. Hinc nobis articuli duo nascuntur, paragraphi plures.

ARTICULUS PRIMUS.

De Curatione eorum Morborum qui nomine tantum à Melancholiâ abludunt.

§. I.

De Curatione Affectionis Hystericæ Humoralis.

QUAMVIS hujus affectionis symptomata ferè eadem sint atque ea quæ Affectionem hypochondriacam comitantur, tamen ut causâ sic aliquibus effectibus differt. Causa enim semper est uteri muliebris gravamen. Effectus, coxarum atque lumborum dolor assiduus, consentiente hypogastrio, in quo pondus ad incessum adest, non sine cruciatu per intervallâ apparente.

His nigrorum exitus levamen affert, imò & aliquandò solutionem, quæ si non fiat, meritò timetur miseris cancer uteri.

Hippocrates qui hoc morbi genus descripsit, mixta antispasmodicis foetidioribus quæ vulgò antihysterica vocantur, purgantia valentiora præscripsit, ut Cyclamen & Peplion, quæ certè exprimendo utero, & ei vacuando apta haberi possunt.

Nos verò timidiore & præsertim mulierum nostrarum infirmitatem meritò exhorrentes, laxationem vasorum & humoris mitigationem antè omnia magno apparatu molimur. Nec nisi jam fluente materiâ reliquias ejus à tergo per

Cathartica sectamur. Hinc balnea, semicupia; exteriùs; interiùs verò laxantia saponacea maximam curationis partem implent. Adjungi tamen his antispasmodicum sæpè postulant horrenda nerveæ Affectionis aut complexæ, aut à nostrâ nascentis symptomata; hoc ex fœtidis & volatilibus petitur, & si symptomata illa nervea cessent, utilitatem jam nullam habet. Cautè verò admodum suspensâ manu, nec nisi cum timore purgantia usurpantur, & balneis tantùm adminicula præbentibus.

Verùm cùm nisi solutionem sumat per nigrorum excretionem morbus noster, soleat in infandum atque miserrimum morbum, Cancrum uteri vocant, abire, efferato scilicèt atque ipsam uteri substantiam & indurante & destruyente malo, longâ sæpè perniciæ, miserisque cruciatibus, quibus compescendis vel ipsum opium inefficax sit, familiare est omnibus ferè Practicis ut simul atque, præcipuè versùs finem ætatis quâ menstrua desinunt, eminet uteri gravamen assiduum, coxarum atque lumborum dolor, ad suras, imò & talos usque protensus, mœstitiæque atque animi terror; tunc inurant cauterium unum aut alterum, quibus revellatur humor ab utero, & ad ignobiliores partes amandetur, Veterum instituta secuti, qui vel in ipsâ phtisi similia inurebant cauteria. Verùm in imminente morbo quæ profunt illa, nocent si jam constitutus sit. De viribus enim non de malo demunt, quod omnibus cauteriis multò potentius est.

§. II.

De Curatione Maniæ Melancholicæ Humoralis.

ANTIQUISSIMIS Autoribus Mania pro Melancholiâ habita fuit. Undè etiam Cicero, L. III. *Tusc. Quæstionum*, Latinos ait eam affectionem Furorem appellare, quam Græci Melancholiam. Quamvis verò rem nimis extensè Orator sumptulose, tamen ipsi Tralliano nihil aliud est Mania quàm extensio Melancholiæ ad majorem feritatem. Hinc si rem autoritate dirimendam suscepissemus, inutile foret de Maniâ melancholicâ vel verbum agere. Qui unam exegit, alteram videtur exegisse. Verùm & non omnes Maniæ ab humore atro pendent, ut alibi diximus, & non omnis Melancholia furoris nomen habere potest (a). Hinc ergò licèt Tractatio nostra de Melancholiæ curatione curationem etiam Maniæ hujus, de quâ agimus, comprehendat, spectanda supersunt quæ competunt ipsi soli. Non enim semper à gradu mali, sed à specie fit homo Maniacus; cujus ergò desinentiæ causa ab ipso corpore repetenda, quod ubi signa dederit, sive hæreditatis jure, sive præviis symptomatibus, se pronum in Maniam abire, præmuniendum est. Ubi miserrimè ægrotaverit, compescendum atque sedandum est. Ubi verò in sanitatem revocatum fuerit, à metu recidivæ si fieri potest,

(a) Legatur hîc illustr. Morgagni Epistola de *Maniacis, Melancholicis* Operis nuperrimi Octava Lib. I. Quod Opus venerandi Viri eximium nondùm erat advectum apud nos cùm hæc scriberemus.

liberandum. Tria enim hæc pessimæ huic Melancholiæ conveniunt præter ea quæ reliquis ejusdem mali speciebus conferunt.

Præmunire corpus adversus insaniam imminuentem sæpè admodum difficile est. Cum prædispositio illa corporea, præsertim si hæreditatis infortunio connata, ipsis nativis staminibus altè infixæ sit. Tunc omnis in eo cura reponitur ut avertantur causæ quæ humorem melancholicum possunt corporis conditioni superaddere. His præsertim sacrum est axioma illud, *Ne quid nimis*. Hos aut negotiis implicare quæ affectus animi moveant, aut nimis magnis motibus exercere nefas. Roboranda sunt stamina præsertim aëris mutatione, exercitio levi, non agitante. Aër purus, non nebulosus, montanus iis præcipuè conducit. Flecti facilis indulgentia ratione tamen moderante ne in absurda præcipites ruant, adhibenda; præcipuè verò præceptoris hæc esto cura, ut studeat quâ parte ad furorem inclinet animus illi commissus, hancque præcipuè temperare studeat, non minas aut verbera intendendo, sed oppositarum virtutum laudibus, sed avertendo ab iis quæ possunt propensioni pondus addere. In hoc verò ars consistit ut vis illata non sentiatur, ne indocilis animus negata occulto ardore concupiscat. Præcipuè verò ipsi de insanix metu, sedulò vitandum est ne aliquis imprudentiùs loquatur, cum nihil plus animos possit prosternere, quàm sese invisum atque suspectum reputare.

Cum verò tristes animi affectus huic insanix speciei procreandæ aptiores cæteris sint, si præ-

fertim inexpectati & percellentes, hos semper arcendos suadet prudentia. Sed nulla sæpè cura potest humanas præcavere calamitates. Effectus saltem compescere possumus dispositioni corporeæ contraria adhibentes, nunc venæ-sectionem, nunc laxandis fibris idonea, nunc anti-spasmodica; rarò verò narcotica, quæ simul inebriantem vim atque rarefacientem fluidorum præ se ferunt.

Generatim omnibus iis quos ad insaniam pronos noveris, alvus libera servanda, ne concipiat acredinem intùs cumulata bilis, ne turgescat acri materie abdomen, aut circuitus per venam portarum sanguinis præpediatur. Menstrua fluant debito tempore & ritè in fœminis. Verùm tum ad alvum movendam, tum ad menstrua provocanda, ab irritantibus summâ curâ abstinendum. Balnea contrà, femicupia, fomenta hîc maximi sunt usûs, oleorum etiam mollissimorum apud Antiquos, & præsertim Arabes, teste Avicennâ, maximus fuit usus.

In genere verò, quoniam ad Maniam ipsam, met ab humorali causâ pendentem, ut plurimum requiritur dispositio in nerveâ atque sentiente parte, omnia prosunt mitiùs adhibita anti-spasmodica ex eorum genere quæ roborando agunt. Nec non & proderit fibras maturè roborasse equitatione, natatione, sinè tamen ullo metûs concussu, tum & frequentibus aëris mutationibus & delectante variorum objectorum mutatione, qualis per itinera conciliatur sanitatis causâ suscepta, modò pericula devitentur, tum quæ verâ sunt nec efficta, tum quæ sibi nimum vivida

fingit imaginatio. Nec in ipsis Litterarum studiis abstrusiùs immorandum aut inquirendum. Cum ea quæ fortiùs animum occupant atque distinent, ad fanaticum & enthusiastum devehant, nec rarò evenit ut nimiâ Poëticorum Operum admiratione aliqui insaniam contraxerint. Sæpè lenimen ingens mali attulit Musices studium (a), quæ nervis amicam sonat homotoniam, & regit errantes, modò compescendo animo idonea, modò apta discutiendo torpori. Præcipuè verò semper iis recta ratio antè oculos cum aliquâ alacritate ita ponenda, ut eam quoquo-versum se vertant, semper objectam reperiant, nec ab eâ discedere fas sit. Inhumanum verò foret & cordato viro indignum, miseros contemptu prosequi, illisque opprobrium infligere, nec aliquid magis ipsos ad insaniam adigit, quàm sensus ille qui eos de propriâ existentiâ verecundos facit & erubescientes.

Hæc autem agendi norma non solùm in prædispositione ad morbum servanda est, sed etiam in imminente morbo & per universum ejus decursum tenenda est. Quod enim mihi aliquis fide dignus, si qui in talibus præter Medicos fide dignus foret, narravit vidisse se Rectorem agrestis Parœchiæ, (Curatum vocant) solitum insanos quoscumque ad sanitatem revocare fustibus, verberibus atque jejuniis, ut pueros instituebant Persæ, teste Xenophonte, certò asseverare possum nullâ tamen experienciâ fretus, quòd ille hac

(a) Ἀριστὸς εὐφροσύνα
Πόνων κεκριμένων
Ἰατρός. αἶδε σοφαί

Μοισῶν θυγατέρες αἰοιδαὶ
Θέλξαν νιν ἀπτόμεναι.
Pindar. Nem. 4.

ratione non omnes perduxerit ad sanitatem, imò & simpliciter Maniacos hac methodo acutiùs ægrotasse, testantur etiam ii qui inclusis per vim & vincla recusantibus assidere coguntur.

Sed jam morbus imminet, jam non obscura suū dedit indicia. Plures tamen insani delirio corripiuntur protinùs. Una omnium vox est tum Methodicorum, tum Dogmaticorum, tum Empyricorum pertundendam esse venam. De ejus delectu differunt inter se; pro sede morbi tamen varianda est. Generatim eam quæ in fronte patet, plures post Aretæum selegere. Hanc Mediam Veteres vocavere. Recepta suo tempore praxis fecit ut Juvenalis exclamaret: *Mediam, Medici, pertundite venam.* Hanc etiam Trallianus commendat & Arabes. Haly-Abbas tamen Arteriotomiam quâ temporalis arteria secatur prætulit, ita etiam sentiente, ut videtur, Galeno. Res tamen multum differt, nam sanguis paucus, sed affatim ex arteriâ prorumpit. Stillare potest multus, sed paulatim ex venâ frontali.

Hac venæ-sectione peractâ, cucurbitas, nunc omoplatis, nunc cervici, nunc ad hepar aut lienem affigebant. Nos verò nisi causa aliter suadeat, sanguinem è saphænâ pedis, aquæ præsidio calentis, ubere copiâ educimus. Non semel, sed bis & ter, & ad libras integras extrahimus affatim. Nec multa viribus tribuimus: præclarè cum ægris agi autumantes, præsertim ferocibus, si debilitate inductâ vires importunas fregerimus. Verum si dicere fas est quod mihi sedulum hujus nimiùm repetitæ examen extorfit, nec contradicendi studio natum, nec ullius præ-

conceptæ opinionis favore obscuratum, nunquàm has juvare vidi venæ-sectiones, nisi pro causâ evidenti plethora fuerit. Imò nocuisse aliquandò crediderim. Frustrantur enim viribus ad toleranda remedia necessariis ægri. In nerveâ Melancholiâ quid possit venæ-sectio, alibi dictum. In Melancholiâ humoralis, mutanda sanguinis compages, venæ-sectione mediocri laxanda vasorum strîctura, ventilare sanguinem aiebant Veteres, non exhaustiendæ venæ.

Admissâ igitur in ipso morbi initio venæ-sectione, tum ne plethora aliqua lateat, tum ad revellendum, ab iis quas impetit partibus, humorem, imò & quia laxatis vasis, minùs ingruit à vehementi medicamentorum concussu periculi; nec eâ per morbi decursum repudiâtâ, si videtur eam requirere remediorum adhibendorum vis, ab eâ pro tempore saltem cessandum puto; præparat enim ad alia, non curat. Si revellentibus opus est, fomenta ad partes oppositas, hirudines ad cutem dum sanguinem lentè avehunt, balnea pedum, frictiones, & neglectæ nimis hodiè cucurbitæ, adeò vel ab ipso Hippocrate decantatæ, adhibendæ, repetendæ & quotidiano usu applicandæ, ut morem mos vincat, novaque inducta consuetudo pristinam destruat.

Laxato per venæ-sectionem vasorum systemate, causæ rationem habebant Veteres, seu potiùs sedis quam invaserat humor melancholicus; generatim tamen ex laxantibus & humectantibus, tum victu, tum medicamentis præparatio ad majora constabat. Hinc decocta Borruginis, Buglossi, Endiviæ, Sonchi, Taraxaci, Cichorii, Cetherac,

additis floribus Violæ, Nymphææ, methodum implebant. Aliquandò si hepar aut lien humori sedem aptam præberent, addebant amara fortiora quibus pluries in die uterentur ægri. Potus erat ptisana simplex, nec vino utebantur. Carnes juniorum animalium si vires ita suaderent, permittebant. At cessabat carniū omnis esus triduo antè purgationem.

Balnea adhibebantur mollia, quies ingens, aër purus, cameris retinebatur æger vastis, ab omni immunditie & sordibus securus, quam munditiem præcipuè commendat ad cautelam Cælius Aurelianus, qui etiam parietes dealbatos vult oculis objici. Tum concentibus Musicis, blandis amicisque colloquiis, & quæ iis maxime placuissent dum sani vegetique fuerant, ægros præcipit delectari. Imò & pluribus deambulatio lenis concessa fuit per amœna, opaca, humidiora virideta. Aërem locorum quos habitabant floribus & frondibus, Salicis, Sambuci, Viticis seu Agni casti, purum servare edocuerant, imò & frondibus ornare cubilia, quæ omnia ex veteribus Medicis passim deduces.

Addidère Recentiores plurima non contemnenda; serum lactis, verno præsertim tempore quo salæ plantarum turgēt recenti, nitrum quo non aliud præstantius medicamentum, sedare, compescere, & humorum moli refrigerium inducere. Addidit Hoffmannus præstantissimum illud Guttarum anodynarum munus, cujus maxima est ad sedandum efficacia, & ad motus irregulares machinæ compescendos, si debitâ dosi usurpetur. Antè illum gratâ aciditate acidi vitrio-

lici utebantur, teste Sennerto, quem non libenter in acido morbo adhiberem. Nec toto hoc tempore, nisi turgeret ad exitum maturus humor, purgante corpus vexabatur. Testes hîc appello Hollerium, Dûretumque Scholæ Parisiensis magna illa lumina, nisi forsan aliquandò Epithymi drachmæ tres, secundum Trallianum, ex ferro lactis, aut lacte ebutyrato propinarentur.

Hinc certè si naturam morbi lustremus attentius, patebit non semper è ratione esse, ut statim à venæ-sectionibus, antimonialia vomitoria propinentur. Verumtamen consentientibus Hippocrate & Galeno, circà Helleborum, imò & Aretæo atque Tralliano in morbo subito erumpente, aliquandò methodus hæc possit & morbum & causam morbi avellere & jugulare, credebant enim Antiqui, atram bilem subitò efferatam protinùs posse sanari. Licèt etiam minor requiratur præparatio ad purgationem in inveterascente Maniâ, ut notavit Trallianus, tamen exigua est utilitas Catharticorum maturiùs adhibitorum, imò, ut notat Autor *Libri de Veratri usu*, metus est ne per hanc praxim nil de malo detrahatur, colliquescant verò sana, undè morbo nova vis, vitæ verò debilitas nova inspiratur.

Nec verò magis à naturâ & causis mali sentitur, cur & undè gelida illa balnea, quæ vulgò infanis post venæ-sectiones atque vomitorii purgantis usum, non sine ingenti reluctantis ægri concussu administrantur. Jam quid de illis atque embrocatione in caput censeremus, alibi dictum. Hîc autem Medicos omnes interrogare licuerit, quot ab illis sanatos viderint? Casum verò sa-

natorum perpendi velim. Sed procul esto nimis universalis medicamentis tum rejiciendis, tum admittendis regula. Saltem nullus erit qui methodum hanc frigidorum balneorum omnibus infanis applicandam contendat, & qui non in tenso atque spasmodeo homine, humoribus crassioribus, infarctumque minitantes per molles viscerum meandros, tepida balnea frigidis, semicupia integris non prætulerit.

Sed jam ingens remanet, ad quod cætera omnia collineabant, purgationis negotium. Jam verò de eo aliundè actum, ubi de Melancholiâ agebamus, verba igitur addere inutile est. Repetere purgationes non ex Helleboro nigro tantum, sed etiam ex Veratro artis est. Vires ponderandæ. Inflammationis metus venæ-sectione arcendus. Sed is in catharsi scopus proponitur, ut à nervorum origine excutiat hærens acrimonia, ut totum penitus mutetur corpus, & quod valentibus illis purgantibus proprium est, universa humorum moles colliquecat.

Tria tamen stadia purgationis distinxit in hoc morbo Sennertus, quorum alterum singulis diebus in alvo liberâ fervandâ occuparetur, alterum fortius eam aliquâ vi singulis hebdomadis subduceret, vehementissimum verò cum vi mochlicâ singulis adhiberetur mensibus. Verum ab uno ad alterum mensem nulla existit proportio, nulla correlatio. Undè ut celerius atque vividiùs egisse videntur Veteres, iis etiam adstipulamur. Nec ulla nobis alia ratio habenda videtur, præter virium atque præparationis, quam è laxantibus balneis & antispasmodicis totam conflare, jam

fatis superque indicavimus. Generatim verò nulla universalis regula ægri temperie & malo incognitis statui potest, ut & non sine summo erroris discrimine formulas exscribere licet. Nunc enim purgantia cardiacis, Veterum in morem, ad vires sustentandas maritanda sunt, nunc ad Hippocratis & uberius Galeni exemplum, antispasmodicis mitiganda est vis eorum in nervos. Nunc deferendus eorum usus, ut postea ad illa acrius redeamus. Nunc pulveris, nunc boli formâ, secundum Aetii & Pauli methodum, sumuntur illa, nunc pomis incoquitur Helleborus, aut radiculis seu rapis Galeno jubente. Uno verbo, nulla est quæ exceptiones non patiatur methodus.

In universum tamen nihil nos prudentiores atque magis cautos in usu purgantium servare potest, quàm complicatio insanix nerveæ cum humorali. Ab unâ ad aliam sapiens Medicus deflectet, ne hanc aut illam negligat, aut dum uni prodest, alteri noceat: simulque ita activitatem Hellebori moderabitur, ne motum humor effusus concipiat, & salutare conamen in atram dysenteriam desinat. Nec minùs causæ quæ humores ad atram bilem deflectere coegerit invigilabit. Nunc hæmorrhoides per hirudinum applicationem vacuando, nunc per aloëm sollicitando. Nunc verò vesicantibus, aut rubefacientibus emplastris applicatis retropulsos Herpetes, erysipelata suppressa, aliaque hujusmodi quæ in cutem efflorescere nata forent, ad nativas & innocuas sedes revocabit. Profuit etiam in suppressâ scabie eam per insitionem revocare: imò & videtur

illa pro remedio habita fuisse, quæ antea non extiterat.

Verum si ea te non incessit audacia, ut Veterum vestigiis insistens, Veratri jura restituere non reformides; adhibendi Epithymi, Aloës, Scammonii, Lapidis Lazuli; Armeni tibi exempla præbebunt Aëtius, Paulus Ægineta, Trallianus, alique ex Græcarum Scholarum rudibus redivi Medici; Arabes præcipuè qui dum purgationi insistent, suspensâ tantum manu Veratrum ad medicos usus vocavêre. Scammonium, Aloës, Cyclamen ἐνιάυσιον, Hippocratis si adhibueris, si ex antimonialibus mochlica, iis eadem esto regula, eadem competant præcepta.

Duo tibi tantum antè oculos obversentur. Corpus sæpiùs concutere & humorum molem liquefacere. Hinc factum ut in hodierno usu cætera omnia remedia eviluerint; nullumque aliud remedium propinetur ægris, præter Tartarum illum stibiatum, qui vomitus parcâ dosi concitat, parciori verò alvum movet, indèque solvens optimum nuncupatur, quòd urinas simul, sudores simul provocet. Et certè nisi in Helleboro specifica vis ad Melancholiam solvendam lateat, medicamentum illud cæteris omnibus antepo-
nam.

Sed in eo deficit methodus, quòd parcâ & suspensâ nimis dosi, nec satîs repetitâ, offeratur. Eandem crediderim methodum insanix competere, quam quæ colico dolori Pictonum; hac observatione fretus, quòd viderim suppressos illos colicos dolores in insaniam semel abivisse, nec liceat ipsa illius doloris tenax atque perversa natura ipsum à melancholicis morbis eximere;

teste Huxhamo, nunquàm sine laude vocando.

Ut autem audaciùs atque fortiùs medicamenta infanis propinemus suadet ipse eorum corporis status, quod quasi sentiente parte avocata ferreum est, & vix ad alia mobile. Ferinum factum est illud, & ea & perpetrant & patiuntur infani, quæ vix per se innocuè pati possit illorum natura, frigus, famem, verbera, lora tolerant. Vociferantur sine ullo intervallo & ejulant sine ullâ intermissione per menses integros. Dupla, triplaque dosis vix in eos agit, quæ alios ad extremas ageret angustias. Hinc investigando ea invenienda est dosis quæ unumquemque eorum commoveat & solvat funditùs.

Prætereà verò rationi & experientiæ concors est veterum Medicorum autoritas, præsertim verò Hippocratis atque Galeni, qui nunquàm hæsitanter, nunquàm timidè in iis se gesserunt, sed vehementiùs ἀδρᾶστερως melancholicos quoscunque vacuandos præscripsere. Unica tantùm Medico cautela incumbit, ut diagnosim morbi rectè instituat. Noxium enim foret eos qui insaniam tantùm nerveâ laborant, ab humore qui non existit melancholico liberare velle: aut eos ita vexare, quos atomi paucæ pestiferæ, ut herpetum, scabiei, luis Venereæ intrâ humorum molem in viscus aliquod depositæ ad insaniam adgere. Sed viro prudenti & singula ponderanti, erroris ille metus nunquàm poterit obrepere.

Nec obest methodus illa quin symptomatibus à morbo diversis obviàm eatur si quæ emerferint: quanquàm à causarum externarum impulsu sua insanos faciat immunes ab omnibus alienatio,

ita ut infani, teste Diemerbroeckio, vix grassantis luis pestiferæ & per dirum serpentis contagium pericula subeant, nec aliundè mania vetat, quin alia quævis remedia cum propositis concurrant.

Sed ubi jam salutari methodo prostrata, ablata, vacuata est morbi materies, dimidium tantum facti habemus. Remanet ad insaniam dispositio, quæ tollenda, si enim non removetur illa, frustrà recidivam præcavere tentaveris.

Huc autem lyncæis oculis, seu potiùs exquisito utendum est iudicio, ut causis jamdudum in caput desævientibus occurratur. Jam enim non agitur de insaniâ, sed de causâ hujus prædisponente. Hinc de eâ tollendâ satagentibus revocandus huc foret universus Medicinæ ambitus. Artem jam callentibus loquor, undè saltem liceat ad Autores qui de causis morborum fugandis egerunt, præcipuè magnum Boerhaavium amandare.

Verùm ad omnes æquè casus pertinet attentio quâ expulso malo fibris atque fluidis ab insanix insultu fatigatis opitulamur. Illis ut roboratæ tonum proprium recuperent, his verò ut fluidum Naturæ tenorem servant.

Prioribus ergò eadem conveniunt, quæ roborandis à Melancholiâ nerveâ resurgentibus conducunt, cautè tamen in usum revocanda, & depulsâ prorsus Melancholiâ. Secùs timendum est ne humor efferus fiat & in Melancholiam motam abeat. Huc referuntur Mars & Martialia omnia præparata, cæteraque quæ roborantium & tonicorum titulo celebrantur antispasmodica.

Nec verò eodem in statu, scilicèt victo atque debellato humore melancholico, sua etiam medicina fluidis non competit. Undè diuturnus aquarum levium acidularum Martialium usus propotu sæpè omnem recidivæ metum sustulit. Has verò præferendas crediderim Thermalibus quibuscumque, quas tamen Antiqui roborantium titulo videntur sub finem morbi commendasse. Hæ enim dum activitatem nimiam exerunt, oscillationesque nimias inducunt, dum liquida rarefactione insigni turgere faciunt, sæpè, ut Veterum more loquar, caput implent, fatuitatemque insanix succedere cogunt. Saltem si usurpandæ sunt illæ, maxima habenda est attentio, ne aliquid intrà corpus lateat pristinx labis residui. Nocere enim tunc debere ex ipsâ expositâ theoriâ patet.

Uno verbo demùm, recidivæ metus easdem omninò cautiones indicat, quas ad præcavendam diximus esse invocandas. Hinc vitæ animique tranquillitas, hinc ab affectibus vacatio, hinc medicamentorum quorumcunque actuosorum fuga, balnea, nec gelida, nec calentiora, vere præprimis, quo tempore sæpè reviviscit furor, omnem cautelarum nimis sæpiùs inutilium circulum comprehendunt.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Morbis ab Humore melancholico degenere pendentibus.

UBI melancholicus humor per crisim ad externas partes vi Naturæ abactus est, fortior certè illa fuit quæ tantum hostem debellavit natura, debilius verò venenum, quod dominatum in corpus non obtinuit; hinc licèt sæpè ex ipsâ sui exilii sede perniciem corpori minitentur, Elephantiasis, Scirrhi, Sphacelus, tamen eos vinci aliquandò & profligari præcedentes paginæ probaverunt. Verùm angusta spes est posse in pristinam revocari integritatem corpus, quod ita ab humore melancholico pessumdatum est & quasi prostratum, ut functiones ad vitam maximè necessariæ labefactentur. Quid enim? Factos jam & altè impactos infarctus vel in abdominalibus, vel in thoracis visceribus latere demonstrat hydrops Melancholiæ humoralis succrescens; jam verò omnia prorsus actione naturali destitui phtisis indicat. Undè vix possit deficiente Naturâ Ars nova ministrare adminicula. Liceat tamen præcepta quædam de hydrope & phtisi melancholicâ sanandis ponere. Dein per ea quæ motus & efferus morbus noster indicat, opus propositum absolvemus.

§. I.

De Hydropis Melancholiæ humorali supervenientis curatione.

LICET aquâ omnia exundent & quasi submergantur, remanet tamen causa morbi intus, magna crassum, terreum, vasa infarciens, & ipsâ suâ duritie quâ velut è crasso caseo ferum exprimitur, fit indomabile. Et certè non video si Helleborum forsanique & Scammonium, & alia excipias, quæ simul purgant atque solvunt, quid Arti superfit peragendum. Quæcumque enim siccant, liquoresque exhauriunt, crassitiem melancholicam adaugere nata sunt. Ex alia verò parte si quæ tenacitati melancholicæ resolvendæ apta sunt, admoveantur, metus est ne corpus totum diffluat in aquosam colluviem, aut stimulante horum acrimoniâ, nec deficiente acrinativo, rodantur atque rumpantur vasa. Hinc in præcipiti positam sortem suam lugere debet Medicus; cui tamen ex ægri temperie, ex vetustate morbi, ex viribus præsentibus augurandum est ad quam partem deflectat, nunc exundantem aquam vacuaturus, nunc ad crassitiem melancholicam debellandam se vertens. Utramque tamen virtutem aliquo modo obtinere valent succi plantarum recentes, ex earum præcipuè genere quæ diuretici vocantur, ut sunt Taraxacum, Sonchus, Becabunga, Nasturtium, Trifolium fibrinum, Rapæ, Cærefolium, radices Dauci, Pastinacæ, Petroselini, Apii, radices quinque sic dictæ aperientes, quibus purgantia leviora in-

termiscentur, salina præsertim ex salibus neutris, aut saponaceis conflata; ut sunt Tartarus vitriolatus, Sal vegetabile aut Senietanum, Sal Glauberi admirabile, Sal Febrifugum Sylvio dictum, aliaque hujusmodi, quibus saponaceâ virtute aliquibus in casibus, præstant, Terra foliata Tartari & eminentiùs Salia fixa præsertim more Tacheniano parata, inter quæ præter alios commendantur, sive præjudicatâ opinione, sive experientiâ suffragante, Sal quod è Genistâ comburitur, aut illud quod cineres stipitum Fabarum suppeditant.

Ubi minor est metus ne phlogosi infarctus augeatur, usum felicem præstant Salia volatilia oleosa parcâ dosi & suspensâ manu propinata, quæ dum virtutem diureticam & solventem habent, simul antispasmodica sunt & acidum debellare nata. Minoris est efficacix nisi quod urinas magis eliciat Sal ammoniacus & Spiritus volatilis Mindereri. His porrò tota cura constituitur; in quâ si inter ipsa medicamenta ab eorum efficacîâ aliqua nascatur phlogosis oxymel vulgò pro medelâ, hydropem simul & inflammatorium ardorem retundente adhibetur. Hinc præparata illa aliquandò maximi usûs sunt oxymel Scilliticum, oxymel Helleboratum adeò decantatum Gesnero.

Verùm aquis jam mobilioribus factis & ad exitum dispositis, quid vetat solventia drastica adhibere? Inter quæ specificâ suâ virtute eminet Helleborus albus etiam multotiès ut in vulgari Melancholiâ locum inveniens. Hoc scilicèt aqua simul educitur, simul tenuatur humor in unâ

parte fixus melancholicus. Adeòque si possibilem vires vitæ curationem præbeant, ille eam potest absolvere.

Verùm sacrum est & ineluctabile post felicem horumce medicamentum successum, tonicis, quæ vires fibrarum, quas & aquea moles & sub ipsâ extensio prodigialiter aucta, omnimodò relaxavit, restituant in integrum, longo tempore immorari; nec ea jam aquis mineralibus mixta adhibenda sunt. Nocet hîc quidquid ab elementari aquâ suas mutuatur virtutes. Crocus Martis, tinctura Martis, Æthiops Martis, limatura ipsa purioris ferri scenam implent. Tum verò tonica cum aperientibus ut radice Enulæ campanæ, aliorumque similibus jungantur, ita ut simul binæ adimpleantur indicationes; imò in ipso reconvalescentiæ initio, vix unquàm tonica sine aperientibus offerri nefas esto. Quæ praxis apud omnes Medicos dogmaticos obtinet; nec semper successibus destituitur.

§. II.

De curatione Phtiseos quæ Melancholiam humoralem excipit.

CURATIONEM recipere vix potest quæ humori melancholico supervenit phtisis. Etenim antequàm incœperit illa, jamdudùm invaluit malum, jamque imparia evasere solida ad nutritionem suscipiendam, ut ad eam præbendam fluida. Massa scilicet iners humorum atque picea miscelam recentioris chyli respuit, adeòque ad subtractionem alimentaris succi ejusque coctionem concurrere

impar est. Solida verò dura, rugosa, crispata & penitus exsucca ei jam non hiant. Fit phtisis, quam pro symptomatibus emicantibus aut siccam, aut humidam vocamus.

Incipienti tamen occurrere si quandò datum fuerit, nihil addere possumus methodo illi exquisitæ, quam nobis Galenus, *Methodo medendi Lib. X.* indicavit. Humectandum tam foris quàm intus. Huc conferunt vapores lenes, sed altè penetrantes, aquæ tepidioris, ita in aëre subfrigido corpori applicatæ, ne sudoribus diffluat. Aëris puri, sed humidioris usura. In Scaphâ frequens per placidos fluminum alveos navigatio, quies & somni per anodyna non narcotica, per frictiones lenes provocatio. Cibus humidus, simplex, facilè concoquendus, non gravans, sed parcâ dosi admittatur. E vegetalibus præsertim saponaceis, oleribus constet diæta, aut succo leni fructuum horæorum. Absint dura quæcumque tenacem indivulsam mucaginem præ se ferunt, adeòque solidiori nutrimento materiem præbent. Iis etiam attendendum est, quæ spontè fermentescendo possunt acorem illum volatilem contrahere, qui nervos nimium vellicet, & si hanc proprietatem tollas, optima sunt tum alimenta, tum medicamenta adversus melancholicam crassitiem. Id saltem habet hæc facultas commodi, quòd à coctione per ignem tollatur, aut saltem minuatur multum, intactâ saponaceâ virtute.

Verùm tota ex his conflatur atque constituitur cautelis potiùs quàm medicaminibus curatio; quis enim in tenore adeò infirmato, viribusque fatiscentibus medicamina audeat proponere. Jam

non hîc Helleboro , aut purgantibus agendum ; incertum est quid detrahas , quid postea addere possis incertum. Alterantia aperientia plus de bono quod superest , quàm de malo detrahunt. Solus rerum non naturalium usus mali progressum tardare potest , si humectantibus , diluentibus , saponaceis , ingenti animi atque corporis quiete conflatus fuerit. Ubi verò jam incœperit per anxiam sedulitatem quasi irrorari atque reviviscere flexilitas humidior vasorum , tunc per communia Melancholiæ medicamina res poterit refarciri.

Somni verò ad phtisin melancholicam sanandam maxima est efficacia. Is omni ope atque operâ conciliandus. Tempore enim somni laxantur vasa & aridiora humectantur , ita ut facies dormientis multò plus vigilante turgeat , & laxato vasorum tono , ipsa de suâ densitate remittit sanguinis crassities. Hinc Mandragoræ radicem pro somnifero suadebat Hippocrates , aliaque ex narticorum genere. Recentiores verò plurimi Opium & varia ejus præparata eundem in scopum suadent.

Opium verò in phtisi melancholicâ adhiberi non vetem , licet in illis Melancholiæ speciebus quæ functiones animales adoriuntur , eum semper pessimo successu adhibitum viderim , ut & ipse Trallianus aliique videre , quibuscum hac de re colloqui contigit Collegæ. Furentibus enim , inebriantis ad instar , furorem auget , nedum conciliet somnos. Imò & convulsivos in facie motus inducit , ut non rarò observavi. Eadem de Mandragorâ Hyosciamoque non ausim pronuntiare
inexpertus ;

inexpertus ; verùm suadet analogia, eadem ab ipsis timenda esse symptomata , cum præsertim hujusdem classis plantæ venenatæ , delirium soporosum , unà cum convulsionibus inducant , teste Wepfero.

Satius erit somnum conciliare lenibus anodynis refrigerantibus, ut sunt Nymphaea, Salicis folia, Sambuci flores, Camphora, Sal sedativum, Nitrum, aliæque hujus generis substantiæ. Tum proderit animi affectus antè somnum blandimentis, hortationibus compescere, repellere terrores, animum instaurare, nec nisi rarò confugere ad narcotica.

Nihil verò potentiùs, nihil efficacius somnum advocat usu lactis tenuissimi, Asinini scilicèt aut Fœminei, cujus effectibus etsi Melancholia repugnet acido infecta tabo, tamen aliquandò re in phtisim vergente successu non destitutum est.

Et certè ubi jam ad summam ariditatem omnia pervenere, nec acrimoniæ prævalent effectus, potest tenuitate suâ prodesse fluidum altè se insinuans, spiritibus fætum, animali analogum, & ferè sine ullo labore vires instaurare natum. Superet modò ventriculi & intestinorum fermenta, quæ retundere, imò & corrigere non negatum est. Absorbentia alcalina huc conferunt. Verùm quantâ cautelâ opus est ut malum præpostero ejus usu non increseat?

Primò, quodcumque tenuius est lac, cæteris præferendum. Hinc fœmineum cætera antecellit. Ab eo asininum, aut equinum, postea caprinum aut ovillum, nunquàm verò conducere potest quod à vaccarum uberibus emulgetur.

Secundò , antè omnia perpendendum est an aliquid emicet , aut emineat acidi, in melancholico corpore ad phtisim vergente. Tunc enim colostrum verè melancholicum à lacte enasci poterit , cui vitando omnem curam impendimus.

Tertiò verò suspensâ manu & parcâ dosi sensim insinuari debet intrâ corpus, ne vires obruat , & concotrice vi defraudatum corpusculum in perniciem subvertatur , quod si viribus fuisset accommodata dosis , non evenisset.

His semel positis attentionibus , si intrâ corpus subigi se posse lac demonstraverit primis mediocribus suspensisque dosibus , audaciùs ingrediemur diætam lacteam ; Hippocratis dogma reveriti lac Melancholicis nocere , sed ipsâ exceptione ejus firmantes regulam.

Certè Galenus aridâ phtisi laborantes in quibus & spissior humorum compages , & adusta atque exsiccata fibrarum textura nostram mentiuntur Melancholiam , ægros ad Tabias deduci volebat , in aëre aprico & humidiores , lacteque vesci volebat , undè & pristinum vigorem & debitam contrahebant illi corporis molem.

Verùm ut spiritibus fætum est lac , partibusque illis subtilissimis quæ purissimum vigoris fontem constituunt , forsan ingens ejus perit utilitas , dum liber illi conceditur aëris ingressus ; quem negavit Natura quæ à mammis in os infantis , nullo intermedio aëre exfugiri voluit. Id ergò præscribit Galenus , ut ore ex ubere ducatur , quod certè optimum. Sed fatendum est non obvium , aut facilè cuique esse ut lac sic possit educere. Sudantes præ labore videre est ægros , dum

nixibus validis tentant lac exfugere incassum. Sicque perit ab hac fuctione pendens beneficium. Quod maximum fuisse aliquandò plures demonstrant Practicorum observationes. At saltem quoniam id licet, cavendum ut lac recentissimè emulsum sit, ut minùs quàm fieri possit, aëri expositum fuerit, ut demùm tepiditati debitâ tantùm exhibeatur, nec ultrà incalescat, ne proportio substantiarum illud componentium infracta, virtutes ejus retundat.

§. IV.

De Melancholiæ motæ curatione.

PESSIMUS est Melancholiæ exitus quandò effera illa, & motu circulatorio sanguinis abrepta non tantùm infarcit & indurat, sed etiam inflammat partes longè latèque, nec inflammat tantùm, sed erodit, avellit, perrumpit; nihil Arti superest, nisi ut per efficacissima promptissimaque remedia ferocienti sese incassum opponat. Huc venæsectiones repetitæ, huc antiphlogistica, diluentia, refrigerantia, quæ tamen etsi sola convenire possunt, vix aliquod solamen afferunt. Nisi tamen crisi violentâ in partem aliquam decumbat humor efferus. In sphacelo spes tota reponitur, qui si impete factò unam in partem desæviat, reliquas à labe immunes relinquet. Liberatur sic corpus, sed truncum ut plurimùm remanet. Crisi factâ vix aliud superest Arti, nisi ut omnes in unam partem mali reliquias, si fieri possit, pellat. Ars verò cardiacis titubans corpus firmet, limites sphacelo assignet. Antiseptica omnia hîc

sibi locum vindicant , præcipuè verò Cortex Peruvianus qui specifici titulo agit , sed methodo hodiè adeò vulgatâ, ut illi diutiùs insistere supervacuum sit omninò.

FINIS.

*****
 *****
 *****

INDEX RERUM

QUÆ IN DUOBUS VOLUMINIBUS CONTINENTUR.

A

ACETUM, quantam vim
habet ad sedandum, II.

pag. 272

Acidum, semper præsens est
in sanguine animalium,

I. 253

—— Liquamen virosum
illud quod in ulcere can-
croso effunditur, cum ab-
sorbentibus effervesceat, I.

254

—— Variæ morborum his-
torix quæ acidum præ-
sentem denunciant, I. 254.

& seq.

—— Vitrioli in acido mor-
bo suspectum habet autor.

II. 388

Acida, excepto aceto, vi-
ridescentem colorem bili
conciliant, I. 240

Acor maturorum vegetan-
tium non acori melan-
cholico comparandus, II.

344

Actionis tonicæ sunt effec-
tus actio elastica, reactio,
vibratilitas, mobilitas,
&c. I. 16

Admiratio, quandoque ni-
mia, in ecstasim & mortem
converti visa fuit, I. 144

Æger quidam, præ stupore
nimio tetanodes factus,
I. 62

Ær. Ejus est maxima ha-
benda ratio in curatione
Melancholiæ, II. 214

—— Campestris, purus,
levis longè optimus, II.
215

—— Qualis seligendus in
curatione Melancholiæ,
II. 332

—— Quare salubrior in
Gallia, II. 333

Affectio hysterica tres po-
tissimum symptomatum
periodos affectat, I. 161

—— Ejus differentia à Me-
lancholiâ simplici, I. 163

—— Hypochondriaca ra-

C c iij

- rò uno impetu viros, ut
hysterica mulieres inva-
dit, *ibidem.*
- Affectiones* sciaticæ in Phry-
giâ per Musicen sanatæ,
I. 96
- Variæ stomachi, he-
patis, lienis, capitis mem-
branarum & organorum
generationis in utroque
sexu Melancholiam pe-
dissequam habent, I. 99
- Affectionis* hystericae duo
stadia, I. 153
- Pendet à causâ in ute-
ro deserviente, I. 154
- Adest etiam quando-
que, sed rariùs in viris si-
milis morbus, *ibid.*
- Affectus*, animi affectus va-
rii, frequentior sunt cau-
sa Melancholiæ, I. 92
- Duplex est eorum ge-
nus, vel vividi sunt, vel
tardi, I. 93
- Animi duplicis sunt
generis ex Sanctorio;
unum perspirationem pro-
moveret, supprimit alte-
rum, II. 33
- Hypochondriacos non
statim purgante aggredi
fas est, II. 351
- Alexander* Trallianus plura
de Melancholiæ curatio-
ne nos docuit, II. 268
& seq.
- Alexander* Magnus ex pleu-
ritide laborans, sumpto
pharmaco purgante, con-
valuit, II. 306
- Alimenta* non dantur quæ
semper & per se intra
corpus admissa, nutritio-
nem & robur concilient,
II. 35
- Viscosa & mucilagi-
nea, non nisi robustis dan-
da, II. 37
- Magis ex varietate
quàm ex qualitate pro-
sunt, II. 38
- Alimentorum* præcipuè sum-
ma cura habenda est, II.
336
- Quæ sunt rejicienda
& quæ eligenda, II. 337.
338
- Alvus*, alvi constipatio diu-
turna symptoma commu-
ne omnibus Melancholi-
cis, I. 336
- Quando summè per-
tinax est stercora sicca, &
instar ovili stercoris for-
mata redduntur, I. 337
- Servanda libera ut
præcaveatur insania, II.
383
- Amurca*, quoties in paroxys-
mo melancholico foemi-
nis ex alvo exit scena
componitur: non itidem
in viris I. 341
- Anglia* non à naturâ soli
aut cœli temperie tantum
pendet frequens ibi ner-
vea Melancholia, II. 48
- Angli*, quodnam illis Me-
lancholiæ genus ende-
mium est ac veluti inge-
nitum? I. 94
- Morbis nervorum ve-
xati mutatione soli om-

- nes ferè sanantur, II. 49
 — Melancholiæ nerveæ magis sunt obnoxii, dum è contrà Hispani & Itali humorali sæpiùs laborant, I. 285
Animus; constantia animi corporis robori videtur adjuncta, I. 21
Animi relaxatio & hilaritas summæ sunt necessitatis ad Melancholiam, non secùs ac scorbutum rectè curandum, II. 242. 248
 — Affectus diverso modo regendi, II. 335
Anodyna refrigerantia tutiùs narcoticis in phtisi melancholicâ adhibentur, II. 401
Anticyræ, Hellebori optimi feraces, II. 290
Antihysterica, quando purgantibus maritanda, II. 379
Antimonialia, quid profint, II. 346
Antispasmodica, magna interest differentia, ea inter & anodyna, II. 138
 — Non semper cum narcoticis conveniunt, *ibid.* Plurimæ eorum species, & varia genera & agendi modus, II. 139. & seq.
Antispasmodica ex regno triplici desumuntur, sed eminentiùs ex regno animali. II. 141
 — Vehementia roborantia competunt intervallis Melancholiæ nerveæ ex atoniâ, II. 149
 — Roborantia non nisi in morbo ex atoniâ conveniunt, II. 177
Aperientia, quando in usum adhibenda, & quæ, II. 358
Apoplexia spasmodica morbus non ita rarus, I. 115
Aquæ frigidæ, acidulæ, minerales optimè ad prævertendam Melancholiam humoralem conducunt, II. 230. & seq.
 — Aliquando antispasmodicis jungendæ, *ibid.* 232
 — Minerales saponacæ optimè aperientium loco præscribuntur, II. 359
 — Quas cautiones requirant, *ibid.*
 — Martiales quando profunt, *ibid.* 360
 — Acidulæ Martiales in confirmandâ infantiæ curatione conducunt, II. 394
Arabes, parum rectæ Melancholiæ curationi addiderunt, II. 274
Aretæus optimè de Bile atrâ scripsit, I. 210
 — Optimè morbum melancholicum descripsit, & in eo curando versatissimus fuisse videtur, II. 263
Aretæus, venæ-sectionem, quando opus, è directo instituendam vult, *ibid.* 264
 — Primus inter Veteres

- usum aquarum therma-
lium nativarum commen-
davit , II. 265
- Aromatica* sapienter draſti-
cis maritata , II. 357
- Asthma* periodicum & con-
vulsivum sæpè ex humo-
re melancholico pendere
vidit Autor , I. 343
- Astra* , eorum influxus ali-
quid in convulsionibus
concitandis conferre vi-
detur , I. 175
- Astringentia* , quantum va-
leant in debilitate nerveâ ,
II. 71
- Acido - austera
non ex lege generali ad
roborandum invocanda ,
II. 36
- Atra Bilis* ex Hippocrate
sub triplici conditione
spectanda , I. 199
- Quid sit ex Galeno ,
I. 205. & *suiv.*
- In quibus differat à
melancholico humore &
à succo nigro , *ibid.*

B

- B**ALNEA, de eorum usu
non convenit inter Me-
dicos , II. 233
- Ejus cautiones variæ
& nocendi modus , *ibid.*
234
- Tutius in Melancho-
licis tentarentur post fric-
tionem oleosam , II. 235
- Quando metus adest
spasmi , in adhibendâ ca-

- tharsi sunt priùs advo-
canda , II. 340
- Balnea* aliquantulum frigi-
da in curatione Melan-
choliæ profunt , II. 125
- Tepida , spasmo jam-
jam sævienti curando ap-
ta , II. 169
- Frigida spasnum præ-
sentem augent , sed debi-
litem sequentem tol-
lunt , II. 168
- Calida , ex iis suffo-
catio & mors quandoque
succedere visa est , II.
170
- Frigida , embroca-
tiones & duciæ frigidæ
quando profunt & no-
cent , II. 366. & *seq.* 388
- In insaniâ ab orga-
smo sanguinis profunt ,
ibid. 367
- Banguæ* , seu solanum furio-
sum , ejus effectus Melan-
choliæ species est habend-
us , I. 88
- Bilis* , quoties viridi tingi-
tur colore acidum præ-
sentem indicat , I. 143
- Absque acidis solâ
stagnatione viridescit bi-
lis , I. 241
- Picea aliquando sur-
sum deorsumque criticè
erumpit , I. 246
- Atræ , duplex est ejus
species , I. 237
- Atra quantum à san-
guine nigro differat , &
quibus notis distinguatur ,
I. 250. & *seq.*

Bilis, omnia ejus vitia inertis præcipuè ad Melancholiam vergunt, I. 271
 — Atra potest nasci subito in vehementi animi furore, I. 302
 — Atra contra Galeni opinionem in acuto morbo gigni non potest, I. 392
 — Pars ejus colorata non distinguenda à parte rubrâ sanguinis, I. 251
Boerhaavius neglectam Antiquorum de Melancholiâ doctrinam restauravit, I. 223. 224

C

CACHEXIA, puellarum exemplum familiare præbet atoniæ cum spasmodicâ dispositione conjunctæ, I. 54
Cancer, vulgò tanquam atræ bilis motæ progenies habendus, I. 399
Canes, quomodò illis arte mereatili brevis statura conciliatur, II. 37
Cardiaca, quo in casu narcoticis sunt substituenda, II. 134
Caro edenda, non nisi ætati incrementi concedenda, II. 23
Catharsis, quomodò ex Wilisio succedat, II. 340
Cathartica semper in nervæ Melancholiâ cum antispasmodicis apud ve-

teres Medicos maritata, II. 162
Cathartica varia pro vario morbo sunt eligenda, II. 342
Causæ Melancholiæ procatharticae vel sunt peculiæ, vel universales, I. 82
 — Utræque in phycas & morales dividuntur, *ibid.*
 — Diversæ pro varietate cœli, I. 84
 — Melancholiæ nerveæ ad tres classes revocari possunt, I. 120
 — Melancholiæ nerveæ quæ ab animi influxu pendent, I. 126
Causam morbi melancholici plerumquæ sub larvâ plurimarum ægritudinum latere certum est, I. 119
Cauteria sæpè nullo mali levamine inurantur, II. 380
Cerriti qui fuerint olim, I. 138. Cerritus morbus, malum Herculeum, II. 202
Cæsar Augustus, ope balnei frigidi sanatur, II. 40
Cinnabaris perperam in convulsione venditur, II. 191
Cortex Peruvianus in Melancholiâ nerveâ quæ cum atoniâ conjuncta est, solummodò prodest, II. 164
 — In eâ verò quæ ab irritabilitate fibrarum sup-

- mè nocet , *ibid.*
Consensus ingens est uteri
 cum larynge , I. 343
Convulsio , quid sit , I. 170
 — A Melancholiâ ner-
 veâ plerumque pendet ,
ibid.
 — Erumpente convul-
 sione definit delirium , I.
 171
 — In convulsione for-
 tiùs convelluntur muscu-
 li flexores extensoribus ,
ibid.
 — A potenti causâ se-
 mel nata , habitum con-
 vulsivum inducit , I. 175
 — Melancholica à para-
 lyfi peculiaris notæ & ab
 hydrope fere semper ex-
 cipitur , I. 188
 — Ab inanitione longè
 periculosior quàm à re-
 pletionè , II. 153
Convulsiones , sacrarum con-
 vulsionum phænomena
 non semper supernaturali
 potentiæ tribuenda , I. 143
Crasus , ejus filius præsentì
 patris periculo actus vo-
 calis evasit , II. 100
Crisis humoris melancho-
 lici per humorem in cute ,
 I. 325. 328
Curatio Melancholiæ circa
 duo tempora dirigi re-
 quirat , II. 119
 — Nisi in summâ acces-
 sùs vehementiâ venæ-sec-
 tionem non patitur , *ibid.*
 120
 — Eorum qui ad Me-

- lancholiam jam sunt præ-
 dispositi , II. 205. & seq.
Curatio præcavens Melan-
 choliæ usu lactis asinini
 finienda , II. 200
 — Melancholiæ absolu-
 ta duplici cardine inniti-
 tur , ut diluatur materies ,
 & postea subducatur , II.
 282. 322
 — Melancholiæ quacum-
 que methodo instituatur ,
 sæpè interrumpenda , II.
 349
Cutis color ad instar mali-
 corii splenis vitia denun-
 ciat , I. 272

D

- D**EBILITAS nervea ju-
 nioribus præsertim
 Alpium incolis familia-
 ris , II. 49
 — Nervea longiùs pro-
 tracta itinera postulat , II.
 64
 — Partium , rarò in eâ
 aliquid emolumenti me-
 dicamenta conferunt , II.
 89
Densitas inflammatoria , in
 quo differt à densitate me-
 lancholicâ , II. 217
Diæta prava & ingluvies
 vulgò Melancholiam hu-
 moralem pariunt , I. 87
Diætæ leges ad Melancho-
 liam præcavendam , II.
 209
Dolor ex anteriori capitis
 parte familiare Melan-
 Dolor à liene ortus sæpiùs

maximè diffitas partes invadit, liene interea vix patiente, I. 274

Dolores colici in Armeniâ per ignis applicationem sanantur, simili modo apud Japonenses, I. 95

Dysenteria ex atrâ bile orta qui pereunt, semper intra dies quatuor moriuntur, I. 394

E

EBUR in jusculo acescente perindè ac in lacte mollescit, I. 253

Ecstasis, quid sit, I. 133. 238

— Promovendæ occasio semper fuere Poësis atque Musice, I. 148

Enthusiasmus, quid, I. 134

Epithymum, ejus virtus plurimum celebrata ab Antiquis; laudatur etiam à Recentioribus, II. 248.

Ejus usus nimis obsolevit, II. 249. Ejus doses variæ, *ibid.*

Equitatio sua habet incommoda, II. 18

Erethismus ex magnâ sensilitate & mobilitate pendet, I. 34

— Causam irritantem generalem arguit, ita ut totum corpus rigescat, I. 62

Exercitatio, varia exercitationum genera apud Antiquos, & singulorum

usus peculiaris, II. 81. & *seq.*

F

FACIES prior mutatur sub medicamento fortiter evacuante, II. 364

Fanatismus, ejus effectus corporei, I. 133

Febris nervea Melancholiæ inveterascenti succedit, I. 177

— Ejus diagnosi & signa, I. 178

— Intermittens est aut continua, *ibid.*

— Ejus in febrem hecticam mutatio, I. 180

— Lentæ nervæ tres species, II. 192. & *seq.*

— Intermittens antiquas sustulit palpitationes, II. 166

Ferrum inter metalla primas facile obtinet propter efficaciam, II. 74

— Partem rubram sanguinis ab eo effici jam ferè ab omnibus creditur, *ibid.* 75

— Ejus efficacior inter antispasmodica roborantia, præstantia & ejus laus, II. 150. & *seq.*

— Frequenter à Rive-rio in perficiendâ Melancholiæ curatione adhibetur, II. 284

Fibra, ut celerius vibrat, ita sentit acutius, I. 21. Sed promptius quoque conquiescit, I. 22. Quò laxior

atque flexilior eò minoris vibratilitatis capax est,

I. 23

Formulae antispasmodicorum pleræque, quæ apud Pharmacopæas prostant, suspectæ,

II. 176

Friccio nocet, quibus in Hypochondriis causâ latet,

II. 184

Fructus horæi Melancholicis conveniunt,

II. 221

G

GALENUS ea medicamenta quæ summâ fiduciâ Hippocrates & Aretæus suadebant, in usum adhibere reformidat,

II. 267. 268

Germanicus ex gracilitate crurum laborans, arte curatur,

II. 17

Gummi foetida sunt convulsificæ Opîi proprietatis antidotum,

II. 133

Gymnastices, triplex erat apud Antiquos ejus institutum,

II. 14

— Olim duplicem in finem instituta,

II. 16

— Quo ordine instituebatur apud Veteres & Spartanos,

II. 29

— Usus non itidem in Melancholiâ humoralis convenit ac in nerveâ,

II. 334

H

HABITUS sensationum duplex, I. 27. Alter inertiae, *ibid.* Alter verò convulsivus, I. 29. Illi, duo constituunt extrema, quæ inter tanquam in medio, optimus tum vitæ tum sanitatis stat habitus,

I. 31

Helleborus niger, an planta hæc eadem fuerit apud Veteres ac hodiè apud nos, dubitatum fuit,

II. 292. Negat Tournefortius,

ibid. 293

— Cautiones circa hujus administrandi modum,

II. 305. 306

— Niger, longè mitior albo,

ibid. 307

— Quomodò eviluit uterque,

ibid. 308

— Non semper antimonialibus suppletur,

II. 311

— Plures dæmone vexatos sanavit,

ibid. Historia ejusdem exhibiti,

ibid. 313. & seq.

Hellebori quæ fuerit apud veteres Philosophos celebritas,

II. 288

— Ejus species, earumque characteres,

II. 289

— Cyrenaicum præfert Dioscorides,

ibid. 291

— Infusum in vino apud Veteres,

II. 294

— Quâ cautione utebatur veratro Hippocrates,

INDEX RERUM. 413

- tutius per vomitum, II. 296
- Hellebori* symptomata quæ usum comitantur, *ibid.* 299. 300
- Nigri extractum feliciter adhibitum, II. 343
- Helleboro* vim specificam inesse suspicatur Autor, II. 391
- Hemicrania*, maximum est ejus cum Melancholiâ hypochondriacâ conjugium, I. 350
- Sæpè etiam illius impetum solvit, I. 351
- Hepar*, ejus stupenda consensus cum capite, & vice versâ, II. 251
- Herodicus*, diætæ athleticæ institutor, II. 15
- Hippocrates*, ejus doctrina circa Melancholiam & atram bilem, I. 193. & *seq.*
- Non primus curandæ Melancholiæ censendus autor, II. 260
- Sed primus curationem methodicè institutam nobis tradidit, *ibid.* 261
- Hirudinum* applicatio venæ-sectione præstantior, II. 332. 354. Non applicandæ nisi prius instituta venæ-sectio è brachio. *ibid.* Rarò succedunt nisi quando fluxum hæmorrhoidalem aut menstruum sollicitat Natura, *ibid.*
- Historia* singularis Fœminæ illustris, quæ minimâ de causâ convellitur, I. 32
- Historiæ* quædam Melancholicorum singulares, I. 73
- Hæmorrhagiæ* valdè sunt timendæ in melancholicâ constitutione, I. 69
- Hæmorrhagia* melancholici multò minùs hæmorrhagiis subjiciuntur quàm scorbutici, II. 244
- Hæmorrhoides* fluentes infarctum lienis, hepatis & Melancholiam tollere, sicut & suppressæ inducere possunt, I. 279
- Humor* melancholicus nullo modo recensetur inter humores naturales, I. 224
- Melancholicus sæpè fœminis, rarò viris per urinas expurgatur, I. 332
- Rarò in incipiente morbo, aut quando à nativâ temperie pendet, per alvum excernitur, I. 328
- Melancholicus nunquam in inquilinum mutari potest, II. 346
- Niger summo Naturæ beneficio quandoque viam sibi cudit, II. 370
- Humores*, unde humorum spissitudo picea seu melancholica, & densitas inflammatoria pendeant, & in quo differant, I. 231
- Humor in Melancholiâ humoralis vitium primum, II. 230

Hydrophobia aliquando merè spasmodica est & ex affectu melancholico pendet, I. 70

Hydrops in Melancholicis non se manifestum facit nisi post confirmatam cujuscumque abdominis visceris constrictionem, aut per spasmum constantem, I. 382

Hydropis ex Melancholiâ humoralis curatio, II. 396

Hydropicis à Melancholiâ factis securitas animi est etiam familiaris, I. 383

Hypochondriaci morbi causa & sedes ex Sydenhamo, I. 222

— Duplex hodiè sistit se Medicorum opinio, *ibid.*

Hyosciamus, ex eo apud Indos parantur succi ad instar opii, II. 131

Hysterica & hypochondriaca affectio non differt à merâ Melancholiâ nerveâ, II. 183

Hystericis quando solvitur paroxysmus tunc sæpè erumpunt urinæ nigrae, I. 246

Hystericæ virgines quæ convelluntur, semper aliquid cachectici cum morbo conjunctum habent, II. 147

I

INSANIA pro variis rerum circumstantiis minus aut magis frequens, I. 166

Insania, ejus diagnosi, I. 168

— Prognosis, I. 169

— (In) quando duplâ aut triplâ hydrargiri dosi utendum, I. 168

— Hoc commune est omnibus Melancholicis insanientibus, ut de rebus ad se pertinentibus solum delirent nunquam de aliis, I. 346

— Triplex est ejus species, I. 363. Et hoc est commune in singulis speciebus ut sine ullâ intermissione ægrum excrucient, aut nunc brevioribus, nunc longioribus distinguantur intervallis, *ibid.*

— Qui eo morbo agitantur fiunt quasi nova machina, & suum indè nanciscuntur peculiarem sentiendi modum, I. 371. 373

— Ad primum insanix insultum cessant si qui prius fuerint in corpore morbi, *ibid.*

— Pleraque insaniarum genera quæ mulierculas laceffunt, ad nerveam furoris speciem plerumque pertinent, I. 377

— Rarè curatur nisi per commotionem violentam inductam corpori & crissim aliquam copiosiore, I. 377

— Vix insanabilis apud

INDEX RERUM. 415

Veteres habebatur, II. 289. 312. 317
Insaniam, eandem curationis methodum ac dolor Pictonum colicus requirere putat Autor, II. 391
 — Duplam & triplam dosim medicamentorum ferunt insani, *ibid.* 392
Insani fustibus, verberibus & jejuniis sanati, II. 384
 — Quâ ex parte illis educendus est sanguis, *ibid.* 385
 — In eorum cadavere post mortem nihil aut parum reperitur in encephalo, I. 380
Iter, Itineris laudatio, II. 65
Juvenis ex odio Magistri in Melancholiam collabitur, eoque mutato mox convaluit, I. 104

K

KINAKINA, quando conveniat; an ut specificum melancholici humoris est habendum? II. 372. & seq.

L

LABOR durus & exercitium optima contra nerveam Melancholiam prophylaxis, II. 12
Lac in debilitate acquisitâ & non in nativâ prodest, II. 37

Lac, Maximi momenti alimentum, aut summè prodest, aut vehementer nocet, II. 172. & seq.

— Observationes circa Lactis usum, II. 237

— Asininum vappidâ & sine efficacîâ existente bile venenum potius evadit, II. 256. 257

Lactis serum plurimùm ad curationem Melancholiæ diù continuatum confert, II. 124

— Serum cum melle optimum imminentis Melancholiæ specificum, II. 207

— Asinini usus potenter somnum in phtisi melancholicâ conciliat, II. 401. Fœmineum longè etiam præstantius est. *ibid.*

Lac è mammis sugere, quàm ex poculo haurire satius est, *ibid.* 402

Lacticinia, quibus juvant, ferrum nocet, & prodest ferrum quibus nocet venæ-sectio, II. 184

Lapis Armenus, num idem habeatur ac *Lapis Lazuli*, II. 318

— Loco Hellebori fuit adhibitus, *ibid.*

— Magnum solvens, *ibid.* 319

Larvati qui fuerint olim, I. 138

Laxantia, nullum in tensione nerveâ præstat aquâ, modò tamen aliquo ve-

getabili saponaceo succo
fit medicata, II. 122. & s.

Lien, ab antiquis tempo-
ribus usque ad Harvæi
tempora, uno ferè om-
nium Medicorum consen-
su pro receptaculo succi
melancholici habitus est,

I. 220

—— Error Paracelsi &
Chymicorum circa viscus
illud, I. 221

—— Pro hepatis pulmone
à Boerhaavio habetur, I.
222

—— Malè affecto liene ma-
lè se habet secretio bilis,
I. 242

—— Rarò morbo acuto
laborat, *ibid.*

—— Si corrumpatur, tunc
diarrhœa nigra & vomit-
us niger adest præ fori-
bus, I. 245

—— A carnivoris ani-
malibus non devoratur,
II. 211

Lienosi, Lienosis oculorum
splendor, colorque niti-
dus faciei foedatur, I. 142

Liquores spirituosî nerveam
Melancholiam sæpè sæ-
piùs adiscunt, I. 87

Læritiâ (ab immoderatâ)
majus imminet pericu-
lum quàm à mœstitiâ &
desperatione, I. 289

Lues Venerea, eam naturæ
acidæ esse suspicatur Af-
truccius, I. 254

M

MACULÆ quæ variè
& pertinaciter cu-
tem deturpant, aliquid
melancholici latere de-
nunciant, I. 353

—— Fuscæ Melancholi-
corum ab scorbuticis in
eo differunt quòd in istis
profundiùs inurantur, nec
colore mutantur, I. 354

Magnesia, quando prodest
in morbo hypochondria-
co, II. 355

Mala quæ viscera abdomi-
nis infestant timorem ac
metum comites habent,
I. 276

—— Quæ verò pectoris
viscera adoriuntur, vul-
gò securitatem afferunt,
ibid.

Malum ecstaticum, imita-
tione & lectione contrac-
tum, in carcere postea
harum privatione sana-
tum, I. 143

—— Hujus mali doloris
morsus aliquando medela
est, I. 144

—— Quando hepar aut lie-
nem occupavit, brevè bo-
nis aut malis ægri rebus
terminatur, I. 339

—— Lentiùs serpit in mu-
lieribus, *ibid.*

—— Quod gangræna in-
trà sanguinem vocatur,
pendet ab atrâ bile com-
motâ, I. 394

Mandragoræ

Mandragoræ radix in tristibus ægrotis & se strangulare volentibus commendatur, II. 262
 — Pro somnifero adhibebatur ab Antiquis, II. 400
Mania nervea Melancholiæ est effectus, & ejusdem patitur differentias, I. 164
 — Inter hæreditarias labe recensitus morbus, I. 165
 — Ejus causæ variæ, I. 166
 — Pro varietate tempestatum magis aut minùs sævit, I. 167
 — Rarò intra cerebrum primaria ejus causa hospitatur, I. 366
Maniæ variæ species, II. 186. Melancholiæ symptoma, II. 188
 — Quantum in ejus curatione erratur sapè, *ibid.*
Maniaci, in quo differant à Melancholicis, I. 57
Martiale principium,) nihil aliud esse quàm halitum hunc summè volatilem, qui semper ex acidulis aquis mineralibus avolat, II. 152
Materia nigra quæ in paroxysmo melancholico aut per vomitum aut sedes ejicitur, fusco tingit colore vasa & præcipuè argentea, I. 230
Medicamenta ab antiquis

fortiora, & majori docti quàm apud nos usurpabantur, II. 270
Medicus, quid agendum Medico prudenti ad curam Melancholiæ se accingente, II. 179
Mel optimè humores spissos solvit, sed non æquè in omni Melancholiæ genere prodest, II. 225
Melampodium, à quâ herbâ sanatæ fuere filiæ Præti; eadem esse videtur ac Helleborus, II. 201
Melancholia, ejus definitio à Boerhaavio, I. 1. Ab Autore, I. 2. In quo differant, I. 3. Quid eam constituat, I. 4. 5
 — Varia ejus symptomata quæ progrediente atque grassante morbo distinguuntur, I. 6
 — A solidorum vitio, seu nervosa, I. 10
 — Eadem est ac intemperies Veterum sine materiâ, *ibid.*
 — A vibratilitate partium oritur, I. 15
 — Spasmodica, quid sit, I. 42
 — Ex triplici modo quo variabilis potest esse actio organorum, oriri potest, I. 43
 — Ejus historia, I. 51
 — Spasmodici, omnes nervorum morbi, exceptis qui à torpore pendent, ad Melancholiam sunt refe-

- rendi, I. 46
- Melancholia* spasmodica, causæ illius nullatenus aut raro in humores agunt, I. 47
- Primi generis, ejus symptomata, I. 62
- Alterius, I. 65
- Simplicior in compositam transiens convulsionibus & motus inconditos pedissequos habet, I. 63
- Semper symptomatis causâ excitante gravioribus stipatur, *ibid.*
- Spasmodica, in quo essentialiter ab humerali differt, I. 68
- Duplici modo plerumque terminatur, I. 71
- Nervea in Asiæ regionibus frequentior & quasi nativa, I. 84
- Nervea & quandoque humoralis causam frequentissimam habet vacationes quascunque, aut retentas nimis, aut extrâ modum factas, I. 90
- Veneris abusus *Melancholiæ* nerveæ in junioribus præcipuè ansam dat, I. 90
- Nervea Litteratis, Jurisconsultis, Geometris, &c. familiaris, I. 91
- In violentâ febre conticescit, I. 129
- Ex læsâ solùm imaginatione, *ibid.*
- Ab amore, I. 131
- Melancholia* nervea sua habet symptomata peculiaria pro parte affectâ, ut cæteri morbi, I. 152
- Nervea à capitis vitio, I. 154
- Nervea, quomodo dignoscenda, I. 158
- Humoralis juxta Hippocratem & Veteres non differt ab ipsomet humore hujusce nominis vitiato, I. 193
- Vitiata eadem est ac atra bilis, *ibid.*
- Autumnali tempestate & eâ ætate hominis quæ autumnò similior denominatur, I. 195
- Quævis ab alacritate cessante exordium ducit, I. 230
- Humoralis undè oritur; ad acredinem acidam potissimùm vergit, I. 264
- Humoralis, ejus causæ variæ, I. 266. & seq.
- Sæpè sæpius cerebrum invadit, I. 301
- Mota, quid sit, I. 306
- Ubi venenum illud acredinem quamdam suscepit, glandulas lymphaticas potissimùm invadit, *ibid.*
- Humoralis continuò vexat ægros, dum nervea intermissiones patitur, I. 334
- Nervea, duplex distingui debet, prima sub

- spasmi nomine Antiquis cognita , II. 3
- Melancholia*, non idem semper in eâ curandâ medicamenti genus est adhibendum , II. 95
- Ex vitio alicujus partis orta , huic sanandæ connitendum, II. 179. & s.
- Humoralis & ab eâ pendens Mania , melius à veteribus quàm neotericis Medicis curata , II. 201. Ideò apud illos nulla ad coercendos insanientes destinata loca , *ibid.* 202
- Humoralis generatim sumpta est morbus verè compositus , II. 321
- Humoralis per diarrhœam curata , II. 342
- Melancholiæ* humoralis curatio ex Veteribus rectè instituta , II. 262
- Curatio optimè à recentioribus Stahlîo , Hoffmanno & Boerhaavio instituta , II. 285. 286
- Sæpè post vehemētissimas febres, composito febrili æstu , superest , & reconvalescentiam protrahit , II. 216
- Sæpè iteranda curatio, ne recrudescat morbus , II. 352
- Hypochondriacæ humoralis curatio à venæsectione instituenda , II. 353
- Motæ curatio , II. 403
- Melancholicus* Atheniensis , I. 5
- Melancholici* , non delirant omnes , I. 3
- Ex debilitatis sensuum organis , mentē laborant omnes , I. 4
- Quando in delirium transeant , I. 5
- Ingruentibus imaginationis figmentis firmiter adhærent , I. 6
- Sunt qui à Naturâ melancholicam diathesim accepere , *ibid.*
- Alii contrà à morbo , *ibid.*
- In quo differant , I. 7
- Qui ructibus & flatibus infestantur statim à pastu melius se habent , I. 336
- Statim ab alvo depositâ in pejus ruere sibi videntur , I. 337
- Iis commune est ut urinæ frequenter exeant , I. 341
- Melancholicis* , quibusnam lac convenit , II. 349
- Mercurialia* parùm quidem aut nullomodò juvant , II. 346
- Milites* in navibus otiantes magis scorbuto laborant quàm Nautæ , II. 349
- Mineralia* rarò proficiunt in morborum nervis , II. 73
- Dubium est an primas possint vias superare , *ibid.*
- Mochlicum* , quid fuerit olim, quid sit hodiè, & undè

nomen? II. 294
Morbus niger recentiorum
 non differt ab atrâ bile
 Veterum, I. 328
Morbi qui paroxysmis con-
 flantur vehementius con-
 vellunt, quàm qui assul-
 tu perpetuo hominem
 conficiunt, I. 171
 — Periodici semper ali-
 quid nervei habent, I. 163
 — Chronici ex tri-
 plici origine natales du-
 cunt, I. 269
 — Diuturni, quando
 in acutos mutantur, lon-
 gè periculosiores eva-
 dunt, II. 392
 — Commune symp-
 toma est omnibus morbis
 ex atrâ bile oriundis, ut
 mens sui juris non sit, I.
 397
Moschi usus salutaris in hy-
 dropthobiâ confirmata, II.
 146
Mulieres & pueri naturâ de-
 biliores sunt viris, & ideò
 spasmodis magis obnoxii,
 I. 113
 — Gravidæ melan-
 cholicæ evadunt, & lar-
 vatur aliquando facies, I.
 300. Historia hujusce
 phœnomeni singularis, I.
 301
Musice, quid sit. Ejus ortus,
 progressus & casus varii,
 II. 105. Quot modis conf-
 tet, & quænam singulo-
 rum natura, II. 106. Ejus
 Rythmi priores, II. 107.

Ejus summa majestas, II.
 108
Musice, Ejus potentia in
 hominum mentes, I. 148
 — Maniæ nerveæ
 medelam affert, I. 168
 — A Veteribus ad
 persanandos morbos ad-
 hibita, II. 110
 — Triplex ejus in sa-
 nitate tuendâ aut revo-
 candâ effectus, II. 111
Musices varia genera pro di-
 verso Melancholiæ gene-
 re sunt adhibenda, II. 274

N

NARCOTICA in Melan-
 choliâ humorali non
 conveniunt, II. 365
Natrum aut Nitrum Anti-
 quorum, in quo à nitro
 nostro differat, II. 271
Navigatio ad phthisim pul-
 monalem præcavendam
 celebrata, II. 17
Nervi, an à concussis ner-
 vis aliquando in parte af-
 fecta pendeat violenta
 pulsatio, I. 336
Nigritæ ad tympani sonum
 agros suos excolunt, &
 sic ardentissimi solis æs-
 tum perferunt, II. 114
Nutritio, quo diei tempo-
 re firmior evadat, II. 26

O

OPIUM Melancholiæ
 nerveæ occasionem dat,
 I. 88

Opium, in debilitate nervæ nonnisi summâ cautione dandum, II. 98

———— Eius vis & efficacia, effectus, quibus conveniat aut non; quæ cautiones, II. 130. & seq.

———— Hippocrates radicem Mandragoræ libentius Opio offerebat, *ibid.*

132

———— Nocet iis qui à capite laborant, II. 184

———— Sæpè in plurimis Melancholiæ speciebus pessimè succedere vidit Autor, II. 400

Oplomachia, vulgò *l'Escrimé*, optimum exercitationis genus, II. 18

Oxymel helleboratum Juliani, II. 310, 316

———— Summæ est efficaciæ in asthmate, &c. *ibid.*

———— Helleboratum, optimè conducit in hydrope à Melancholiâ humoralis orto, II. 397

P

PALESTRA, Juvenes palestræ non prius addicebantur quàm ex urinæ inspectione concoctio facta judicaretur, II. 80

Palpitatio cordis frequens utrique Melancholiæ symptoma, I. 345

Paracelsus, Helmontius ridicula de Melancholiâ

protulerunt, II. 276, 277

Paralytici aliquandò præ ingenti timore aut acris desiderio, artuum usum recuperasse visi sunt, II.

101

Paroxysmorum in interval-
lis ubi tensio adest, feri
lactis usus frequens & lac-
tis Asinini optimus, II.
177. Quare tunc purgan-
tia nocent, *ibid.* 178

Paroxysmo Melancholiæ
nervæ defervescente
gymnasticæ & usus rerum
non naturalium omnem
curationis scopum adim-
plent, II. 176

Pathemata animi sub cælo
fervidiore & aridiore ve-
hementissima, I. 146

Philosophia Melancholiæ
nervæ sæpè optima me-
dicatrix, II. 217

Phrenitis à bile atrâ du-
plex distinguitur, I. 398.
Semper mortifera, I. 399

Phtisis melancholica duplex
est, sicca & humida, I.
385. Siccæ phtiseos des-
criptio, *ibid.* Humidæ
varia phænomena, I. 387

———— Defunctis ex eâ
phtisi, seu sicca sit, seu
humida, semper viscera
abdominis atrâ bile con-
taminata fuere reperta,
I. 386. & seq.

———— Melancholicæ cu-
ratio perdifficilis, II. 399

———— Plurimum prodest
illi somnus, *ibid.* 400

- Phthisis* variae origines numero tres, I. 182
- Phisici*, ex quâ hominum classe formatur eorum infelix soboles, II. 5
- Pituita*, seu glutinosa pars sanguinis atræ bili ansam dat, II. 252
- Plantæ*, enumeratio quamplurimarum stirpium quæ ut opium, sed modo tutiore habent sopiendi vim, II. 133
- Quæ in curatione Melancholiæ instituendâ diluente & tonicâ virtute gaudent, II. 330
- Plethora* abdominis peculiaris dignoscitur ex ipsâmet universâ ventris duritie, I. 305
- Podagræ* aliquandò sub Melancholiæ larvâ procedere visa est, I. 156
- Hac sæpè erumpente Melancholia solvitur, I. 280
- Poësis*, quantum hominum animos mutare valeat, I. 149
- Pollen* nigerrimus cum bonis ægri rebus aliquandò evacuatur, I. 245
- Proprietates* fibrarum duplicis sunt generis, aliæ sunt mechanicæ, I. 12.
- Aliæ organicæ, *ibid.*
- Ptyalismus* Melancholicis frequens, I. 349
- Pulsatio* enormis in regione epigastricâ quæ manum tangentis repellit, & totum abdomen concutit, oritur ex ipsâmet aortâ, I. 313
- Purgantis* tumultus narcotico leni quando sedandus, II. 178
- Purgantia* unâ voce in curatione Melancholiæ humoralis esse adhibenda conclamant tum veteres, tum recentiores Medici, II. 280
- Qualia & quo modo adhibenda, II. 356. 389
- Purgatio*, Hippocratis præceptum circâ purgationem instituendam, II. 305
- Purgationem* in incipientis morbi melancholici exordiis suadebant uno consensu veteres Medici, II. 207
- Purgationis* tria distinxit stadia Sennertus, II. 389

R

- R**ACHITIS Infantum tota acida est, I. 254
- Raphani* quomodò cum Veratro olim parabantur, II. 298. 390
- Ratio* victûs, quænam magis convenit iis qui ultrâ marinas terras versùs meridiem petunt, II. 48
- Mutata subitò in contrariam plurimum nocet, II. 53
- Plus ab eâ ritè habitâ quàm à medicamen-

tis expectandum, II. 55
Robur, hujus ad augendi cupiditas ad superstitionem acta est apud Antiquos, II. 39

Rufus Ephesius, quis Auctor; de atrâ bile differuit, I. 209. & seq.

S

SACCHARUM, ejus laus, & quibus plantis potest elici, II. 227. Quibus in casibus noceat aut proficit magis, *ibid.* 228

Sol Melancholicis vitandus, & quare, II. 210

— Alkali Tachenianus potentissimum est aliquandò resolvens præcipuè quandò amaris conjugatur, II. 252

Salutatio, quid contrâ affectus animi melancholicos valeat, II. 113

Sanctorius circa somni effectus cum Antiquis non consentit, II. 24

— Primus doctrinam de perspiratione instituit; auxere postea & emendavere Dodartius, Keillius, Gorterus, II. 30

Sanguis, varia est pro ejus vario motu densitas, I. 229

— E brachio potius detrahendus, II. 353

— Quandò è saphænâ educendus, *ibid.* 362

Sanguinis, ejus miscelam, qualitates diversas atque

mutationes ab ipso motu ferè pendere affirmat Auctor, I. 228. 229

Sanguinis crassities duplicis speciei censenda est, II. 326. & seq.

— Ejus missio sæpè in curatione instituendâ locum invenit, *ibid.* 329

— Quo in casu nocere potest, *ibid.* 331

Saponacea quantum in Melancholiæ curatione præstent cæteris medicamentis, II. 339

Scabies Melancholiæ larvam inducit, I. 156

— Retropressa hebetem fecit, quem postea ejus insitio iterum sanavit, II. 246

Scirrhi resolutio ferè impossibilis & summè periculosa, II. 373. 376

Scorbutus quibus signis à Melancholiâ exterius se prodente distinguatur, I. 354

— At si cum Melancholiâ confundatur, tunc ex ipsomet remedio ritè proficiente manifestum se faciet, I. 335

— Quæ est analogia eum inter & Melancholiam, & in quo differant, II. 242. 243

Secretio nulla suppressa potius atque promptius quàm hæmorrhoidum Melancholiam inducit, I. 277. & seq.

- Semen*, quanto corporis dispendio in primâ ætate deperdatur, II. 32
- Senectus* est status aut conditio corporis ex naturâ suâ melancholica, I. 294
- Sennertus* plurima notatu digna de Melancholiâ scripsit, I. 219
- Sensatio*, varia in diversis hominibus sensationum diversitas ex majori vel minori fibrarum tensione pendet, I. 20
- Sensibilitas* ex majori aut minori vibratilitate fibrarum pendet, I. 20
- Gracilioribus major quàm robustioribus, *ibid.*
- Sesamoïdes* planta, an eadem ac Helleborine fuerit, ambigitur, II. 291
- Tutius ad sedes movendas adhibebatur, II. 296
- Signa* Melancholiæ humoralis incipientis, I. 309
- Adultæ, I. 319
- Inveterascentis, I. 359
- (Inter) hoc omnibus Melancholicis competit ut colorem è viridi flavum habeant urinæ, I. 342
- Simsonus* (Thom.) non Boerhaavio assentitur, I. 226
- Solanum* furiosum, ex eo parantur succi opio ipso periculosiores, II. 131
- Solida*, quo sensu Melancholia humoralis à solidis pendere dicenda est, II. 228
- Solonis* oratio ad Scytham *Anacharsim* respondentis, de Gymnasticæ utilitate, II. 62
- Spasmus* duplex, vel variabilis est, & tunc convulsio dicitur, I. 36
- Vel constans est, & idem est ac rigor & erethismus, I. 37
- Animi deliquio sæpè solvitur, I. 39
- Rarò per se, sed ex occasione mortem inducit, I. 70
- In vehementi spasmo cuncta emunctoria sunt occlusa, I. 116
- Specificæ* suam habent determinatam dosim ut agant, II. 317
- Stimulantia* plurimùm possunt ad sedandam impressionem subitam factam in nervis, II. 128
- Sudor* non Melancholicis suadendus, II. 335
- Sympatheia* & *Antipatheia* Maniæ duæ species, II. 167
- Symptomata* accuratè sunt expendenda, si causam sæpè fallacem hariolari velis, I. 119
- Quæ mulieres dirè vexant, I. 339. & *seq.*
- Syrupus* Regis sapor, ex Helleboro paratus, II. 309

T

TABACI usus Melancholiam creavit.
 Exemplum, I. 123
Tabacum, ex insanientibus vix unum reperies qui ejus pulvere non delectetur, I. 374
Tabes melancholica Britannorum, I. 186
 — Nervea quando febrem conjunctam non habet, plures per annos immota remanet, I. 187
Tabis nerveæ curatio, II. 196
 — Huic diæta lactea & præcipuè lac fœmininum convenit, *ibid.* 197
Tarentula, ejus morsus morbum in Melancholiæ nerveæ non ab similem concitat, I. 88
Terpandrus Musicem primus Lacedemone instituit; ejus gloria; ab Ephoris mulctatur, quòd chordam unam septem aliis contrà legem addidisset, II. 108
Terror entusiasmo & plurimis animi affectibus medetur, II. 99. 101
Tonus partium, seu vis tonica, quid sit? I. 14
 — Differt ab actione mechanicâ, I. 16
Tonica reconvalescentiæ initio, nisi cum aperientibus non sunt administranda,

II. 398
Tranquillitas animi varios nervorum motus inordinatos præsentis compescere, aut imminentes præcavere prima antè alias potest, II. 129
Troximum solvens potentissimum in spissitudine melancholicâ habebatur, II. 223
Tussis importuna, acris, sicca symptomatibus ad uterum pro causâ referendis est adjungenda, I. 153
 — Hystrica apud mulieres nostras quàm apud Anglos frequentior, I. 153

V

VENÆ-SECTIO, cautè & prudenter adhibenda in Melancholiâ nerveâ, II. 137
 — Remedium præstantissimum in violenti convulsionum paroxysmo modò non oriatur ab inanitione, aut à causâ mechanicâ, II. 156
 — Agit pro momento, sed non recidivam præcavet, *ibid.*
 — Quando in Melancholiâ nerveâ vena secanda est, primùm & ex grandiori aperturâ detrahendum esse sanguinem suadet Autor, II. 159
 — In convulsionum pa-

- roxyfmo optimè condu-
cit, II. 190
- Venæ-fectio*, quot annis insti-
tuenda commendatur in
iis qui hepatis obstructio-
ni sunt obnoxii, II. 254
- Venæ-fectio*ne major vis par-
tium rubrarum, servatâ
ad reliquas proportionem
educitur, II. 328
- E pede sæpè cele-
branda, *ibid.* 331
- Venæ-fectio*nem, nonnisi ple-
thorâ præfente in infan-
tiæ curatione conferre con-
tendit Autor, II. 386
- Venus* immodica, & post
diuturnum ejus abufum
omninò interdicta, æquo
paffu Melancholiam ner-
veam accerfunt, I. 290
- Melancholicis noci-
va, II. 335
- Veratrum*, Recentiores qui
eo ufi funt, ejus effica-
ciam fanantem celebrant,
II. 301
- Cæcitas ab eo accer-
fitur, *ibid.*
- Ejus parandi modus,
ibid. 303. Quibus con-
venit aut nocet, *ibid.*
304
- Veficatoria* & fonticuli ali-
quandò ad curationem
Melancholiæ adhibentur,
II. 281
- Veficantia*, quandò profunt,
II. 368. 371
- Vinum* peffima Melancho-
liæ caufa, I. 292
- Ita quoad effectus
cum opio convenit, ut
ipfi fupplere non fecùs
ac opium vino poffit,
ibid.
- Vinum*, ejus utilitas fuma
in nerveâ debilitate, II.
70
- In palliativâ Melan-
choliæ curatione pluri-
mum valet, II. 136
- Ejus abufus & cau-
tiones habendæ, *ibid.*
- In leviori paroxyfmo
fæpè profuit, II. 177
- Antifcorbuticum non
femper utile, quin imò
apud nos fæpè damno-
fum, II. 245
- Viperæ*, majorem virtute fa-
mam nafta funt earum
jufcula, II. 375
- Nullum fal volatile,
nifi concremata, conti-
nent, *ibid.*
- Vitæ* genus penitùs muta-
tum plurimis profuit, II.
369
- Vomitória* & cathartica Me-
lancholicis nociva, II.
161
- Draffica, caput gra-
vante humore melancho-
lico, conveniunt, II. 363.
Tuncque minùs metuen-
da, *ibid.* 364
- Vomit*us quem requirat fla-
tum ventriculi ut rectè
fuccedat, II. 306
- Urina* copiofa eaque lim-
pidiffima, in Hyftericis
& Hypochondriacis ferè
femper mingitur; at fe-

INDEX RERUM.

427

dato spasmo, eadem crassa & turbida exit, I. 116

Urina aliquandò bono omine in hysterico affectu mingitur, I. 246

Uterus, nimis illi in Me-

lancholiâ concitandâ tribuere Veteres, non satis

Sydenhamus, I. 152

Uterus, ejusdem affecti symptomata varia, *ibid.*

Explicit Index Rerum.

A P P R O B A T I O.

JUSSU VICE-CANCELLARII legi Manuscriptum de *Melancholiâ & Morbis melancholicis*, &c. Datum die 15. Junii anni 1764.

MALOUIN.

PRIVILÈGE DU ROI.

LOUIS, PAR LA GRACE DE DIEU, ROI DE FRANCE ET DE NAVARRE: A nos amés & féaux Conseillers les Gens tenant nos Cours de Parlement, Maîtres des Requêtes ordinaires de notre Hôtel, Grand-Conseil, Prevôt de Paris, Baillifs, Sénéchaux, leurs Lieutenans Civils, & autres nos Justiciers qu'il appartiendra; SALUT. Notre amé le Sieur CAVELIER, Libraire à Paris, Nous a fait exposer qu'il desireroit faire imprimer & donner au Public un Ouvrage qui a pour titre, de *Melancholiâ & Morbis melancholicis*, s'il Nous plaisoit lui accorder nos Lettres de Privilège pour ce nécessaires: A CES CAUSES, voulant favorablement traiter l'Exposant, Nous lui avons permis & permettons par ces Présentes, de faire imprimer

ledit Ouvrage autant de fois que bon lui semblera, de le vendre, faire vendre & débiter par tout notre Royaume, pendant le tems de douze années consécutives, à compter du jour de la date des Présentes. Faisons défenses à tous Imprimeurs-Libraires & autres personnes de quelque qualité & condition qu'elles soient, d'en introduire d'impression étrangère dans aucun lieu de notre obéissance; comme aussi d'imprimer, ou faire imprimer, vendre, faire vendre, débiter, ni contrefaire ledit Ouvrage, ni d'en faire aucun Extrait, sous quelque prétexte que ce puisse être, sans la permission expresse & par écrit dudit Exposant ou de ceux qui auront droit de lui, à peine de confiscation des exemplaires contrefaits, de trois mille livres d'amende contre chacun des contrevenans, dont un tiers à Nous, un tiers à l'Hôtel-Dieu de Paris, & l'autre tiers audit Exposant, ou à celui qui aura droit de lui, & de tous dépens, dommages & intérêts. A la charge que ces Présentes seront enregistrées tout au long sur le Registre de la Communauté des Imprimeurs & Libraires de Paris, dans trois mois de la date d'icelles; que l'impression dudit Ouvrage sera faite dans notre Royaume, & non ailleurs, en bon papier & beaux caractères, conformément à la feuille imprimée, attachée pour modèle sous le contrescel des Présentes, que l'Impétrant se conformera en tout aux Réglemens de la Librairie, & notamment à celui du dix Avril 1725, qu'avant de l'exposer en vente, le Manuscrit qui aura servi de Copie à l'impression dudit Ouvrage, sera remis dans le même état où l'Approbation y aura été donnée, ès mains de notre très-cher & féal Chevalier Chancelier de France le Sieur DE LAMOIGNON, & qu'il en sera ensuite remis deux Exemplaires dans notre Bibliothèque publique, un dans celle de notre Château du Louvre, un dans celle dudit Sieur DE LAMOIGNON, & un dans celle de notre très-cher & féal Chevalier, Vice-Chancelier & Garde des Sceaux de France le Sieur DE MAUPEOU; le tout à peine de nullité des Présentes: du contenu desquelles vous mandons & enjoignons, de faire jouir ledit Exposé ou ses ayant causes pleinement & paisiblement, sans souffrir qu'il leur soit fait aucun trouble ou empêchement. Voulons que la copie des Présentes, qui sera imprimée tout au long au commencement ou à la fin dudit

Ouvrage soit tenue pour dûement signifiée, & qu'aux Copies collationnées par l'un de nos amés & feaux Conseillers & Secrétaires, foi soit ajoûtée comme à l'Original. Commandons au premier notre Huissier ou Sergent, sur ce requis, de faire pour l'exécution d'icelles tous actes requis & nécessaires, sans demander autre permission, & nonobstant Clameur de Haro, Charte Normande, & Lettres à ce contraires; Car tel est notre plaisir. DONNÉ à Paris le vingt-septieme jour du mois de Février, l'an de grace mil sept cens soixante-cinq, & de notre Regne le cinquantieme. Par le Roi en son Conseil.

LE BEGUE.

Registré sur le Registre XVI. de la Chambre Royale & Syndicale des Libraires & Imprimeurs de Paris, N°. 148. fol. 266. conformément au Règlement de 1723. A Paris ce 6. Mars 1765. LE BRETON, Syndic.

